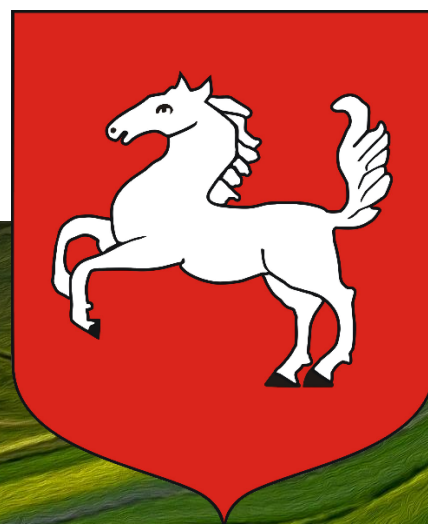

PROJEKT

STRATEGIA ROZWOJU GMINY WOJSŁAWICE

na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030

OPRACOWANIE: URZĄD GMINY WOJSŁAWICE ORAZ ESSE AGNIESZKA SMRECYŃSKA-GĄBKA

2021

SPIIS TREŚCI

WPROWADZENIE [s. 4]

ISTOTNE DANE ROZWOJOWE O GMINIE (z Diagnozy Gminy Wojślawice 2021). [s. 13]

1. **POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA, INFRASTRUKTURA GMINY, KLIMAT I UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWE. [s. 14]**
 - 1.1. **POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA. [s. 14]**
 - 1.1.1. POŁOŻENIE. [s.14]
 - 1.1.2. POWIERZCHNIA. [s. 16]
 - 1.1.3. SIEĆ WODNA. [s. 16]
 - 1.1.4. GLEBY. [s. 16]
 - 1.1.5. PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE. [s. 17]
 - 1.1.6. CHARAKTERYSTYKA POTENCJALNYCH TERENÓW INWESTYCYJNYCH TERENIE GMINY WOJŚLAWICE stan na 2020. [s. 17]
 - 1.2. **PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY. [s. 19]**
 - 1.3. **INFRASTRUKTURA. [s. 21]**
 - 1.4. **INFRASTRUKTURA TECHNICZNA NA TERENIE GMINY. [s.23]**
 - 1.4.1. Wodociągi. [s. 23]
 - 1.4.2. Sieć kanalizacyjna. [s. 24]
 - 1.4.3. Zaopatrzenie w wodę pitną. [s. 25]
 - 1.4.4. Sieć elektryczna i główne źródła energii elektrycznej. [s. 26]
 - 1.4.5. Sieć gazowa. [s. 25]
 - 1.4.6. System komunikacyjny, transport. [s. 26]
 - 1.4.7. Przystanki autobusowe, parkingi. [s. 26]
 - 1.4.8. Utrzymanie czystości i system odbioru odpadów. [s. 26]
 - 1.4.9. Zakres świadczonych usług telekomunikacyjnych. [s. 27]
 - 1.4.10. Stan cyfryzacji w Urzędzie Gminy. [s. 27]
 - 1.4.11. Komunalny zasób mieszkaniowy. [s. 27]
 - 1.4.12. Targowisko. [s. 28]
 - 1.5. **Klimat i uwarunkowania przyrodniczo-krajobrazowe. [s. 28]**
2. **PRODUKCJA ROLNICZA. [s. 30]**
3. **DZIAŁANIA NA RZECZ OCHRONY ŚRODOWISKA. [s. 32]**
4. **ZABYTKI. [s. 34]**
5. **LUDNOŚĆ. [s. 36]**
6. **BEZROBOCIE. [s. 37]**
7. **EDUKACJA. [s. 38]**
8. **OPIEKA ZDROWOTNA. [s. 40]**
9. **USŁUGI I OBIEKTY ŚWIADCZĄCE POMOC SPOŁECZNĄ. [s. 40]**
10. **BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE. [s. 41]**
11. **KULTURA I SPORT. [s. 42]**
12. **TURYSTYKA. [s. 46]**
13. **STOWARZYSZENIA I FUNDACJE. [s. 49]**
14. **GOSPODARKA. [s. 52]**
15. **PARTNERSTWA GMINY. [s. 54]**
16. **PARAFIE, KOŚCIOŁY, ZWIĄZKI WYZNANIOWE. [s. 55]**
17. **PLANY INWESTYCYJNE. [s. 56]**
18. **POLITYKA FINANSOWA. [s. 58]**

WNIOSKI Z WARSZTATU ANALIZY SWOT I BADANIA ANKIETOWEGO MIESZKAŃCÓW [s. 60]

WNIOSKI Z DIAGNOZY GMINY WOJSŁAWICE. [s. 78]

- 1. UWAGI ODNOŚĄCE SIĘ DO ZWIĄZKÓW GMINY Z REGIONEM I TRENDAMI SPOŁECZNO-GOSPODARCZYMI W PERSPEKTYWIE ROKU 2030. [s. 79]**
- 2. WNIOSKI Z BADAŃ I DANYCH DIAGNOSTYCZNYCH O GMINIE. [s. 81]**
- 3. WNIOSKI Z DIAGNOZY GMINY NA PODSTAWIE DANYCH, KTÓRE DOSTARCZYŁA ANKIETYZACJA MIESZKAŃCÓW. [s. 85]**

MISJA I WIZJA GMINY. [s. 107]**CELE, KIERUNKI I PROPOZYCJE DZIAŁAŃ. [s. 117]****MODEL FUNKCJONALNO - PRZESTRZENY. [s. 163]****STREFA SPECJALNEJ INTERWENCJI określona w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego [s. 197]****STREFA SPECJALNEJ INTERWENCJI GMINY wynikająca z diagnozy oraz opracowań dt. planowania rewitalizacji gminy. [s. 203]****SYSTEM EWALUACJI I MONITOROWANIA. [s. 209]****SYSTEM REALIZACJI STRATEGII. [s. 220]****RAMY I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA. [s. 230]****HARMONOGRAM USPOŁECZNIENIA PROCESU POWSTAWANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY WOJSŁAWICE. [s. 242]****RAPORT Z KONSULTACJI SPOŁECZNYCH. [s. 244]**

Gmina Wojsławice wystąpiła do Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Lublinie ul. Leszka Czarnego 3, z prośbą o konsultacje niniejszego dokumentu, zgodnie z UCHWAŁĄ NR XXVI/151/2021 RADY GMINY WOJSŁAWICE z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 oraz określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii, w tym trybu konsultacji. 6. Konsultacje projektu Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 – dokument podlega konsultacjom w szczególności z: sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami gminy, a także z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie [...].

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Lublinie nie zgłosił uwag do niniejszego dokumentu.

WPROWADZENIE

Otoczenie zewnętrzne Gminy Wojsławice, które tworzy Województwo Lubelskie, a zwłaszcza jego przygraniczna część (powiat chełmski i powiat hrubieszowski), charakteryzuje się niskim wskaźnikiem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Obserwuje się stale niezadowalający stopień spójności społecznej i gospodarczej oraz niekorzystny poziom jakości życia mieszkańców. W rolnictwie regionu, od wielu lat obserwujemy nawarstwienie najważniejszych problemów. Obszary wiejskie w regionie lubelskim są słabiej wyposażone w elementy infrastruktury transportowej, komunalnej, energetycznej niż obszary miejskie, co wynika m.in. z mniejszej gęstości przestrzennej osadnictwa i mało rozwiniętej działalności gospodarczej na wsi niż w mieście¹. Choć wiele inwestycji infrastrukturalnych zostało zrealizowanych w latach 2004-2020, to Województwo Lubelskie cechuje nadal nie tylko słaba dostępność do regionu z zewnątrz, ale również niska dostępność i wewnątrz regionalna spójność komunikacyjna, która miejscami stanowi barierę dla pełnego wykorzystania endogenicznych² potencjałów regionu oraz jego układów lokalnych. Ogólna dostępność potencjałowa jest niska i charakteryzuje się wskaźnikiem międzygałęziowej dostępności transportowej³. Ten wymiar oddziaływania ma również swoje przełożenie na rozwój Gminy Wojsławice.

W przypadku Województwa Lubelskiego prowadzona przez Zarząd Regionu polityka zrównoważonego rozwoju musi mieć na celu w latach 2021-2030 eliminację różnic społecznych i gospodarczych między gminami oraz miejscowościami. Trend lokalności⁴ (w skrócie gloryfikacja tego, co lokalne – z mojej okolicy, miasta, regionu, kraju – jako lepszego, zdrowszego, bardziej naturalnego) trwa już od pewnego czasu, stąd rosnąca popularność polskich, regionalnych marek (kupowanie produktów lokalnych, tradycyjnych od rolników, hasła „kupuj lokalnie”). Bardzo mocno lokalność widać też w marketingu miejsc – marki z tego obszaru w swojej komunikacji wyraźnie zmieniają narrację – oddają głos zwykłym ludziom, mieszkańcom, podkreślają też unikalne, lokalne doświadczenia. Ten trend rozwojowy powinna wykorzystać Gmina Wojsławice w planach rozwoju 2021-2030.

Doświadczenia wskazują na potrzebę zwiększenia roli i odpowiedzialności samorządu Gminy Wojsławice, jako koordynatora działań rozwojowych na swoim obszarze. Szczególnie istotne będzie pobudzanie aktywności oraz przełamywanie barier we współpracy między samorządami, jak również gospodarczej, społecznej oraz prawa dialogu, zaangażowania mieszkańców w przedsięwzięcia na rzecz dobra wspólnego.

¹ *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030*.

² Czynniki rozwoju społeczno-gospodarczego regionów, w tym także regionów przygranicznych, można podzielić na dwie zasadnicze grupy z punktu widzenia kierunku oddziaływania na proces rozwoju, a mianowicie na czynniki zewnętrzne (egzogoniczne) oraz czynniki wewnętrzne (endogeniczne). Metody oceny rozwoju regionalnego, red. D. Strahl, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2006, s. 16-17.

³ *Strategia Rozwoju Polski Wschodniej*, (część diagnostyczno-kierunkowa), 14 września 2012, s. 31. Zob. także: Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013, s. 88. Wskaźnik Międzygałęziowej Dostępności Transportowej (WMDT) - wypracowany w IGiPZ PAN syntetyczny wskaźnik, który uwzględnia 12 zmiennych społeczno-gospodarczych, m.in. liczba ludności, liczba pracujących, liczba gospodarstw rolnych, liczba studentów, liczba noclegów lub produkcja sprzedana przemysłu.

⁴ Katarzyna Drabarczyk, *Zrównoważony rozwój województw – analiza porównawcza*, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Wydział Nauk Ekonomicznych, Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej Zarządzanie Nr 25 t. 2 (2017) s. 23–34.

Istotne znaczenie w latach 2021-2030 będzie miała współpraca sąsiadujących ze sobą gmin, również tych położonych w pasie przygranicznym z partnerami po drugiej stronie granicy.⁵

W dokumencie *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)* wyraźnie zarządza się odejście od modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnego i przejście w formułowaniu planów rozwojowych w modelu wyrównawczym (zrównoważonym).

Rozwój zrównoważony terytorialnie w myśl KSRR 2030, to koncentracja wsparcia na słabszych gospodarczo obszarach i nadanie impulsów do ich rozwoju oraz integracji z szerszym otoczeniem.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2021-2027 (2030) w większym stopniu opiera się o cele wyznaczone na poziomie krajowym i zasoby własne regionu (endogeniczny potencjał), przy aktywniejszym uczestnictwie rządu i samorządów lokalnych oraz innych partnerów społeczno-gospodarczych. W ten sposób realizuje wskazania KSRR 2030.⁶

Podstawowym zadaniem każdej jednostki samorządu terytorialnego w latach 2021-2027 (2030) będzie tworzenie możliwie najlepszych warunków dla bytu i rozwoju społeczności lokalnych. *Strategia Rozwoju Gminy* stanowi plan, który integruje cele, polityki oraz działania organizacji w zwartą całość. *Strategia rozwoju lokalnego*, to długofalowy plan rozwoju obejmujący wizję rozwoju, najistotniejsze problemy oraz kierunki działań danej jednostki terytorialnej.⁷

Strategia Rozwoju Gminy jest odpowiedzią władz samorządowych na zmieniającą się sytuację społeczno-gospodarczą wymagającą wnikliwego spojrzenia na posiadane aspiracje, dążenia, ale także posiadane zasoby i perspektywy rozwoju gminy. Odpowiednio prowadzone prace nad dokumentem powodują, że będzie on realnie służył wszystkim mieszkańcom, samorządowcom, obywatelom i inwestorom, jako praktyczny instrument zarządzania lokalnym rozwojem.

Niniejszy dokument stanowić będzie poważny punkt odniesienia dla planów inwestycyjnych firm, a także zintegruje społeczność lokalną wokół wspólnych wartości, oczekiwań i kluczowych przedsięwzięć. Współpraca Gminy z innymi samorządami, w tym z Samorządem Województwa Lubelskiego – zintegrowany, zrównoważony i spójny rozwój – umożliwi w najbliższej perspektywie realny wzrost gospodarczy. Wyzwanie stanowi inicjowanie różnych form współpracy oraz współodpowiedzialności. Ważna będzie współpraca z innymi samorządami w zakresie m.in. przygotowywania ponadlokalnej strategii rozwoju i realizacja wspólnych inwestycji – w tym

⁵ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

⁶ Jw.

⁷ <http://studiaekonomiczne.pwsz-ns.edu.pl/images/czasopismo/2017/Zygmunt-Szymła.pdf>

odpowiedzi na potrzeby i wyzwania wykraczające poza granice pojedynczej JST. Istotne jest włączenie planowania przestrzennego (kreowanie ładu przestrzennego odpowiadającego potrzebą wielofunkcyjnego rozwoju), jako obowiązkowego elementu wielopoziomowego zarządzania rozwojem. Uporządkowanie przestrzeni i efektywne nią zarządzanie.

Gmina Wojsławice, podobnie jak cały region charakteryzuje się dużym bogactwem przyrodniczym, które może stanowić jeden z czynników rozwoju tego regionu, a związane z nim usługi ekosystemowe (np. czyste powietrze, możliwość spędzania wolnego czasu w otoczeniu przyrody, potencjał turystyczny, korzystne warunki do produkcji żywności wysokiej jakości, dostęp do roślin leczniczych itp.) znacząco podniosą jego atrakcyjność dla potencjalnych inwestorów.⁸

Problemem tej kategorii obszarów, do których należy gmina, jest także niezadowalająca dostępność terytorialna, w tym niedostateczne powiązania transportowe z innymi gminami w zakresie odpowiedniej jakości połączeń drogowych oraz siatki połączeń w transporcie zbiorowym. Wskazane problemy skutkują znaczącym i postępującym osłabieniem bazy ekonomiczno-finansowej, grożąc dalszym pogarszaniem się warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej.⁹ Odpowiedzią na fragmentaryczne i geograficznie zogniskowane kryzysy obszarów powinna być dobrze zaplanowana rewitalizacja, jako narzędzie poprawy warunków życia, rozwoju gospodarczego i jakości środowiska na obszarach kryzysowych.

Polityka regionalna w latach 2021-2027 w perspektywie 2030 będzie wspierać zintegrowane interwencje wykorzystujące miejscowe zasoby i potencjały poszczególnych terytoriów oraz dostarczanie odpowiednich impulsów dla zainicjowania trwałego wzrostu. Szczególną troską polityki regionalnej będzie powstawanie miejsc pracy w obszarach o mniej korzystnych uwarunkowaniach rozwojowych wynikających ze struktury społeczno-gospodarczej, peryferyjnego położenia, bądź utraty funkcji społeczno-gospodarczych.¹⁰ Nowy paradygmat polityki rozwoju regionalnego, w większym niż dotychczas stopniu, uwzględni lokalny kontekst dla prowadzenia działań rozwojowych. Odpowiedni wybór atutów regionalnych i lokalnych, które dadzą najlepsze możliwości rozwojowe obszarów, wpływa na kształtowanie przewagi konkurencyjnej danego terytorium. Dla polityki rozwoju oznacza to odejście od wspierania całego kraju czy regionów w jednolity sposób na rzecz większego różnicowania interwencji w zależności od problemów i potencjałów poszczególnych obszarów.¹¹

W latach 2021-2030 wyraźnie wzmacniana będzie rola partnerstwa publiczno-prywatnego oraz zwrotnych form wsparcia, w tym instrumentów finansowych w finansowaniu przedsięwzięć rozwojowych ze środków publicznych.

⁸ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

⁹ Jw.

¹⁰ Jw.

¹¹ Jw.

Stąd, na poziomie lokalnym do Strategii Rozwoju Gminy Wojślawice proponowane jest dodanie Strategii Rozwoju Ponadlokalnego. Oba dokumenty przyjmowane powinny być fakultatywnie. Mają łączyć sferę społeczną, gospodarczą i przestrzenną. **Strategia rozwoju ponadlokalnego ma być odpowiedzią na potrzebę wspólnego planowania rozwoju w obrębie kilku gmin powiązanych ze sobą funkcjonalnie. Ma to pomóc w pozyskiwaniu funduszy unijnych i wdrażaniu projektów. Jeśli gmina przyjmie ww. dokument, jego zapisy będą musiały być uwzględnione w pracach nad studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.**¹²

W *Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030* (uchwalonej przez Radę Ministrów w dniu 15. 10. 2019 r.) uwzględniono, że tempo zmian na obszarach wiejskich i w rolnictwie będzie silnie zróżnicowane zarówno pod kątem ich dynamiki jak i również wymiaru terytorialnego, zaprojektowano wizję obszarów wiejskich w Polsce, której horyzont wykracza poza 2030 r. „Obszary wiejskie w 2050 r. to atrakcyjne miejsce pracy, zamieszkania, wypoczynku i prowadzenia działalności rolniczej lub pozarolniczej. To również obszary dostarczające dóbr publicznych i rynkowych, z zachowaniem unikalnych walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych dla przyszłych pokoleń, dzięki zrównoważonemu rozwojowi konkurencyjnego rolnictwa i rybactwa. Na obszarach wiejskich zatrzymano niekorzystne zmiany demograficzne oraz znacząco zwiększono pozytywne efekty środowiskowe produkcji rolnej i rybackiej. Podstawą ustroju rolnego są gospodarstwa rodzinne rozwijające się w sposób zrównoważony i odpowiedzialny, wykorzystujące nowoczesne technologie. Zapewniono zwiększenie się wkładu małych i średnich gospodarstw rolnych w zapewnienie zrównoważonego rozwoju rolnictwa. Dążąc do przybliżenia zaprezentowanej wizji w perspektywie 2030 r., przyjęto cel główny rozwoju obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa stanowiący uszczegółowienie celu głównego Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR)”.¹³

Celem Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030 (uchwalonej przez Radę Ministrów w dniu 15. 10. 2019 r., w skrócie SZRWRiR 2030) jest rozwój gospodarczy wsi umożliwiający trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego.

Istotne z punktu widzenia profilowania planu rozwoju Gminy Wojślawice jest to, że w rozumieniu polityki państwa określonej w *Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju*, polityka rozwojowa obszarów wiejskich obejmuje zarówno tereny rolne, wiejskie ośrodki osadnicze oraz małe miasta spełniające wiele funkcji komplementarnych dla rozwoju obszarów wiejskich. W związku z tym w polityce regionalnej województwa lubelskiego wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich będzie oznaczać:

¹² Jw.

¹³ Jw.

- wykorzystanie naturalnego potencjału do rozwoju rolnictwa i zmiana z charakteru surowcowego na przetworzony ze zwiększonym udziałem wytworzonych produktów finalnych,
- wspieranie lokalizacji i rozwoju strategicznych oraz dostosowanych do profilu produkcji rolnej firm i zakładów branż przetwórstwa surowców rolnych – stanowiących element poprawy efektywności rolnictwa oraz restrukturyzacji regionu,
- koncentrację zagospodarowania i zainwestowania w ukształtowanych ośrodkach sieci osadniczej,
- wzbogacanie funkcjonalne i rozwój małych miast oraz ośrodków gminnych,
- ochronę funkcji terenów rolnych (zatrzymanie procesu rozpraszania zabudowy).¹⁴

Procesy demograficzne w województwie lubelskim oraz Gminie Wojsławice mają bezpośredni wpływ na wykorzystanie:

- potencjału rozwojowego regionu (w tym dostępność zasobów pracy),
- ekonomicznych aspektów przestrzeni i infrastruktury,
- wpływ na generowanie nowych możliwości rozwojowych. Dla Strategii Województwa Lubelskiego oznacza to weryfikację podejścia do zagadnień demograficznych w kontekście prowadzonej polityki rozwoju. W szczególności dotyczy to: uznanie zjawiska depopulacji za kluczowe uwarunkowanie wpływające na kierunki działań w różnych sferach,
- zwiększanie atrakcyjności życia w regionie poprzez podnoszenie jakości usług publicznych (optymalna lokalizacja w połączeniu z organizacją dostępności) oraz ułatwianie rozwoju branż tworzących wysokiej jakości miejsc pracy.¹⁵

Równie istotny dla Gminy Wojsławice ma dynamiczny rozwój i wzrost znaczenia międzynarodowych powiązań gospodarczych, naukowych i technologicznych oraz rosnące znaczenie korporacji ponadnarodowych oraz innych podmiotów niepaństwowych o zasięgu globalnym, w tym sieciowych społeczności internetowych z jednej strony niosą za sobą wiele zagrożeń, z drugiej zaś generują wyzwania i tworzą nowe możliwości rozwojowe.

W tym kontekście niezbędne będzie odważne i profesjonalne podejście do wykorzystania pojawiających się szans oraz sprostania nowym wyzwaniom. Oznacza to przemodelowanie podejścia do restrukturyzacji gospodarki gminy oraz sąsiadujących JST z pragmatycznym i realnym podejściem do nie administracyjnego wpływania i możliwości oddziaływania na sektor przedsiębiorstw. Istotne jest to, aby innowacje były postrzegane, jako horyzontalny ważny czynnik podnoszenia konkurencyjności regionu, a nie jedynie, jako dokument służący korzystaniu ze wsparcia z funduszy strukturalnych UE, pozycjonowania sektora rolniczego nie jako odrębnego elementu wymagającego wsparcia, ale jako ważne ogniwo dla budowania łańcucha wartości w przemyśle rolno-spożywczym a także w branżach pokrewnych, bazujących na surowcach rolnych, poszukiwania tzw. nisz rozwojowych i unikalnych funkcji, wykorzystujących zasoby

¹⁴ JW.

¹⁵ JW.

dostępne w województwie dla tworzenia produktów i usług poszukiwanych przez użytkowników z poza regionu, położenia większego nacisku na sieciowanie oraz rozwój gospodarczej współpracy zagranicznej.¹⁶ Szczególnego znaczenia nabiera w perspektywie roku 2030 priorytetowe ujęcie problemu zanieczyszczenia powietrza; nadanie większej wagi dla gospodarki o obiegu zamkniętym; nadanie priorytetu dla inicjatyw oddolnych, będących przejawem aktywności społeczności lokalnych w kierunku poprawy sytuacji gospodarczej oraz jakości życia.¹⁷

Gmina Wojślawice współtworzy Powiat Chełmski, który położony jest we wschodniej części województwa lubelskiego. W jego skład wchodzi 15 gmin, w tym: 1 miejska, 2 gminy miejsko-wiejskie i 12 gmin wiejskich. Powiat zajmuje obszar 1885,84 km², który zamieszkuje 78 014 tys. osób, średnia gęstość zaludnienia wynosi 41 osoby na km². Jednym z największych atutów powiatu chełmskiego jest bezpośrednie sąsiedztwo i połączenia komunikacyjne z Ukrainą poprzez graniczne przejście drogowe i kolejowe w Dorohusku. Położenie powiatu i posiadana infrastruktura tworzą warunki do prowadzenia działalności gospodarczej i nawiązywania kontaktów z partnerami gospodarczymi Ukrainy oraz innych krajów wschodnich. Powiat utrzymuje ścisłe kontakty z rejonem kowelskim, o czym świadczy podpisana w ramach *Euroregionu Bug* umowa o współpracy.¹⁸

Przez teren powiatu przebiega szlak tranzytowy – droga S12 – o znaczeniu międzynarodowym łącząca Warszawę z Kijowem przez Lublin, Chełm, Łuck, Równe, Żytomierz. Droga wraz z przejściem drogowym w Dorohusku została zaliczona do kategorii dróg ekspresowych a także do sieci dróg europejskich.¹⁹ Powiat chełmski ma charakter rolniczy. Gleby uprawne zajmują 92 809 ha. Ich jakość jest bardzo zróżnicowana. Na północy powiatu przeważają gleby słabe zaś na południu i zachodzie gleby bardziej urodzajne. Gospodarstwa rolne znajdują się głównie w rękach rolników indywidualnych, a dominującą grupę stanowią gospodarstwa do 10 ha. W produkcji roślinnej największy udział mają zboża, ziemniaki i buraki cukrowe. Produkcja zwierzęca to przede wszystkim hodowla bydła i trzody chlewnej. Możliwości działalności gospodarczej w obszarze rolnictwa poza produkcją roślinną i zwierzęcą leżą w takich dziedzinach jak: rozwój rolnictwa ekologicznego i przetwórstwo rolno-spożywcze. Działalność produkcyjna i usługowa skoncentrowana jest wokół miasta Chełm oraz w mieście Rejowiec Fabryczny. [Więcej: *Diagnoza Gminy Wojślawice 2021*].

Powiat chełmski stanowi dużą bazę surowców pochodzenia roślinnego. Dlatego największe możliwości inwestowania daje przemysł rolno-spożywczy. Niskie zanieczyszczenie środowiska naturalnego i malejący stopień zużycia nawozów sztucznych sprzyjają produkcji zdrowej żywności.²⁰

W Powiecie Chełmskim, w tym na obszarze Gminy Wojślawice ważne jest odpowiednie wsparcie lokalnej przedsiębiorczości i pozyskanie inwestorów. Podjęte działania powinny skutkować zwiększeniem ilości miejsc pracy, a migracje wahadłowe nie będą oznaczały trwałej migracji młodych ludzi, jak ma to miejsce w przypadku migracji do dużych miast. Równie istotne dla

¹⁶ Założenia aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.).

¹⁷ Jw.

¹⁸ powiatchełmski.pl

¹⁹ Jw.

²⁰ Jw.

rozwoju jest podniesienie atrakcyjności obszarów wiejskich i najbliższych miast (Krasnegostawu, Zamościa, Chełma) poprzez zwiększenie dostępu do edukacji, upowszechnianie dostępu do Internetu, poprawa i budowa lokalnych dróg, zwiększenie rynku pracy, lepsza opieka medyczna.²¹

Zachowanie i właściwe zagospodarowanie przyrodniczo cennych obszarów może pozwolić na rozwój turystyki i rekreacji, w tym zwłaszcza turystyki kwalifikowanej, związanej z obserwacją i poznawaniem przyrody. Z funkcją turystyczną powiązany może być rozwój funkcji leczniczej i terapeutycznej. Obszary o wysokiej różnorodności biologicznej mogą być miejscem prowadzenia badań naukowych, których rezultaty będą miały znaczenie w rozwiązywaniu problemów środowiskowych. Funkcja rolnicza i leśna powinna być rozwijana w kierunku produkcji żywności o wysokiej jakości oraz pozyskiwania wysokowartościowych roślin leczniczych i surowców odnawialnych. Możliwy jest także rozwój zbieractwa oraz upraw surowców farmaceutycznych.²² Posiadane przez Lubelszczyznę bogate zasoby środowiska naturalnego należy postrzegać w kategoriach „kapitału ekologicznego” będącego w dyspozycji społeczności lokalnych. Dbłość o środowisko przyrodnicze może być ujmowana również jako szansa na rozwój, a nie tylko, jako bariera, choć sprzeczności między przyrodą a gospodarką są w pewnych przypadkach nieuchronne.²³ [Więcej: *Diagnoza Gminy Wojślawice 2021*].

Według raportu Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową (IBnGR) w Gdańsku, na temat atrakcyjności inwestycyjnej województw i podregionów Polski²⁴ należy zauważyć, że atrakcyjność inwestycyjna powiatu chełmskiego jest mocno ograniczona ogólnie niską atrakcyjnością inwestycyjną województwa lubelskiego (14. miejsce w Polsce), a w przypadku podregionu chełmsko-zamojskiego, atrakcyjność inwestycyjna, zarówno dla działalności przemysłowej, usługowej, jak i zaawansowanej technologicznie, została oceniona jako jedna z najniższych w Polsce (odpowiednio na 46, 51 i 54 miejscu na 60 ocenianych regionów w Polsce). W ostatnim raporcie Szkoły Głównej Handlowej z listopada 2017 roku, gminy powiatu chełmskiego zostały sklasyfikowane w następujących klasach atrakcyjności inwestycyjnej:

- B (wysoka): Miasto Rejowiec Fabryczny,
- D (średnio niska): centralna część powiatu chełmskiego, gminy: Chełm oraz Rejowiec,
- E (niska): północna część powiatu chełmskiego, gminy: Sawin, Wierzbica, Siedliszcze, Rejowiec Fabryczny oraz centralna, gmina Kamień,
- **F (bardzo niska): południowo-wschodnia część powiatu chełmskiego, gminy: Ruda-Huta, Dorohusk, Żmudź, Dubienka, Białopole, Wojślawice, Leśniowice.**

Powyższa ocena gmin wchodzących w skład powiatu chełmskiego wynika w dużej mierze z ich lokalizacji, a także słabości wynikającej z niekorzystnej struktury gospodarki oraz niedostatecznego

²¹ Jw.

²² Jw.

²³ Jw.

²⁴ Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2016, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2016 r.

rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, w tym instytucji otoczenia biznesu oraz organizacji pozarządowych²⁵.

Wybrane dane statystyczne – gmina na tle powiatu chełmskiego

DANE	2017	2018	2019	POWIAT 2019
Ludność	3825	3801	3725	78 014
Ludność na 1 km ²	35	34	34	41
Kobiety na 100 mężczyzn	102	102	100	102
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	64,2	64,3	65,1	61,7
Przyrost naturalny			-24	-153
Saldo migracji ogółem			-35	-80
Dochody ogółem budżetu gminy na 1 mieszkańca w zł	3768	4765	6131	5113
Wydatki ogółem budżetu gminy na 1 mieszkańca w zł	3482	5507	5887	4863
Turystyczne obiekty noclegowe ^a	-	-	-	5
Liczba ludności na 1 przychodnię	2919	2897	3001	1715
Mieszkania oddane do użytkowania na 10 tys. Ludności	8	8	5	28
Pracujący na 1000 ludności	41	48	49	88
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w licznie ludności w wieku produkcyjnym w %	8,6	8,1	7,5	7,5
Drogi publiczne o twardej nawierzchni (powiatowe i gminne) na 100 km ² w km	69,5	71,5	71,9	77,6
Ludność – w % ogółu ludności korzystająca z instalacji:				
Wodociągowej	84,1	84,1	84,3	80,2
Kanalizacyjnej	14,4	14,8	14,8	27,8
Gazowej	-	-	-	-
Stopa bezrobocia rejestrowanego w %	14,0	13,3	11,9	7,5
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. Ludności w wieku produkcyjnym	721	761	767	889

a – dane dotyczą obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych

²⁵ Strategia rozwoju powiatu chełmskiego 2021-2026.

ISTOTNE DANE ROZWOJOWE O GMINIE.

(z Diagnozy Gminy Wojsławice 2021).

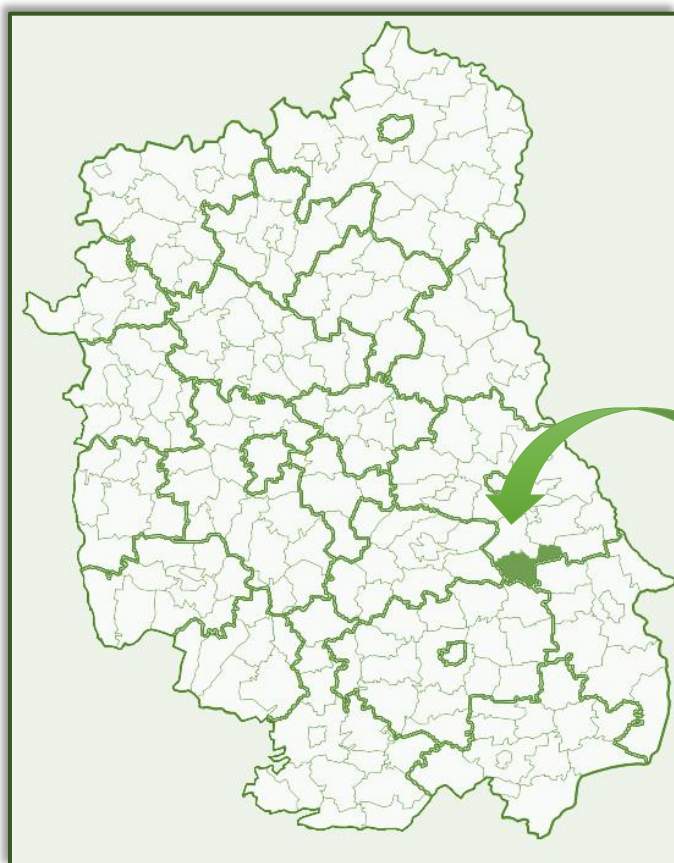

1. POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA, INFRASTRUKTURA GMINY, KLIMAT I UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWE.

1.1. POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA.

1.1.1. POŁOŻENIE.

Gmina Wojsławice leży we wschodniej części Wyżyny Lubelskiej, w subregionie zwanym Działy Grabowieckie, w powiecie chełmskim.

Gmina Wojsławice (powiat chełmski, województwo lubelskie).

Źródło mapy: https://wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d9/Lub_Chelmski_Wojslawice.png

Według fizyczno-geograficznego podziału J. Kondrackiego teren Gminy Wojsławice, położony jest w obrębie:

- Prowincji: Wyżyny Polskie (34),
- Podprowincji: Wyżyna Lubelsko-Lwowska (343),

- Makroregionu: Wyżyna Lubelska (343.1),
- Mezoregionu: Działy Grabowieckie (343.18).

Charakterystyczną cechą obszaru gminy jest występowanie wyraźnych form erozyjnych/doliny w części centralnej gminy (o lokalnej nazwie „debry”). Przegłębienia w ich obrębie wynoszą ok. 3 – 6 m p.p.t., co daje rzędne bezwzględne wynoszące odpowiednio ok. 214 – 217 m n.p.m. Tego typu formy pojawiają się w okolicy obszaru Nowy Majdan.

Położenie względem większych ośrodków miejskich:

- Chełm – 25 km,
- Hrubieszów – 27 km,
- Krasnystaw – 27 km,
- Zamość – 30 km,
- Lublin – 90 km.

Gmina graniczy z gminami:

- od południa z gminą: **Grabowiec**,
- od zachodu z gminą: **Kraśniczyn**,
- od wschodu z gminą: **Uchanie**,
- oraz od północy z gminą: **Leśniowice, Żmudź, Białopole**.

Źródło mapy: <http://pupchelm.pl/>

1.1.2. POWIERZCHNIA.

Aktualna powierzchnia gminy wynosi: 11046 ha, co stanowi: 5,84 % z powierzchni powiatu chełmskiego.

Gmina posiada charakter rolniczy. **Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni gruntów: 8737 ha**, co stanowi 79,1 % powierzchni gminy, z czego na grunty orne przypada: 7160 ha (64,8 %), sady 107,48 ha (0,97 %). Łąki i pastwiska razem 1382,07 ha (12,51 %).

Lasy i grunty zalesione zajmują: **1959 ha**, co stanowi 17,73 % pow. gminy.

Łączna powierzchnia wód wynosi: **8 ha** tj. 0,07 % pow. gminy.

Powierzchnia nieużytków wynosi: **22 ha** tj. 0,2 %.

1.1.3. SIEĆ WODNA.

Centralną rzeką gminy jest **Wojśławka**, która ma długość na terenie gminy 11 km. Pozostałe rzeki to: **Wełnianka**.

Zbiorniki wodne na terenie Gminy: zbiornik wodny w Wojśławicach 1,0 ha powierzchnia.

Na terenie Gminy funkcjonują 4 ujęci wód podziemnych, zaopatrujących w wodę wodociągi wiejskie, są to: Wojśławice, Huta, Kukawka, Nowy Majdan.

1.1.4. GLEBY

Na powstawanie profilów glebowych o określonych właściwościach glebowych i składzie mineralnym ma wpływ wiele czynników na przykład: budowa geologiczno-morfologiczna regionu, rodzaj skały macierzystej, klimat a także szata roślinna. W znacznej ilości lokalne gleby powstały na lessach, natomiast w okolicy miejscowości Putnowice Wielkie, Turowiec i Krasne występują czarnoziemy, a w okolicy Trościanki, Nowego Majdanu i Popław gleby gliniaste, gleby na podłożu piasków w okolicy Stadarni, Huty i miejscowości Czarnofozy. Rędziny występują z kolei w okolicy Ostrowa i Majdanu Ostrowskiego.

Dominujące kompleksy gleb to: pszenno-buraczany oraz żytni dobry. Najlepsze gleby umiejscowione są we wschodniej części gminy, natomiast te najżyźniejsze występują w zachodniej części gminy, we wsiach Ostrów-Kolonia, Ostrów i Kukawka.

Na obszarze gminy Wojśławice znaczna część gleb należy do średniej klasy gleb, co pozytywnie wpływa na rozwój rolnictwa na tym obszarze. Wśród gruntów ornych w gminie przeważają gleby klasy bonitacyjnej IV b (36 %), następnie III a (ok. 22 %), III b (21 %) i IV a (15 %). Udział pozostałych klas (I, II, V, VI i VIz) łącznie nie przekracza 6 %.

1.1.5. PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE.

Gmina Wojsławice objęta jest w całości Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego.

Taki stan faktyczny należy uznać w związku z obecnie obowiązującą zasadą faktywności planowania, za przykład prowadzenia prawidłowej i skutecznej polityki przestrzennej. Na terenie Gminy obowiązują 3 uchwały planistyczne (Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego gminy z 2003 r. oraz jego dwie zmiany).

Dokonując analizy obowiązujących planów miejscowych należy podzielić je na dwie grupy. Do pierwszej można zaliczyć zasadniczy plan miejscowy gminy z roku 2003 opracowany na podstawie nieobowiązującej już ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 1999 r. nr 15, poz. 139 z późn. zm.), która nie wymagała tak jak obecnie obowiązujące przepisy w tym zakresie, szczegółowego określenia przeznaczenia i sposobu zagospodarowania nieruchomości.

Pozostałą grupę uchwał planistycznych, stanowią dwie zmiany planu miejscowego uchwalonego w 2003 r., sporządzone w trybie obecnie obowiązującej ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2020 r. poz. 293 ze zm.) oraz Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003 r. Nr 164 poz. 1587).

Plany inwestycyjne w odniesieniu do sieci transportowej określone na szczeblu centralnym, regionalnym: W miejscowości Wojsławice wzdłuż drogi wojewódzkiej 846 zostaną wyznaczone tereny inwestycyjne w aktualizowanym Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego. Tereny inwestycyjne zostaną też wyznaczone wzdłuż drogi powiatowej 1839L w miejscowości Wojsławice. Powierzchnia wolnych terenów inwestycyjnych należąca do gminy: 1 ha. Powierzchnia wolnych terenów inwestycyjnych należąca do osób prywatnych: 26 ha

1.1.6. CHARAKTERYSTYKA POTENCJALNYCH TERENÓW INWESTYCYJNYCH TERENIE GMINY WOJSŁAWICE stan na 2020.

Teren Inwestycyjny: 16 UP – teren dla potrzeb usług i przemysłu (teren położony w Wojsławicach zabudowany budynkami gospodarczymi).

- **Powierzchnia:** 10 ha.

- **Własność:** własność prywatna.
 1. Możliwość podziału: jest
 2. Możliwość powiększenia terenu poprzez zakup działki sąsiedniej: jest.
 3. Rodzaj działki: użytki rolne i zabudowane (nieużytki, łąki, pola uprawne).
 4. Przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego: do uzgodnienia (trwają prace aktualizujące Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego).
 5. Dostęp bezpośredni do drogi wojewódzkiej: brak, odległość ok. 2 km od drogi wojewódzkiej nr 846.
 6. Dostęp bezpośredni do drogi powiatowej: droga nr 1839L
 7. Droga dojazdowa do terenu: jest.
 8. Odległość do najbliższego centrum miasta Chełm, to 23 km do centrum miasta, dojazd ok. 20 min.
 9. Najbliższe miasto wojewódzkie: Lublin.
 10. Elektryczność na terenie: jest.
 11. Woda na terenie: jest.
 12. Kanalizacja na terenie: brak.
 13. Brak ryzyka wystąpienia zalań lub obsunięć terenu.
 14. Istniejące ograniczenia ekologiczne: teren położony w obszarze chronionego krajobrazu.
 15. Na terenie są budynki gospodarcze.
 16. Maksymalna wysokość zabudowy: brak zapisów.
 17. Maksymalna powierzchnia zabudowy: brak zapisów.
 18. Biznes w bezpośrednim sąsiedztwie: tak.

Teren Inwestycyjny: 18 S,U,P – teren dla potrzeb składów, usług i przemysłu (teren położony w Wojsławicach zabudowany).

- **Powierzchnia:** 3 ha.
- **Własność:** własność prywatna.
 1. Możliwość podziału: jest.
 2. Możliwość powiększenia terenu poprzez zakup działki sąsiedniej: jest.

3. Rodzaj działki: użytki rolne i zabudowane.
4. Przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego: docelowo teren usług nieuciążliwych, zabudowa letniskowa, hotel z infrastrukturą towarzyszącą itp.).
5. Dostęp bezpośredni do drogi wojewódzkiej: brak, odległość ok. 1,5 km od drogi wojewódzkiej nr 846.
6. Dostęp bezpośredni do drogi powiatowej: droga nr 1839L.
7. Odległość do najbliższego centrum miasta Chełm, to 23 km do centrum miasta, dojazd ok. 20 min.
8. Najbliższe miasto wojewódzkie: Lublin.
9. Elektryczność na terenie: jest.
10. Woda na terenie: jest.
11. Kanalizacja na terenie: brak.
12. Brak ryzyka wystąpienia zalań lub obsunięć terenu.
13. Istniejące ograniczenia ekologiczne: teren położony w obszarze chronionego krajobrazu.
14. Na terenie: budynki gospodarcze.
15. Maksymalna wysokość zabudowy: brak zapisów.
16. Maksymalna powierzchnia zabudowy: brak zapisów.
17. Biznes w bezpośrednim sąsiedztwie: tak.

1.2. PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY.

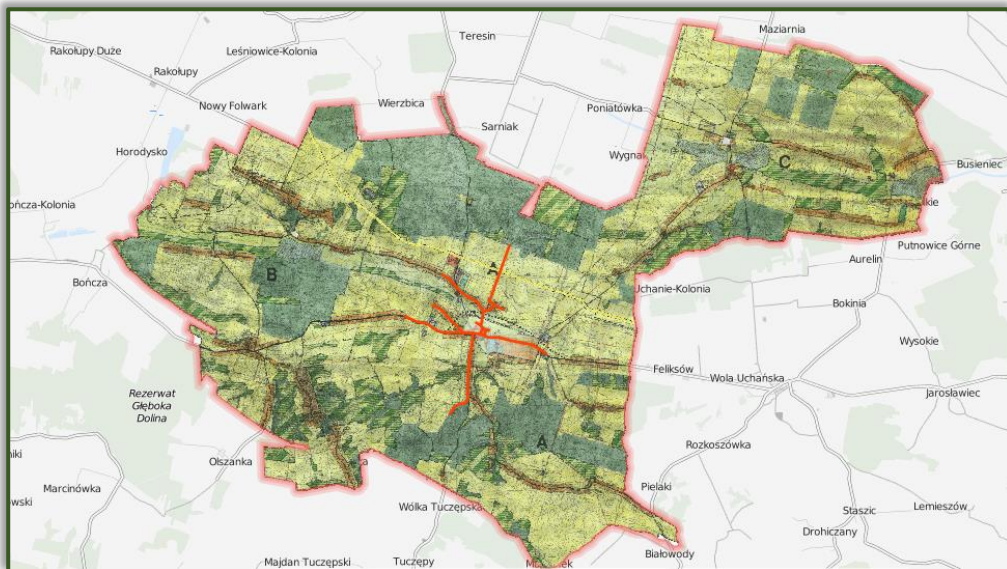
Wojśławice leżą w widłach rzek Wojśławki i Barbarki, na terenie malowniczych Działów Grabowieckich. Dominującym typem w analizowanym rejonie jest krajobraz terenów otwartych, użytkowanych rolniczo.

Gmina posiada bardzo dobrze wykształcony ośrodek administracyjno-usługowy dla ludności gminy Wojśławice, z zabytkowym układem ulicznym w jego centrum. Ośrodek administracyjno-usługowy w Wojśławicach jest siedzibą władz samorządowych oraz pełni funkcje skoncentrowanego ośrodka usługowego mieszkalnictwa dla ludności nierolniczej.

Pozostałe miejscowości pełnią funkcję – głównie związane z produkcją żywności i usługi podstawowe. We wsiach położonych malowniczo i krajobrazowo – istnieje możliwość rozwoju funkcji wypoczynku i turystyki. Zabudowa zagrodowa poza miejscowością Wojśławice i Rożęcina posiada charakter rozproszony. Dominującym typem struktury

przestrzennej wsi na terenie gminy jest ulicówka. Zabudowa poszczególnych miejscowości skupia się bezpośrednio po obu stronach drogi. Wsie tego typu mają kształt wydłużony i najczęściej posiadają tylko jedną ulicę, która jednocześnie jest miejscem koncentracji przestrzeni publicznej miejscowości. Osadnictwo w okolicach Wojsławic rozpoczęło się już w okresie neolitu. Status miejscowości Wojsławice uległ zmianie, od około 1440 r. do 1869 r. Wojsławice posiadały prawa miejskie, obecnie mają status wsi.

W 23 miejscowościach, w których jest utworzonych 26 sołectw. Na układ osadniczy gminy składają się: ośrodek Wojsławice (5 sołectw: ul. Chełmska, ul. Grabowiecka, ul. Krasnystawska, ul. Rynek i ul. Uchańska) - będący siedzibą gminy oraz następujące wsie: Czarnożyzy, Huta, Krasne, Kukawka, Majdan, Majdan Kukawiecki, Majdan Ostrowski, Nowy Majdan, Ostrów, Ostrów-Kolonia, Partyzancka Kolonia, Popławy, Putnowice-Kolonia, Putnowice Wielkie, Rozięcín, Stadarnia, Stary Majdan, Trościanka, Turowiec, Witoldów, Wojsławice-Kolonia, Wólka Putnowicka.

Źródło mapy: <https://sip.gison.pl/wojslawice>

Sieć osadnicza w gminie jest dosyć rozproszona, co stwarza określone trudności w wyposażeniu gminy w podstawową infrastrukturę, a w szczególności drogową i kanalizacyjną.

Wiele wsi zachowało swój historyczny wygląd, jednak ich stan i zagospodarowanie wymaga wielu działań rewitalizacyjnych. Odnosi się to zarówno do budynków mieszkalnych i gospodarczych (większość została wybudowana przed rokiem 1970), jak i szeroko rozumianej przestrzeni publicznej.

1.3. INFRASTRUKTURA.

Szlaki komunikacyjne terenie gminy:

- **połączenie kolejowe:** brak,
- **drogi krajowe, ekspresowe, autostrady:** brak,
- **drogi wojewódzkie:** numer 846,
- **drogi powiatowe (tabela poniżej):** długość dróg 49,5 km, w tym nawierzchni twardej 46 km oraz gruntowe 46 km. Drogi utwardzone w 70 % wymagają wykonania remontów i modernizacji.

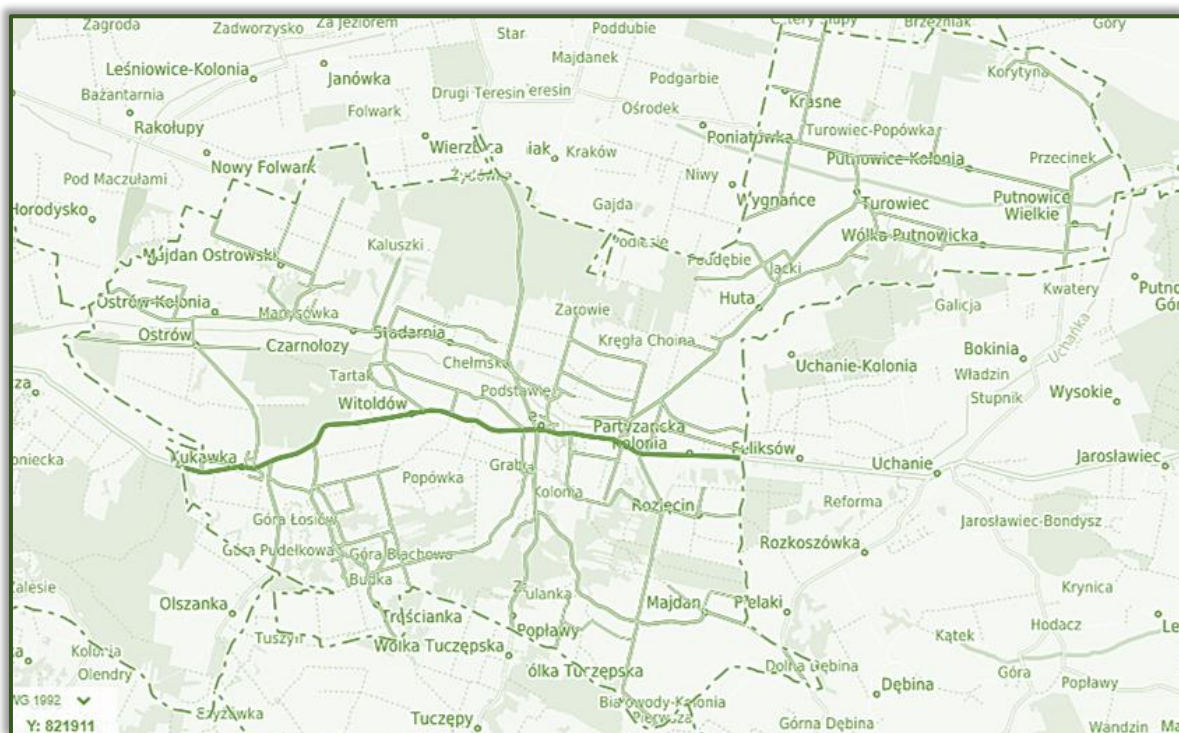
NUMER DROGI (ODCINEK DROGI)	NAZWA DROGI (ODCINEK DROGI)	DŁUGOŚĆ (KM)
1839L	dr woj. 844 Wojsławice – Tuczępy – Grabowiec	9,4
1859L	dr pow. 1839L - Popówka – Buśno	6,8
1860L	Wojsławice - Turowiec - Wólka Leszczańska	9,2
1861L	Turowiec – Uchanie	1,7
1865L	Nowy Folwark - Majdan Ostrowski	2,2
1866L	Leśniowice - Majdan Ostrowski – Czarnołozy	3,0
1867L	Drewniki - Kukawka – Czarnołozy	11,3
1868L	Wojsławice – Białowody	5,9
	RAZEM	49,5

- **drogi gminne (tabela poniżej).**

LP.	NR DROGI I NAZWA ODCINKA	DŁUGOŚĆ DROGI (KM DO 3 MIEJSC PO PRZECINKU)			
		OGÓŁEM	O NAWIERZCHNI TWARDEJ	O NAWIERZCHNI ULEPSZONEJ	O NAWIERZCHNI GRUNTOWEJ NIEULEPSZONEJ
1	2	3	4	5	6
1.	105026L Witoldów-Stary Majdan-Trościanka	5+375	5+375	-	-
2.	105027L Huta –Turowiec- Wólka Putnowicka- Putnowice Wielkie	6+125	4+730	-	1+395
3.	105028L Ostrów-Kol.- Horodysko	1+750	1+750	-	-
4.	105029L Partyzancka Kolonja-Rozięcin – Nowy Majdan-Hołużno	5+342	3+150	1+560	0+632
5.	105030L Putnowice Wielkie-Aurelin	1+372	1+372	-	-
6.	105031L Ostrów-Bończa	3+700	2+469	1+231	-
7.	105032L Putnowice Wielkie- Korytyny	2+625	2+625	-	-
8.	105033L Wojsławice-ul. Krasnystawska	1+000	1+000	-	-
9.	105034L Wojsławice- ul. Rynek	0+627	0+627	-	-
10.	105035L Rozięcin	1+450	1+450	-	-
11.	105036L Wojsławice – ul. Chełmska	1+825	1+825	-	-
12.	105037L Wojsławice- Kolonja	1+512	1+512	-	-
13.	112705L Czarnołoży- Witoldów	2+430	2+430	-	-
14.	112706L Droga w miejscowości Partyzancka Kolonja	1+000	-	-	1+000

15.	115613 L droga Kukawka- Stary Majdan	0+808	-	0+148	0+660
16.	115614 Droga w miejscowości Kukawka	0+820	0+595	0+225	-
X	Razem	37+761	30+910	3+164	3+687

Drogi gminne: długość dróg 37,8 km., w tym o nawierzchni: bitumicznej 30,9 km, żwirowej – tłuczniowej: 3,2km, gruntowe 3,7 km. Drogi są w dobrym stanie technicznym, 20 % kwalifikuje się do remontów, pozostałe drogi utwardzone wymagają sukcesywnego remontu lub modernizacji. Na terenie gminy jest ok. 20 km dróg wewnętrznych asfaltowych/z płyt yomb, tłuczniowych.

Źródło mapy: <https://wojslawice.e-mapa.net/>

1.4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA NA TERENIE GMINY.

1.4.1. Sieć wodociągowa w 2020 r. wynosiła 82,00 km długość czynnej sieci rozdzielczej, **3800** ludności korzystającej z sieci. Do sieci wodociągowej budynków mieszkalnych podłączonych jest **1293**. W większość, ze względu na zły stan techniczny sieci wodociągowej, wymaga ona wymiany/ modernizacji. [Więcej: *Diagnoza Gminy Wojsławice 2021*]

1.4.2. Sieć kanalizacyjna. Na terenie Gminy od 20 lat funkcjonuje oczyszczalnia ścieków Biovac SBR 0515-1, zmodernizowana w 2018 r., o średnim dobowym przerobie 123 m³, długość kolektora sanitarnego wynosi: 8,2 km. Oczyszczalnia posiada ważne pozwolenie wodnoprawne na eksploatację. Oczyszczone ścieki odpowiadają normom określonym w pozwoleniu. Liczba mieszkańców obsługiwanych przez sieć kanalizacyjną wynosi 255 gospodarstwa. Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków – 166. **W 2020 r.** długość czynnej sieci rozdzielczej wynosiła **8,2 km**. Z sieci korzystało **900** mieszkańców. W przyszłości niezbędna jest rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej. Bez kanalizacji pozostają ulice: Chełmska i pozostałe miejscowości gminy Wojsławice.

Ogólny stan infrastruktury: dobry. Należy rozważyć budowę nowej oczyszczalni i uzupełnienie przydomowych oczyszczalni. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021]*

1.4.3. Zaopatrzenie w wodę pitną na terenie gminy jest zapewnione na terenie całej gminy.

Stan infrastruktury na 2020 r. określa się jako średni.

**Do remontów w perspektywie trzeba przewidzieć: 80 % zasuw,
40 % sieci.**

Gmina posiada 4 (ilość) ujęć wody w miejscowościach: Wojsławice, Nowy Majdan, Huta, Kukawka.

1.4.4. Sieć elektryczna i główne źródła energii elektrycznej.

Gmina Wojsławice zaopatrywana jest w energię elektryczną z krajowego systemu elektroenergetycznego i znajduje się na obszarze działania Spółki Polskie Sieci Elektroenergetyczne – Oddział w Warszawie. Operatorem systemu dystrybucyjnego działającego na terenie gminy jest PGE Dystrybucja S.A. Oddział Zamość (Rejon Energetyczny Chełm), wchodzącego w skład PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.

Na terenie gminy zlokalizowana jest stacja transformatorowo-rozdzielcza 30/15 kV GPZ Wojsławice. Stacja zasilana jest napowietrzną linią 30 kV z GPZ Hrubieszów. Przez teren gminy przebiegają napowietrzne linie energetyczne średniego napięcia 30 i 15 kV.

Dla poprawy pewności zasilania na terenie istniejącej stacji 30/15 kV Wojsławice przewiduje się budowę rozdzielni 110/15 kV oraz linii zasilających 110 kV: Hrubieszów (od gminy Uchanie) - Wojsławice, Dorohusk (od gminy Żmudź) - Wojsławice.

Wymienione inwestycje ujęte są w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (2015 projekt). Zasilanie nowych odbiorców energii elektrycznej przewiduje się poprzez rozbudowę istniejącej sieci niskiego napięcia. Przewiduje się w przyszłości możliwość dobudowy nowych stacji transformatorowych 15/04 kV typu słupowego zasilanych z istniejącej napowietrznej sieci 15 kV.

Gmina Wojsławice jest gminą typowo rolniczą, nie posiada dużych odbiorców energii elektrycznej wymagających niezawodności dostaw i dużej mocy szczytowej. Przeciętnym odbiorcą energii jest gospodarstwo rolne o mocy szczytowej 5-10 kV używanej do celów bytowych oraz zasilania urządzeń do produkcji rolnej.

Lokalne systemy urządzeń zasilających na terenie gminy są prawie w 100% urządzeniami napowietrznymi. Ich stan techniczny nie jest dobry.

Prawie połowa miejscowości zasilana jest urządzeniami o złym stanie technicznym. Remonty i modernizacje linii winny być wzięte pod uwagę w opracowywanych planach zagospodarowania przestrzennego.

Planowane jest wyodrębnienie w MPZP takich terenów pod budowę energetyki odnawialnej, Również na budynkach użyteczności publicznej planuje się budowę instalacji OZE, w ramach Spółdzielni Energetycznej, której Gmina jest członkiem. Gmina zainteresowana jest budową farmy fotowoltaicznej.

1.4.5. Sieć gazowa: brak.

Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej i komfortu życia mieszkańców gminy jest ściśle związana z likwidacją białych plam na mapie gazownictwa.

Gazyfikacja to nie tylko ochrona środowiska, ale także poprawa jakości życia na terenach wiejskich, co jest priorytetowym komponentem zrównoważonego rozwoju. Gaz ziemny odgrywa kluczową rolę w polskiej transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, stąd niezbędne jest inwestowanie w sieć gazową na obszarach wiejskich, nie tylko w miastach. Gazyfikacja to ważny element kierunku rozwoju obszaru gminy Wojsławice i istotny wkład w rozwój społeczno-gospodarczy tej części regionu lubelskiego. Sieć gazownicza w sposób znaczący zwiększy atrakcyjność terenów inwestycją pod kątem lokowania przedsiębiorstw.

Rezultatem rozwoju sieci gazowniczej jest wzrost jakości życia mieszkańców i poziomu przedsiębiorczości. Kluczowymi działaniami przedsięwzięcia będzie: sporządzenie dokumentacji projektowej, pozyskanie zgód od właścicieli nieruchomości na przeprowadzenie inwestycji oraz wykonanie inwestycji tj. budowy sieci gazowej na obszarze gminy.

1.4.6. System komunikacyjny, transport między gminą a dużymi miastami, wewnątrz gminy.

Z terenu gminy jest komunikacja publiczna z miastem powiatowym Chełm – czas dojazdu 25 minut, przez gminę przejeżdża także komunikacja z Hrubieszowa do Lublina przez Krasnystaw 1 godzina. Wewnątrz gminy odbywa się transport komunikacją publiczną świadczącą przez PKS oraz komunikację prywatną.

1.4.7. Przystanki autobusowe, parkingi.

W gminie jest 26 szt. przystanków gminnych, 56 szt. przy drogach powiatowych, 12 szt. przy drogach wojewódzkich. **Część przystanków wymaga modernizacji. Wskazane jest ujednoczenie architektury, wyglądu przystanków przystające do otoczenia przyrodniczego.**

Liczba parkingów: 3 w miejscowości Wojsławice. Liczba stacji do doładowania elektrycznych samochodów: brak. Ze względu na możliwości wielofunkcyjnego rozwoju, należy wziąć pod uwagę rozbudowę miejsc parkingowych przy miejscach będących atrakcją turystyczną. W infrastrukturze parkingów należy przewidzieć: toalety, kosze na śmieci.

1.4.8. Utrzymanie czystości i system odbioru odpadów.

Odpady z terenu Gminy Wojsławice trafiają na RIPOK w Srebrzyszczu (Gmina Chełm). Kluczową kwestią pozostaje wyeliminowanie działań niewłaściwych typu: dzikie wysypiska śmieci w lasach, brak odpowiedniego segregowania odpadów. Utrzymaniem czystości na terenach przynależnych do gminy zajmuje się pracownik gospodarczy wspomagany stażystami i pracownikami skierowanymi przez Sąd w celu odpracowania kary. Śmieci gromadzone są w kontenerach: niesegregowane KP 7, - segregowane KP 2,2. Odbiorem odpadów komunalnych od gospodarstw domowych zajmuje się Gminny Zakład Obsługi Sp. z o.o. Kolonia Okopy. Pobór opłat od gospodarstw domowych odbywa się na podstawie deklaracji, których w 2019 r. było złożonych 1197 szt., w tym 35 deklaracji na zbiórkę nieselektywną. Podmioty prowadzące działalność gospodarczą mają indywidualne umowy na odbiór odpadów i samodzielnie rozliczają się z firmami, które mają zezwolenie na wywóz. Z rozliczenia całego systemu gospodarki odpadami wynika, że system nie zbilansował się ze względu na niedobór w kwocie 59 913,26 zł. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021]*

1.4.9. W zakresie świadczonych usług telekomunikacyjnych.

W Starym Majdanie, Wojsławicach, Majdanie Ostrowskim, Putnowicach Wielkich są maszty telefonii komórkowej, świadczone są usługi przez sieć telekomunikacyjną Orange. Na terenie gminy jest także sieć światłowodowa.

1.4.10. Stan cyfryzacji w Urzędzie Gminy.

Blisko 90 % gospodarstw będzie miało wkrótce dostęp do sieci światłowodowej.

Obecnie usługi dla mieszkańców realizowane są przez e-puap. Placówka Zespołu Szkolno-przedszkolnego podpięta jest do światłowodu, wyposażona w laptopy w ramach wsparcia wywołanego pandemią Covid-19. Biblioteka udostępnia katalogi on-line z możliwością rezerwacji publikacji.

Pandemia Covid-19 przyspieszyła zmiany dotyczące m.in. zdalnych usług i obsługi interesantów, spowodowała rozwój zdalnej nauki. W latach 2021-2027 do roku 2030 Gmina Wojsławice będzie rozwijać się poprzez cyfryzację, kolejne wdrożenia rozwiązań będą wpływać na komfort życia mieszkańców i obsługę przedsiębiorców, inwestorów itp. m.in. elektroniczny dostęp do zaktualizowanego *Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego*, czy elektronicznego systemu obsługi wstępów do obiektów, miejsc stanowiących atrakcje turystyczne.

1.4.11. Komunalny zasób mieszkaniowy.

Zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych członków wspólnoty mieszkaniowej jest zadaniem własnym gminy, nałożonym ustawą z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu Cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1182, z późn.zm.). W skład mieszkaniowego zasobu gminy Wojsławice wchodzi 17 lokali o łącznej powierzchni użytkowej: 772,04 m², w tym 11 zasiedlonych i 6 niezasiedlonych: 2 – ul. Rynek, a także 2 – ul. Uchańska oraz 2 w miejscowości Huta.

W mieszkaniowym zasobie Gminy Wojsławice nie wyodrębniono lokali socjalnych.

Głównym celem gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy jest nie tylko utrzymanie lokali mieszkalnych w nie pogorszonym stanie, lecz dążenie do poprawy ich stanu technicznego i standardu, dlatego też codzienna praca skupia się na bieżącym utrzymaniu posiadanego zasobu mieszkaniowego. Warunkiem powodzenia w rozwiązywaniu problemów mieszkaniowych jest tworzenie właściwej polityki państwa w zakresie m.in. dotowania, co pozwoli gminie, w oparciu o własny budżet i otrzymaną

dotację celową, tworzyć warunki do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej.

Gmina Wojsławice wytyczy w aktualizowanym planie zagospodarowania przestrzennego tereny pod zabudowę jednorodzinną, wielorodzinną, letniskową oraz miejsca na budowę ewentualnych obiektów pod mieszkania na jesień życia (prywatne ośrodki opieki nad osobami starszymi, ośrodki rehabilitacji).

1.4.12. Targowisko.

W 2019 roku oddano do użytku targowisko gminne „Mój Rynek” w Wojsławicach.

Po przebudowie i gruntownym remoncie powstał asfaltowy parking, budynek biurowy, plac targowy został wyłożony kostką brukową i oświetlony. Zamontowano również kosze i ławki parkowe. Do dyspozycji handlujących są 32 miejsca handlowe zadane oraz 32 miejsca niezadane podzielone za sekcję sprzedaży produktów rolno-spożywczych, w tym wyprodukowanych w ekologicznych gospodarstwach rolnych oraz sekcję do sprzedaży pozostałych produktów. Do poboru opłaty targowej w 2019 roku wyznaczono pracowników Urzędu Gminy Wojsławice. Do ich obowiązków należy pobór opłaty targowej, rozliczenie z zainkasowanych kwot w Urzędzie Gminy Wojsławice oraz posprzątanie placu targowego po targu. Błoczki opłaty targowej pobierane są z Urzędu Gminy.

W 2019 roku wpływy z tytułu opłaty targowej wynosiły: 85 684,00 zł, w roku poprzednim zebrano: 63 641 zł, a więc o 22 043 zł więcej. W 2020 roku wpływy z tytułu opłaty targowej wynosiły: 98 604,00 zł. Obserwuje się tendencję zwyżkową, co dobrze rokuje rozwojowi handlu w tym miejscu gminy.

Rozwój zainteresowania usługami handlowymi w ciągu kolejnych lat funkcjonowania targowiska, może pociągnąć za sobą inwestycję polegającą na jego rozbudowie, co należy uwzględnić w wieloletniej polityce rozwoju gminy.

1.5. KLIMAT I UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWE.

Analizowany obszar znajduje się w strefie klimatu umiarkowanego, przejściowego, jednak dużo większe znaczenia mają tutaj kontynentalne masy powietrza niż oceaniczne z nad Atlantyku. Zgodnie z podziałem rolniczo-klimatycznym Polski wg R. Gumińskiego (1951), obszar gminy Wojsławice leży w obrębie Dzielnicy Chełmskiej (XIII), gdzie średnia roczna temperatura powietrza wynosi 7,4° C, czas za legania pokrywy śnieżnej trwa 85 – 90 dni, a długość okresu wegetacyjnego waha się od 200 do 206 dni. Okres występowania średniej dobowej temperatury powietrza powyżej 15°C trwa ponad 100 dni, a liczba dni bez przymrozków wynosi średnio około 170 dni w roku. Średnia roczna suma opadów

atmosferycznych wynosi około 550 – 560 mm i jest niższa od średniej krajowej. Około 40% rocznych opadów przypada na miesiące letnie (czerwiec - sierpień) a na okres wegetacyjny przypada 320 - 360 mm. Średnia wilgotność powietrza wynosi ponad 81 %. Wiatry wieją najczęściej z sektora zachodniego (ok. 30–35% – średnia roczna) oraz południowego (ok. 20–25%). Kierunki i prędkości wiatrów w dużym stopniu zależą jednak od lokalnego ukształtowania terenu. **Korzystne warunki klimatyczne zwłaszcza na terenie Działów Grabowieckich predestynują obszar gminy do rozwoju turystyki. [Więcej: *Diagnoza Gminy Wojsławice 2021*]**

Dodatkowo na obszarze wskazanej jednostki samorządowej występują źródła niewielkich cieków wodnych. Najciekawsze z nich znajdują się w okolicach Starego i Nowego Majdanu oraz Wojsławic. Ewenementem jest ciek wodny o nazwie „Ponikło”, który tworzą wody wypływające ze źródeł położonych na południowym skraju wsi Rozięcín. Ciek ten po przepłynięciu przez wieś zanika na jej północnym krańcu.

Brak badań składu wody w źródłkach, uniemożliwia określenie jej właściwości biologicznych, chemicznych. Można założyć, że uzdrowiskowy charakter wody w źródłkach, potwierdzony badaniami laboratoryjnymi, może umożliwić rozwój gminy w obszarze uzdrowiskowym, zdrojowym, co może realnie przyspieszyć rozwój społeczno-gospodarczy.

Ważnym bogactwem naturalnym Gminy Wojsławice są lasy zajmujące około 15% powierzchni. Większe skupiska leśne położone są w północnej części gminy. Zachowały się w nich fragmenty naturalnych drzewostanów bukowych. Lasy sosnowe i mieszane rosną w okolicach wsi Huta i Nowy Majdan.

Nawiązanie współpracy z Lasami Państwowymi i prywatnymi przedsiębiorcami może spowodować:

- rozwój edukacji ekologicznej,
- rozwój branży drzewnej,
- rozwój usług turystycznych.

Na terenie gminy Wojsławice występują obszary chronione, tj. Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Putnowice PLH060074 (w ramach sieci Natura 2000), Grabowiecko - Strzelecki Obszar Chronionego Krajobrazu.

Przez teren gminy przebiega korytarz ekologiczny o charakterze międzynarodowym ciągnący się wzdłuż wschodniej granicy kraju. Pełni on funkcję utrzymania ciągłości kompleksów leśnych i ekosystemów wodnych oraz zapewnia łączność między

poszczególnymi obszarami chronionymi. Stanowi on fragment tzw. Korytarza Wschodniego, który łączy lasy wzdłuż wschodniej granicy kraju. Na terenie gminy Wojśławice znajdują się także prawnie chronione pomniki przyrody. [Więcej: *Diagnoza Gminy Wojśławice 2021*].

2. PRODUKCJA ROLNICZA.

Głównymi elementami środowiska przyrodniczego, które decydują o możliwościach rozwoju rolnictwa gminy Wojśławice są: gleby, klimat, warunki wodne i rzeźba terenu.

Działalność rolnicza jest podstawowym źródłem zarobkowania dla przeważającej liczby ludności gminy. Indywidualne gospodarstwa rolne zajmują około 95% powierzchni użytków rolnych. Główne kierunki produkcji rolnej to uprawa buraków cukrowych i zbóż. Jest to wynikiem naturalnych warunków dla rozwoju tej gałęzi rolnictwa.

Na obszarze gminy dominują gleby wytworzone na lessach.

W okolicy miejscowości: Putnowice, Turowiec i Krasne występują czarnoziemy, gleby gliniaste w okolicy Trościanki, Nowego Majdanu i Popław, rędziny na terenach Ostrowa i Majdanu Ostrowskiego oraz gleby na podłożu piasków w okolicy Stadarni, Huty i Czarnołąz. Przeważające kompleksy gleb to: pszenno – buraczany i żytni dobry. Większe obszary o glebach żyznych koncentrują się w zachodniej części gminy, we wsiach Ostrów-Kolonia, Ostrów i Kukawka.

Najsłabsze gleby występują we wschodniej części gminy.

W produkcji zwierzęcej rolnicy ukierunkowani są na produkcję mleka, mięsa wołowego. Mleko odstawiane jest do Spółdzielni Mleczarskiej w Krasnymstawie.

Kierunki produkcji gospodarstw rolnych:

- 446 – produkcja mieszana,
- 456 – produkcja roślinna (głównie zboża i buraki cukrowe),
- 40 – produkcja zwierzęca.

Towarowość gospodarstw rolnych:

- 305 – produkcja głównie na potrzeby własne,
- 637 – produkcja głównie lub wyłącznie na sprzedaż.

Kierunki produkcji rolnej, czyli towarowość lub na własne potrzeby są wynikiem struktury obszarowej gospodarstw, bowiem indywidualne gospodarstwa w Gminie Wojsławice charakteryzują się dość dużym rozdrobnieniem.

Systematyka gospodarstw indywidualnych

GRUPY OBSZAROWE GOSPODARSTW (w ha)	ILOŚĆ GOSPODARSTW W POSZCZEGÓLNYCH GRUPACH	POWIERZCHNIA UŻYTKÓW ROLNYCH W DANEJ GRUPIE ŁĄCZNIE (w ha)
1-2	100	184
2-3	88	272
3-5	154	730
5-7	191	1295
7-10	211	1988
Gospodarstwa powyżej 10 ha		
10-15	116	1537
15-20	50	935
20-50	30	860
50-100	2	166

Użytkowanie ziemi w Gminie Wojsławice

UŻYTKI ROLNE, W TYM:	8 8613 ha
GRUNTY ORNE	7 295 ha
SADY	191 ha
ŁĄKI	897 ha
PASTWISKA	230 ha
LASY	1 844 ha
POZOSTAŁE	561 ha

Przeciętna wielkość indywidualnego gospodarstwa rolnego na terenie gminy, wynosi ok. 9,14 ha. Z powierzchni gminy 8613 ha zajmują użytki rolne.

W gminie dominują małe oraz średnie gospodarstwa rolne o pow. do 5 ha (54,36%), oraz gospodarstwa o powierzchni od 5-10 ha (26,92%) w tym zdecydowanie przeważa sektor indywidualny. Prowadzony jest proces scalania gruntów.

**Ilość ekologicznych gospodarstw: 3. Gospodarstwa produkują owoce miękkie.
Ilość gospodarstw agroturystycznych: 5: Agroturystyka „Dom pod Lipami”,
Agroturystyka „Ćmilówka”, Gospodarstwo Agroturystyczne „Agro-pszczoła”,
Gospodarstwo Agroturystyczne „Stary Majdan”, Gospodarstwo agroturystyczne
„Spokojne miejsce”.**

**Największym zainteresowaniem w produkcji rolniczej roślinnej w latach 2014-2019 była produkcja: rzepaku ozimego, pszenicy i buraka cukrowego.
Wynikało to z zmianowania i zysków. Produkcja zwierzęca obejmowała:
bydło, i krowy mleczne.**

Rynki zbytu dla producentów z gminy to: lokalne firmy skupujące płody rolne.

Gmina jest typową gminą rolniczą ze specjalizacją w zakresie: siewu rzepaku ozimego, pszenicy i buraka cukrowego.

Na terenie gminy działalność doradczą w zakresie rozwoju obszarów wiejskich prowadzi: LODR, ARiMR, Izby Rolnicze. Do roku 2030 kluczową kwestią będzie wielofunkcyjny rozwój Gminy Wojsławce i poszerzenie profilu rolniczego o nowe kierunki m.in. związane z funkcjami zdrojowymi, uzdrowiskowymi, przetwórstwem i przemysłem rolno-spożywczym oraz rozwojem usług turystycznych.

3. DZIAŁANIA NA RZECZ OCHRONY ŚRODOWISKA.

Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej w Gminie Wojsławce został przyjęty Uchwałą Nr XII/60/2015 Rady Gminy Wojsławce z dnia 30 grudnia 2015 r. w sprawie uchwalenia „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Wojsławce na lata 2015-2020 z perspektywą do roku 2030”. [Więcej: *Diagnoza Gminy Wojsławce 2021*]

3.1. OBSZARY CHRONIONE NA TERENIE GMINY.

1. **PLH060074 Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Putnowice (w ramach sieci Natura 2000).** Powierzchnia: 50,6 ha. Obszar położony jest na wapiennym wzgórzu, na północ od wsi Putnowice-Kolonia i obejmują 6 enklaw leśnych: las grądowy z udziałem gatunków rzadkich i chronionych, a także ważne chronione siedliska (grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny, ciepłolubne dąbrowy), oraz priorytetową rośliną, jaką jest obuwik pospolity.
2. **Grabowiecko-Strzelecki Obszar Chronionego Krajobrazu.** Powierzchnia: 26 963 ha, na terenie Gminy Wojsławice ok. 10 200 ha. Na obszarze Gminy Wojsławice leży znaczna część (ok. 93% powierzchni) tego obszaru chronionego. Stanowi on naturalny korytarz pomiędzy dwoma parkami krajobrazowymi Skierbieszowskim i Strzeleckim. Integralną częścią obszaru jest część otuliny Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego i otuliny Strzeleckiego Parku Krajobrazowego. W obrębie Obszaru ochrony pomnikowej podlega: lipa drobnolistna, buk zwyczajny, dąb szypułkowy, kasztany jadalne i tulipanowiec. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021].*

Na ww. obszarach można uprawiać różne formy turystyki: turystyka piesza, rowerowa i konna, wypoczynkowa, turystyka wiejska, zbieranie owoców leśnych. Walory przyrodnicze Grabowiecko-Strzelecki Obszar Chronionego Krajobrazu oraz Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk Putnowice, jak również liczne źródła tworzą istotny kapitał rozwojowy Gminy Wojsławice.

3.2. POMNIKI PRZYRODY.

Na terenie gminy Wojsławice znajdują się także cztery prawnie chronione pomniki przyrody, należą do nich: kasztany jadalne, tulipanowiec amerykański oraz nisza źródłowa w miejscowości Wojsławice i nisza źródłowa w miejscowości Nowy Majdan.

3.3. NATURA 2000.

- Specjalny Obszar Ochrony,
- Siedlisko Putnowice PLH060074 (w ramach sieci Natura 2000)

3.4. OBSZARY O SZCZEGÓLNYCH WALORACH PRZYRODNICZYCH, PRAWNIE CHRONIONYCH ORAZ OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW I OBJĘTE OCHRONĄ KONSERWATORSKĄ.

Na występujący potencjał do rozwoju turystyki w Gminie Wojsławice składają się uwarunkowania środowiskowo – przyrodnicze, liczne zabytki i miejsca pamięci

narodowej, jak również stosunkowo dobrze rozwinięty stan bazy noclegowej. Na terenie gminy w miejscowości Wojsławice zlokalizowany jest zbiornik wodny, wykorzystywany na cele turystyczne i rekreacyjne.

Do najbardziej atrakcyjnych pod względem turystycznym należy południowy skraj gminy, ze wsiami: Trościanka, Nowy Majdan, Majdan Ostrowski i Stary Majdan. Miejsca te słyną z malowniczych wąwozów oraz postaci Jakuba Wędrowicza, głównego bohatera serii ponad 60 opowiadań Andrzeja Pilipiuka.

4. ZABYTKI.

Gmina Wojsławice jest miejscem o bogatej historii i tradycjach kulturowych. Wielowiekowa historia Wojsławic wytworzyła specyficzne tradycje i cechy kulturowe, które są widoczne w obrzędach i tradycji. Mimo długiej i burzliwej historii w gminie zachowały się liczne zabytki, objęte ścisłą ochroną konserwatorską.

4.1. ZABYTKI ARCHITEKTONICZNE I CMENTARZE:

- W miejscowości Ostrów-Kolonia: cmentarz wojenny z I wojny światowej.
- W miejscowości Turowiec: cerkiew greckokatolicka, obecnie Kościół rzymskokatolicki pw. św. Barbary, w granicach cmentarza kościelnego.
- W miejscowości Wojsławice: układ urbanistyczny osady Wojsławice, obejmujący rozplanowanie oraz utrzymane w tradycyjnej skali relacje przestrzenne zabudowy miejskiej z XIX-XX wieku, z akcentami monumentalnych zespołów architektonicznych: kościelnego, cerkiewnego i bożniczego; Zespół kościelny: kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła wraz z wyposażeniem w zabytki ruchome, dzwonnica, plebania, drzewostan w granicach cmentarza kościelnego; Zabytkowe kapliczki przydrożne; dawna cerkiew greckokatolicka (obecnie Cerkiew prawosławna pw. Kazańskiej Ikony Matki Bożej) i murowana dzwonnica cerkiewna; Synagoga, w granicach murów zewnętrznych.

4.2. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE:

- W miejscowości Nowy Majdan: Grodzisko z wałami tzw. „Pohulanka”,
- W miejscowości Putnowice Wielkie: Cmentarzisko kurhanowe (44 mogiły),

- W miejscowości Wojślawice: pozostałości po zamczysku średniowiecznym, z pozostałościami umocnień ziemnych,
- W miejscowości Wólka Putnowicka: Kopiec ziemny (mogiła) tzw. „Ostra Mogiła”.

W Wojślawicach zachował się tradycyjny średniowieczny układ urbanistyczny, z kwadratowym rynkiem o charakterze miejskim (czyli obecnie - małomiasteczkowym) i biegnącymi doń z różnych stron świata ulicami przedmiejskimi o charakterze wiejskim.

Jeszcze niedawno rynek otaczała przedwojenna drewniana zabudowa, w tym urokliwe domy podcieniowe, które w ostatnich latach były rozbierane. Zostało ich już tylko kilka i wymagają odrestaurowania, rewitalizacji. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojślawice 2021].*

Wojślawice to jedno z nielicznych miejsc w Polsce, w których zachowały się budynki trzech świątyń - kościół, cerkiew i synagoga, rozmieszczone wokół rynku o tradycyjnie średniowiecznym układzie urbanistycznym.

Źródło: <http://gcksitwojslawice.naszdomkultury.pl/turystyka/polozenie-gminy>

4.3. ZABYTKI BUDOWNICTWA I ARCHITEKTURY²⁶ [Więcej: Diagnoza Gminy Wojślawice 2021]

- Kościół pw. św. Michała Archanioła wraz z zespołem parku przykościelnego.
- Dzwonnica przykościelna.
- Cmentarz parafialny.
- Plebania (budynek jest obecnie nieużytkowany, znajduje się w bardzo złym stanie, grozi zawaleniem).
- Pięć kapliczek wotywnych.
- Kapliczka św. Barbary.
- Kapliczka św. Floriana.
- Kapliczka św. Michała Archanioła (ul. Krasnystawska).
- Kapliczka św. Jana Nepomucena.
- Kapliczka św. Tekli (ul. Chełmska).
- **Cerkiew Kazańskiej Ikony Matki Bożej.**
- Dzwonnica przycerkiewna (wybudowana przed I wojną światową, wymaga rewitalizacji).
- **Synagoga** (od 2020 służy jako Ośrodek Trzech Kultur).
- **Nowy cmentarz żydowski** (ul. Grabowiecka).
- **Drewniane domy podcieniowe** (tzw. dom szewca Fawki), ul. Rynek 59, lata 20. XX wieku, **układ urbanistyczny (XIX–XX) centrum Wojślawic (wymaga rewitalizacji, nadania nowych funkcji społeczno-gospodarczych).**
- **Wyposażenie wnętrza kościoła pw. Michała Archanioła.**

5. LUDNOŚĆ.

W roku 2015 liczba mieszkańców wynosiła: 3957. W 2020 r. liczba mieszkańców Gminy wynosiła: 3721osób. Gęstość zaludnienia na terenie gminy wynosiła: 34 osób na 1 km². W stosunku do roku 2015, niewielki wzrost mieszkańców odnotowany został jedynie w miejscowościach: Czarnożozy, Putnowice Wielkie, Stadarnia. [Więcej: Diagnoza Gminy Wojślawice 2021],

W latach 2014-2020 ubyło 307 mieszkańców, tym 125 mężczyzn oraz 182 kobiet.

Największą miejscowością pod względem liczny mieszkańców są Wojślawice, z liczbą 1214 mieszkańców.

²⁶ teatrnn.pl/leksykon/node/4388/wojs%C5%82awice_%E2%80%93_historia_miejscowo%C5%9Bci

W gminie obserwuje się niekorzystne zjawiska demograficzne tj. starzenie się społeczeństwa oraz wyludnianie się gminy (najczęściej z powodów poszukiwania dobrze płatnych miejsc pracy).

MIGRACJA LUDNOŚCI GMINY W LATACH 2014-2019

MIGRACJA	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ZAMELDOWANIA	50	61	65	53	70	54
ZAMELDOWANIA Z ZAGRANICY	-	-	-	-	(1)	(1)
WYMELDOWANIA	59	42	54	67	46	62
WYMELDOWANIA ZA GRANICĘ	-	-	-	-	-	(1)
SALDO MIGRACJI WEWNĘTRZNYCH	-9	+19	+11	-14	+24	-8
SALDO MIGRACJI ZAGRANICZNYCH	-	-	-	-	(1)	(-0)

6. BEZROBOCIE.

Wg statystyki prowadzonej liczba bezrobotnych na terenie gminy maleje w latach 2014-2020. **W roku 2020 r. odnotowano 186 osób bezrobotnych.** [Więcej: *Diagnoza Gminy Wojsławice 2021*]. W grupie bezrobotnych, znajduje się 99 kobiet, 87 mężczyzn, w tym: 14 osób z prawem do zasiłku.

W Powiatowym Urzędzie Pracy w Chełmie osoby bezrobotne mogą korzystać z różnych form aktywizacji zawodowej. [Więcej: *Diagnoza Gminy Wojsławice 2021*]

Gmina Wojsławice ma charakter typowo rolniczy i należy do małego przemysłowego regionu, w związku z czym obserwuje się na jej terenie niewielki rozwój przedsiębiorczości oraz prywatnych firm. Zapobieganie bezrobociu w Gminie Wojsławice opiera się na tworzeniu tymczasowych miejsc pracy poprzez współpracę z Powiatowym Urzędem Pracy w Chełmie oraz organizacjami pozarządowymi.

Urząd Gminy Wojsławice oraz inne jednostki organizacyjne wykorzystują instrumenty rynku pracy w miarę posiadanych możliwości finansowych, lokalowych oraz technicznych. Na bieżąco udzielana jest pomoc bezrobotnym w poszukiwaniu pracy.

Oferty pracy pochodzące z Powiatowego Urzędu Pracy w Chełmie wywieszane są na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy Wojsławice.

Na uwagę zasługuje fakt utworzenia Spółdzielni Socjalnej „Wojśławianka” przez Gminę Wojsławice i Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemi Chełmskiej” (Uchwała Nr VII/45/2019 Rady Gminy Wojsławice z dnia 17.04.2019 r. w sprawie utworzenia spółdzielni socjalnej), która została wpisana do Rejestru KRS dnia 14 czerwca 2019 r. Spółdzielnia otrzymała wsparcie finansowe z Ośrodka Wspierania Ekonomii Społecznej w Zamościu w ramach projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej.

Dzięki utworzeniu Spółdzielni Socjalnej pracę otrzymało pięć osób, aktualnie na pół etatu, ale przy dużym zainteresowaniu działalnością usługową spółdzielni jest możliwość zwiększenia etatów tym pracownikom i zatrudnienie nowych. Spółdzielnia Socjalna „Wojśławianka” ma do zaoferowania swoim przyszłym klientom domową kuchnię, możliwość zakupu gotowych posiłków oraz organizację imprez okolicznościowych typu: chrzciny, komunie, stypy i inne. Głównym celem powstania spółdzielni jest reintegracja społeczna i zawodowa jej członków, poprzez prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz takich, których kwalifikacje zawodowe mogą być niewystarczające do samodzielnego poruszania się po rynku pracy. Ma też umożliwić osobom długotrwale bezrobotnym aktywizację zawodową.

7. EDUKACJA.

Na terenie Gminy Wojsławice funkcjonuje Zespół Szkolno-Przedszkolny w Wojsławicach-Kolonii, dla których organem prowadzącym jest Gmina Wojsławice.

Zespół Szkolno-Przedszkolny w Wojsławicach-Kolonii:

- Liczba uczniów: 332
- Liczba nauczycieli: 38
- Ilość obiektów sportowych przy szkołach: 2.

Zespół Szkolno-Przedszkolny w Wojśławicach-Kolonii: PRZEDSZKOLE GMINNE.

Przedszkole funkcjonuje przez 10h dziennie od 7.00 do 17.00. Każdemu dziecku przysługuje zestaw posiłków, tj. śniadanie, obiad oraz podwieczerek. W przedszkolu zatrudniani są: nauczyciel przedszkola, logopeda, psycholog, nauczyciel programista (informatyk), pomoc nauczyciela. Przedszkole funkcjonuje na podstawie Uchwały Nr X/56/2019. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojśławice 2021]*

Zespół Szkolno-Przedszkolny w Wojśławicach-Kolonii: SZKOŁA PODSTAWOWA.

Budynek Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Wojśławicach-Kolonii jest w stanie dobrym, spełnia swoje funkcje. Deficytowym obszarem jest brak nowoczesnej hali sportowej. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojśławice 2021].*

Wsparcie edukacji dzieci i młodzieży realizowane jest w ramach m.in.

- opieki świetlicowej,
- opieki nad uczniami dowożonymi,
- biblioteki szkolnej, pedagoga szkolnego, psychologa,
- zajęć pozalekcyjnych (kół przedmiotowych, kół zainteresowań, zajęć sportowo – rekreacyjnych, doradztwa zawodowego, zajęć wspomagających naukę i rozwój ucznia: zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze, logopedyczne, o charakterze terapeutycznym, rozwijające umiejętności szkolne, przygotowujące do egzaminów zewnętrznych).

W Zespole ww. realizowana jest pomoc psychologiczno - pedagogiczna dla uczniów posiadających orzeczenie lub opinię Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej, a także odbywają się dodatkowe zajęcia wyrównawcze dla uczniów mających trudności w nauce oraz dodatkowe zajęcia dla uczniów szczególnie uzdolnionych. Uczniowie szczególnie uzdolnieni mieli również możliwość korzystania z zajęć rozwijających ich uzdolnienia. Odbywają się dodatkowe lekcje poszerzające i rozwijające zainteresowania oraz przygotowujące do różnego rodzaju konkursów.

Uczniowie zdobywają wiedzę i doświadczenie podczas wycieczek turystyczno - krajoznawczych, historycznych, przyrodniczych, m.in. na pokazach fizycznych i chemicznych na UMCS w Lublinie, zajęciach edukacyjnych w PWSZ w Chełmie.

Przy szkole działają zespoły i organizacje biorące czynny udział w ważnych wydarzeniach kulturalnych i sportowych Gminy Wojśławice. Są to: zespół taneczny Iskierki, harcerska drużyna Wojśława, chór szkolny Violina, klub sportowy Arka oraz Koło Strzeleckie Acumen.

Ogromnym sukcesem szkoły było zakwalifikowanie się do programu Erasmus Plus. W ciągu dwóch lat, współpracując ze szkołami z Turcji, Włoch i Macedonii, uczniowie wykonują działania poszerzające ich wiedzę z zakresu szeroko pojętej ekologii i wpływu działań człowieka na środowisko naturalne. W roku 2020 i 2021

ze względu na pandemię program musiał zostać przeorganizowany. [Więcej: *Diagnoza Gminy Wojsławice 2021*]

8. OPIEKA ZDROWOTNA NA TERENIE GMINY.

Całość infrastruktury służby zdrowia w gminie przedstawia się następująco:

- Podstawową opiekę medyczną zapewniają: Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Wojsławicach-Kolonii – lek. med. Jakub Właź, lek. med. Andrzej Właź Spółka Jawna.
- Specjalistyczną opiekę medyczną zapewniają: Indywidualna Praktyka Stomatologiczna w Wojsławicach – lek. stom. Ewa Płanda-Banaś
- Świąteczną opiekę medyczną zapewniają: Samodzielny Publiczny Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Chełmie – dla mieszkańców powiatu Chełmskiego, w tym gminy Wojsławice.
- Punkty apteczne: dwa punkty apteczne w Wojsławicach „Na Gwarku” Apteka Lenart Joanna.

Mieszkańcy wskazują potrzebę lepszej organizacji dostępu do specjalistycznej opieki medycznej.

9. POMOC SPOŁECZNA.

Zadania związane z ochroną poziomu życia osób i rodzin najuboższych na terenie Gminy realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wojsławicach. GOPS jest organizatorem i wykonawcą zadań własnych gminy oraz zadań zleconych z zakresu pomocy społecznej.

Należy do nich:

- wypłata zasiłków stałych,
- pokrywanie świadczeń zdrowotnych,
- wypłata zasiłków celowych, okresowych,
- wsparcie finansowe na dożywianie dzieci i usługi opiekuńcze.

W 2020 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wojsławicach obejmował pomocą:

- z zakresu świadczeń udzielanych na podstawie ustawy o pomocy społecznej – 104 rodziny,
- z zakresu świadczeń udzielanych na podstawie ustawy o świadczeniach rodzinnych – 154 rodzin,
- z zakresu świadczeń udzielanych na podstawie ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (500+) – 6131 dzieci,
- z zakresu świadczeń udzielanych na podstawie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów – 23 rodzin.
- z zakresu świadczeń udzielonych na podstawie ustawy w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” – 379 dzieci.

Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zadanie gminy polegające na ustalaniu uprawnień osób do bezpłatnej opieki zdrowotnej, finansowanej ze środków publicznych.

Prawo do bezpłatnych świadczeń zdrowotnych określa art. 54 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych i wydawane jest na okres 90 dni, a w 2020 roku wydano 1 decyzji w tej sprawie.

- **W 2020 roku w mieszkaniu chronionym przebywało: 0 osób.**
- **W roku 2020 pracą asystenta rodziny objętych zostało 0 rodzin. W pieczy zastępczej przebywało 6 dzieci.**

W latach 2015-2020 Gmina dostarczała mieszkańcom posiłki (minimum jeden gorący posiłek dziennie). W roku 2020 – 66 osób. W tym zakup posiłków dla dzieci i młodzieży w czasie nauki w szkole w roku 2020 – 65 osób. **Liczba osób z gminy objętych zasiłkiem rodzinnym w 2019 roku wynosiła: 248 (dzieci) 173 (rodziny).** Ponadto gmina opłaca składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe: w roku 2015 – 24 osoby, w roku 2016 – 28 osób, w roku 2017 – 25 osób, w roku 2018 – 27 osoby i w roku 2019 – 28 osoby, w roku 2020 – 32 osoby. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojślawice 2021].*

10. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE NA TERENIE GMINY.

Zgodnie z art.7 ust.1 pkt.14 ustawy o samorządzie gminnym zaspokojenie zbiorowych potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie porządku publicznego, bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej należy do zadań własnych gminy. Głównymi realizatorem zadań w tym zakresie na terenie Gminy Wojślawice jest Komisariat Policji w Żmudzi.

Analizując stan porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli należy zwrócić uwagę na działania podejmowane przez Komisariat Policji w Żmudzi. Do zarejestrowanych zdarzeń negatywnych zaliczyć należy: czyny zabronione ścigane w trybie postępowań o wykroczenie, postępująca demoralizacja wśród nieletnich.

W działaniach na rzecz bezpieczeństwa publicznego należy dostrzec wsparcie pomocnicze ze strony Komendy Miejskiej Policji w Chełmie w szczególności Sekcji Przystępstw Gospodarczych oraz Sekcji Ruchu Drogowego. Prowadzone były działania z udziałem funkcjonariuszy Straży Granicznej, Straży Leśnej oraz Inspekcji Ruchu Drogowego. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojślawice 2021]*

Zadania publiczne w zakresie ochrony przeciwpożarowej na terenie Gminy Wojślawice realizuje 9 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych:

1. Putnowicach – Kolonii – typ jednostki „S”.
2. Turowcu – typ jednostki „S”.
3. Hucie – typ jednostki „S – 2”.
4. Rozięcinie – typ jednostki „M”.
5. Nowym Majdanie – typ jednostki „S”.
6. Starym Majdanie – typ jednostki „S”.
7. Kukawce – typ jednostki „S”.
8. Wojślawicach - typ jednostki „S – 3” – jednostka włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego.

Członkowie OSP Wojślawice uczestniczą również przy zabezpieczaniu porządku w czasie trwania gminnych dożynek i innych imprez organizowanych przez GCKSiT na placu targowym przy ul. Rynek. W celu utrzymania jednostek w stanie zapewniającym podejmowanie działań ratowniczo – gaśniczych dokonywane są zakupy sprzętu, wyposażenia, wykonywane są również naprawy sprzętu. W ostatnich latach przeprowadzono termomodernizację budynków remizo – świetlic. Wiele prac remontowych oraz tych, związanych z poprawą atrakcyjności poszczególnych sołectw zrealizowano przy czynnym udziale członków OSP. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojślawice 2021].*

11. KULTURA I SPORT.

**Za działalność kulturalną i sportową odpowiada
Gminne Centrum Kultury Sportu i Turystyki.**

W skład GCKSiT wchodzi:

1. Ośrodek Trzech Kultur w Majdanie Ostrowskim,

2. Ośrodek Dawnych Kultur i Tradycji w Rożnięcinie,
3. Biblioteka Publiczna Gminy w Wojsławicach,
4. Izba Tradycji Ziemi Wojsławickiej,
5. Zbiornik wodny z przyległym terenem, na którym znajduje się siłownia zewnętrzna oraz plac zabaw,
6. Stadion sportowy,
7. Ścieżka przyrodnicza w Starym Majdanie,
8. Ścieżka edukacyjna w Majdanie Ostrowskim.

Stan infrastruktury należy ocenić jako zadowalający. Większość obiektów jest po remoncie i termomodernizacji. Sale warsztatowe są należycie wyposażone. We wszystkich Ośrodkach przeprowadzone zostały terminowe przeglądy techniczne: elektryczne, wyłączników przeciwpożarowych, kominowe, hydranty, oznaczenia ewakuacyjne.

Do podstawowych jego zadań należy upowszechnianie kultury, sportu, turystyki i czytelnictwa poprzez rozpoznawanie i rozbudzanie zainteresowań oraz potrzeb kulturalnych mieszkańców Gminy Wojsławice, przygotowywanie do odbioru i tworzenia wartości kulturalnych, kształtowanie wzorów aktywnego uczestnictwa w kulturze, organizowanie przedsięwzięć propagujących i prezentujących dorobek kulturalny regionu, organizowanie różnorodnych form edukacji artystycznej, kulturalnej, społecznej i naukowej kierowanej do odbiorców wszystkich grup wiekowych, popularyzacja i promocja twórczości artystycznej ze wszystkich dziedzin sztuki oraz podejmowanie działań integracyjnych w sferze kultury dla osób zamieszkujących teren Gminy Wojsławice. Zgodnie z zapisami statutu Gminnego Centrum Kultury Sportu i Turystyki prowadzone są systematyczne otwarte zajęcia przeznaczone dla dzieci, młodzieży i dorosłych, zamieszkałych przede wszystkim na terenie gminy. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021]*

11.1. NAJWAŻNIEJSZE WYDARZENIA KULTURALNE I PROMUJĄCE GMINĘ WOJSŁAWICE.

- Memoriał Szachowy im. Ryszarda Semeniuka,
- Obchody rocznicy Bitwy pod Wojsławicami,
- Ultra maraton rowerowy „Piękny wschód”,
- Spotkania Trzech Kultur,
- Dni Jakuba Wędrowycza,
- Dożynki Gminno-Parafialne,
- Festyn „Pożegnanie Wakacji”,
- Jesień w Wojsławicach - Festyn „Kultura, Tradycja... i placki” w Ośrodku Dawnych Kultur i Tradycji w Rożnięcinie,
- Zaduszki Muzyczne Trzech Kultur,

[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021].

11.2. ZESPOŁY WOKALNO-INSTRUMENTALNE.

Zespół wokalny – instrumentalny „Czerwona Jarzębina”. Obecnie zespół liczy 10 osób. Repertuar przygotowujący jest pod okiem instruktorów Małgorzaty Winnik i Jana Tokarza. Zajęcia odbywają się w świetlicy wiejskiej w Rozięcinie. Zespół zajął III miejsce na IX Powiatowym Festiwalu Piosenki Strażackiej oraz II miejsce na IX Międzypowiatowym Festiwalu Zespołów Śpiewaczych w Werbkowicach. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojślawice 2021].*

11.3. TWÓRCY LUDOWI.

Obecnie na terenie Wojślawic odnotowuje się działalność kilku osób zajmujących się sztuką ludową. Są to: Irena i Ryszard Staińscy (szydełkowanie, rzeźbiarstwo), Maciej Staiński (rzeźbiarstwo), Maria Ciołek (szydełkowanie, malowanie obrazów, lepienie z gliny), Marek Wepa (malarstwo sztalugowe, rysunek ołówkiem i tuszem), Jadwiga Majcher (zajmuje się szyciem torebek ozdobionych aplikacjami kwiatowymi), Sylwia Jasiuk (zajmuje się ceramiką, batikiem oraz malowaniem obrazów). Niedawno zmarła wybitna śpiewaczka Zofia Sulikowska. Dodatkowo na terenie Gminy Wojślawice działa Klub Seniora „Aktywna Jesień”, którego członkinie i członkowie pod opieką między innymi Teresy Szwarz zajmują się na co dzień rękodziełem, oraz Warsztat Terapii Zajęciowej – z którego także wychodzą przepiękne prace rękodzielniczo – plastyczne.

11.4. ZAPLECZEM ORGANIZACJI KULTURY W GMINIE SĄ OCHOTNICZE STRAŻE POŻARNE.

Na terenie gminy Wojślawice funkcjonuje 8 jednostek terenowych OSP:

1. OSP Kukawka.
2. OSP Wojślawice.
3. OSP Turowiec.
4. OSP Rozięcin.
5. OSP Nowy Majdan.
6. OSP Huta.
7. OSP Stary Majdan.
8. OSP Putnowice-Kolonia.

Gmina Wojślawice jest jednym z 32 samorządów z województwa lubelskiego, które wspólnie z 15 gminami z obwodu Wołyńskiego na Ukrainie biorą udział w projekcie „Wzmocnienie potencjału Ochotniczych Straży Pożarnych w ratowaniu ofiar wypadków na drogach województwa lubelskiego i obwodu Wołyńskiego przy wsparciu Unii Europejskiej w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska - Białoruś - Ukraina 2014 - 2020”. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojślawice 2021].*

11.5. BIBLIOTEKI.

W strukturze Gminnego Centrum Kultury Sportu i Turystyki w Wojsławicach znajduje się Biblioteka Publiczna Gminy w Wojsławicach. Biblioteka mieści się w budynku przy ul. Rynek 9 w Wojsławicach. Placówka czynna jest pięć dni w tygodniu przez osiem godzin dziennie. Biblioteka nie posiada udogodnień dla osób poruszających się na wózkach lub matek z małymi dziećmi. Dodatkowe działania Biblioteki: konkursy, warsztaty. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021].*

11.6. KLUB SENIORA „AKTYWNA JESIEŃ” W WOJSŁAWICACH.

Klub Seniora „Aktywna Jesień” w Wojsławicach powstał w ramach RPO WL na lata 2014 - 2020. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021]*

Klub Seniora „Aktywna Jesień” w Wojsławicach rozpoczął swoją działalność w dniu 25 marca 2019 roku i skupia około 30 emerytów i rencistów.

Seniorzy spotykają się trzy razy w tygodniu: w poniedziałek, wtorek i czwartek, mają zapewniony transport do klubu z miejsca zamieszkania oraz do miejsca zamieszkania, a także gorący posiłek, kawę i herbatę. Głównym celem spotkań osób starszych jest pobudzenie aktywności w starszym wieku, dlatego przygotowano szereg zajęć z instruktorami, aby każdy z uczestników mógł rozwijać swoje zainteresowania, są to m. in. zajęcia rękodzielnicze, *nordic walking*, zajęcia gimnastyczno – ruchowe, terapeutyczne, artystyczne, zdrowotne, informatyczne dietetyczne, psychologiczne, wokalne, spacerowanie badawcze, ubezpieczeniowe oraz bankowe. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021]*

11.7. SPORT.

Na terenie gminy Wojsławice działalność w zakresie kultury fizycznej i sportu prowadzą:

1. Uczniowski Klub Sportowy „ARKA”,
2. Gminno – Szkolny Klub Sportowy „WOJSŁAWIA”,
3. Koło Strzeleckie ACUMEN działające przy Szkole Podstawowej w Wojsławicach pod patronatem LOK Zarząd Wojewódzki w Lublinie,
4. Stowarzyszenie na rzecz dziedzictwa, rozwoju i integracji społecznej Wojsławic i gminy Wojsławice SZANSA.

Wszystkie stowarzyszenia prowadzą swoją działalność w oparciu o uchwalone statuty. Kluby sportowe zajmują się w szczególności upowszechnianiem sportu na terenie gminy, biorą udział w międzypowiatowych i międzywojewódzkich rozgrywkach ligowych w następujących dyscyplinach sportowych. Członkowie poszczególnych zarządów angażowani są do organizowania i przygotowania imprez sportowo-rekreacyjnych oraz

innych zajęć związanych z upowszechnianiem różnych dyscyplin sportowych na terenie gminy. [Więcej: *Diagnoza Gminy Wojślawice 2021*].

11.8. WSPÓŁPRACA Z INSTYTUCJAMI I MEDIAMI.

Gminne Centrum Kultury Sportu i Turystyki w Wojślawicach w zakresie realizacji zadań statutowych prowadziło współpracę z licznymi podmiotami kultury w regionie i Polsce oraz z mediami m.in. prasa wojewódzka, tygodniki lokalne, radia, portale internetowe. W gminie wydawana jest lokalna gazeta „Wojślawiak”. [Więcej: *Diagnoza Gminy Wojślawice 2021*].

11.9. DZIAŁANIA PROMOCYJNE.

Promocja Gmina Wojślawice odbywa się wielotorowo poprzez zastosowanie różnych form przekazu: tworzenie filmów promocyjnych i innych prezentacji tego, co w gminie najcenniejsze i najciekawsze, realizowane przez Gminę Wojślawice projekty, dzięki którym są tworzone miejsca oraz narzędzia wspierające promocję, organizowanie imprez ogólnopolskich takich jak: Dni Jakuba Wędrowczyza – trzydniowe spotkania fanów prozy Andrzeja Pilipiuka o zasięgu międzynarodowym, Festiwal Trzech Kultur, sponsoring nagród i pucharów w turniejach sportowych, wydawnictwa, publikacje, gadzety promocyjne, wyjazdy studyjne, udział mieszkańców gminy – indywidualnie i zespołowo w różnego rodzaju konkursach, prezentacjach i innych wydarzeniach na terenie województwa, kraju i za granicą.

12. TURYSTYKA.

Wojślawice mogą pochwalić się stosunkowo dużą, w stosunku do skali miejscowości, liczbą zachowanych obiektów materialnego dziedzictwa kulturowego.

12.1. ATRAKCJE TURYSTYCZNE ZWIĄZANE Z DZIEDZICTWEM KULTURY.

Poczynając od zabytkowego, niezmiennego od pół tysiąca lat, układu urbanistycznego (nr rej. zabytków A/590), średniowieczne zamczysko z resztkami umocnień (nr rej. zabytków A/219), zachowane budynki sakralne trzech wyznań tradycyjnie współtworzących lokalną społeczność – kościoła katolickiego (nr rejestru zabytków A/320), cerkwi prawosławnej (nr rejestru zabytków A/478) i żydowskiej synagogi (nr rej. zabytków CH A/131/37), unikalne na skalę ogólnopolską zachowane fragmenty tradycyjnej drewnianej podcieniowej zabudowy przyrynkowej, a także kapliczki wotywnie z XVIII w. i związaną z nimi historię pobytu w Wojślawicach sekty frankistów i fałszywego oskarżenia o mord rytualny (historię żywą w lokalnej tradycji, dodatkowo spopularyzowaną w ostatnich latach przez Olgę Tokarczuk w „Księgach Jakubowych”). Literacki obraz Wojślawic znajdziemy też w popularnych powieściach satyrycznego *fantasy* pisanych przez

Andrzeja Pilipiuka. Wśród twórców literatury związanych z Wojsławicami są takie postaci jak Stanisław Brzozowski i Henryk Sienkiewicz.

- Do istotnych miejsc rozwoju oferty turystycznej należy **Izba Tradycji Ziemi Wojsławickiej – dawna synagoga**. To miejsce gdzie odbywają się koncerty, wernisaże kultywujące tradycje kultury żydowskiej, prezentacje kulturowe o charakterze obyczajowym.
- Ważnym punktem na mapie turystycznej gminy jest **Ośrodek Trzech Kultur w Majdanie Ostrowskim**. Dawną wielokulturowość gminy Wojsławice możemy poznawać dzięki ekspozycjom w salach kultury polskiej, kultury ukraińskiej i kultury żydowskiej. W Ośrodku prowadzone są warsztaty nawiązujące do ginących rzemiosł.
- **Ośrodek Dawnych Kultur i Tradycji w Rozięcinie** jest miejscem wskrzeszania dawnych kultur i lokalnych tradycji. Organizowane są warsztaty rękodzielnicze, śpiewacze i kulinarne.
- **Pomnik Jakuba Wędrowycza na ulicy Krasnystawskiej**. Pomnik ma trzy metry wysokości. Wyrzeźbił go twórca ludowy Ryszard Staiński, częściowo na podstawie rysunków Andrzeja Łaskiego, który jest autorem okładek książek Andrzeja Pilipiuka o Wędrowyczu.

[Więcej: *Diagnoza Gminy Wojsławice 2021*].

12.2. OPIS WALORÓW PRZYRODNICZYCH, KTÓRE MOŻNA WYKORZYSTAĆ W BUDOWIE OFERTY TURYSTYCZNEJ GMINA WOJSŁAWICE.

Gmina Wojsławice leży w Grabowiecko-Strzeleckim Obszarze Chronionego Krajobrazu, w bezpośrednim sąsiedztwie Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego. Obszar gminy obejmuje wyróżniające się krajobrazowo i przyrodniczo tereny o różnych typach ekosystemów przyrodniczych. Okolice miejscowości są niejednolite pod względem pionowego ukształtowania powierzchni, różnica pomiędzy poziomem łąk, a najwyższymi punktami (Białą i tzw. Mamczyną Górą, 260 m n.p.m.) wynosi 39 m. Krajobraz okolicznych terenów charakteryzuje się dużym urzeźbieniem, licznymi wąwozami i głęboko wciętymi, suchymi dolinami. Wojsławickie wąwozy osiągają długość do 2 km, przy głębokości od kilku do kilkunastu metrów. Miejscowa ludność nazywa je „debrami”, z uwagi na bardzo liczne boczne odgałęzienia, tworzą niepowtarzalny, baśniowy krajobraz.

Najbardziej malownicze rejony w gminie występują w okolicy wsi Stary Majdan i Trościanka. Czyste powietrze i piękne krajobrazy stwarzają potencjał do rozwoju turystyki przyrodniczej i kulturowej, która może być istotnym czynnikiem rozwoju lokalnego.

Gminne Centrum Kultury Sportu i Turystyki w zakresie działań mających na celu rozwój turystyki na terenie gminy, świadczy nieodpłatną usługę przewodnicką, oprowadzając po Wojsławicach dla grup zorganizowanych jak i turystów indywidualnych oraz udziela informacji turystycznych.

**Gmina utrzymała rekomendację MPR (Miejsce Przyjazne Rowerzystom)
na *Wschodnim Szlaku Rowerowym Green Vello*.**

Przy współpracy z Urzędem Gminy w Wojsławicach i lokalną społecznością utrzymywane są dwie edukacyjne ścieżki przyrodnicze: „Wojsławickim wąwozem” w Starym Majdanie i „Przy szurze” w Majdanie Ostrowskim. Mieszkańcy miejscowości Rozięcín opiekują się krynica i studnią, a mieszkańcy Majdanu Ostrowskiego Izbą Ludową „Wrzeciono” na tzw. Kocim Dołku.

Gmina aktywnie współpracuje ze Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania Ziemi Chełmskiej w zakresie promocji marki *Malowniczy Wschód* oraz utrzymuje współpracę z gospodarstwami agroturystycznymi z terenu Gminy Wojsławice.

**Na terenie Gminy znajduje się około 50 źródełek. Część z nich jest oznaczona.
Prowadzone są działania rewitalizacyjne przy źródleku na Chełmskiej.**

12.3. OPIS ŚCIEŻEK EDUKACYJNYCH, OBIEKTÓW REKREACYJNYCH I TRAS ROWEROWYCH.

- **Ścieżka edukacyjno-przyrodnicza w Starym Majdanie.** Trasa w formie pętli liczy około 2,3 km. Ścieżka rozpoczyna się przy niszy źródłowej i prowadzi przez malowniczy wąwóz lessowy. Jar wyróżnia duża głębokość, długość oraz wybijające na jego początku źródła, a także bogate runo sprzyjające występowaniu różnorodnych gatunków grzybów, paproci oraz rzadkich gatunków roślin. Poza tradycyjnymi tablicami edukacyjnymi, zawierającymi opisy pobliskiej przyrody ustawione zostały również przyrządy edukacyjne tj. drewniane puzzle, światowid, zegar wiedzy. Po wyjściu z wąwozu na jedno z najwyższych wzniesień na terenie gminy, podziwiamy przepiękną panoramę najbliższej okolicy.
- **Ścieżka edukacyjno – przyrodnicza w Majdanie Ostrowskim.** Trasa liczy około 800m. Ścieżka rozpoczyna się przy dawnym budynku szkoły w Majdanie Ostrowskim i prowadzi przez malowniczy młodnik i okopy z I wojny światowej. Przyrządy i tablice edukacyjne umieszczone na trasie ścieżki mogą posłużyć do przeprowadzenia ciekawych lekcji przyrody i sprawdzić wiedzę na ten temat.
- **W centrum Wojsławic (ok. 200 m od Rynku) znajduje się staw z promenadą spacerową.** Staw to dobre miejsce do relaksu podczas zwiedzania miejscowości. Do dyspozycji turystów dostępny jest pomost spacerowy, wiata, siłownia plenerowa i plac zabaw. Podczas festynów i imprez rekreacyjnych dostępne są kajaki i rowery wodne. Staw ma powierzchnię ok. 0,9 ha i głębokość do 1,6 m.
- **Przez Wojsławice przebiega trasa rowerowa „Malowniczy Wschód”.** „Malowniczy Wschód” to szlak rowerowy o długości blisko 100 kilometrów, biegnący przez

obszar Wyżyny Lubelskiej i Doliny Bugu na wschód od Chełma. Trasa jest dość urozmaicona, prowadzi przez pagórkowate tereny w części południowej, a równinę nadbużańską w drugiej części.

12.4. OBIEKTY AGROTURYSTYCZNE/BAZA NOCLEGOWA.

- Gospodarstwo Agroturystyczne „Ćmilówka”. Elżbieta i Zenon Furmaniuk. Majdan Ostrowski 99, 22-120 Wojśławice.
- Gospodarstwo Agroturystyczne Urszula Tustanowska. Stary Majdan 80, 22-120 Wojśławice.
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Dom Pod Lipami” Barbara Kowalska. Czarnołozy 42, 22-120 Wojśławice.
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Agro-pszczoła” Jerzy Luty. Ul. Grabowiecka 113, 22-120 Wojśławice.
- Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Wojśławicach-Kolonii. Wojśławice-Kolonia 1A, 22-120 Wojśławice.

12.5. BAZA GASTRONOMICZNA.

- Spółdzielnia socjalna Wojśławianka. Ul. Uchańska 114, 22-120 Wojśławice.
- Dom weselny „Belweder”.

13. STOWARZYSZENIA I FUNDACJE.

13.1. STOWARZYSZENIE ROZWÓJ I ODNOWA GMINY WOJSŁAWICE.

Stowarzyszenie Rozwój i Odnowa Gminy Wojsławice – celem stowarzyszenia jest rozwój społeczno-gospodarczy, troska o dziedzictwo kulturowe, pogłębianie procesów integracji społecznej wśród mieszkańców Wojsławic i gminy Wojsławice. Działalność Stowarzyszenia jest jednym z przejawów włączania się instytucji Trzeciego Sektora w sprawy publiczne. Odgrywa ogromną rolę między innymi w pobudzaniu aktywności społecznej i aktywizacji wspólnot obywatelskich wokół działań na rzecz realizacji celów rozwoju lokalnego. Wokół Stowarzyszenia skupia się kapitał społeczny, który obok organów samorządu i przedsiębiorców przyczynia się do integracji lokalnej społeczności wokół spraw publicznych.

Ponadto Stowarzyszenie pozyskuje wsparcie finansowe na cele lokalne niedostępne dla samorządów lokalnych (fundusze UE i inne, zagraniczne i krajowe). Stowarzyszenie z powodzeniem zrealizowało zadanie publiczne „Warsztaty z tradycją” dofinansowane ze środków Powiatu Chełmskiego. Wcześniejsza działalność obejmowała pomoc przy realizacji zadań publicznych realizowanych przez inne podmioty NGO działające na terenie gminy Wojsławice, włączanie się w organizacje imprez kulturalnych realizowanych przez GCKSiT w Wojsławicach. Ostatnim sukcesem jest pozyskanie funduszy na rewitalizację źródła na ulicy Chełmskiej w Wojsławicach oraz uzyskaniu dwukrotnego wsparcia z Banku Żywności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywności 2014-2020 Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym realizowanego w Podprogramie 2016.470 zapewnienie paczek żywnościowych dla najbardziej potrzebujących mieszkańców gminy.

13.2. STOWARZYSZENIE MIŁOŚNIKÓW WOJSŁAWIC.

Stowarzyszenie jest powołane do promowania Wojsławic jako miejscowości o bogatych tradycjach historycznych i kulturalnych. Stowarzyszenie Miłośników Wojsławic dąży do utrwalania udziału ludzi „Ziemi Wojsławickiej” w ważnych wydarzeniach dziejów dawnych, jak również ich udziału w ruchu oporu podczas II wojny światowej, a także do utrwalenia tradycji corocznych obchodów rocznicy bitwy o Wojsławice stoczonej w dniu 17 kwietnia 1944 r. Stowarzyszenie we współdziałaniu z władzami gminy dąży do promowania ruchu krajoznawczo-turystycznego po pięknych terenach gminy Wojsławice. Inicjatywy zapoczątkowane przed laty przez członków Stowarzyszenia (Festiwal Spotkania Trzech Kultur oraz Zaduszki Muzyczne) są z sukcesem kontynuowane. Stowarzyszenie pracuje nad zachowaniem pamięci a także nad upamiętnieniem miejsca zagłady przedstawicieli społeczności żydowskiej zamordowanych przez hitlerowców podczas II wojny światowej.

13.3. STOWARZYSZENIE NA RZECZ DZIEDZICTWA, ROZWOJU I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ WOJSŁAWIC I GMINY WOJSŁAWICE „SZANSA”.

Stowarzyszenie na rzecz Dziedzictwa, Rozwoju i Integracji Społecznej Wojsławic i Gminy Wojsławice „Szansa” jest stowarzyszeniem bardzo aktywnie działającym na terenie gminy Wojsławice. Od lat współpracuje z Gminnym Centrum Kultury Sportu i Turystyki w Wojsławicach oraz stowarzyszeniami z terenu gminy, szkołą, gminą w zakresie organizacji swojej działalności. Działalność Stowarzyszenia jest jednym z przejawów włączania się instytucji Trzeciego Sektora w sprawy publiczne. Poprzez Stowarzyszenie rozwija się kapitał społeczny, który obok organów samorządu i przedsiębiorców przyczynia się do integracji lokalnej społeczności wokół spraw publicznych. Stowarzyszenie z powodzeniem zrealizowało zadanie publiczne „Festyn rodzinny” dofinansowane ze środków Powiatu Chełmskiego.

13.4. STOWARZYSZENIE PANORAMA KULTUR Z SIEDZIBĄ W WOJSŁAWICACH.

Stowarzyszenie zostało założone w 2003 roku przez grupę osób skupionych wokół portalu internetowego Panorama Kultur – Europa Mniej Znana (www.pk.org.pl) – dziennikarzy i sympatyków tego przedsięwzięcia. Główne statutowe cele Stowarzyszenia to upowszechnianie wiedzy o kulturach europejskich, zwłaszcza Europy Środkowej, Wschodniej i Bałkanów, z uwzględnieniem kultur żyjących na tym terenie mniejszości narodowych oraz kultur terenów pogranicza, a także działanie na rzecz dialogu międzykulturowego. Od początku istnienia organizacji oprócz działań międzynarodowych i ponadregionalnych, podejmuje ona także działania na rzecz rozwoju lokalnego i popularyzacji pejzażu kulturowego Gminy Wojsławice. Są to m.in. działania dokumentujące i popularyzujące lokalne dziedzictwo kulturowe poprzez zbieranie wspomnień, publikacje książkowe oraz internetowe, wystawy i działania edukacyjne. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021].*

13.5. STOWARZYSZENIE GRUPA ODNOWY WSI ROZIĘCIN.

Celem Stowarzyszenia jest wszechstronne działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszaru/wsi, organizowanie i integrowanie wspólnot obywatelskich, realizowanie inicjatyw społecznych służących dobru mieszkańców wsi, podniesienie jakości życia mieszkańców wsi oraz aktywizacja i budowanie kapitału społecznego na wsi. Stowarzyszenie posiada bogate doświadczenie w realizacji projektów: w 2014 roku jako nieformalna grupa odnowy wsi Rozięcina realizowała projekt grantowy dotyczący odrestaurowania studni i krynicy w Rozięcinie, jako atrakcji turystycznej. Stowarzyszenie zdobyło fundusze na remont remizy OSP w Rozięcinie a część prac remontowych wykonywana była przez członków Stowarzyszenia w ramach wolontariatu. Stowarzyszenie, we współpracy z władzami gminy i Gminnym Centrum Kultury Sportu i Turystyki w Wojsławicach organizowało imprezy integracyjne w Rozięcinie: współorganizacja ferii dla dzieci, festynu integracyjnego dla dzieci, młodzieży i dorosłych w okresie wakacyjnym, współorganizacja święta pieczonego ziemniaka, współorganizacja Wigilii Wojsławian. Współpracowało także z lokalnym Stowarzyszeniem OSP Rozięcina w zakresie prac remontowych w remizie OSP i świetlicy wiejskiej, prac porządkowych przy w/w budynkach i wokół nich, wspólnie brało udział w szkoleniach dotyczących pozyskiwania funduszy zewnętrznych. W roku 2017 podpisał umowę grantową z LGD Ziemi Chełmskiej na remont, modernizację i wyposażenie remizo-świetlicy w Wojsławicach. Stowarzyszenie wolontarystycznie dba o źródło i krynice. Ostatnim sukcesem jest pozyskanie dotacji na film promocyjny o dziedzictwie kulturowym i turystycznym gminy. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021].*

13.6. FUNDACJA „KU PRZESZŁOŚCI”.

Celami fundacji są: wspieranie archeologów, archiwistów, historyków, etnografów i regionalistów badających przeszłość, ze szczególnym uwzględnieniem historii Ziemi Wojsławickiej – leżącej w obrębie powiatu chełmskiego; badanie i upamiętnienie wydarzeń historycznych i postaci w szczególności związanych

z Ziemią Wojsławicką i jej otoczeniem; promocja i wspieranie kultury, w tym ruchu reenactingowego, rozumianego jako rekonstrukcje wydarzeń historycznych, obyczajów i kultury; wspieranie inicjatyw lokalnych mających na celu upowszechnienie kultury średniowiecza i innych okresów historycznych; przyczynianie się do poszerzania świadomości archeologicznej, historycznej, etnograficznej i ekologicznej; promocja literatury, sztuki oraz dokonań artystycznych, zwłaszcza twórców związanych z Wojsławicami; wsparcie imprez kulturalnych odbywających się w Wojsławicach, oraz poza granicami gminy; publikacja lub dofinansowanie publikacji materiałów dokumentujących przeszłość, kulturę duchową i materialną Ziemi Wojsławickiej; fundowanie lub dofinansowanie tworzenia tablic pamiątkowych, pomników, krzyży i innych materialnych wyrazów upamiętnienia ludzi i wydarzeń historycznych Ziemi Wojsławickiej; tworzenie księgozbioru, gromadzenie archiwaliów, dzieł sztuki, pamiątek i artefaktów związanych z historią i kulturą materialną Ziemi Wojsławickiej; działalność edukacyjna w szczególności w zakresie upowszechniania znajomości historii lokalnej. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021]*

13.7. INNE AKTYWNOŚCI MIESZKAŃCÓW

- Uczniowski Klub Sportowy „ARKA”,
- Gminno-Szkolny Klub Sportowy „Vojśławia”,
- Koło Strzeleckie „ACUMEN” działające przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Wojsławicach-Kolonii pod patronatem Lok. Zarządu Wojewódzkiego w Lublinie,
- Polski Związek Emerytów i Rencistów – Koło Nr. 12 w Wojsławicach.

14. GOSPODARKA.

Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON wynosi: 80. Przedsiębiorstwa należą do grupy mikro i małych przedsiębiorstw poniżej 10 osób.

- **Główni pracodawcy – stan na rok 2020:** Biedronka, Urząd Gminy.
- **Do największych przedsiębiorstw na terenie gminy, należą:** Biedronka.
- **Przemysł przetwórstwa rolno – spożywczego – stan na rok 2020 –** obejmuje produkcję roślinną.

- **Usługi budowlane – stan na rok 2020 – świadczą:** 23 podmioty.
- **Nowo zakładane działalności w 2020 roku:** 13 podmiotów.
- **W sferze gospodarczej najlepsza sytuacja występuje w m. Wojślawice. W sferze gospodarczej najgorsza sytuacja występuje w sołectwach pozostałych.**
- **Rozwija się spółdzielczość:** Spółdzielnia Socjalna „Wojślawianka”.

Działalność gospodarcza na terenie gminy skupia się na handlu i usługach, nastawionych na zaspokajanie lokalnego popytu, głównie dla rolnictwa. Na terenie gminy brak jest zakładów produkcyjnych.

W grupie podmiotów gospodarczych i instytucji znajdują się: zakłady remontowo-budowlane, mechaniki pojazdowej, stacja kontroli pojazdów, stacja benzynowa, Posterunek Energetyczny, Urząd Pocztowy, dom weselny, sklep „Biedronka”, targowisko „Mój Rynek”, gospodarstwa turystyczne itp. Podmioty te świadczą swoje usługi nie tylko dla mieszkańców gminy, ale także dla mieszkańców gmin ościennych. Wykaz branż podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy przedstawia się następująco: handel, transport, mechanika pojazdowa, usługi stolarskie i ciesielskie, usługi gastronomiczne, przetwórstwo rolno – spożywcze, pozostałe.

Handel i usługi skoncentrowane są głównie w sektorze prywatnym. Siedzibą jednostek usługowych jest przede wszystkim miejscowość Wojślawice.

Gmina Wojślawice posiada aktualnie obowiązujący Plan zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wojślawice, zatwierdzony Uchwałą Nr VII/22/2003 rady Gminy Wojślawice z dnia 31 marca 2003 roku. W Planie tym uwzględniono niezbędne obszary przeznaczone do zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej, letniskowej, pod usługi i zalesienia oraz tereny rolne. W związku z długim okresem, który minął od czasu jego uchwalenia, istnieje konieczność aktualizacji planu w celu dostosowania do obecnych trendów i warunków rozwoju gminy.

W Gminie Wojślawice od lat aktywnie zabiega się o przeprowadzenie scaleń gruntów rolnych. Głównym celem scaleń jest poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych, zmniejszenie ilości działek w poszczególnych gospodarstwach, podniesienie atrakcyjności agroturystycznej i inwestycyjnej, opracowanie dla scalanego obszaru dokumentacji o współcześnie wymaganych parametrach technicznych, zapewnienie każdej działce dostępu do drogi. Scalenie

gruntów prowadzone jest przez Powiat Chełmski, a środki na ten cel pochodzą z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020.

Do końca 2019 roku procesem scalenia gruntów objęto: 4 902,6094 ha, co stanowi 44,5 % całkowitej powierzchni gminy i obejmuje 13 sołectw.

15. PARTNERSTWA GMINY.

15.1. PAWŁOWSKA GROMADA NA UKRAINIE – GMINA PAWLIWKA.

W 2019 roku Gmina Wojsławice uchwałą Nr VI/33/2019 z dnia 4 marca 2019 roku podjęła współpracę z Pawłowską Gromadą na Ukrainie. Uroczystego podpisania porozumienia o współpracy dokonał Pan Henryk Gołębiowski – Wójt Gminy Wojsławice i Pan Andrzej Sapożnik – Wójt Gminy Pawliwka. W ramach zawartego porozumienia, Gminy będą współpracować w dziedzinie samorządu terytorialnego, kultury i sztuki, rozwoju lokalnej oraz transgranicznej turystyki, agroturystyki i sportu, ekologii, bezpieczeństwa mieszkańców obszarów przygranicznych, wspierania inicjatyw społeczności lokalnych, w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego oraz przemysłu, rolnictwa i handlu. Będzie to działanie w ramach Związku Transgranicznego Euroregion Bug. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021]*

15.2. WSPÓŁPRACA Z GMINAMI POWIATÓW CHEŁMSKIEGO, KRASNOSTAWSKIEGO, ZAMOJSKIEGO I HRUBIESZOWSKIEGO:

- **LGD Ziemia Chełmska.** Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemi Chełmskiej” powstało podczas zebrania założycielskiego w dniu 26 maja 2008 roku. Pierwsze pomysły utworzenia LGD pojawiły się w połowie września 2007 roku. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemi Chełmskiej” jest dobrowolnym, samorządowym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i osób prawnych. Celem Stowarzyszenia jest działalność na rzecz rozwoju obszarów wiejskich i ich mieszkańców, wspieranie oraz upowszechnianie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, budowanie partnerstwa i dialogu na rzecz zrównoważonego rozwoju wsi oraz aktywizowanie społeczności lokalnych na obszarach wiejskich.
- **Porozumienie Lubelski Okręg Przemysłu Rolno-Spożywczego (LOPRS).** Gminy, powiaty współtworzące inicjatywę Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego (LOPRS), zobowiązały się na mocy zawartego w dniu 29

września 2020 r. porozumienia, do opracowania i realizacji działań, zmierzających do rozwoju *Strefy Aktywności Gospodarczej Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego*, która będzie dysponować bazą surowca pochodzenia roślinnego oraz zapleczem przetwórczym oraz instytucjonalnym dla rozwoju branży rolno-spożywczej. Inicjatywa LOPRS obejmuje gminy, zlokalizowane na Obszarze Strategicznej Interwencji tzw. OSI Żywicielskie Województwa Lubelskiego, którego priorytetem rozwoju jest wykorzystanie zasobów naturalnych Wyżyny Lubelskiej dla rozwoju konkurencyjnego rolnictwa. LOPRS to inicjatywa dążąca do rozwoju w nowej perspektywie Unii Europejskiej na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 przez: współpracę, kluczowe przedsięwzięcia inwestycyjne, innowacje, dywersyfikację, cyfryzację i internacjonalizację. Partnerzy LOPRS podejmują współpracę na rzecz zbudowania dobrze skomunikowanego obszaru przy trasie S 17, drogach: wojewódzkich i powiatowych, gminnych, przestrzeni atrakcyjnej dla rolników, inwestorów, przedsiębiorców, w której powstaną m.in. rozwiązania transportowe, nowe łańcuchy powiązań, innowacyjne zakłady produkcyjne i produkty oraz usługi, rozwinię się rolnictwo i branża rolno-spożywcza oraz branże towarzyszące m.in. logistyka, turystyka, srebrna gospodarka, OZE.

- **Współpraca gmin „Ścieżka Malowniczy Wschód”**. „Malowniczy Wschód” to określenie najpełniej opisujące piękno krajobrazów i dziedzictwa kulturowego gmin pogranicza chełmsko – lubomelskiego oraz ich przyrodnicze bogactwo i zabytki, a także szlak rowerowy o tej samej nazwie – wytyczony i oznakowany dzięki współpracy gmin: Leśniowice, Wojślawice i Żmudź Dorohusk. Tereny położone w sąsiedztwie dziewiczej rzeki Bug, między pagórkami i parowami Działów Grabowieckich od południa i unikatową w skali światowej florą oraz fauną Rezerwatu Bagno Serebryskie od północy. Turyści odnajdą tu także atrakcyjne zbiorniki wodne, zagospodarowane w ramach projektu „Współpraca polsko-ukraińska na rzecz rozwoju turystyki na obszarze przygranicznym”, niezapomniane smaki regionalnych potraw przygotowywanych wedle starych, tradycyjnych receptur oraz niezwykłą gościnność i otwartość mieszkańców.

16. PARAFIE, KOŚCIOŁY, ZWIĄZKI WYZNANIOWE.

1. Cerkiew Kazańskiej Ikony Matki Bożej i Św. Eliasza – prawosławna cerkiew filialna w Wojślawicach (Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny) – należy do parafii św. Jana Teologa w Chełmie w dekanacie Chełm, w diecezji Lubelsko – Chełmskiej.
2. Parafia św. Wawrzyńca w Turowcu (gm. Wojślawice) – Kościół Polskokatolicki w RP – dekanat Lubelsko – Chełmski diecezji Warszawskiej.

3. Świadkowie Jehowy – Zbór w Wojsławicach.
4. Parafia rzymskokatolicka pw. Św. Michała Archanioła w Wojsławicach – archidiecezja Lubelska, Dekanat Chełm – Wschód.
5. Parafia rzymskokatolicka pw. Św. Barbary w Turowcu (gm. Wojsławice), archidiecezja Lubelska, Dekanat Chełm – Wschód.

17. PLANY INWESTYCYJNE.

17.1. DOKUMENTY STRATEGICZNE, KTÓRE POSIADA GMINA (STUDIUM, PLANY, PROGRAMY, STRATEGIE, OPRACOWANIA).

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przyjęte Uchwałą Nr XLI/159/2001 Rady Gminy Wojsławice z dnia 29 grudnia 2001 r., które było w 2014 r. zmienione.
- Miejskowy Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wojsławice uchwalonego uchwałą Nr VII/22/2003 Rady Gminy Wojsławice z dnia 31 marca 2003 r. z późn. zm.
- Aktualizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Wojsławice na lata 2008-2015 z perspektywą do roku 2022.
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Wojsławice na lata 2015 – 2020 z perspektywą do roku 2030.
- Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Wojsławice na lata 2017-2023.
- Strategia Rozwoju Elektromobilności dla Gminy Wojsławice na lata 2019-2039.

17.2. PRZEWIDYWANE PROJEKTY W PLANIE INWESTYCJI GMINY W LATACH 2020-2027, KTÓRE SĄ JUŻ UWZGLĘDNIONE W POSIADANEJ PRZEZ GMINĘ DOKUMENTACJI I MAJĄ BYĆ REALIZOWANE W LATACH 2021-2030.

Działania inwestycyjne strefa społeczna:

1. Budowa zaplecza sanitarno-szatniowego wraz infrastrukturą przy boisku sportowym w Wojsławicach ul. Grabowiecka.
2. Budowa trybun, ogrodzenia i rewitalizacja płyty boiska sportowego w Wojsławicach ul. Grabowiecka.
3. Utworzenie Centrum Opiekuńczo-Mieszkalnego lub innej formy wsparcia całodobowego dla osób starszych i niepełnosprawnych

Działania inwestycyjne strefa funkcjonalno-przestrzenna:

1. Rewitalizacja Skweru przy pomniku Tadeusza Kościuszki – etap II.

2. Poprawa stanu dróg gminnych i powiatowych przebiegających przez teren gminy Wojślawice.

Działania inwestycyjne strefa gospodarcza:

1. Park rekreacyjny przy Domu Kultury w Wojślawicach.
2. Strefa odpoczynku wraz z wystawą miniaturowego budownictwa dawnych Wojślawic.

Działania inwestycyjne strefa ochrona środowiska:

1. Budowa zbiornika wodnego małej retencji z funkcją rekreacyjną w Wojślawicach .
2. Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne na terenie gminy Wojślawice.
3. Budowa sieci wodociągowej w Wojślawicach ul. Grabowiecka, Putnowice Wielkie, Ostrów-Kolonia.
4. Zielona energia w budynkach użyteczności publicznej (wymiana oświetlenia na energooszczędne, montaż paneli fotowoltaicznych).
5. Budowa farm fotowoltaicznych.
6. Budowa sieci kanalizacji.

Działania inwestycyjne strefa techniczna:

1. Budowa hali sportowo-widowiskowej przy zespole szkolno-Przedszkolnym w Wojślawicach.
2. Budowa oświetlenia ulicznego na terenie miejscowości z gminy Wojślawice.
3. Modernizacja istniejącej sieci wodociągowej w Wojślawicach.
4. Szlak Wojślawickich źródeł i wąwozów – wytyczenie, oznakowanie, promocja.
5. Gazyfikacja gminy Wojślawice.
6. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków dla mieszkańców.
7. Zielona energia dla mieszkańców (kolektory słoneczne, pompy ciepła, kotły na biomasę lub zagazowujące drewno, fotowoltaika).

18. POLITYKA FINANSOWA.

BUDŻET GMINY WOJSŁAWICE PO STRONIE DOCHODÓW NA DZIEŃ 31 GRUDNIA 2020 ROKU.

Budżet został wykonany w kwocie 19 493 835,60zł, co stanowi 90,58% planu, w tym dochody na zadania własne wykonane w kwocie 11 991 793,41 zł, co stanowi 61,52 % dochodów ogółem, dochody majątkowe zostały wykonane w kwocie 1 589 707,84 zł, co stanowi 8,15 % dochodów ogółem, dochody na zadania zlecone zostały wykonane w kwocie 5 912 334,35 zł, co stanowi 30,33 % dochodów ogółem. Wydatki na koniec roku 2020 wyniosły 18 500 870,42 zł, co stanowi 88,66 % planu. Wskaźnik wydatków majątkowych, które zostały wykonane w kwocie 1 529 123,41 zł wyniósł 8,27 %, natomiast wydatki bieżące zrealizowano w wysokości 16 971 747,01 zł, co daje wskaźnik w wysokości 91,57 % wydatków ogółem. Stan zobowiązań na dzień 31 grudnia 2020 roku z tytułu zaciągniętych kredytów i pożyczek oraz emisji papierów wartościowych wyniósł 4 862 571,90 zł. Na koniec okresu sprawozdawczego zobowiązania wymagalne nie wystąpiły. Wolne środki za 2020 rok wyniosły 870 352,40 zł, zgodnie ze sprawozdaniem Rb NDS. Wykonanie dochodów na 31.12.2020 roku wyniosło 19 493 835,60 zł, w stosunku do 2018 roku dochody wzrosły o 7,37 %.

WIELOLETNIA PROGNOZA FINANSOWA NA LATA 2018 – 2021 ZATWIERDZONA UCHWAŁĄ RADY GMINY Z DNIA 28.12.2017 R. OKREŚLAŁA NA 2018 ROK.

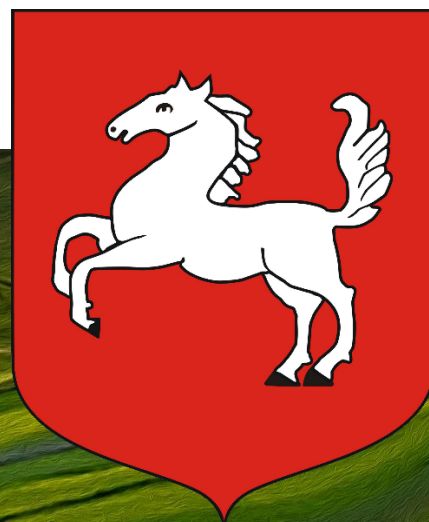
- kwotę dochodów 20 642 053,82 zł (w tym bieżących i majątkowych),
- kwotę wydatków 23 516 625,72 zł (w tym majątkowych, bieżących ,w tym na obsługę długu),
- niedobór budżetu 2 874 571,90 zł
- przychody budżetu 3 370 571,90 zł
- rozchody budżetu 496 000 zł
- przeznaczenie kredytu – na pokrycie zobowiązań wynikających z zaplanowanych inwestycji i na spłatę kredytu,
- kwotę długu w tym relacje, o której mowa w art. 243 ustawy o finansach publicznych.

WPF obrazuje możliwości finansowe gminy, że gmina spełnia wymogi art. 243 i 244 ustawy o finansach publicznych tj. że nie zachwiana zostanie gospodarka finansowa gminy, od roku 2017 do 2021 zachowana będzie relacja wynikająca z art.243 ustawy o finansach publicznych. *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021]*

ZESTAWIENIE DOTACJI ZE ŚRODKÓW UE W LATACH 2015-2020

	KWOTA DOTACJI	KWOTA ZREALIZOWANYCH INWESTYCJI Z UDZIAŁEM ŚRODKÓW UE	KWOTA ZREALIZOWANYCH INWESTYCJI Z BUDŻETU WŁASNEGO
2015	1 451 678,79	1 645 642,05	293 011,77
2016	-	-	-
2017	30 389,25	30 389,73	221 320,29
2018	1 918 738,63	3 248 454,58	2 886 589,73
2019	6 012 741,55	5 198 310,91	1 062 800,70
2020	1 506 230,40	917 604,58	949 984,86

WNIOSKI Z WARSZTATU ANALIZY SWOT I BADANIA ANKIETOWEGO MIESZKAŃCÓW

Analiza SWOT jest stosowana jako uniwersalne narzędzie pierwszego etapu analizy strategicznej. Warsztat analityczny przeprowadzono w dniu 6 maja 2021 r. z mieszkańcami Gminy Wojsławce, podczas konsultacji społecznych w Urzędzie Gminy Wojsławce. Wyniki przedstawiono w niniejszym rozdziale zgodnie z podziałem omawianym podczas konsultacji.

1. STREFA SPOŁECZNA

1.1. MOCNE STRONY:

Dziedzictwo kultury i oferta kulturalna (różnorodna, twórcy ludowi), 6 obiektów kultury; **Pomoc socjalna, aktywizacja osób starszych i niepełnosprawnych** (Klub Seniora i Warsztaty Terapii Zajęciowej); **Zespół Szkolno-Przedszkolny** (obiekty i poziom edukacji (bardzo dobre wyniki egzaminów ósmoklasistów, olimpijczycy, współpraca międzynarodowa – Erasmus+, oferta zajęć dodatkowych dla dzieci (dzieci uzdolnione artystycznie); **Dostęp do usług** (bank, ośrodek zdrowia (podstawowa opieka medyczna), Biedronka); **Kapitał społeczny** (działalność organizacji pozarządowych, angażowanie się w życie publiczne; **Atmosfera** (gościnność, bezpieczeństwo); **Działalność OSP** (wyremontowane remizy strażackie OSP, działalność druhów OSP); **Atrakcje do spędzania czasu wolnego i rekreacji** (zbiornik wodny, ścieżki turystyczne i przyrodnicze do spędzania wolnego czasu, krynica, źródła, lasy); **Funkcjonalne obiekty publiczne** (ratusz, parkingi, szkoła, synagoga, obiekty działalności kulturalnej); **Aktywność sportowa** (klub piłkarski, reaktywacja siatkówki, należy polepszyć warunki i otworzyć sekcje dla najmłodszych); **Współpraca z innymi samorządami** (gmina współpracuje z innym JST. Pozyskuje wspólnie środki na rozwój. Obecnie również realizuje projekt partnerski); **Elementy wyróżniające gminę** (trójkulturowość, hejnał, źródła, literatura Andrzeja Pilipiuka, której akcja rozwija się na terenie gminy, możliwości wielofunkcyjnego rozwoju – rolnictwo, przetwórstwo i przemysł rolno-spożywczy, uzdrowiskowość (zdrojowość), turystyka wiejska oparta na endogenicznych potencjałach gminy, zabytki).

1.2. SŁABE STRONY:

Niekorzystne zjawiska społeczne (wyludnianie się gminy, niekorzystna demografia, bezrobocie – brak atrakcyjnych miejsc pracy, narastające problemy społeczne m.in. alkoholizm); **Niskie kwalifikacje mieszkańców** (w tym kompetencje IT mieszkańców. Brak zajęć podnoszących kompetencje; **Brak dużego inwestora** (dużego pracodawcy oferującego atrakcyjne miejsca pracy); **Dostęp i poziom specjalistycznej opieki medycznej**; **Stan prawny wspólnot wiejskich** (uniemożliwiający realizację inwestycji – potrzeba pilnego uregulowania); **Brak architektonicznych udogodnień dla osób niepełnosprawnych w obiektach publicznych, kultury** (windy, poręcze, podjazdy); **Brak mieszkań socjalnych**; **Brak żłobka**; **Niewystarczająca infrastruktura i oferta sportowa** (potrzeba nowej sali sportowej z zapleczem, zagospodarowania stadiony);

Nieźródnicowana oferta czasu wolnego (brak miejsca dla młodzieży „jak w dużym mieście”, miejsca na spotkania, zabawę taneczną na świeżym powietrzu); **Niedostateczne angażowanie się mieszkańców w życie gminy** (bierność, roszczeniowe podejście, brak współpracy pomiędzy mieszkańcami poszczególnych miejscowości (to zależy od miejsca zamieszkania. Niektóre wioski są zgrane i współpracują, a inne niestety nie); **Mała ilość twórców ludowych i pasjonatów** (brak atrakcyjnej oferty dla twórców m. in. pomocy w rozwijaniu pasji, zachęty do uaktywnienia się); **Niski poziom innowacji społecznych**.

1.3. SZANSE:

Nowi inwestorzy i atrakcyjne miejsca pracy (rozwój inicjatywy LOPRS, powstanie przedsiębiorstw w branży przetwórstwa rolno-spożywczego); **Rozwój branży HoReCa** (hotele, restauracje, cateringu); **Specjalne programy dla nowych mieszkańców, zachęcające do osiedlania się w gminie** (tereny pod budownictwo jednorodzinne i wielorodzinne oraz działki letniskowe – w trakcie zmiana MPZP); **Zakładanie agroturystyki** (budowa mechanizmu/ rozwiązań systemowych), **Zakładanie gospodarstw ekologicznych, budowa oferty produktów eko, bio** (wykorzystanie ekologicznej produkcji w ofercie turystycznej), **Szkolenia, kursy zawodowe dla mieszkańców, Promocja gminy w skali regionalnej i ogólnopolskiej, Rozwój oferty kulturalnej** (m.in. budowa oferty wydarzeń ponadlokalnych), **Budowa marki gminy, Rozwój oferty sportowej, Integracja liderów organizacji pozarządowych** (powołanie Rady Przedsiębiorczości Gminy), **Rozwój umiejętności dzieci** (szczególnie w zakresie przedsiębiorczości, języków obcych, kierunków artystycznych oraz informatycznych), **Utworzenie posterunku policji, Zorganizowanie edukacji średniej** (np. oferty warsztatów, praktyk dla uczniów), **Powstanie ośrodka gwarantującego opiekę nad osobami starszymi, niepełnosprawnymi** (np. DPS, ZOL), **Budowa zbiornika retencyjnego wraz zapleczem wypoczynkowym** (o ile będzie to uzasadnione ekonomicznie), **Podniesienie poziomu atrakcyjności gminy w odniesieniu do mieszkańców i inwestorów** (wyznaczenie terenów inwestycyjnych, gazyfikacja, kanalizacja, poprawa dostępności transportowej).

1.4. ZAGROŻENA

Pogłębianie się niekorzystnych zjawisk (wyludnienie się poszczególnych miejscowości, starzenie się społeczności gminy, brak miejsc pracy (brak pracodawców, brak inwestorów); **Ograniczenia finansowania inwestycji** (ograniczony dostęp do funduszy zewnętrznych, niski poziom sięgania po fundusze przez przedsiębiorców); **Alienacja nowych mieszkańców; Trwała marginalizacja społeczno-gospodarcza; Pogłębienie problemów społecznych** (alkoholizmu, narkomania).

2. STREFA GOSPODARCZA

2.1. MOCNE STRONY:

Infrastruktura gminna (nowa nawierzchnia dróg gminnych, utwardzone drogi do pól), **Zabytki, oferta kulturalna, walory przyrodnicze** (ośrodki kultury, Izba Tradycji Ziemi Wojsławickiej gotowa do eksploatacji gospodarczej, zagospodarowane źródła i wąwozy

(udostępnione mieszkańcom i turystom), **Oferta gastronomiczna** (Spółdzielnia Socjalna „Wojsławianka”. Słabą stroną jest mało różnorodne menu i ograniczone godziny otwarcia, brak współpracy ze spółdzielnią „Słowianka” z gminy Leśniewice w celu tworzenia większej, bardziej zróżnicowanej oferty); **Walory przyrodnicze i krajobrazowe** (poprawiające atrakcyjność warunków życia, inwestowania oraz rozwoju turystyki). **Prowadzona polityka scalania gruntów** (powstające gospodarstwa rolne o większym areale); **Produkcja rolnicza m.in. rzepaku, buraków cukrowych, zbóż, kukurydzy, hodowla bydła** (zaplecze surowca, dobrych gleb do rozwoju przetwórstwa i przemysłu rolno-spożywczego); **Pierwsze gospodarstwa ekologiczne, agroturystyczne; Rozwój relacji międzynarodowych** (współpraca z gminą partnerską z Ukrainy. Gmina ma potrzeby kooperacji z gminami z Państw UE); **Dostęp do internetu, światłowodów; Kształcenie się młodzieży na poziomie średnim w Chełmie i Lublinie; Rozbudowany plac targowy; Sięganie po innowacyjne metody promocji gminy** (filmy promocyjne, internet); **Rozpoznawalność miejsca przez związki z literaturą** (Andrzej Pilipiuk, polski pisarz fantastyczny i publicysta. Najbardziej znany jest z wykazującego w pewnym stopniu cechy gawędy cyklu opowiadań o przygodach Jakuba Wędrowycza – zamieszkującego w Starym Majdanie koło Wojsławic plugawego degenerata, bimbrownika i egzorcyisty).

2.2. SŁABE STRONY:

Niekorzystna struktura gospodarki (brak atrakcyjnych miejsc pracy, rozdrobnione gospodarstwa rolne (nadal konieczne jest scalanie gruntów), mała różnorodność upraw, brak przetwórci, chłodni, mała ilość przedsiębiorstw); **Brak zainteresowania w tworzeniu nowych spółdzielni; Brak współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw; Niski poziom cyfryzacji; Brak inwestorów; Brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych; Nieaktualny MPZP** (w trakcie aktualizacji); **Słaba dostępność transportowa** (stan drogi wojewódzkiej 846 oraz dróg powiatowych); **Niewystarczająca grupa przedsiębiorczych ludzi; Kondycja firm; Brak dostępu do wykwalifikowanych pracowników; Brak zachęt do tworzenia nowych przedsiębiorstw w gminie; Niewielkie zainteresowanie zakładaniem ekologicznych gospodarstw; Mała i niezróżnicowana oferta miejsc noclegowych i gastronomicznych ważnych w budowie oferty turystycznej; Niski poziom innowacyjności i technologii; Niekonkurencyjna oferta turystyczna** (brak atrakcji, która wpływałaby znacząco na ruch turystyczny), brak odpowiedniej intensywności wizyt studyjnych (możliwość poznawania innych miejsc); **Emigracja zarobkowa** (młodzi ludzie wyjeżdżają do pracy zagranicę: Niemcy, Szwajcaria, Holandia, Anglia, Włochy, Szwecja (prace polowe, opieka nad starszymi, usługi budowlane); **Upadło wiele zakładów** (masarnia, piekarnia, rozlewnia wód, GS).

2.3. SZANSE:

Poprawa dostępności transportowej (modernizacja drogi wojewódzkiej oraz dróg powiatowych (dostosowanie nośności do samochodów ciężarowych), dróg gminnych); **Aktualizacja MPZP** (wytaczenie terenów inwestycyjnych, terenów pod budownictwo jedno i wielorodzinne); **Rozwój rolnictwa, przetwórstwa i przemysłu** (powstanie specjalistycznych gospodarstw rolnych i ekologicznych, powstanie zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego (skup i przetwarzanie produktów ekologicznych), produkcja lokalnej wody do picia); **Rozwój przetwórstwa i przemysłu drzewnego; Rozwój**

rynku pozarolniczych miejsc pracy (w przetwórstwie, usługach, turystyce, kulturze); **Rozwój nowych przedsiębiorstw, przedsiębiorczości, aktywności zawodowej; Tworzenie zrzeszeń producentów; Rozwój oferty turystycznej oraz podmiotów zajmujących się obsługą ruchu turystycznego** (atrakcje turystyczne, zagospodarowanie terenów należących do wspólnot gminnych, atrakcyjne miejsca noclegowe, zróżnicowana oferta gastronomiczna, wypromowanie produktu regionalnego); **Budowa gospodarczej marki gminy** (opracowanie strategii rozwoju marki gminy i jej wdrożenie); **Intensywna i nowoczesna promocja gminy turystyczna** (m.in. ekranizacje dzieł literackich Andrzeja Pilipiuka) i gospodarcza; **Rozwój cyfryzacji w zakresie usług publicznych.**

2.4. ZAGROŻENA:

Skutki pandemii w trudnej kondycji przedsiębiorstw (niewystarczający rynek pracy (brak inwestorów), **Brak funduszy na realizację inwestycji, Opierczość w podejmowaniu nowych inicjatyw** np. zakładanie przedsiębiorstw, inwestowanie; **Brak gazyfikacji, kanalizacji** (w części gminy), osłabienie warunków lokalizacyjnych, atrakcyjności inwestycyjnej; **Rosnące ceny** (produktów, usług, opłat); **Rosnąca biurokracja; Nieuregulowania prawne zw. z wspólnotami wiejskimi.**

3. STREFA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA

3.1. MOCNE STRONY:

Położenie (pomiędzy czterema powiatami, gmina trzech kultur, połączenie z Chełmem, Hrubieszowem, Krasnymstawem); **Infrastruktura gminy** (dobry stan dróg gminnych, utwardzony dojazd do pól, miejsca parkingowe, w części chodniki); **Ukształtowanie terenu** (jary, wąwozy, pola uprawne, lasy, staw, walory przyrodnicze i krajobrazowe, źródła, wąwozy); **Stan środowiska naturalnego; Infrastruktura techniczna i komunalna** (oświetlenie, Place zabaw, wodociągi, oczyszczalnia ścieków); **Przestrzeń handlowa** (targowisko, Biedronka), **Stan zabytków** (odnowione zabytki: Synagoga, Cerkiew), **Centrum Wojsławic** (ratusz, parkingi, targowisko), **Rozwój OZE** (termomodernizacje, fotowoltaika); **Miejsca kultury i rozwoju więzi społecznych, tożsamości** (obiekty kultury, remizy); **Obiekty edukacji i sportu; Miejsca do odpoczynku** (altanki, zagospodarowane źródła, zbiornik wodny, ścieżki przyrodnicze).

3.2. SŁABE STRONY:

Stan dróg powiatowych i wojewódzkich; Brak terenów inwestycyjnych; Nieaktualny MPZP, Infrastruktura techniczna (budowa sieci kanalizacyjnej, przestarzała infrastruktura wodociągowa wymagająca remontu (wymiany rur, przyłączy), przestarzała sieć elektryczna; **Brak sieci gazowej; Infrastruktura komunikacyjna** (remont dróg gminnych, budowa chodników, mało ścieżek rowerowych, ścieżek edukacyjnych, turystycznych); **Stan niektórych zabytków; Brak infrastruktury sportowej** (m.in. hali sportowej z zapleczem technicznym); **Brak infrastruktury społecznej** (żłobek, DPS); **Brak spójnej**

architektury przystanków dopasowanych do otaczającej przyrody; Brak atrakcyjnych rozwiązań poprawiających komunikację typu: mostki, kładki.

3.3. SZANSE:

Pozyskanie funduszy z UE na realizację infrastruktury poprawiającej stan środowiska naturalnego (budowa oczyszczalni, przydomowe oczyszczalnie ścieków, budowa kanalizacji, zbiornik retencyjny, budowa farmy fotowoltaicznej, rozwój instalacji OZE na domach jednorodzinnych, termomodernizacja budynków publicznych i prywatnych, przebudowa sieci elektrycznej); **Pozyskanie funduszy z UE na realizację infrastruktury transportowej i komunikacyjnej** (modernizacja dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych, budowa ścieżek rowerowych, budowa chodników, oświetlenia z wykorzystaniem OZE); **Pozyskanie funduszy z UE na realizację atrakcji i infrastruktury turystycznej** (uporządkowanie kolejnych wąwozów, zagospodarowanie źródeł, budowa toalet, miejsc noclegowych, wytyczenie miejsca na działki letniskowe, budowa wieży widokowej z kładką); **Poprawa komunikacji bus – autobus pomiędzy miejscowościami na terenie gminy i powiatu**; **Rewitalizacja społeczno-gospodarcza** (zabytków m.in. plebania, dzwonnica, centrum Wojsławic); **Poprawa warunków inwestycyjnych** (aktualizacja MPZP, wyznaczenie terenów inwestycyjnych oraz stopniowe ich uzbrojenie, gazyfikacja); **Infrastruktura dla osób starszych i niepełnosprawnych** (budowa mieszkań socjalnych, budowa DPS, budowa podjazdów, windy (w obiektach typu: urząd gminy, spółdzielnia „Słowianka”, Warsztaty Terapii Zajęciowej)); **Rozwój infrastruktury opieki nad dziećmi do lat 3** (budowa żłobka); **Budowa sieci komunikacji wewnątrz powiatu chełmskiego i krasnostawskiego oraz hrubieszowskiego** (realizacja Strefy Aktywności Gospodarczej LOPRS); **Elektromobilność** (stacja doładowania pojazdów elektrycznych); **Rozwój cyfryzacji** (e-usług, e-nauki, e-gospodarki).

3.4. ZAGROŻENA:

Brak środków finansowych na realizację inwestycji; Brak kadr (zasobów ludzkich) niezbędnych do wdrożenia koniecznych zmian.

4. STREFA OCHRONY ŚRODOWISKA.

4.1. MOCNE STRONY:

Stan środowiska naturalnego (czyste powietrze, dobry stan wody i otoczenia, jary, wąwozy). **Naturalne źródła** (cieszące się dużą popularnością, unikatowe na tym obszarze. Przeprowadzone badania będą mogły potwierdzić właściwości biologiczne, chemiczne, uzdrowiskowe wody). **Troska o ochronę środowiska** (gospodarka śmieciowa (segregowanie odpadów), termomodernizacja obiektów publicznych, rozwój odnawialnych źródeł energii, zrewitalizowane wysypisko śmieci, zmodernizowana oczyszczalnia ścieków (oczyszczalnia została zmodernizowana w 2018 r., do oczyszczalni ze względu na warunki terenowe i moc oczyszczalni są przyłączone gospodarstwa domowe tylko Wojsławicach (bez ulicy Krasnostawskiej i Chełmskiej). **Rozwój OZE**

(powstanie biogazowni (trwa realizacja inwestycji), **Rewitalizacja i oznaczenie zabytków, ścieżek przyrodniczych**, nowe obiekty kultury.

4.2. SŁABE STRONY:

Przestarzałe źródła ciepła w domach i obiektach publicznych (emisja CO₂); **Oczyszczanie wody** (brak sieci kanalizacji, drugiej oczyszczalni ścieków, mała ilość przydomowych oczyszczalni ścieków); **Potrzeba rozwoju ekologicznego rolnictwa i turystyki** (brak zbiornika retencyjnego); **Estetyka domów i ogrodzeń, porządek na posesjach** (niewystarczająca troska o koszenie miejsc przy atrakcjach turystycznych np. rowów i poboczy, otoczenia miejsc parkingowych, tablic informacyjnych); **Zaśmiecone lasy; Niska świadomość w zakresie segregacji odpadów; Brak edukacji i wiedzy dotyczącej przejścia na ekologiczną produkcję rolniczą.**

4.3. SZANSE:

Pozyskanie funduszy z UE na rozwój OZE (panele fotowoltaiczne, farma fotowoltaiczna, stacja doładowania samochodów elektrycznych); **Pozyskanie funduszy z UE na budowę infrastruktury technicznej** (sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków, modernizację sieci wodociągowej, ekologiczne oświetlenie); **Pozyskanie funduszy z UE na usuwanie azbestu; Pozyskanie funduszy z UE na ochronę środowiska naturalnego** (termomodernizacja obiektów publicznych i budynków prywatnych, likwidacja wysypisk śmieci, Rozwój retencji); **Program estetyki obiektów na terenie gminy; Przygotowanie wąwozów i źródeł dla ruchu turystycznego** (uregulowanie stanu prawnego mienia Wspólnot Wiejskich, zagospodarowanie terenu, budowa infrastruktury służącej rozwojowi oferty turystycznej opartej o kapitał ekologiczny, przyrodniczy, budowa toalet przy Kościele i cmentarzu oraz przy miejscach atrakcji turystycznych); **Edukacja mieszkańców** (w zakresie ekologii, aktywizacja zawodowa mieszkańców, podnoszenie kwalifikacji mieszkańców); **Zagospodarowanie nieużytków i terenów nieużytkowanych terenów** (np. na rodzinne ogródki działkowe, działki letniskowe dla mieszkańców dużych miast, kanały i zbiorniki do uprawiania kajakarstwa); **Ekologiczna produkcja rolnicza.**

4.4. ZAGROŻENA:

Brak zmiany mentalności i nawyków mieszkańców; Brak środków na edukację; Brak środków na inwestycje.

5. STREFA TECHNICZNA.

5.1. MOCNE STRONY:

Odnowione zabytki i ścieżki przyrodnicze (oznaczenie zabytków, ścieżek, tablice informacyjne); **Budynki publiczne poddane termomodernizacji, przebudowie, budowie** (ratusz, plac targowy, parkingi); **Dobry stan dróg gminnych** (w większości

wyremontowane); **Stan techniczny wąwozów, jarów, źródełek** (w części umożliwia korzystanie); **Miejsca odpoczynku dla mieszkańców i turystów** (altany, zagospodarowane miejsca wokół źródełek); **Oczyszczalnia ścieków** (została zmodernizowana w 2018 r., do oczyszczalni ze względu na warunki terenowe i moc oczyszczalni są przyłączone gospodarstwa domowe tylko w Wojśławicach (bez ulicy Krasnystawskiej i Chełmskiej); **Budowa biogazowni.**

5.2. SŁABE STRONY:

Niewystarczająca infrastruktura komunalna (mieszkańcy wskazują potrzebę dodatkowej oczyszczalni, która usprawni system gospodarki wodno-ściekowej w gminie, konieczność budowy sieci kanalizacyjnej, modernizacji sieci wodociągowej, brak toalet publicznych); **Dzikię wysypiska śmieci w lasach; Brak spójnej estetyki elewacji, ogrodzeń w centrum Wojśławic; Konieczna rewitalizacja** m.in. cerkwi i dzwonnicy, zabudowań wokół rynku, starej plebani; **Brak ścieżek rowerowych; Brak zbiornika retencyjnego; Brak gazyfikacji; Nieestetyczne przystanki autobusowe.**

5.3. SZANSE:

Pozyskanie funduszy z UE na inwestycje w termomodernizację, inwestycje OZE (fotowoltaika, farma fotowoltaiczna, eko oświetlenie); **Poprawa estetyki zabudowań; Pozyskanie funduszy z UE na rewitalizację** m.in. zabytków i budynków w centrum Wojśławic; **Rozwój ścieżek edukacyjnych, budowa ścieżek rowerowych; Pozyskanie funduszy z UE na ujednoczenie architektoniczne przystanków autobusowych z miejscami na zaparkowanie roweru i kosztami na śmieci; Dodatkowe kładki, mostki udrażniające ruch** (podnoszące atrakcyjność terenu dla turystów); **Toalety publiczne** (przy Kościele, targu); **Budowa zbiornika retencyjnego; Ochrona środowiska naturalnego i poprawa warunków bytowych mieszkańców** (budowa kanalizacji, oczyszczalni ścieków); **Poprawa warunków inwestycyjnych** (gazyfikacja); **Rozwój infrastruktury społecznej** (DPS, ośrodek rehabilitacji); **Stacja doładowania samochodów elektrycznych, Zagospodarowanie placu wokół ratusza i organizacja przestrzeni rynku** (strefa spotkań, kultury, atrakcyjna dla mieszkańców i turystów).

5.4. ZAGROŻENA:

Brak środków na inwestycje; Brak zmiany mentalności mieszkańców np. w zakresie estetyki otoczenia.

W trakcie procesu diagnostycznego Gminy Wojsławice, przeprowadzono ankietyzację, w której mógł wziąć udział każdy mieszkaniec gminy. Ankieta diagnostyczna (załącznik nr. 1. Do Diagnozy Gminy Wojsławice 2021), była dystrybuowana wśród mieszkańców, przez wyznaczonego w tym celu pracownika Gminy Wojsławice. Mieszkańcy Gminy zostali poproszeni o wypełnienie ankiety, której celem była ocena stanu istniejącego oraz perspektywy rozwoju Gminy, w celu *przygotowania Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice w latach 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*. Wyniki ankietyzacji będą wykorzystane wraz z pozostałymi danymi diagnostycznymi, do formułowania celów rozwoju oraz wyboru obszarów działań priorytetowych Gminy.

Władzom gminy, w sposób szczególny zależało, aby mieszkańcy skorzystali z szansy i okazji wypowiedzenia się w tak ważnych zagadnieniach, jakimi są kierunki rozwoju i przedsięwzięcia realizowane na terenie Gminy, służące całemu społeczeństwu. Zarządzający Gminą chcą, aby dokumenty planistyczne m.in. Strategia Rozwoju Gminy powstawały w szerokich konsultacjach społecznych i były wspólnym dziełem, w którym każdy mieszkaniec ma swój udział, i w którym odnajduje swoje potrzeby. Wówczas założone cele, działania będą systematycznie i skutecznie realizowane w perspektywie najbliższych lat. Odesłano/ złożono: 89 ankiet.

Pytanie nr. 1.

W pytaniu nr. 1. Ankietowani zostali poproszeni o ocenę warunków: życia, prowadzenia działalności rolniczej i gospodarczej w Gminie oraz możliwości jej rozwoju. Ankietowani oceniali 34 parametry w skali: bardzo dobre, dobre, średnie, złe, bardzo złe. Propozycje dotyczyły: jakości, warunków życia. Do ocenianych parametrów należały warunki przedstawione w poniższej tabeli. Umożliwiono również uzupełnienie o dodatkowy parametr, który zdaniem ankietowanych powinien znaleźć się w przedmiotowej ocenie, jednak nikt nie skorzystał z tej możliwości. Żaden z parametrów nie osiągnął poziomu oceny: bardzo dobry, jednak najbliższej tej oceny, biorąc pod uwagę liczbę wskazań **z oceną bardzo dobry, znajdują się walory krajobrazowe.**

Dobra ocena warunków życia związanych z przestrzenią rozwoju: edukacji, kultury, turystyki, rekreacji pozwala sądzić, że ludność gminy dostrzega zmieniające się warunki oraz jest świadoma swoich potrzeb rozwojowych. Wyróżniająca się bardzo dobra ocena warunków naturalnych – środowiska naturalnego, walorów krajobrazowych, dobrze rokuje dla rozwoju gminy. Charakterystyczną cechą ostatnich kilkunastu lat jest silne zróżnicowanie terytorialne warunków życia na wsi. Tereny wiejskie w pobliżu dużych aglomeracji miejskich rozwijają się bardzo szybko i ich atrakcyjność zarówno pod względem przyciągania inwestycji, osiedlania się ludności, jak i rozwoju infrastruktury technicznej jest bardzo duża. Charakter tych terenów w dużym stopniu odbiega od klasycznego rozumienia wsi, są to raczej tereny podmiejskie, jedynie ze względów administracyjnych nazywane obszarami wiejskimi. Na przeciwnym biegunie przemian znajdują się tereny wiejskie wschodniej i południowo-wschodniej Polski, oddalone od większych ośrodków miejskich, charakteryzujące się dużym ukrytym bezrobociem

w rolnictwie oraz brakiem perspektyw na znalezienie pracy poza rolnictwem²⁷. Stąd skupienie się na poprawie warunków bytowych mieszkańców i ich pozytywny odbiór przez lokalną społeczność jest bardzo ważny.

Warunki, które znalazły się w ocenie na poziomie średnim, powinny zwrócić szczególną uwagę w planowaniu celów działań na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030, ponieważ bez interwencji w tych obszarach można spodziewać się pogorszenia parametrów rozwojowych do roku 2030. Ocena średnia wskazuje na deficyty, które przekładają się na niezadowolenie mieszkańców w poszczególnych obszarach.

Na poziomie złym (z przeważającą ilością wskazań opinii negatywnej) oceniono 4 parametry. Obszary opisane poniższymi parametrami, wymagają interwencji oraz współpracy z innymi samorządami, przedsiębiorcami, mieszkańcami. W grupie deficytowych uwarunkowań rozwojowych znalazły się:

1. Rynek pracy (możliwość zatrudnienia się, oferty pracy na terenie gminy).
2. Dostępność i jakość szkolnictwa na poziomie średnim. Na terenie gminy nie znajduje się szkoła średnia,
3. Pomoc w eksportowaniu towarów i usług,
4. Współpraca biznesu oraz rolników z uczelniami, centrami transferu wiedzy.

Wyniki ankietyzacji odwzorowują w ww. zakresie społeczno-gospodarczą ocenę gminy, która została zakwalifikowana na poziomie delimitacji Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, jako obszar zagrożony trwałą marginalizacją społeczno-gospodarczą.

Obszary wiejskie były do niedawna kojarzone głównie z wytwarzaniem żywności i surowców rolniczych, a funkcją uzupełniającą było rzemiosło wiejskie wytwarzające towary i usługi dla lokalnej ludności oraz te niezbędne do produkcji rolniczej. Obecnie produkcja rolnicza zmniejsza swój udział w gospodarce wiejskiej na rzecz pozarolniczych funkcji produkcyjnych oraz konsumpcyjnych, takich jak: udostępnianie zasobów przyrody (usługi turystyczno-rekreacyjne), nowe miejsca zamieszkania (budownictwo komunalne oraz powstające na coraz większą skalę drugie domy). Rolnictwo ma coraz mniejszy udział w rozwoju gospodarczym nie tylko kraju, ale i samej wsi.²⁸

Obserwując doświadczenia krajów UE nieodparcie nasuwa się wniosek, że rozwój obszarów wiejskich takich jak Gmina Wojślawice, a szczególnie wiejskiej przedsiębiorczości, która tworzy nowe miejsca pracy jest uwarunkowany licznymi barierami, a szczególnie poziomem infrastruktury instytucjonalnej wspierającej

²⁷ Grzegorz Ciura, Warunki życia ludności wiejskiej, Studia BAS, Nr 4(24) 2010, s. 159–178.

²⁸ Marek Kłodziński, Bariery rozwoju obszarów wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem sektora małej i średniej przedsiębiorczości, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN w Warszawie.

dywersyfikację gospodarki wiejskiej tj. dostęp do specjalistycznej wiedzy, przygotowanie i wdrożenie innowacji, internacjonalizacja prowadzonej działalności (eksportowanie produktów i usług) oraz współpraca samorząd – przedsiębiorcy – uczelnie.

Pytanie nr. 2.

W pytaniu nr. 2. Ankietowanie oceniali główne problemy społeczne, które występują na terenie gminy. Pandemia Corowid-19, która rozpoczęła się w 2020 roku nie pozostaje obojętna na wyniki badania, ponieważ odstąpiła problemy, które społeczeństwo starało się od siebie odsuwać. Świadomość skali występowania problemów społecznych, pozwala w sposób bardziej precyzyjny zaproponować rozwiązania w obszarze misji, wizji, celów i działań strategicznych. Ankietowani oceniali problemy w skali czterostopniowej: wysokie zagrożenie, średnie zagrożenie, niskie zagrożenie, brak problemu. Ocenie poddano 12 problemów. Pozostawiono również miejsce na wpisanie dodatkowego, nie ujętego w ankiecie problemu. Nikt z Ankietowanych nie wskazał dodatkowego problemu.

Do głównych problemów, które Ankietowani ocenili w stopniu wysokiego zagrożenia należą:

PROBLEMY

Bezrobocie

Wzrost liczby osób starszych

Brak atrakcyjnych miejsc pracy

Wyludnianie się gminy

Bariery rozwojowe wskazane przez mieszkańców wskazują, że w dużej mierze, na terenie gminy obserwowane są tendencje typowe dla obszarów wiejskich województwa lubelskiego i całej Polski Wschodniej. Najnowszy raport o stanie polskiej wsi wskazuje na szereg wyzwań demograficznych, ekonomicznych i społecznych przed którymi stoją obszary wiejskie. Należy do nich również migracja do miast. Problemem jest wyjazd ludzi młodych i ludzi w wieku produkcyjnym, którzy nie widzą dla siebie szansy na wsi, dlatego wyjeżdżają do miasta, żeby tam pracować. Polska wieś, tak jak i wieś w całej Europie znajduje się w okresie przemian, jednak podjęcie pewnych kroków może zahamować odpływ ludności. Potrzeba skutecznej polityki publicznej wspierającej większą aktywizację wiejskiej ludności.

Równocześnie Ankietowani na średnim poziomie zagrożenia ocenili grupę problemów, których pogłębienie w latach 2021-2027 z perspektywą do roku 2030, w sposób bezpośredni przełoży się na zwiększenie marginalizacji społeczno-gospodarczej gminy. Stąd w dyskursie na temat rozwoju gminy, ta grupa problemów jest bardzo ważna i polaryzuje sposób myślenia o planowanych inwestycjach i rozwiązaniach. Do tej grupy

należą:

PROBLEMY

Przestępczość młodocianych

Bieda

Przemoc w rodzinie

Alkoholizm

Wzrost liczby osób niepełnosprawnych i chorych

Brak wykwalifikowanych pracowników

Do narastających problemów społecznych w głównej mierze przyczynia się edukacja. Za wzrost kompetencji technologicznych odpowiedzialny jest powszechny dostęp do internetu. Niestety pandemia Covid-19 pokazała, że dostęp do internetu, nie wprowadza jakościowej zmiany w sposobie wykorzystywania go przez młodych, a nauczyciele o podobnie ograniczonych, a często mniejszych kompetencjach, nie są przygotowani do nowych form prowadzenia zajęć, przez co ograniczają sposoby wykorzystywania sieci. Młodzieży na terenach wiejskich brakuje wiedzy o kierunkach studiów, dla wielu osób studia to jedyna szansa na polepszenie losu, ale kierunki wybierają na ślepo, nie mając ani wiedzy o możliwościach stwarzanych przez uczelnie, ani o swoim potencjale. Do deficytu wiedzy, który przekłada się na m.in. biedę, alkoholizm, przestępczość młodocianych, brak wykwalifikowanych pracowników – należy brak wiedzy o różnorodnych zawodach. Młodzi mają świadomość istnienia zawodów z którymi jakoś się zetknęli, poza zasięgiem ich wiedzy jest większość nowych zawodów związanych z pracą w innowacyjnych przedsiębiorstwach. Ich pojęcie o działaniu rynku jest bardzo ograniczone. Do takiego stanu rzeczy przyczynia się również brak wiedzy o możliwościach wykorzystania lokalnych zasobów — pomysły na biznes wykorzystujące mocne strony wsi (gospodarstwa ekologiczne, agroturystyka) nie pojawiają się w głowach mieszkańców, są za to realizowane przez uciekinierów z miasta. Powszechnym deficytem, nie tylko w gminie Wojsławice, jest brak informacji o programach — wiedza o projektach i programach dostępna jest w zasadzie wyłącznie instytucjom, młodzi są na samym końcu łańcucha informacji.

Wzrost liczby osób niepełnosprawnych i chorych jest zjawiskiem niepokojącym, szczególnie w odniesieniu do rynku pracy i poprawy komfortu życia mieszkańców gminy Wojsławice. Osoby niepełnosprawne zaliczają się do jednej z najbardziej narażonych na marginalizację grup społecznych. Główną przyczyną owej marginalizacji jest brak równych szans dla osób niepełnosprawnych - status społeczny i materialny osób dotkniętych niepełnosprawnością sprawia, iż często znajdują się one w sferze ubóstwa, co z kolei powoduje eskalację postaw dyskryminacji oraz izolację społeczeństwa wobec osób niepełnosprawnych. Przeciwdziałanie marginalizacji osób niepełnosprawnych jest także jednym z kierunków działań gminy Wojsławice.

Niskie zagrożenie problemami dostrzegają mieszkańcy w obszarze:

- Przystępczość,
- Narkomania.

Przemiany społeczne i gospodarcze zachodzące w gminie są ze sobą ściśle powiązane. Trudno bowiem mówić o rozwoju gospodarczym, nie analizując problemów, przed którymi stają społeczności zamieszkujące określony obszar. To właśnie lokalne społeczności wpływają na zmiany gospodarcze na danym obszarze. Bez ich potencjału nie byłby możliwy żaden rozwój w ujęciu gospodarczym. Stąd problemy w różnych obszarach należy traktować w sposób holistyczny i planując rozwój, zwracać uwagę na poziom spraw: społecznych, gospodarczych, funkcjonalno-przestrzennych, technicznych i ochrony środowiska.

Pytanie nr. 3.

Kolejne pytanie dotyczyło priorytetów rozwojowych, które mają lub mogłyby mieć największy wpływ na rozwój Gminy w latach 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 oraz rozwiązań istniejących problemów, pokonania barier rozwojowych. Ankietowani zostali poproszeni, aby w grupie 25 propozycji priorytetowych działań rozwojowych wybrać maksymalnie 6, które w ich opinii powinny stanowić osnowę misji, wizji, celów i działań na kolejną dekadę. Niektórzy z Ankietowanych zaznaczyli więcej niż 6 priorytetów, co oznacza ogromne potrzeby gminy w wielu obszarach. W grupie 6 priorytetów, które otrzymały najwięcej wskazań ze strony Ankietowanych znajdują się:

PRIORYTETY

Sprowadzenie do gminy dużego inwestora w branży rolno-spożywczej, przetwórczej

Budowa i modernizacja obiektów sportu i rekreacji

Rozwój systemu segregacji odpadów w celu obniżenia cen

Promocja i wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (np. fotowoltaiki)

Budowa nowych i modernizacja istniejących dróg oraz ciągów pieszo-rowerowych

Rozbudowa miejsc przeznaczonych dla osób starszych i chorych (opieka, rehabilitacja)

Zwiększenie dostępności do programów mających na celu zmniejszenie bezrobocia i patologii

Poprawa dostępu do opieki zdrowotnej

Rozwój rolnictwa, w tym nowoczesnych gospodarstw rolnych i przemysłu przetwórczego

Sprowadzenie do gminy dużego inwestora w branży rolno-spożywczej, przetwórczej, rozwój rolnictwa, w tym nowoczesnych gospodarstw rolnych i przemysłu przetwórczego – to priorytety, które wynikają z potrzeb mieszkańców tj. dostępu do rynku pracy (atrakcyjnych miejsc pracy, dobrze opłacanych i przyjaznych pracownikom). Migracja

zarobkowa i wyludnianie się gminy są identyfikowane przez Ankietowanych, jako zagrożenia, które powinny być minimalizowane przez konkretne działania. Branża rolno-spożywcza i nowoczesne przetwórstwo to realna szansa na społeczno-gospodarczy rozwój gminy Wojsławice, jednak wymaga współpracy z partnerami tj. samorządami, przedsiębiorcami oraz instytucjami otoczenia biznesu.

Poprawa dostępu do opieki zdrowotnej, rozbudowa miejsc przeznaczonych dla osób starszych i chorych (opieka, rehabilitacja), budowa i modernizacja obiektów sportu oraz rekreacji są priorytetami, które w dużej mierze uwypukliła pandemia Covid-19. W latach 2020-2021 pod wpływem namnażających się problemów związanych z dostępem do opieki zdrowotnej, rehabilitacji, mieszkańcy zwrócili uwagę na stan usług. Covid-19 unaoczniał potrzeby doinwestowania służby zdrowia. Stąd Ankietowani również wskazują ten priorytet na poziomie gminy.

Rozwój świadomości ochrony środowiska naturalnego wymaga doskonalenia systemu segregacji odpadów w celu obniżenia cen za wywóz odpadów. Jednym z rozwiązań jest gospodarka cyrkularna, która stanowi wyzwanie dla całego społeczeństwa, gdyż wymaga zmiany myślenia o wykorzystywaniu zasobów naturalnych oraz funkcjonowaniu gospodarki. Obecnie przemysł działa w oparciu o liniowy model konsumpcji zasobów, który w skrócie opisuje zasada „weź, zużyj, wyrzuć”. W efekcie funkcjonowania takiego modelu nasze zasoby naturalne się kurczą, a ilość wytwarzanych przez nas odpadów rośnie, co potwierdzają dane z różnych źródeł. Analitycy nie mają wątpliwości, że choć proces przekształcania gospodarki będzie trudny, to w perspektywie długoterminowej okaże się korzystny dla ekonomii i środowiska.

Priorytet wybrany przez Ankietowanych – budowa nowych i modernizacja istniejących dróg oraz ciągów pieszo-rowerowych odpowiada na potrzeby poprawy komfortu życia mieszkańców i atrakcyjności inwestycyjnej obszaru gminy. Efektywność rozwoju infrastruktury na obszarach wiejskich jest kluczową kwestią w związku z przewidywanym spadkiem liczby ludności oraz silnym rozproszeniem osadnictwa. Dalszy rozwój infrastruktury na terenie całego powiatu chełmskiego będzie ściśle podporządkowany celom związanym z rozwojem bazy gospodarczej i tworzeniem miejsc pracy w sektorach pozarolniczych. Celem jest wzmacnianie powiązań funkcjonalnych i zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej. Realizacja ww. priorytetu rozwojowego sprzyjać poprawie dostępności transportowej stwarzającej warunki mobilności przestrzennej mieszkańców. Rozbudowa i modernizacja sieci transportowej oraz infrastruktury towarzyszącej podwyższy pozycję konkurencyjną gminy i tej części powiatu chełmskiego na miarę potrzeb, przy zachowaniu dbałości, aby inwestycje nie generowały nadmiernych kosztów związanych z utrzymaniem, obciążających przyszłe pokolenia. Nowoczesna sieć transportowa pozwalająca na niezawodne, sprawne i bezpieczne przemieszczanie się osób i towarów umożliwi rozwój przedsiębiorstw, które będą lokalizowały swoje inwestycje na terenach gminy.

Istotnym priorytetem wskazanym przez Ankietowanych jest również promocja i wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (np. fotowoltaiki). W związku z wdrażaniem uchwały antysmogowej, problem wzrostu kosztów ogrzewania z obowiązkiem wymiany źródła ciepła może okazać się z jednej strony kluczową barierą w skutecznej realizacji

celów związanych z poprawą jakości powietrza, z drugiej strony nową, coraz bardziej powszechną przyczyną pogarszania się jakości życia mieszkańców. Do najbardziej skutecznych instrumentów ograniczania ubóstwa energetycznego należy termomodernizację budynków mieszkalnych, a wspierająco także zastosowanie OZE. Uzasadnieniem realizacji priorytetu są ograniczone zasoby nieodnawialnych źródeł energii, które zmuszają do poszukiwania alternatywnych źródeł przy jednoczesnym jej oszczędzaniu. Celem nadrzędnym jest poprawa stanu środowiska naturalnego oraz poprawa jakości (czystości) powietrza poprzez wykorzystanie zasobów energii odnawialnej (energii słonecznej), wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców gminy i wykorzystaniu OZE, ograniczenie zużycia zasobów paliw kopalnych i energii ze źródeł konwencjonalnych oraz wzrost udziału energii cieplnej produkowanej z OZE, dywersyfikacja dostaw energii i wzrost bezpieczeństwa energetycznego w gminach, zmniejszenie kosztów związanych z ogrzewaniem c.w.u. w gospodarstwach domowych oraz zaspokojenie potrzeb energetycznych mieszkańców, obniżenie emisji szkodliwych gazów i pyłów do atmosfery, spadek liczby chorób wśród mieszkańców gminy spowodowanych zanieczyszczonym powietrzem, poprawa mikroklimatu i wykorzystanie walorów gmin, a tym samym stworzenie warunków do aktywizacji pozarolniczej działalności gospodarczej i tworzenia miejsc pracy. Planowane do przeprowadzenia działania powinny obejmować m.in. montaż paneli fotowoltaicznych i kolektorów słonecznych na budynkach mieszkalnych w gminie. Dane statystyczne pokazują, że fotowoltaika jest również bardzo dobrym kierunkiem dla JST i przedsiębiorców chcących budować duże farmy słoneczne, a także małych inwestorów, którym zależy na dobru środowiska oraz zredukowaniu kosztów ponoszonych na opłaty za prąd w gospodarstwach domowych. Celami bezpośrednimi takich przedsięwzięć są: zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska naturalnego – powietrza atmosferycznego, zwiększenie efektywności pozyskiwania energii odnawialnej, ograniczenie zużycia energii nieodnawialnej, racjonalne gospodarowanie środkami finansowymi wydatkowanymi w ramach opłat za zużycie energii.

W badaniu ankietowym wysoką ilość wskazań uzyskały ponadto priorytety takie jak:

- Udogodnienia dla przedsiębiorców (w tym: ulgi, przygotowane tereny pod inwestycje).
- Rozwój turystyki, w tym infrastruktury oraz bazy noclegowej i gastronomicznej.
- Rozwój infrastruktury technicznej (w tym: sieci wodociągowej i kanalizacyjnej).
- Rozwój transportu publicznego.
- Poprawa dostępu do świadczeń w zakresie opieki społecznej.
- Modernizacja i wyposażenie przedszkoli oraz szkół.
- Dostęp do nowych mieszkań (budownictwo mieszkaniowe).
- sprawny urząd i samorząd gminny.

Wybór priorytetów rozwoju przez Ankietowanych jest zgodny z modelem zrównoważonego rozwoju. Mieszkańcy zwrócili uwagę na potrzebę poprawy warunków życia oraz obszarów związanych z prowadzeniem działalności rolniczej, a także poza rolniczej (udogodnienia dla inwestorów i przedsiębiorców). Systematyczna poprawa życia mieszkańców oraz budowa przewagi konkurencyjnej we współpracy z partnerami (innymi JST, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami, gospodarzami) stanowi determinant rozwojowy, który odnosi się również dla planowania rozwoju Gminy Wojsławice.

Pytanie nr. 7.

Bezpośrednio z pytaniem nr. 3, wiąże się tematyka pytań nr. 7. oraz nr. 8. W tych pytaniach Ankietowani byli poproszeni o wskazanie postrzegania wizerunku gminy w chwili obecnej oraz o oczekiwania w perspektywie roku 2030. Priorytety rozwojowe wskazane w pytaniu nr. 3 są moderowane z jednej strony poprzez postrzeganie gminy przez mieszkańców, a z drugiej strony przez ich pragnienia, dążenia. W pytaniu nr. 7. Oceniano gminę w 7 ujęciach, w skali: bardzo wysoka, wysoka, średnia/przeciętna, niska, bardzo niska.

Najlepiej oceniono gminę (ocena wysoka) jako:

1. Miejsce atrakcyjniejsze niż sąsiednie gminy.
2. Miejsce położone w atrakcyjnym miejscu regionu.

Na poziomie średnia/przeciętna oceniono gminę jako:

1. Atrakcyjne miejsce do wypoczynku),
2. Atrakcyjne miejsce do zamieszkania,
3. To gmina, w której można czuć się bezpiecznie,
4. To gmina, z którą jestem silnie związany/a.

Na poziomie niskim oceniono atrakcyjność gminy jako rynku pracy.

Trzeba pamiętać, że produkt terytorialny stał się dla jednostek samorządu terytorialnego istotnym elementem składowym procesu organizacji zarządzania. Jego kreowanie i oferowanie klientom, zarówno w postaci materialnej, jak i niematerialnej, jest w dobie konkurencji gmin o mieszkańców, inwestorów i turystów w zasadzie bezdyskusyjne. Atrakcyjność oferty produktowej gminy wpływa na jej wizerunek. Interesujące jest to, że wizerunek jednostki terytorialnej powstaje równolegle w przestrzeni wirtualnej i w przestrzeni realnej. Produkty terytorialne oferowane klientom przez gminy wzmacnia silna i rozpoznawalna marka miejsca. Zarówno wizerunek i marka gminy to specyficzna kategoria produktów terytorialnych.

Mobilność współczesnego społeczeństwa, jego zdolność do szybkiego przemieszczania się, turystyka jednodniowa, zanik więzi emocjonalnych łączących jednostkę z miejscem zamieszkania, wymuszają na gminach nowe spojrzenie na własną przestrzeń. Należy dokonać swoistej inwentaryzacji zasobów, którymi dysponuje gmina, grupując je w kosze produktów terytorialnych. Każdy z nich wymaga indywidualnej oceny pod względem jego atrakcyjności dla docelowych grup klientów, w tym stałych mieszkańców, potencjalnych

mieszkańców, przedsiębiorców, turystów. Pierwszoplanowe znaczenie ma zaspokojenie przez samorządy gminne potrzeb mieszkańców. Dostarczanie im różnorodnej oferty produktów terytorialnych, często wzbogaconych, ma skłonić ich do pozostania mieszkańcem gminy. Informacje o bezpiecznym i spokojnym życiu w gminie mogą być także formą promocji miejsca celem pozyskania nowych mieszkańców. Ważnym kierunkiem działalności gminy Wojsławice będzie zwrócenie uwagi na fakt, że w dobie specjalizacji gospodarki wiele gmin wykorzystuje część produktów terytorialnych jako atut, pozwalający mieszkańcom na dywersyfikację dochodów, tworzenie niekonwencjonalnej oferty rynkowej.

Pytanie nr. 8.

Świadomość marginalizacji społeczno-gospodarczej i pogłębiających się problemów związanych z niekorzystną demografią oraz nieatrakcyjnym rynkiem pracy są ważnym przesłaniem, które istotne jest w planowaniu rozwoju Gminy Wojsławice w latach 2021-2027 z kontynuacją do roku 2030.

Ankietowani mogli zaznaczyć jedną odpowiedź spośród 4 propozycji. Kilkoro wskazało dwie opcje (zdaniem Ankietowanych, obie są równoważne). **Najwięcej wskazań uzyskała wizja gminy przedsiębiorczej, atrakcyjnej dla inwestorów i tworzącej atrakcyjne miejsca pracy** oraz wizja gminy ekologicznej, dbającej o środowisko naturalne. Mniej wskazań mieszkańców uzyskała wizja gminy atrakcyjnej dla turystów oraz wizja gminy zapewniającej dostęp do wysokiej jakości usług społecznych.

Wizja gminy przedsiębiorczej, atrakcyjnej dla inwestorów i tworzącej atrakcyjne miejsca pracy, to pokłosie kryzysu wywołanego pandemią Covid-19. Piętrzące się problemy społeczne, ekonomiczne, gospodarcze, powodują potrzebę adaptacji do nowych warunków. Obecna sytuacja, nieplanowana i znacznie utrudniająca zarządzanie gminą, stanowi wyzwanie, z którym najszybciej można sobie poradzić poprzez integrację zasobów, współpracę, innowacje i internacjonalizację.

Pytanie nr. 4./ Pytanie nr. 5.

W pytaniu numer 4, Ankietowani byli poproszeni, o wymienienie trzech najważniejszych inwestycji / przedsięwzięć, które ich zdaniem powinny być priorytetowo realizowane na terenie Gminy. W poniższej tabeli zredagowano ww. propozycje działań. Przedmiot piątego pytania dotyczył potrzeb gminy związanych z odnowieniem, modernizacją, nadaniem nowych funkcji obiektom, które powinny znaleźć swoje właściwe miejsce w modelu funkcjonalno-przestrzennym gminy (poprzez rewitalizację, termomodernizację itp. procesy). *[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021]*

Pytanie nr. 6.

Pytanie numer sześć, umożliwiło Ankietowanym odnotowanie atutów i słabych stron gminy. Zasoby rozwojowe i największe trudności stanowią mapę zagadnień do rozwinięcia w formułowaniu celów i działań strategicznych, istotnych dla rozwoju gminy.

[Więcej: Diagnoza Gminy Wojsławice 2021]

WNIOSKI Z DIAGNOZY GMINY WOJSŁAWICE

W nowym, zrównoważonym modelu rozwoju Gminy Wojsławice, należy uwzględnić integrację trzech kluczowych obszarów: **ekonomicznego** – uwzględniającego wzrost gospodarczy, który zapewni wystarczającą ilość dóbr i usług; **ekologicznego** – obejmującego ochronę zasobów naturalnych przed zniszczeniem i skażeniem, poprawę stanu środowiska czy też opracowywanie rozwiązań ograniczających zużycie zasobów naturalnych; **społecznego** – dotyczącego poprawy jakości życia ludności, zaspokajania podstawowych potrzeb, np. dostępu do wody, opieki zdrowotnej czy edukacji.²⁹ Uwzględniając bariery rozwojowe Województwa Lubelskiego, należy poszukiwać rozwiązań minimalizujących identyfikowane ograniczenia rozwojowe. Rozwój infrastruktury, inwestycje m.in. przemysł (rolno-spożywczy), innowacyjne i nowoczesnie zorganizowane rolnictwo, tańsze koszty prowadzenia biznesu i życia (energetyka OZE), ekspansja eksportowa, nowoczesna edukacja, kultura oraz rozwój ekologicznego kapitału (przemysł czasu wolnego, ekosystemowe usługi) i dostosowanie dostępu do walorów przyrodniczych (rozwój turystyki, gospodarki senioralnej) oraz ekonomia społeczna i współpraca ponadlokalna³⁰ – to możliwości, które determinują misję, wizję jak i kierunki rozwoju Gminy.

1. UWAGI ODNOŚĄCE SIĘ DO ZWIĄZKÓW GMINY Z REGIONEM I TRENDAMI SPOŁECZNO-GOSPODARCZYMI W PERSPEKTYWIE ROKU 2030.

Ze względu na ścisły związek rozwoju rolnictwa z rozwojem obszarów wiejskich nie można mówić o zrównoważonym rozwoju Gminy Wojsławice bez zrównoważonego rolnictwa. Warunkiem koniecznym takiego rozwoju jest podtrzymywanie lub rozwijanie zasobów środowiskowych, kapitału ekonomicznego i społecznego w taki sposób, aby dochody oraz poziom jakości życia rolników i innych mieszkańców wsi na terenie Gminy były sprawiedliwie rozłożone pomiędzy obecnymi a przyszłymi pokoleniami. Podejście to dąży do pogodzenia praw przyrody i ekonomii dzięki przyjęciu w działaniach gospodarczych takiego kierunku rozwoju, który jest dostosowany do istniejących uwarunkowań przyrodniczych, tj. potrzeb i woli lokalnych społeczności oraz norm ekologicznych. Globalizacja, cyfryzacja, pandemia Covid-19 w 2020-2021 r., niekorzystne zmiany demograficzne i klimatyczne, niedobór zasobów, urbanizacja, to globalne mega trendy, które będą w najbliższych latach kształtować społeczeństwa i gospodarki. Procesy te wpłyną również na kierunki interwencji publicznej, natomiast wczesne ich dostrzeżenie oraz dostosowanie się Gminy Wojsławice pozwoli zbudować istotną przewagę konkurencyjną całego obszaru, we współpracy z innymi Samorządami powiatu chełmskiego, krasnostawskiego i hrubieszowskiego.

Rozwój walorów przyrodniczych, organizacji pozarządowych, rolnictwa oraz zagospodarowanie terenów inwestycyjnych w różnych kierunkach Gminy Wojsławice, będzie tworzyć zasoby dla obecnych i przyszłych pokoleń. W planowaniu strategicznym rozwoju do roku 2030, należy uwzględniając endogeniczny potencjał Gminy, trzeba dążyć do przetwarzania surowca pochodzenia roślinnego oraz dywersyfikację źródeł przychodów (rolnictwo ekologiczne, rolnictwo innowacyjne), a także rozwój turystyki opartej na dziedzictwie kultury tradycjach kulinarnych, sztuce, poprzez współpracę B+R (biznes+nauka). Działania rozwojowe należy połączyć z nowymi

²⁹ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

³⁰ Jw.

technologiami, innowacyjnymi rozwiązaniami w zakresie przetwarzania (rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, przemysłu spożywczego) oraz trendami tj. srebrną (senioralną gospodarką), zieloną gospodarką (OZE) i białą gospodarką (usługi medyczne, rehabilitacyjne, uzdrowiskowe).

Wielofunkcyjny rozwój w przypadku Gminy, powinno traktować się, jako zaplanowanie w sferze gospodarczej większej liczby funkcji niezwiązanych z rolnictwem, co doprowadzi do oczekiwanej dywersyfikacji gospodarki. Zmiany poziomu życia mieszkańców wymagają tworzenia nowych aktywności zawodowych i atrakcyjnych miejsc pracy poza rolnictwem.

Rozwój Gminy Wojsławice, analogicznie jak sąsiadujących gmin, uwarunkowany będzie w latach 2021-2027 rozwojem kapitału społecznego, który buduje relacje, powiązania społeczno-gospodarcze oraz wpływa na mechanizmy społeczno-gospodarcze.

Rozwój Gminy Wojsławice wymaga uwzględnienia różnych źródeł finansowania. Strategicznym wyzwaniem perspektywy 2021-2027 (2030) jest zmierzenie się z finansowaniem inwestycji, ponieważ na szczeblu regionalnym, powiatowym, gminnym, wiele inwestycji wymaga zaangażowania dużego kapitału. Należy stworzyć profil gospodarczy Gminy we współpracy z przedsiębiorcami, gospodarzami oraz organizacjami pozarządowymi, który uruchomi cały mechanizm rozwoju. W tym celu powinno się w sposób planowy wykorzystać krwiobieg infrastrukturalny, którego sercem staje się dla całego regionu układ tras: S12, S17, S19 oraz dróg wojewódzkich. Wdrożone rozwiązania w Gminie Wojsławice (energetyka OZE, nowoczesna kanalizacja itp.), przyczynią do wzrostu poczucia bezpieczeństwa i obniżenia kosztów funkcjonowania gospodarstw rolnych, przedsiębiorstw oraz całej społeczności. Wdrożenie przedsięwzięć kluczowych dla rozwoju gospodarczego Gminy Wojsławice wymagać będzie realnego wsparcia ze strony Samorządu Województwa i Rządu.

Priorytetem w dekadzie 2020-2030 będzie rozwój gospodarczy gminy i pozyskanie nowych inwestorów w branży przemysłu i przetwórstwa rolno-spożywczego oraz przemysłu czasu wolnego (turystyki), a także budowa oferty dla młodych małżeństw, młodzieży i osób starszych. Wdrażając zaplanowane w Strategii działania, korzyści dla gminy związane z przyciąganiem inwestycji na swój teren, będzie można zaobserwować w ciągu 2-3 lat. Nowe przedsiębiorstwa, to nie tylko dodatkowe wpływy z podatków, ale również miejsca pracy (których brakuje na terenie gminy), a także poprawa wizerunku gminy, jako miejsca atrakcyjnego i innowacyjnego. Pozyskanie inwestorów, rozwój przedsiębiorczości, edukacji i innowacji oraz ekologicznego rolnictwa, to gwarancja rozwoju gminy i podniesienia jakości życia mieszkańców, dlatego też Samorząd lokalny musi skupić się na obsłudze inwestorów oraz profesjonalnych narzędziach komunikacji z potencjalnymi inwestorami (nowoczesna promocja gospodarcza gminy, budowa marki Gminy Wojsławice).

Ważnym elementem brany pod uwagę przez inwestorów będzie tzw. klimat dla przedsiębiorczości, tworzony w największym stopniu przez lokalne władze (w tym: miejscowe prawo, politykę fiskalną). Tworząc nowe plany rozwojowe gminy, należy pamiętać, że pracodawcy coraz większą uwagę przykładają również do warunków życia w danej gminie, zwłaszcza, jeżeli inwestycja wymaga relokacji pracowników firmy z innych miast lub nawet z zagranicy. Wówczas gminę ocenia się również przez pryzmat atrakcyjności dla mieszkańców oraz jakości życia. Liczy się, chociażby jakość przestrzeni, czyli łatwość poruszania się po gminie, jakość środowiska naturalnego, architektura i uporządkowanie przestrzeni publicznej, obecność miejsc rekreacji.

Należy jednocześnie odnotować, że Gmina Wojsławice, podobnie jak cały region charakteryzuje się dużym bogactwem przyrodniczym, które może stanowić jeden z czynników rozwoju tego regionu, a związane z nim usługi ekosystemowe (np. czyste powietrze, możliwość spędzania wolnego czasu w otoczeniu przyrody, potencjał turystyczny, korzystne warunki do produkcji żywności wysokiej jakości, dostęp do roślin leczniczych itp.) znacząco podniosą jego atrakcyjność dla potencjalnych inwestorów.

Problemem tej kategorii obszarów, do których należy gmina, jest także niezadowalająca dostępność terytorialna, w tym niedostateczne powiązania transportowe z innymi gminami w zakresie odpowiedniej jakości połączeń drogowych oraz siatki połączeń w transporcie zbiorowym. Wskazane problemy skutkują znaczącym i postępującym osłabieniem bazy ekonomiczno-finansowej, grożąc dalszym pogarszaniem się warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej.

Odpowiedzią na fragmentaryczne i geograficznie zogniskowane kryzysy obszarów powinna być dobrze zaplanowana rewitalizacja, jako narzędzie poprawy warunków życia, rozwoju gospodarczego i jakości środowiska na obszarach kryzysowych. Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie. Klimat gminy jest istotny również dla pracowników, którzy przy wyborze zatrudnienia koncentrują się już nie tylko na wynagrodzeniu, możliwości rozwoju oraz prestiżu, ale również na innych aspektach związanych z miejscem pracy.

Gminy zagrożone trwałą marginalizacją takie jak m.in. Gmina Wojsławice będą głównymi adresatami polityki regionalnej po roku 2020, taką koncepcję zakłada Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), które należy ująć w krajowych, regionalnych i lokalnych strategiach rozwoju to m.in. obszary zmarginalizowane (obejmujące małe miasta i obszary wiejskie). Obszary zagrożone trwałą marginalizacją oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze wspierane będą obligatoryjnie z poziomu kraju i regionu za pomocą specjalnie dedykowanych instrumentów. Obligatoryjne uwzględnienie ich w strategiach rozwojowych województw związane jest z potrzebą określenia zakresu wsparcia z poziomu regionalnego.

Szansą rozwojową Gminy Wojsławice powinien być przemysł rolno-spożywczy, przetwórstwo, rozwój odnawialnych źródeł energii, rozwój turystyki, dobry poziom edukacji i troska o środowisko naturalne. Wzrost uprzemysłowienia mogą uzyskać niektóre branże gospodarki, tj. spożywcza, produkcji napojów (np. wody mineralnej, soków, piwa), zielarska (produkcja herbat, naparów, suszu, napojów, kosmetyków, paraleków).

2. WNIOSKI Z BADAŃ I DANYCH DIAGNOSTYCZNYCH O GMINIE.

WNIOSKI STREFA SPOŁECZNA

Atutami, mocnymi stronami gminy, które należy wykorzystać w rozwinięciu szans rozwojowych i przy minimalizacji zagrożeń, są następujące obszary (domeny):

- **Dziedzictwo kultury** (trój kulturowość, hejnał, 6 obiektów kultury; Gmina Wojsławice jest miejscem o bogatej historii i tradycjach kulturowych. Wielowiekowa historia Wojsławic wytworzyła specyficzne tradycje i cechy kulturowe; Wojsławice to jedno z nielicznych miejsc w Polsce, w których zachowały się budynki trzech świątyń – kościoła, cerkiewi i synagoga, rozmieszczone wokół rynku o tradycyjnie średniowiecznym układzie urbanistycznym).
- **Oferta kulturalna** (różnorodna, za działalność kulturalną i sportową odpowiada Gminne Centrum Kultury Sportu i Turystyki. W skład GCKSiT wchodzi: Ośrodek Trzech Kultur w Majdanie Ostrowskim, Ośrodek Dawnych Kultur i Tradycji w Rożęcinie, Izba Tradycji Ziemi Wojsławickiej. W strukturze Gminnego Centrum Kultury Sportu i Turystyki w Wojsławicach znajduje się Biblioteka Publiczna Gminy w Wojsławicach. Baza jest zróżnicowana, co umożliwia zbudowanie oferty zdywersyfikowanej dla różnych grup odbiorców. Odpowiednie uporządkowanie oferty i dopasowanie do poszczególnych targetów, wpłynie korzystnie na gospodarcze wykorzystanie posiadanych zasobów).
- **Edukacja** (poziom edukacji (bardzo dobre wyniki egzaminów ósmoklasistów, olimpijczycy, współpraca międzynarodowa – Erasmus+, oferta zajęć dodatkowych dla dzieci (dzieci uzdolnione artystycznie); Na terenie Gminy Wojsławice funkcjonuje Zespół Szkolno-Przedszkolny w Wojsławicach-Kolonii, dla którego organem prowadzącym jest Gmina Wojsławice).
- **Dostęp do usług** (bank, ośrodek zdrowia (podstawowa opieka medyczna), Biedronka, Poczta, Świątłowod),
- **Kapitał społeczny** (działalność organizacji pozarządowych: stowarzyszeń, fundacji, OSP, twórców ludowych, angażowanie się w życie publiczne, gościnność, aktywność niektórych sołectw),
- **Bezpieczeństwo** (głównymi realizatorem zadań w tym zakresie na terenie Gminy Wojsławice jest Komisariat Policji w Żmudzi. Zadania publiczne w zakresie ochrony przeciwpożarowej na terenie Gminy Wojsławice realizuje 9 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych),
- **Obiekty publiczne** (m.in. ratusz, parkingi, szkoła, remizy strażackie OSP, targowisko, obiekty kultury. W ostatnich latach przeprowadzono termomodernizację budynków remizo – świetlic. Wiele prac remontowych oraz tych, związanych z poprawą atrakcyjności poszczególnych sołectw zrealizowano przy czynnym udziale członków OSP).
- **Rolnictwo** (działalność rolnicza jest podstawowym źródłem zarobkowania dla przeważającej liczby ludności gminy. Indywidualne gospodarstwa rolne zajmują około 95% powierzchni użytków rolnych. Główne kierunki produkcji rolnej to uprawa buraków cukrowych i zbóż. Jest to wynikiem naturalnych warunków dla rozwoju tej gałęzi rolnictwa).
- **Oferta turystyczna i sportowa** (zbiornik wodny, ścieżki turystyczne i przyrodnicze do spędzania wolnego czasu, klub piłkarski, reaktywacja siatkówki (należy polepszyć warunki i otworzyć sekcje dla najmłodszych). Do najbardziej atrakcyjnych pod względem turystycznym należy południowy skraj gminy, ze wsiami: Trościanka, Nowy Majdan, Majdan Ostrowski i Stary Majdan. Miejsca te słyną z malowniczych wąwozów oraz postaci Jakuba Wędrowycza, głównego bohatera serii ponad 60 opowiadań Andrzeja Pilipiuka.

Organizowane są imprezy ogólnopolskie takie jak: *Dni Jakuba Wędrowycza* – trzydniowe spotkania fanów prozy Andrzeja Pilipiuka o zasięgu międzynarodowym, Festiwal Trzech Kultur, sponsoring nagród i pucharów w turniejach sportowych. Zgodnie z zapisami statutu Gminnego Centrum Kultury Sportu i Turystyki prowadzone są systematyczne otwarte zajęcia przeznaczone dla dzieci, młodzieży i dorosłych, zamieszkałych przede wszystkim na terenie gminy. Zajęcia obejmują aktywność w zakresie zajęć wokalnych, tanecznych, rękodzielniczych, rekreacyjnych oraz zajęcia interdyscyplinarne. Ich zasięg obejmuje zarówno uczestników czynnych, tj. zgrupowanych w sekcjach i kołach zainteresowań działających w placówce, jak i biernych, tj. odbiorców produktów działalności artystycznej prezentowanych jako przedstawienia, występy, spotkania etc., Gmina utrzymała rekomendację MPR (Miejsce Przyjazne Rowerzystom) na Wschodnim Szlaku Rowerowym Green Vello. Przy współpracy z Urzędem Gminy w Wojsławicach i lokalną społecznością utrzymywane są dwie edukacyjne ścieżki przyrodnicze: „Wojsławickim wąwozem” w Starym Majdanie i „Przy szurze” w Majdanie Ostrowskim. Mieszkańcy miejscowości Rozięcín opiekują się krynica i studnią, a mieszkańcy Majdanu Ostrowskiego Izłą Ludową „Wrzeciono” na tzw. Kocim Dołku).

- **Unikalne formy przyrody/ krajobrazu** (na terenie Gminy znajduje się około 50 źródełek. Część z nich jest oznaczona. Prowadzone są działania rewitalizacyjne przy źródle na Chełmskiej. Ścieżka edukacyjno-przyrodnicza w Starym Majdanie, ścieżka edukacyjna, w centrum Wojsławic (ok. 200 m od Rynku) znajduje się staw z promenadą spacerową, przez Wojsławice przebiega trasa rowerowa „Malowniczy Wschód”, wąwozy i krynica).
- **Współpraca z innymi samorządami** (gmina współpracuje z innym JST, pozyskuje wspólnie środki na rozwój, wspólne cele rozwoju np. LGD, LOPRS).
- **Współpraca gminy ze stowarzyszeniami i fundacjami.**
- **Pomoc socjalna** (w tym oferta dla seniorów: Klub Seniora i Warsztaty Terapii Zajęciowej; Zadania związane z ochroną poziomu życia osób i rodzin najuboższych na terenie Gminy realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wojsławicach. Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zadanie gminy polegające na ustalaniu uprawnień osób do bezpłatnej opieki zdrowotnej, finansowanej ze środków publicznych).

Obszarami, które wymagają interwencji i szczególnej uwagi są słabe strony, uwarunkowania, zjawiska, deficyty, które pozbawione reakcji ze strony gminy mogą się pogłębić i stworzyć poważne zagrożenie w rozwoju.

- **Wyludnianie się gminy,**
- **Niekorzystna demografia,**
- **Rynek pracy** (brak atrakcyjnych miejsc pracy, brak dużego inwestora, pracodawcy),
- **Niskie kwalifikacje i kompetencje IT mieszkańców** (brak zajęć podnoszących kompetencje),
- **Dostęp i poziom specjalistycznej opieki medycznej,**
- **Narastające problemy społeczne** (m.in. bezrobocie, alkoholizm),
- **Przygotowanie na następstwa starzejącego się społeczeństwa** (brak udogodnień dla osób niepełnosprawnych, brak mieszkań socjalnych),

- **Nieźródnicowania oferta czasu wolnego** (infrastruktura i oferta sportowa, brak miejsca spotkań dla młodzieży typu kawiarnia, pub, dyskoteka),
- **Niedostateczne angażowanie się mieszkańców w życie gminy** (bierność, roszczeniowe podejście, brak współpracy pomiędzy mieszkańcami poszczególnych miejscowości, mała ilość twórców ludowych i pasjonatów (brak atrakcyjnej oferty dla twórców m. in. pomocy w rozwijaniu pasji, zachęty do uaktywnienia się),
- **Niski poziom innowacji społecznych** (brak miejsca poświęconego ich tworzeniu),
- **Oferta dla młodych małżeństw** (brak żłobka, oferta mieszkaniowa),
- **Brak oznaczeń informacyjnych, istotnych dla ruchu turystycznego** (godziny otwarcia, kontakt z opiekunem miejsca itp.)

Uczestnicy warsztatów konsultacyjnych i badania ankietowego, zwrócili uwagę na obszary, których rozwój umożliwi poprawę tych warunków życia społecznego i mogą w przyszłości istotnie wpłynąć na sytuację gminy. Do szans rozwojowych należy zaliczyć:

- **Tworzenie nowych miejsc pracy** (m.in. powstanie przedsiębiorstw w branży przetwórstwa rolno-spożywczego, rozwój oferty miejsc noclegowych i gastronomicznych),
- **Wyznaczenie terenów inwestycyjnych i pod budownictwo jednorodzinne** (w trakcie zmiana MPZP),
- **Wielofunkcyjny rozwój** (zainteresowanie zakładaniem agroturystyki, budowa mechanizmu/ rozwiązań systemowych, podnoszenie jakości i atrakcyjności oferty turystycznej),
- **Rozwój ekologicznego rolnictwa** (zainteresowanie zakładaniem gospodarstw ekologicznych, budowa oferty produktów eko (wykorzystanie ekologicznej produkcji w ofercie turystycznej),
- **Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji IT** (szkolenia, kursy zawodowe dla mieszkańców),
- **Rozwój i promocja oferty kulturalnej** (m.in. budowa oferty wydarzeń ponadlokalnych, promocja gościnności i innych atutów gminy, budowa marki gminy),
- **Rozwój oferty sportowej i turystycznej** (wsparcie zajęć sportowych, budowa hali sportowej, budowa dużego zbiornika wodnego wraz zapleczem wypoczynkowym (o ile będzie to uzasadnione ekonomicznie),
- **Rozwój kapitału społecznego** (integracja liderów organizacji pozarządowych, specjalne programy dla nowych mieszkańców, zachęcające do osiedlania się w gminie),
- **Rozwój oferty edukacyjnej** (rozwój umiejętności dzieci w zakresie języków obcych, kierunków artystycznych oraz informatycznych, zorganizowanie edukacji średniej np. oferty warsztatów, praktyk dla uczniów),
- **Wsparcie bezpieczeństwa mieszkańców** (utworzenie posterunku policji),
- **Rozwój oferty dla seniorów** (DPS, wsparcie inwestycji prywatnych w obszarze gospodarki senioralnej)

- **Podniesienie poziomu atrakcyjności gminy w odniesieniu do mieszkańców i inwestorów.**

Do najważniejszych zagrożeń, których pogłębianiu należy przeciwdziałać, wykorzystując atuty gminy i pojawiające się szanse rozwojowe, należą:

- **Wyludnienie się poszczególnych miejscowości,**
- **Starzenie się społeczności gminy,**
- **Brak pracodawców/inwestorów** (brak miejsc pracy, brak podatników, brak wpływów do budżetu gminy),
- **Ograniczenia finansowania inwestycji** (ograniczony dostęp do funduszy zewnętrznych, niski poziom sięgania po fundusze przez przedsiębiorców),
- **Alienacja nowych mieszkańców,**
- **Trwała marginalizacja społeczno-gospodarcza** (brak inwestycji),
- **Narastające problemy społeczne** (alkoholizmu, narkomania).

WNIOSKI STREFA GOSPODARCZA

Do mocnych stron, atutów gminy, które należy wykorzystać w rozwinięciu szans rozwojowych i minimalizacji zagrożeń znajdują się następujące obszary (domeny):

- **Stan dróg gminnych** (nowa nawierzchnia dróg gminnych, utwardzone drogi do pól),
- **Gmina Wojsławice posiada aktualnie obowiązujący Plan zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wojsławice, zatwierdzony Uchwałą Nr VII/22/2003 rady Gminy Wojsławice z dnia 31 marca 2003 roku.** (W Planie tym uwzględniono niezbędne obszary przeznaczone do zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej, letniskowej, pod usługi i zalesienia oraz tereny rolne. W związku z długim okresem, który minął od czasu jego uchwalenia, istnieje konieczność aktualizacji planu w celu dostosowania do obecnych trendów i warunków rozwoju gminy. Plan jest obecnie aktualizowany),
- **Obiekty dziedzictwa historycznego i oferta kulturalna** (m.in. interesujące zabytki, ośrodki kultury, Izba Tradycji Ziemi Wojsławickiej, wydarzenia),
- **Oferta turystyczna gotowa do eksploatacji gospodarczej** (walory przyrodnicze i krajobrazowe, zagospodarowane źródła udostępnione mieszkańcom i turystom, oferta gastronomiczna tj. Spółdzielnia Socjalna „Wojsławianka”. Gmina Wojsławice leży w Grabowiecko-Strzeleckim Obszarze Chronionego Krajobrazu, w bezpośrednim sąsiedztwie Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego. Obszar gminy obejmuje wyróżniające się krajobrazowo i przyrodniczo tereny o różnych typach ekosystemów przyrodniczych. Najbardziej malownicze rejony w gminie występują w okolicy wsi Stary Majdan Stary i Trościanka. Czyste powietrze i piękne krajobrazy stwarzają potencjał do rozwoju turystyki przyrodniczej i kulturowej, która może być istotnym czynnikiem rozwoju lokalnego),

- **Prowadzona polityka scalania gruntów rolnych** (powstające gospodarstwa rolne o większym areale. W Gminie Wojsławice od lat aktywnie zabiega się o przeprowadzenie scaleń gruntów rolnych. Głównym celem scaleń jest poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych, zmniejszenie ilości działek w poszczególnych gospodarstwach, podniesienie atrakcyjności agroturystycznej i inwestycyjnej, opracowanie dla scalanego obszaru dokumentacji o współcześnie wymaganych parametrach technicznych, zapewnienie każdej działce dostępu do drogi. Do końca 2019 roku procesem scalenia gruntów objęto: 4 902,6094 ha, co stanowi 44,5 % całkowitej powierzchni gminy i obejmuje 13 sołectw),
- **Rolnictwo** (głównymi elementami środowiska przyrodniczego, które decydują o możliwościach rozwoju rolnictwa gminy Wojsławice są: gleby, klimat, warunki wodne i rzeźba terenu. Na obszarze gminy Wojsławice znaczna część gleb to gleby średniej klasy, co pozytywnie wpływa na rozwój rolnictwa na tym obszarze. Produkcja: rzepaku, buraków cukrowych, zbóż, kukurydzy; hodowla bydła, produkcja mleka. W gminie dominują małe oraz średnie gospodarstwa rolne o pow. do 5 ha (54,36 %), oraz gospodarstwa o powierzchni od 5-10 ha (26,92 %) w tym zdecydowanie przeważa sektor indywidualny.
- **Pierwsze gospodarstwa ekologiczne, agroturystyczne** (pozytywne impulsy do zmian produkcji rolniczej),
- **Rozwój relacji międzynarodowych** (współpraca z gminą partnerską z Ukrainy. Gmina ma potrzeby kooperacji z gminami z Państw UE) i **regionalnych** (LOPRS, LGD),
- **Rozwój społeczeństwa poprzez cyfryzację i dostęp do edukacji** (dostęp do internetu, światłowód, kształcenie się młodzieży na poziomie średnim w Chełmie i Lublinie),
- **Oferta dla usług handlu detalicznego** (rozbudowany plac targowy, sklepy prywatne) i **handlu sieciowego** (Biedronka).
- **Sięganie po innowacyjne metody promocji gminy** (Promocja Gmina Wojsławice odbywa się wielotorowo poprzez zastosowanie różnych form przekazu: tworzenie filmów promocyjnych i innych prezentacji tego, co w gminie najcenniejsze i najciekawsze, realizowane przez Gminę Wojsławice projekty, dzięki którym są tworzone miejsca oraz narzędzia wspierające promocję).
- **Rozpoznawalność miejsca przez związki z literaturą, które można przekuć na działalność gospodarczą** (Andrzej Pilipiuk, polski pisarz fantastyczny i publicysta. Najbardziej znany jest z wykazującego w pewnym stopniu cechy gawędy cyklu opowiadań o przygodach Jakuba Wędrowczyca – zamieszkującego w Starym Majdanie koło Wojsławic plugawego degenerata, bimbrownika i egzorcysty).
- **Rozwój ekonomii społecznej** (na uwagę zasługuje fakt utworzenia Spółdzielni Socjalnej „Wojsławianka” przez Gminę Wojsławice i Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemi Chełmskiej” (Uchwała Nr VII/45/2019 Rady Gminy Wojsławice z dnia 17.04.2019 r. w sprawie utworzenia spółdzielni socjalnej), która została wpisana do Rejestru KRS dnia 14 czerwca 2019 r. Spółdzielnia otrzymała wsparcie finansowe z Ośrodka Wspierania Ekonomii Społecznej w Zamościu w ramach projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej. Spółdzielnia Socjalna „Wojsławianka” ma do zaoferowania swoim przyszłym klientom domową kuchnię, możliwość zakupu gotowych posiłków oraz organizację imprez okolicznościowych typu: chrzciny, komunie, stypy i inne).

- **Rozwój kultury fizycznej** (istotnym elementem dla gospodarki jest zdrowe społeczeństwo, dlatego aktywność sportowa w gminie jest bardzo ważnym czynnikiem odpowiedzialnym za podnoszenie atrakcyjności tego obszaru. Na terenie gminy Wojsławice działalność w zakresie kultury fizycznej i sportu prowadzą: Uczniowski Klub Sportowy „ARKA”, Gminno – Szkolny Klub Sportowy „WOJSŁAWIA”, Koło Strzeleckie ACUMEN działające przy Szkole Podstawowej w Wojsławicach pod patronatem LOK Zarząd Wojewódzki w Lublinie, Stowarzyszenie na rzecz dziedzictwa, rozwoju i integracji społecznej Wojsławic i gminy Wojsławice SZANSA).

Obszarami problemowymi, które wymagają interwencji i szczególnej uwagi są słabe strony, uwarunkowania, zjawiska, deficyty, które pozbawione reakcji ze strony gminy mogą się pogłębić oraz stworzyć poważne zagrożenie w rozwoju.

- **Słaba dostępność transportowa** (stan drogi wojewódzkiej 846 oraz dróg powiatowych i niektórych dróg gminnych),
- **Brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych** (MPZP w trakcie aktualizacji),
- **Rynek pracy** (brak miejsc pracy, pracodawców/ inwestorów, młodzi ludzie wyjeżdżają do pracy zagranicę: Niemcy, Szwajcaria, Holandia, Anglia, Włochy, Szwecja (prace polowe, opieka nad starszymi, usługi budowlane), upadło wiele zakładów: masarnia, piekarnia, rozlewnia wód, GS). Działalność gospodarcza na terenie gminy skupia się na handlu i usługach, nastawionych na zaspokajanie lokalnego popytu, głównie dla rolnictwa.

Na terenie gminy brak jest zakładów produkcyjnych, brakuje przetwórstwa rolno-spożywczego korzystającego z bazy surowca pochodzenia roślinnego oraz przetwórstwa drzewnego (dostęp surowca zapewniony na dużym obszarze).

- **Mało konkurencyjne i innowacyjne rolnictwo** (rozdrobnione gospodarstwa rolne (nadal konieczne jest scalanie gruntów, mała różnorodność upraw, brak przetwórnictwa, chłodni, Niewielkie zainteresowanie zakładaniem ekologicznych gospodarstw,
- **Niski poziom przedsiębiorczości** (mała ilość przedsiębiorstw, brak zainteresowania w tworzeniu nowych spółdzielni, brak współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw, niski poziom cyfryzacji, niewystarczająca grupa przedsiębiorczych ludzi, brak zachęt do tworzenia nowych przedsiębiorstw w gminie),
- **Zasoby kadrowe** (brak dostępu do wykwalifikowanych pracowników, brak szkoły średniej),
- **Brak atrakcyjnej oferty gospodarczej wykorzystującej dziedzictwo kultury i walory przyrodnicze** (brak centrum innowacji społecznych, brak modelu biznesowego – gminnego systemu współpracy krajowej i międzynarodowej tworzącej łańcuch usług, produktów; niski poziom innowacyjności i internacjonalizacji oferty plus promocji gospodarczej).
- **Poziom konkurencyjności oferty turystycznej** (mała i niezróżnicowana oferta miejsc noclegowych, mała i niezróżnicowana oferta gastronomiczna, brak atrakcji, która wpływałaby znacząco na ruch turystyczny),

- **Niski poziom innowacyjności i technologii** (brak wizyt studyjnych (możliwości poznawania innych miejsc, biznesów, możliwości rozwoju).

Uczestnicy warsztatów konsultacyjnych i badania ankietowego, zwrócili uwagę na obszary, których rozwój, umożliwi poprawę poziomu gospodarczego i mogą one w przyszłości istotnie wpłynąć na sytuację gminy. Do szans rozwojowych należy zaliczyć:

- **Poprawa dostępności transportowej** (modernizacja drogi wojewódzkiej oraz dróg powiatowych (dostosowanie nośności do samochodów ciężarowych),
- **Zmiana MPZP** (wytyczenie terenów inwestycyjnych, terenów pod budownictwo jednorodzinne),
- **Poprawa dostępności komunikacyjnej** (modernizacja dróg gminnych, powiatowych (we współpracy z powiatem),
- **Rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego** (powstanie specjalistycznych gospodarstw rolnych i ekologicznych, zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego (skup i przetwarzanie produktów ekologicznych), produkcja lokalnej wody do picia, napojów),
- **Rozwój przetwórstwa leśnego,**
- **Rozwój pozarolniczych miejsc pracy** (w przetwórstwie, usługach, turystyce, kulturze),
- **Rozwój przedsiębiorczości** (szkolenia, rozwój nowych przedsiębiorstw, tworzenie zrzeszeń producentów),
- **Budowa atrakcyjnej oferty gospodarczej wykorzystującej dziedzictwo kultury i walory przyrodnicze** (organizacja centrum innowacji społecznych; opracowanie modelu biznesowego – gminnego systemu współpracy krajowej i międzynarodowej tworzącej łańcuch usług, produktów; wzrost poziomu innowacyjności i internacjonalizacji oferty plus promocji gospodarczej),
- **Rozwój oferty turystycznej oraz podmiotów zajmujących się obsługą ruchu turystycznego** (zazielenienie centrum Wojsławic i mała architektura miejska, atrakcyjne miejsca noclegowe, zróżnicowana oferta gastronomiczna, wypromowanie produktu regionalnego, budowa marki gminy),
- **Intensywna i nowoczesna promocja gminy turystyczna** (m.in. ekranizacje dzieł literackich Andrzeja Pilipiuka),
- **Konsekwentna organizacja życia społeczno-gospodarczego w centrum miejscowości Wojsławice** (Wojsławice są dawnym miasteczkiem. Prawa miejskie otrzymały w 1440 r., a straciły w wieku XIX. Obecnie pełnią dla mieszkańców gminy funkcję ośrodka administracyjnego, handlowo – usługowego oraz kulturalnego).
- **Rozwój gospodarki senioralnej tzw. srebrnej gospodarki,**
- **Rozwój cyfryzacji w zakresie usług publicznych.**

Do najważniejszych zagrożeń, których pogłębianiu należy przeciwdziałać, wykorzystując atuty gminy i pojawiające się szanse rozwojowe, należą:

- **Skutki pandemii Covid-19** (upadek przedsiębiorstw, niewystarczający rynek pracy, brak inwestorów),
- **Brak funduszy na realizację inwestycji,**
- **Stagnacja** (opierchłość w podejmowaniu nowych inicjatyw np. zakładanie przedsiębiorstw, inwestowanie),
- **Niekorzystne prawo, polityka fiskalna,**
- **Osłabienie warunków lokalizacyjnych** (brak gazyfikacji, kanalizacji),
- **Rosnące ceny, biurokracja.**

WNIOSKI STREFA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA

Mocnymi stronami gminy, które należy wykorzystać w rozwinięciu szans rozwojowych i minimalizacji są następujące obszary (domeny):

- **Położenie** (przy drodze wojewódzkiej nr 846 blisko granicy Państwa i dużych miast (Chełm, Zamość), pomiędzy czterema powiatami, gmina trzech kultur),
- **Infrastruktura transportowa** (dobry stan dróg gminnych i dojazd do pól, oświetlenie),
- **Zmiana MPZP i tworzenia nowego ładu przestrzennego wykorzystującego zasady zrównoważonego rozwoju,**
- **Stan zabytków** (odnowione zabytki: Synagoga, Cerkiew),
- **Funkcjonalność centrum Wojsławic** (ratusz, parkingi, targowisko),
- **Przestrzeń** (walory przyrodnicze i krajobrazowe, dobry stan środowiska naturalnego),
- **Infrastruktura komunalna** (wodociągi, oczyszczalnia, częściowa kanalizacja),
- **Ukształtowanie terenu** (jary, wąwozy, pola uprawne, lasy, staw, źródelka),
- **Inwestycje OZE** (termomodernizacje obiektów publicznych, rozwój fotowoltaiki),
- **Infrastruktura społeczna** (plac zabaw, obiekty kultury, remizy OSP),
- **Zaplecze dla edukacji** (szkoła podstawowa i przedszkole),
- **Atrakcje turystyczne** (ścieżki przyrodnicze, miejsca do odpoczynku: altanki, zagospodarowane źródelka, zbiornik wodny),

Obszarami, które wymagają interwencji i szczególnej uwagi są słabe strony, uwarunkowania, zjawiska, deficyty, które pozbawione reakcji ze strony gminy mogą się pogłębić i stworzyć poważne zagrożenie w rozwoju.

- **Stan dróg powiatowych i wojewódzkich,**
- **Brak terenów inwestycyjnych,**
- **Stan infrastruktury komunalnej** (braki sieci kanalizacyjnej, przestarzała infrastruktura wodociągowa wymagająca remontu (wymiany rur), przestarzała sieć elektryczna),
- **Stan infrastruktury drogowej i brak chodników** (w określonych miejscach na terenie gminy)
- **Brak sieci gazowej,**
- **Brak ścieżek rowerowych i innych atrakcji turystycznych,**
- **Stan niektórych zabytków,**
- **Brak nowoczesnej infrastruktury sportowej** (m.in. hali sportowej),
- **Infrastruktura społeczna** (brak żłobka i DPS),
- **Atrakcyjność obiektów komunikacyjnych** (brak atrakcyjnych rozwiązań poprawiających komunikację typu: mostki, kładki, przystanków autobusowych).

Uczestnicy warsztatów konsultacyjnych i badania ankietowego, zwrócili uwagę na obszary, których rozwój umożliwi poprawę poziomu funkcjonalno-przestrzennego i mogą one w przyszłości istotnie wpłynąć na sytuację gminy. Do szans rozwojowych należy zaliczyć:

- **Poprawa dostępności transportowej** (modernizacja dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych),
- **Poprawa atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej** (wyznaczenie terenów inwestycyjnych, terenów pod budownictwo jednorodzinne, pod usługi (gastronomiczne, noclegowe, miejsca rozrywki i rekreacji), pod rodzinne działki rekreacyjne; przebudowa sieci elektrycznej i wodociągowej, gazyfikacja, rozwój infrastruktury komunalnej (gospodarki wodno-ściekowej: budowa oczyszczalni, budowa przydomowych oczyszczalni ścieków, budowa kanalizacji, modernizacja sieci wodociągowej), dostęp do usług publicznych na wysokim poziomie,
- **Poprawa ochrony środowiska naturalnego** (rozwój OZE (instalacji OZE na domach jednorodzinnych, budowa farmy fotowoltaicznej, termomodernizacja budynków publicznych i prywatnych), rozwój elektromobilności (stacja doładowania pojazdów elektrycznych).
- **Poprawa atrakcyjności oferty kulturalnej i turystycznej** (odbudowa kolejnych wąwozów, budowa zbiornika retencyjnego wraz z infrastrukturą towarzyszącą, budowa ścieżek rowerowych, budowa chodników, wykorzystanie dziedzictwa kultury jako elementu usług/ produktów),
- **Budowa oferty i marki gospodarczej gminy** (promocja gospodarcza, współpraca z partnerami: gminami, uczelniami, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorstwami, szkołami itd. na poziomie regionalnym, krajowym i międzynarodowym),
- **Poprawa komunikacji między miejscowościami – między gminami** (bus – autobus),

- **Rewitalizacja zabytków** (m.in. plebania, dzwonnica, zabytkowa zabudowa centrum Wojsławic),
- **Poprawa infrastruktury społecznej** (budowa mieszkań socjalnych, budowa DPS, budowa żłobka, centrum innowacji społecznych),
- **Poprawa innowacyjności istniejących przedsiębiorstw i tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości.**

Obszarami, które wymagają interwencji i szczególnej uwagi są słabe strony, uwarunkowania, zjawiska, deficyty, które pozbawione reakcji ze strony gminy mogą się pogłębić i stworzyć poważne zagrożenie w rozwoju.

- **Brak środków finansowych na realizację inwestycji,**
- **Niekorzystne prawo ograniczające wpływy do budżetu gminy,**
- **Brak kadr (zasobów ludzkich) niezbędnych do wdrożenia koniecznych zmian** (szkolenia, kursy, studia podyplomowe, certyfikaty).

WNIOSKI STREFA OCHRONY ŚRODOWISKA.

Atutami gminy, które należy wykorzystać w rozwinięciu szans rozwojowych i minimalizacji zagrożeń są następujące obszary (domeny):

- **Stan środowiska naturalnego** (czyste powietrze, dobry stan wody i otoczenia, termomodernizacja obiektów publicznych),
- **Wyróżniające gminę formy przyrody tj. unikatowe, naturalne źródła** (cieszące się dużą popularnością, unikatowe na tym obszarze) **oraz jary, wąwozy.**
- **Rozwój gospodarki śmieciowej** (segregowanie odpadów, zrewitalizowane wysypisko śmieci),
- **Rozwój odnawialnych źródeł energii** (fotowoltaika, powstawanie biogazowni (trwa realizacja inwestycji),
- **Oznaczenie zabytków, ścieżek przyrodniczych,**
- **Gospodarka wodno-ściekowa** (zmodernizowana oczyszczalnia ścieków (oczyszczalnia została zmodernizowana w 2018 r., do oczyszczalni ze względu na warunki terenowe i moc oczyszczalni są przyłączone gospodarstwa domowe tylko Wojsławicach (bez ulicy Krasnystawskiej i Chełmskiej).

Obszarami problemowymi, które wymagają interwencji i szczególnej uwagi są słabe strony, uwarunkowania, zjawiska, deficyty, które pozbawione reakcji ze strony gminy mogą się pogłębić i stworzyć poważne zagrożenie w rozwoju.

- **Ochrona powietrza** (ograniczenie emisji CO₂),
- **Ochrona wody i gleby** (sieć kanalizacji, oczyszczalnia ścieków, mała ilość przydomowych oczyszczalni ścieków, stan wodociągów),
- **Estetyka domów i ogrodzeń** (brak spójnej wizji, programu, który wpływałby na architekturę i estetykę domów, ogrodów, ogrodzeń),
- **Zaśmiecone lasy** (niska świadomość w zakresie segregacji odpadów, ekologii),
- **Brak edukacji i wiedzy dotyczącej przejścia na ekologiczną produkcję w rolnictwie,**
- **Brak badań jakości wody ze źródełek** (będących atrakcją turystyczną i potencjalnym zasobem gospodarczym do produkcji rolno-spożywczej),
- **Niewystarczająca świadomość troski o środowisko naturalne.**

Uczestnicy warsztatów konsultacyjnych i badania ankietowego, zwrócili uwagę na obszary, których rozwój umożliwi poprawę poziomu ochrony środowiska i mogą one w przyszłości istotnie wpłynąć na sytuację gminy. Do szans rozwojowych należy zaliczyć:

- **Rozwój infrastruktury komunalnej** (kanalizacja, oczyszczalnia ścieków, modernizacja wodociągów, toalety przy Kościele i cmentarzu),
- **Poprawa jakości powietrza, gleby, wody** (rozwój OZE, usuwanie azbestu, ekologiczna produkcja rolnicza, rozwój retencji, rozwój edukacji – szkoleń, kursów, warsztatów, wydarzeń),
- **Termomodernizacja obiektów publicznych i budynków prywatnych,**
- **Rozwój gospodarki odpadami** (likwidacja dzikich wysypisk śmieci, edukacja mieszkańców),
- **Ekologiczny transport** (stacja doładowania samochodów elektrycznych),
- **Poprawa estetyki obiektów na terenie gminy** (przystanków, centrum miejscowości, otoczenia atrakcji turystycznych m.in. źródełek).
- **Ochrona walorów krajobrazowych** (przygotowanie wąwozów i źródeł do oferty turystycznej,
- **Zagospodarowanie nieużytków** (np. na rodzinne ogródki działkowe dla mieszkańców dużych miast, kanały i zbiorniki do uprawiania kajakarstwa).

Obszarami, które wymagają interwencji i szczególnej uwagi są słabe strony, uwarunkowania, zjawiska, deficyty, które pozbawione reakcji ze strony gminy mogą się pogłębić i stworzyć poważne zagrożenie w rozwoju.

- **Brak zmiany mentalności i nawyków mieszkańców,**
- **Brak środków na edukację,**
- **Brak środków na inwestycje.**

WNIOSKI STREFA TECHNICZNA.

Mocnymi stronami gminy, które należy wykorzystać w rozwinięciu szans rozwojowych i minimalizacji zagrożeń są następujące obszary (domeny):

- **Uporządkowanie informacyjne gminy** (oznaczenie zabytków i ścieżek przyrodniczych, tablice informacyjne),
- **Centrum usług administracyjnych i handlowych** (wyremontowany ratusz w centrum Wojsławic, plac targowy, parkingi),
- **Troska o ochronę środowiska** (wiele budynków poddanych zostało termomodernizacji, oczyszczalnia ścieków zmodernizowana w 2018 r. – do oczyszczalni ze względu na warunki terenowe i moc oczyszczalni są przyłączone gospodarstwa domowe tylko Wojsławicach (bez ulicy Krasnystawskiej i Chełmskiej), budowa biogazowni, zakładanie paneli fotowoltaicznych).
- **Gminna infrastruktura drogowa** (dobry stan dróg gminnych, w większości wyremontowane),
- **Troska o dziedzictwo kultury** (wyremontowane zabytki m.in. synagoga (nie wszystkie),
- **Przygotowanie na przyjęcie turystów** (stan wąwozów, jarów, źródełek, który umożliwia korzystanie), altany (miejsca odpoczynku dla mieszkańców i turystów), staw z promenadą spacerową); przy drogach wjazdowych do gminy Wojsławice, na granicy gminy z gminami Uchanie, Grabowiec, Leśniowice i Kraśniczyn witacze wizualnie nawiązujące do specyfiki i historii regionu, podkreślając walory gminy. Ich zadaniem jest efektownie przywitać wjeżdżających gości).

Obszarami problemowymi, które wymagają interwencji i szczególnej uwagi są słabe strony, uwarunkowania, zjawiska, deficyty, które pozbawione reakcji ze strony gminy mogą się pogłębić i stworzyć poważne zagrożenie w rozwoju.

- **Gospodarka wodno-kanalizacyjna** (brak sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków, mieszkańcy wskazują potrzebę dodatkowej oczyszczalni, która usprawni system gospodarki wodno-ściekowej w gminie; sieć wodociągowa wymaga modernizacji (wymiana starych rur i przyłączy),
- **Zaśmiecanie gminy** (brak toalet publicznych, dzikie wysypiska śmieci w lasach),
- **Niekorzystne elementy, które obniżają ocenę wizualną gminy** (brak spójnej estetyki elewacji, ogrodzeń w centrum Wojsławic; konieczna rewitalizacja zabytkowych domów, które wyróżniają osadnictwo w tej części Polski (domy z różnych kręgów kulturowych).
- **Zły stan niektórych zabytków** (konieczna rewitalizacja m.in. cerkwi i dzwonnicy),
- **Czynniki obniżające atrakcyjność turystyczną gminy** (brak ścieżek rowerowych, brak zróżnicowanej bazy noclegowo-gastronomicznej, brak wyróżnika – atrakcji, która jest rozpoznawalna w kraju; mieszkańcy podnoszą brak dużego zbiornika wodnego (jednak

zasadność jego budowy, powinna być rozpatrywana w perspektywie współpracy z innymi gminami),

- **Czynniki obniżające atrakcyjność inwestycyjną gminy i warunki osiedleńcze** (brak terenów inwestycyjnych, brak dostępu do atrakcyjnych mieszkań i infrastruktury towarzyszącej (usług specjalistycznych), brak gazyfikacji, nieestetyczne przystanki autobusowe, stan dróg powiatowych i wojewódzkich, w części również gminnych), brak ścieżek rowerowych).

Uczestnicy warsztatów konsultacyjnych i badania ankietowego, zwrócili uwagę na obszary, których rozwój umożliwi poprawę poziomu gospodarczego i mogą one w przyszłości istotnie wpłynąć na sytuację gminy. Do szans rozwojowych należy zaliczyć:

- **Poprawa stanu środowiska naturalnego gminy** (termomodernizacje; inwestycje OZE (fotowoltaika, farma fotowoltaiczna), toalety publiczne (przy Kościele, targu), budowa kanalizacji, oczyszczalnia ścieków, remont wodociągów, patrole w lasach i edukacja mieszkańców, stacja doładowania samochodów elektrycznych, eko oświetlenie),
- **Przywrócenie lub nadanie nowych funkcji obszarom zdegradowanym, zabytkom** (rewitalizacja m.in. budynków w centrum Wojsławic m.in. drewniane domy podcieniowe (tzw. Dom Szewca Fawki), stara plebania, dzwonnica,
- **Poprawa infrastruktury drogowej i budowa infrastruktury towarzyszącej** (drogi gminne, ścieżki rowerowe, ciekawe architektonicznie przystanki autobusowe, dodatkowe kładki, mostki udrażniające ruch (podnoszące atrakcyjność terenu dla turystów),

Rozwój infrastruktury turystycznej (budowa bazy noclegowo-gastronomicznej, rozwój ścieżek edukacyjnych, budowa dużego zbiornika wodnego (w konsultacji z innymi partnerami), rewitalizacja m.in. cerkwi i dzwonnicy), zagospodarowanie placu wokół ratusza i organizacja przestrzeni rynku (strefa spotkań, kultury, atrakcyjna dla mieszkańców i turystów), nowe przystanki autobusowe (trudnością jest umiarkowana komunikacja ze względu na brak osób chętnych do korzystania z jej usług).

- **Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej** (wyznaczenie terenów inwestycyjnych, działania zmierzające do poprawy dostępu, do atrakcyjnych mieszkań i infrastruktury towarzyszącej (usług specjalistycznych), gazyfikacja, estetyczne przystanki autobusowe, poprawa stanu dróg powiatowych i wojewódzkich, w części również gminnych),
- **Poprawa wizualna gminy** (program estetyki elewacji, ogrodzeń w centrum Wojsławic; rewitalizacja zabytkowych domów, które wyróżniają osadnictwo w tej części Polski (domy z różnych kręgów kulturowych),
- **Rozwój infrastruktury społecznej** (DPS, ośrodek rehabilitacji).

Obszarami, które wymagają interwencji i szczególnej uwagi są słabe strony, uwarunkowania, zjawiska, deficyty, które pozbawione reakcji ze strony gminy mogą się pogłębić i stworzyć poważne zagrożenie w rozwoju:

- Brak środków na inwestycje,
- Brak zmiany mentalności mieszkańców np. w zakresie estetyki otoczenia.

3. WNIOSKI Z DIAGNOZY GMINY NA PODSTAWIE DANYCH, KTÓRE DOSTARCZYŁA ANKIETYZACJA MIESZKAŃCÓW.

WNIOSKI Z OCENY WARUNKÓW: ŻYCIA, PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI ROLNICZEJ I GOSPODARCZEJ W GMINIE ORAZ MOŻLIWOŚCI JEJ ROZWOJU.

W pytaniu nr. 1. Ankietowani zostali poproszeni o ocenę warunków: życia, prowadzenia działalności rolniczej i gospodarczej w Gminie oraz możliwości jej rozwoju. Ankietowani oceniali 34 parametry w skali: bardzo dobre, dobre, średnie, złe, bardzo złe. Żaden z parametrów nie osiągnął poziomu oceny: bardzo dobry, jednak najbliższej tej oceny, biorąc pod uwagę liczbę wskazań z **oceną bardzo dobry, znalazły się walory krajobrazowe**. Na poziomie dobrym z wysokimi lokatami oceny znalazły się: dostęp do infrastruktury kultury i rozrywki, poziom oferty i wydarzeń kulturalnych, stan środowiska naturalnego, zagospodarowanie przestrzeni publicznych (w tym: place, skwery, parki); dostęp do infrastruktury komunalnej (wodociągi), dostęp i jakość edukacji przedszkolnej oraz szkolnictwa na poziomie podstawowym, atrakcje turystyczne.

Dobra ocena warunków życia związanych z przestrzenią rozwoju: edukacji, kultury, turystyki, rekreacji pozwala sądzić, że ludność gminy dostrzega zmieniające się warunki oraz jest świadoma swoich potrzeb rozwojowych. Wyróżniająca się bardzo dobra ocena warunków naturalnych – środowiska naturalnego, walorów krajobrazowych, dobrze rokuje dla rozwoju gminy. Charakterystyczną cechą ostatnich kilkunastu lat jest silne zróżnicowanie terytorialne warunków życia na wsi. Tereny wiejskie w pobliżu dużych aglomeracji miejskich rozwijają się bardzo szybko i ich atrakcyjność zarówno pod względem przyciągania inwestycji, osiedlania się ludności, jak i rozwoju infrastruktury technicznej jest bardzo duża. Charakter tych terenów w dużym stopniu odbiega od klasycznego rozumienia wsi, są to raczej tereny podmiejskie, jedynie ze względów administracyjnych nazywane obszarami wiejskimi. Na przeciwnym biegunie przemian znajdują się tereny wiejskie wschodniej i południowo-wschodniej Polski, oddalone od większych ośrodków miejskich, charakteryzujące się dużym ukrytym bezrobociem w rolnictwie oraz brakiem perspektyw na znalezienie pracy poza rolnictwem³¹. Stąd skupienie się na poprawie warunków bytowych mieszkańców i ich pozytywny odbiór przez lokalną społeczność jest bardzo ważny.

Warunki, które znalazły się w ocenie na poziomie średnim, powinny zwrócić szczególną uwagę w planowaniu celów działań na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030, ponieważ bez interwencji w tych obszarach można spodziewać się pogorszenia parametrów rozwojowych do roku 2030. Ocena średnia wskazuje na deficyty, które przekładają się na niezadowolenie

³¹ Grzegorz Ciura, Warunki życia ludności wiejskiej, Studia BAS, Nr 4(24) 2010, s. 159–178.

mieszkańców w poszczególnych obszarach: warunki dla rozwoju przedsiębiorczości; dostęp do instytucji, placówek usługowych, infrastruktury sportu i rekreacji, ciekawego spędzenia czasu, stan i jakość dróg; dostęp do infrastruktury komunalnej (kanalizacja), dostępność transportu publicznego, bezpieczeństwo publiczne, poziom wykształcenia mieszkańców; dostępność i jakość opieki społecznej, opieki zdrowotnej; dostęp do zróżnicowanej bazy gastronomicznej i noclegowej, dostęp do usług publicznych świadczonych przez internet, dostępność terenów przeznaczonych pod inwestycje, aktywność środowisk lokalnych, rozwój rolnictwa i branży rolno-spożywczej, atrakcyjność gminy dla turystów, jakość rządzenia oraz funkcjonowanie administracji publicznej w gminie, rozwój innowacji w przedsiębiorstwach, oferta mieszkaniowa (budownictwo jedno i wielorodzinne).

Na poziomie złym (z przeważającą ilością wskazań opinii negatywnej) oceniono 4 parametry. Obszary opisane poniższymi parametrami, wymagają interwencji oraz współpracy z innymi samorządami, przedsiębiorcami, mieszkańcami. W grupie deficytowych uwarunkowań rozwojowych znalazły się: rynek pracy (możliwość zatrudnienia się, oferty pracy na terenie gminy), dostępność i jakość szkolnictwa na poziomie średnim, pomoc w eksportowaniu towarów i usług, współpraca biznesu oraz rolników z uczelniami, centrami transferu wiedzy.

Wyniki ankietyzacji odzworowują w ww. zakresie społeczno-gospodarczą ocenę gminy, która została zakwalifikowana na poziomie delimitacji Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, jako obszar zagrożony trwałą marginalizacją społeczno-gospodarczą.

Obszary wiejskie były do niedawna kojarzone głównie z wytwarzaniem żywności i surowców rolniczych, a funkcją uzupełniającą było rzemiosło wiejskie wytwarzające towary i usługi dla lokalnej ludności oraz te niezbędne do produkcji rolniczej. Obecnie produkcja rolnicza zmniejsza swój udział w gospodarce wiejskiej na rzecz pozarolniczych funkcji produkcyjnych oraz konsumpcyjnych, takich jak: udostępnianie zasobów przyrody (usługi turystyczno-rekreacyjne), nowe miejsca zamieszkania (budownictwo komunalne oraz powstające na coraz większą skalę drugie domy). Rolnictwo ma coraz mniejszy udział w rozwoju gospodarczym nie tylko kraju, ale i samej wsi.³² Obserwując doświadczenia krajów UE nieodparcie nasuwa się wniosek, że rozwój obszarów wiejskich takich jak Gmina Wojsławice, a szczególnie wiejskiej przedsiębiorczości, która tworzy nowe miejsca pracy jest uwarunkowany licznymi barierami, a szczególnie poziomem infrastruktury instytucjonalnej wspierającej dywersyfikację gospodarki wiejskiej tj. dostęp do specjalistycznej wiedzy, przygotowanie i wdrożenie innowacji, internacjonalizacja prowadzonej działalności (eksportowanie produktów i usług) oraz współpraca samorząd – przedsiębiorcy – uczelnie.

³² Marek Kłodziński, Bariery rozwoju obszarów wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem sektora małej i średniej przedsiębiorczości, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN w Warszawie.

WNIOSKI Z OCENY GŁÓWNYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH, KTÓRE WYSTĘPUJĄ NA TERENIE GMINY.

W pytaniu nr. 2. Ankietowanie oceniali główne problemy społeczne, które występują na terenie gminy. Pandemia Covid-19, która rozpoczęła się w 2020 roku nie pozostaje obojętna na wyniki badania, ponieważ odsłoniła problemy, które społeczeństwo starało się od siebie odsuwać. Świadomość skali występowania problemów społecznych, pozwala w sposób bardziej precyzyjny zaproponować rozwiązania w obszarze misji, wizji, celów i działań strategicznych.

Ankietowani oceniali problemy w skali czterostopniowej: wysokie zagrożenie, średnie zagrożenie, niskie zagrożenie, brak problemu. Ocenie poddano 12 problemów. Pozostawiono również miejsce na wpisanie dodatkowego, nie ujętego w ankiecie problemu.

Do głównych problemów, które Ankietowani ocenili w stopniu wysokiego zagrożenia należą: bezrobocie, wzrost liczby osób starszych, brak atrakcyjnych miejsc pracy, wyludnianie się gminy. Bariery rozwojowe wskazane przez mieszkańców wskazują, że w dużej mierze, na terenie gminy obserwowane są tendencje typowe dla obszarów wiejskich województwa lubelskiego i całej Polski Wschodniej. Najnowszy raport o stanie polskiej wsi wskazuje na szereg wyzwań demograficznych, ekonomicznych i społecznych przed którymi stoją obszary wiejskie. Należy do nich również migracja do miast. Problemem jest wyjazd ludzi młodych i ludzi w wieku produkcyjnym, którzy nie widzą dla siebie szansy na wsi, dlatego wyjeżdżają do miasta, żeby tam pracować. Polska wieś, tak jak i wieś w całej Europie znajduje się w okresie przemian, jednak podjęcie pewnych kroków może zahamować odpływ ludności. Potrzeba skutecznej polityki publicznej wspierającej większą aktywizację wiejskiej ludności.³³

Równocześnie Ankietowani na średnim poziomie zagrożenia ocenili grupę problemów, których pogłębienie w latach 2021-2027 z perspektywą do roku 2030, w sposób bezpośredni przełoży się na zwiększenie marginalizacji społeczno-gospodarczej gminy. Stąd w dyskursie na temat rozwoju gminy, ta grupa problemów jest bardzo ważna i polaryzuje sposób myślenia o planowanych inwestycjach i rozwiązaniach. Do tej grupy należą: przestępczość młodocianych, bieda, przemoc w rodzinie, alkoholizm, wzrost liczby osób niepełnosprawnych i chorych, brak wykwalifikowanych pracowników.

Do narastających problemów społecznych w głównej mierze przyczynia się edukacja. Za wzrost kompetencji technologicznych odpowiedzialny jest powszechny dostęp do internetu. Niestety pandemia Covid-19 pokazała, że dostęp do internetu, nie wprowadza jakościowej zmiany w sposobie wykorzystywania go przez młodych, a nauczyciele o podobnie ograniczonych, a często mniejszych kompetencjach, nie są przygotowani do nowych form prowadzenia zajęć, przez co ograniczają sposoby wykorzystywania sieci. Młodzieży na terenach wiejskich brakuje wiedzy o kierunkach studiów, dla wielu osób studia to jedyna szansa na polepszenie losu, ale kierunki wybierają na ślepo, nie mając ani wiedzy o możliwościach stwarzanych przez uczelnie, ani o swoim potencjale. Do deficytu wiedzy, który przekłada się na m.in. biedę, alkoholizm, przestępczość młodocianych, brak wykwalifikowanych pracowników – należy brak wiedzy o różnorodnych zawodach. Młodzi mają świadomość istnienia zawodów z którymi jakoś się zetknęli, poza zasięgiem ich wiedzy jest większość nowych zawodów, związanych z pracą w innowacyjnych

³³ <https://www.euractiv.pl/section/grupa-wyszehradzka/news/polska-wies-jak-powstrzymac-migracje-do-miast/>

przedsiębiorstwach. Ich pojęcie o działaniu rynku jest bardzo ograniczone. Do takiego stanu rzeczy przyczynia się również brak wiedzy o możliwościach wykorzystania lokalnych zasobów — pomysły na biznes wykorzystujące mocne strony wsi (gospodarstwa ekologiczne, agroturystyka) nie pojawiają się w głowach mieszkańców, są za to realizowane przez uciekinierów z miasta. Powszechnym deficytem, nie tylko w gminie Wojsławice, jest brak informacji o programach — wiedza o projektach i programach dostępna jest w zasadzie wyłącznie instytucjom, młodzi są na samym końcu łańcucha informacji.

Wzrost liczby osób niepełnosprawnych i chorych jest zjawiskiem niepokojącym, szczególnie w odniesieniu do rynku pracy i poprawy komfortu życia mieszkańców gminy Wojsławice. Osoby niepełnosprawne zaliczają się do jednej z najbardziej narażonych na marginalizację grup społecznych. Główną przyczyną owej marginalizacji jest brak równych szans dla osób niepełnosprawnych - status społeczny i materialny osób dotkniętych niepełnosprawnością sprawia, iż często znajdują się one w sferze ubóstwa, co z kolei powoduje eskalację postaw dyskryminacji oraz izolację społeczeństwa wobec osób niepełnosprawnych. Przeciwdziałanie marginalizacji osób niepełnosprawnych jest także jednym z kierunków działań gminy Wojsławice.

Niskie zagrożenie problemami dostrzegają mieszkańcy w obszarze: przestępczość, narkomania.

Przemiany społeczne i gospodarcze zachodzące w gminie są ze sobą ściśle powiązane. Trudno bowiem mówić o rozwoju gospodarczym, nie analizując problemów, przed którymi stają społeczności zamieszkujące określony obszar. To właśnie lokalne społeczności wpływają na zmiany gospodarcze na danym obszarze. Bez ich potencjału nie byłby możliwy żaden rozwój w ujęciu gospodarczym. Stąd problemy w różnych obszarach należy traktować w sposób holistyczny i planując rozwój, zwracać uwagę na poziom spraw: społecznych, gospodarczy, funkcjonalno-przestrzennych, technicznych i ochrony środowiska.

WSKAZANIE PRIORYTETÓW ROZWOJOWYCH

Ankietowani zostali poproszeni, aby w grupie 25 propozycji priorytetowych działań rozwojowych wybrać maksymalnie 6, które w ich opinii powinny stanowić osnowę misji, wizji, celów i działań na kolejną dekadę. Niektórzy z Ankietowanych zaznaczyli więcej niż 6 priorytetów, co oznacza ogromne potrzeby gminy w wielu obszarach. W grupie priorytetów, które otrzymały najwięcej wskazań ze strony Ankietowanych znajdują się:

1. **Sprowadzenie do gminy dużego inwestora w branży rolno-spożywczej, przetwórczej.**
2. **Budowa i modernizacja obiektów sportu i rekreacji.**
3. **Rozwój systemu segregacji odpadów w celu obniżenia cen.**
4. **Promocja i wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (np. fotowoltaiki).**
5. **Budowa nowych i modernizacja istniejących dróg oraz ciągów pieszo-rowerowych.**
6. **Rozbudowa miejsc przeznaczonych dla osób starszych i chorych (opieka, rehabilitacja).**
7. **Zwiększenie dostępności do programów mających na celu zmniejszenie bezrobocia i patologii.**

8. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki zdrowotnej.

9. Rozwój rolnictwa, w tym nowoczesnych gospodarstw rolnych i przemysłu przetwórczego.

Sprowadzenie do gminy dużego inwestora w branży rolno-spożywczej, przetwórczej, rozwój rolnictwa, w tym nowoczesnych gospodarstw rolnych i przemysłu przetwórczego – to priorytety, które wynikają z potrzeb mieszkańców tj. dostępu do rynku pracy (atrakcyjnych miejsc pracy, dobrze opłacanych i przyjaznych pracownikom). Migracja zarobkowa i wyludnianie się gminy są identyfikowane przez Ankietowanych, jako zagrożenia, które powinny być minimalizowane przez konkretne działania. Branża rolno-spożywcza i nowoczesne przetwórstwo to realna szansa na społeczno-gospodarczy rozwój gminy Wojsławice, jednak wymaga współpracy z partnerami tj. samorządami, przedsiębiorcami oraz instytucjami otoczenia biznesu.

Poprawa dostępu do opieki zdrowotnej, rozbudowa miejsc przeznaczonych dla osób starszych i chorych (opieka, rehabilitacja), budowa i modernizacja obiektów sportu oraz rekreacji są priorytetami, które w dużej mierze uwypukliła pandemia Covid-19. W latach 2020-2021 pod wpływem namnażających się problemów związanych z dostępem do opieki zdrowotnej, rehabilitacji, mieszkańcy zwrócili uwagę na stan usług. Covid-19 unaoczniał potrzeby doinwestowania służby zdrowia. Stąd Ankietowani również wskazują ten priorytet na poziomie gminy.

Rozwój świadomości ochrony środowiska naturalnego wymaga doskonalenia systemu segregacji odpadów w celu obniżenia cen za wywóz odpadów. Jednym z rozwiązań jest gospodarka cyrkularna, która stanowi wyzwanie dla całego społeczeństwa, gdyż wymaga zmiany myślenia o wykorzystywaniu zasobów naturalnych oraz funkcjonowaniu gospodarki. Obecnie przemysł działa w oparciu o liniowy model konsumpcji zasobów, który w skrócie opisuje zasada „weź, zużyj, wyrzuć”. W efekcie funkcjonowania takiego modelu nasze zasoby naturalne się kurczą, a ilość wytwarzanych przez nas odpadów rośnie, co potwierdzają dane z różnych źródeł. Analitycy nie mają wątpliwości, że choć proces przekształcania gospodarki będzie trudny, to w perspektywie długoterminowej okaże się korzystny dla ekonomii i środowiska³⁴.

Priorytet wybrany przez Ankietowanych – budowa nowych i modernizacja istniejących dróg oraz ciągów pieszo-rowerowych odpowiada na potrzeby poprawy komfortu życia mieszkańców i atrakcyjności inwestycyjnej obszaru gminy. Efektywność rozwoju infrastruktury na obszarach wiejskich jest kluczową kwestią w związku z przewidywanym spadkiem liczby ludności oraz silnym rozproszeniem osadnictwa. Dalszy rozwój infrastruktury na terenie całego powiatu chełmskiego będzie ściśle podporządkowany celom związanym z rozwojem bazy gospodarczej i tworzeniem miejsc pracy w sektorach pozarolniczych. Celem jest wzmacnianie powiązań funkcjonalnych i zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej. Realizacja ww. priorytetu rozwojowego sprzyjać poprawie dostępności transportowej stwarzającej warunki mobilności przestrzennej mieszkańców. Rozbudowa i modernizacja sieci transportowej oraz infrastruktury towarzyszącej podwyższy pozycję konkurencyjną gminy i tej części powiatu chełmskiego na miarę potrzeb, przy zachowaniu dbałości, aby inwestycje nie generowały nadmiernych kosztów związanych z utrzymaniem, obciążających przyszłe pokolenia. Nowoczesna sieć transportowa pozwalająca na

³⁴ <http://circularhotspot.pl/pl/gospodarka-obiegu-zamknietego>

niezawodne, sprawne i bezpieczne przemieszczanie się osób i towarów umożliwi rozwój przedsiębiorstw, które będą lokalizowały swoje inwestycje na terenach gminy.

Istotnym priorytetem wskazanym przez Ankietowanych jest również promocja i wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (np. fotowoltaiki). W związku z wdrażaniem uchwały antysmogowej, problem wzrostu kosztów ogrzewania z obowiązkiem wymiany źródła ciepła może okazać się z jednej strony kluczową barierą w skutecznej realizacji celów związanych z poprawą jakości powietrza, z drugiej strony nową, coraz bardziej powszechną przyczyną pogarszania się jakości życia mieszkańców. Do najbardziej skutecznych instrumentów ograniczania ubóstwa energetycznego należy termomodernizację budynków mieszkalnych, a wspierająco także zastosowanie OZE. Uzasadnieniem realizacji priorytetu są ograniczone zasoby nieodnawialnych źródeł energii, które zmuszają do poszukiwania alternatywnych źródeł przy jednoczesnym jej oszczędzaniu. Celem nadrzędnym jest poprawa stanu środowiska naturalnego oraz poprawa jakości (czystości) powietrza poprzez wykorzystanie zasobów energii odnawialnej (energii słonecznej), wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców gminy i wykorzystaniu OZE, ograniczenie zużycia zasobów paliw kopalnych i energii ze źródeł konwencjonalnych oraz wzrost udziału energii cieplnej produkowanej z OZE, dywersyfikacja dostaw energii i wzrost bezpieczeństwa energetycznego w gminach, zmniejszenie kosztów związanych z ogrzewaniem c.w.u. w gospodarstwach domowych oraz zaspokojenie potrzeb energetycznych mieszkańców, obniżenie emisji szkodliwych gazów i pyłów do atmosfery, spadek liczby chorób wśród mieszkańców gminy spowodowanych zanieczyszczonym powietrzem, poprawa mikroklimatu i wykorzystanie walorów gmin, a tym samym stworzenie warunków do aktywizacji pozarolniczej działalności gospodarczej i tworzenia miejsc pracy. Planowane do przeprowadzenia działania powinny obejmować m.in. montaż paneli fotowoltaicznych i kolektorów słonecznych na budynkach mieszkalnych w gminie. Dane statystyczne pokazują, że fotowoltaika jest również bardzo dobrym kierunkiem dla JST i przedsiębiorców chcących budować duże farmy słoneczne, a także małych inwestorów, którym zależy na dobru środowiska oraz zredukowaniu kosztów ponoszonych na opłaty za prąd w gospodarstwach domowych. Celami bezpośrednimi takich przedsięwzięć są: zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska naturalnego – powietrza atmosferycznego, zwiększenie efektywności pozyskiwania energii odnawialnej, ograniczenie zużycia energii nieodnawialnej, racjonalne gospodarowanie środkami finansowymi wydatkowanymi w ramach opłat za zużycie energii.

W badaniu ankietowym wysoką ilość wskazań uzyskały ponadto priorytety takie jak:

- Udogodnienia dla przedsiębiorców (w tym: ulgi, przygotowane tereny pod inwestycje).
- Rozwój turystyki, w tym infrastruktury oraz bazy noclegowej i gastronomicznej.
- Rozwój infrastruktury technicznej (w tym: sieci wodociągowej i kanalizacyjnej).
- Rozwój transportu publicznego.
- Poprawa dostępu do świadczeń w zakresie opieki społecznej.
- Modernizacja i doposażenie przedszkoli oraz szkół.
- Dostęp do nowych mieszkań (budownictwo mieszkaniowe).

- Sprawny urząd i samorząd gminny.

Wybór priorytetów rozwoju przez Ankietowanych jest zgodny z modelem zrównoważonego rozwoju. Mieszkańcy zwrócili uwagę na potrzebę poprawy warunków życia oraz obszarów związanych z prowadzeniem działalności rolniczej, a także poza rolniczej (udogodnienia dla inwestorów i przedsiębiorców). Systematyczna poprawa życia mieszkańców oraz budowa przewagi konkurencyjnej we współpracy z partnerami (innymi JST, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami, gospodarzami) stanowi determinant rozwojowy, który odnosi się również do planowania rozwoju Gminy Wojsławice.

WNIOSKI Z OCENY OBECNEGO I POŻĄDANEGO WIZERUNKU GMINY.

Najlepiej oceniono gminę (ocena wysoka) jako: miejsce atrakcyjniejsze niż sąsiednie gminy, a w następnej kolejności jako miejsce położone w atrakcyjnym miejscu regionu. Na poziomie średnia/przeciętna oceniono gminę jako: atrakcyjne miejsce do wypoczynku; atrakcyjne miejsce do zamieszkania, to gmina, w której można czuć się bezpiecznie, to gmina, z którą jestem silnie związany/a. Na poziomie niskim oceniono atrakcyjność gminy jako rynku pracy.

Produkt terytorialny stał się dla jednostek samorządu terytorialnego istotnym elementem składowym procesu organizacji zarządzania. Jego kreowanie i oferowanie klientom, zarówno w postaci materialnej, jak i niematerialnej, jest w dobie konkurencji gmin o mieszkańców, inwestorów i turystów w zasadzie bezdyskusyjne. Atrakcyjność oferty produktowej gminy wpływa na jej wizerunek. Interesujące jest to, że wizerunek jednostki terytorialnej powstaje równolegle w przestrzeni wirtualnej i w przestrzeni realnej. Produkty terytorialne oferowane klientom przez gminy wzmacnia silna i rozpoznawalna marka miejsca. Zarówno wizerunek i marka gminy to specyficzna kategoria produktów terytorialnych.³⁵

Mobilność współczesnego społeczeństwa, jego zdolność do szybkiego przemieszczania się, turystyka jednodniowa, zanik więzi emocjonalnych łączących jednostkę z miejscem zamieszkania, wymuszają na gminach nowe spojrzenie na własną przestrzeń. Należy dokonać swoistej inwentaryzacji zasobów, którymi dysponuje gmina, grupując je w kosze produktów terytorialnych. Każdy z nich wymaga indywidualnej oceny pod względem jego atrakcyjności dla docelowych grup klientów, w tym stałych mieszkańców, potencjalnych mieszkańców, przedsiębiorców, turystów. Pierwszoplanowe znaczenie ma zaspokojenie przez samorządy gminne potrzeb mieszkańców. Dostarczanie im różnorodnej oferty produktów terytorialnych, często wzbogaconych, ma skłonić ich do pozostania mieszkańcem gminy. Informacje o bezpiecznym i spokojnym życiu w gminie mogą być także formą promocji miejsca celem pozyskania nowych mieszkańców. Ważnym kierunkiem działalności gminy Wojsławice będzie zwrócenie uwagi na fakt, że w dobie specjalizacji

³⁵ Sławomir Kamosiński, Produkt terytorialny jako oferta rynkowa gminy.

gospodarki wiele gmin wykorzystuje część produktów terytorialnych jako atut, pozwalający mieszkańcom na dywersyfikację dochodów, tworzenie niekonwencjonalnej oferty rynkowej.³⁶³⁷

PROPOZYCJA WIZJI GMINY W PRZYSZŁOŚCI.

Świadomość marginalizacji społeczno-gospodarczej i pogłębiających się problemów związanych z niekorzystną demografią oraz nieatrakcyjnym rynkiem pracy są ważnym przesłaniem, które istotne jest w planowaniu rozwoju Gminy Wojsławice w latach 2021-2027 z kontynuacją do roku 2030. Ankietowani mogli zaznaczyć jedną odpowiedź spośród 4 propozycji. Kilkoro wskazało dwie opcje (zdaniem Ankietowanych, obie są równoważne). **Najwięcej wskazań uzyskała wizja gminy przedsiębiorczej, atrakcyjnej dla inwestorów i tworzącej atrakcyjne miejsca pracy.** Na kolejnych pozycjach znalazła się: wizja gminy ekologicznej, dbającej o środowisko naturalne, wizja gminy atrakcyjnej dla turystów, wizja gminy zapewniającej dostęp do wysokiej jakości usług społecznych.

Wizja gminy przedsiębiorczej, atrakcyjnej dla inwestorów i tworzącej atrakcyjne miejsca pracy, to również pokłosie kryzysu wywołanego pandemią Covid-19. Piętrzące się problemy społeczne, ekonomiczne, gospodarcze, powodują potrzebę adaptacji do nowych warunków. Obecna sytuacja, nieplanowana i znacznie utrudniająca zarządzanie gminą, stanowi wyzwanie, z którym najszybciej można sobie poradzić poprzez integrację zasobów, współpracę, innowacje i internacjonalizację.

WNIOSKI - ZESTAWIENIE NAJWAŻNIEJSZYCH INWESTYCJI/PRZEDSIĘWZIĘĆ, KTÓRE POWINNY BYĆ PRIORYTETOWO REALIZOWANE NA TERENIE GMINY.

W pytaniu numer 4, Ankietowani byli poproszeni, o wymienienie trzech najważniejszych inwestycji /przedsięwzięć, które ich zdaniem powinny być priorytetowo realizowane na terenie Gminy. W poniższej tabeli zredagowano ww. propozycje działań. Przedmiot piątego pytania dotyczył potrzeb gminy związanych z odnowieniem, modernizacją, nadaniem nowych funkcji obiektom, które powinny znaleźć swoje właściwe miejsce w modelu funkcjonalno-przestrzennym gminy (poprzez rewitalizację, termomodernizację itp. procesy). W tabeli zestawiono zbiorczo, wskazane przez mieszkańców propozycje inwestycje.

LP.	INWESTYCJE	ZAKRES/ LOKALIZACJA
1.	Przebudowa, modernizacja dróg.	Przebudowa, poszerzenie, chodniki: Wojsławice-Kol., Majdan Kukawiecki, Witoldów, Majdan, Nowy Majdan, Ostrów -Kol., Kukawka – Ostrów, Ostrów – Kolonia – Ostrów, Stary Majdan – Kukawka, Partyzancka Kolonia –

³⁶ Jw.

		Nowy Majdan, Czarnołozy, Partyzancka Kolonia – Rozięcín – Wojsławice-Kolonia, chodnik – ul. Krasnystawska obok Biedronki, Ul. Uchańska Wojsławice (jezdnia wymaga przebudowy), Putnowice-Kolonia, Turowiec.
2.	Modernizacja drogi wojewódzkiej 846.	Kukawka – Wojsławice. Droga łączy Krasnystaw z Hrubieszowem. Przebiega z zachodu na wschód przez powiaty ziemskie hrubieszowski, powiat chełmski i krasnostawski.
3.	Budowa przejścia dla pieszych.	Wykonanie przejścia od drogi wojewódzkiej do Biedronki.
4.	Budowa fontanny.	Plac przed ratuszem Wojsławice.
5.	Oświetlenie uliczne.	Majdan Kukawiecki.
6.	Dzwonnica.	Odnowienie, rewitalizacja, do funkcji artystycznych.
7.	Infrastruktura energetyczna.	Gazyfikacja – doprowadzenie gazu ziemnego na teren całej gminy.
8.	Poprawa atrakcyjności gminy dla inwestorów.	Wydzielenie i uzbrojenie w media terenów pod prowadzenie działalności gospodarczej, w tym budowę zakładów produkcyjnych.
9.	Rozwój oferty mieszkaniowej.	Wyznaczenie i uzbrojenie w media terenów/działek pod budownictwo mieszkaniowe jedno/ wielorodzinne na terenach należących do gminy oraz możliwy wykup przez gminę atrakcyjnych działek do np. programu Mieszkanie+ lub prywatnych deweloperów.
10.	Budowa żłobka i przedszkola z terenami zabaw dla dzieci.	W obszarze centrum.
11.	Rozbudowa lub budowa domu kultury.	Wojsławice. Zwiększenie ilości sal do ćwiczeń, budowa sali widowiskowej ze stopniowaną podłogą i odpowiednią ilością miejsc. Budowa parkingu dla samochodów, autokarów, busów. W obecnej lub nowej lokalizacji.
12.	Rewitalizacja Cerkwi i dzwonnicy.	Obecna lokalizacja. Pozyskanie funduszy zewnętrznych.
13.	Budowa ścieżek rowerowych.	Na terenie całej gminy.
14.	Polityka zagospodarowania odpadów komunalnych.	Obniżka cen za odbiór odpadów.
15.	Doposażenie szkół podstawowych i przedszkoli.	Zakup nowoczesnych materiałów i narzędzi edukacyjnych.
16.	Modernizacja sieci wodociągowej.	Na terenie całej gminy. Wymiana azbestowych rur.
17.	Rozwój infrastruktury wokół zbiornika wodnego.	Budowa kąpieliska z plażą. Infrastruktura pod małą gastronomię, ul. Grabiowiecka/ ul. Chełmska.
18.	Budowa sali Gimnastycznej.	Wojsławice-Kolonia.

19.	Modernizacja stadionu.	Budowa budynku z pomieszczeniami dla piłkarzy oraz innych sportowców. Zapewnienie miejsc dla kibiców, ul. Grabowiecka.
20.	Sprzedaż lub adaptacja budynku po szkole.	Majdan.
21.	Budowa obiektu/ miejsca spotkań dla mieszkańców.	W określonej lokalizacji na terenie gminy. Miejsce pod: kawiarnię, lodziarnię, małą gastronomię.
22.	Założenie paczkomatu.	Centrum gminy.
23.	Budowa myjni bezdotykowej.	W miejscu, które się do tego nadaje.
24.	Rewitalizacja byłej bazy GS.	Uporządkowanie/ zagospodarowanie terenu (własność prywatna).
25.	Transport publiczny.	Połączenia: Rozięcín – Wojsławice – Rozięcín oraz Wojsławice – Krasnystaw – Lublin, Wojsławice – Hrubieszów.
26.	Biuro pośrednictwa pracy.	Urząd Gminy.
27.	Poprawa dostępności do usług handlowych.	Kiosk z gazetami, książkami.
28.	Remont starej plebani.	Wojsławice.
29.	Oczyszczalnia ścieków.	Budowa nowej lub modernizacja starej.
30.	Utworzenie posterunku policji.	Ul. Uchańska.
31.	Remont bloku.	Obok restauracji, ul. Uchańska. Budynek został poddany odświeżeniu.
32.	Poprawa opieki zdrowotnej.	Oferta usług specjalistycznych.
33.	Odnowa zabytków – miejsc pamięci, pomników.	Na terenie całej gminy.
34.	Poprawa bezpieczeństwa dzieci przy stawie.	Ogrodzenie placu zabaw przy stawie.
35.	Zakup przenośnych toalet oraz ustawienie śmietników.	Parking przy szkole i targowisku.
36.	Utworzenie punktu rehabilitacji dla osób starszych i niepełnosprawnych.	Ul. Uchańska, Stara Apteka.
37.	Budowa obiektu siłowni publicznej.	Wojsławice (inwestor prywatny).
38.	Budowa „Orlika” dla młodzieży.	Wojsławice (rozpoczęła się budowa boiska wielofunkcyjnego).
39.	Utworzenie Domu Pomocy Społecznej i Stacji Pogotowia Ratunkowego.	Majdan.

40.	Rozbiórka pustostanów.	Na terenie całej gminy (polityka władz motywująca do działania prywatnych właścicieli).
41.	Budowa stadionu.	Wojsławice (planowana modernizacja).
42.	Budowa farmy fotowoltaicznej.	W ustalonym miejscu.
43.	Remont budynków po byłej masarni.	Wojsławice.
44.	Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości.	Budowa lokali pod wynajem oraz infrastruktury poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną gminy. Wojsławice.
45.	Zagospodarowanie budynku po byłym Urzędzie.	Wojsławice.
46.	Kort Tenisowy	Huta (inwestycja wymagająca współpracy publiczno-prywatnej).
47.	Lodowisko	Turowiec (inwestycja wymagająca współpracy publiczno-prywatnej).
48.	Modernizacja budynku po szkole i utworzenie mieszkań socjalnych	Huta.
49.	Zakład Komunalny, modernizacja bazy i pracowników.	Wojsławice.
50.	Scalanie gruntów.	Kontynuowanie procesu scalania gruntów na terenie gminy.

UZUPEŁNIAJĄCE WNIOSKI

Mieszkańcy Gminy zwracają szczególną uwagę na czynniki, działania, inwestycje, które ich zdaniem powinny zostać wykorzystane do dalszego rozwoju Gminy Wojsławce tj.

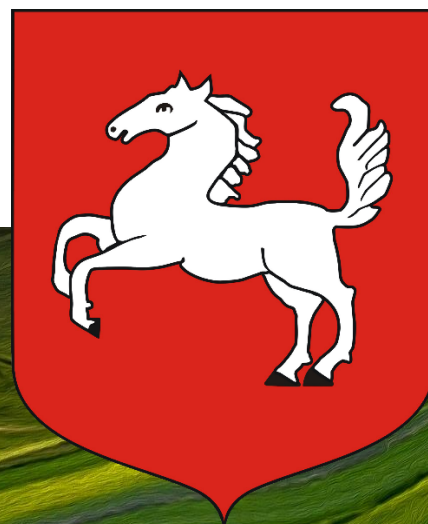
Dobry stan budynków, zagospodarowanie miejscowości (ratusz oraz plac wokół (siedziba Urzędu Gminy, USC, GOPS, Zakładu Komunalnego), przebudowane targowisko z parkingiem; **Urozmaicona, stojąca na wysokim poziomie i bogatsza niż w sąsiednich gminach oferta w zakresie kultury i turystyki, promenada nad stawem** (zbiornik wodny, staw), rewitalizacja Synagogi, zabytki; **Infrastruktura dostępna mieszkańcom** (zmodernizowane remizy strażackie i świetlice wiejskie (Rozięcín, Nowy Majdan), modernizacja Domy Kultury; **Obiekty służące edukacji dzieci** (odnowiony budynek: szkoła, przedszkole; place zabaw); **Przeprowadzone remonty dróg gminnych i budowa dróg go pól**; **Położenie gminy** (obszar łączenia się trzech kultur; blisko dużych miast (Zamość, Chełm) oraz granicy); **Walory przyrodnicze i krajobrazowe.**

Pozostałe atuty wskazane przez mieszkańców to: zarządzanie gminą, odrestaurowane źródła na terenie gminy, duży potencjał do odzyskania praw miejskich, pozyskiwanie środków na rozwój turystyki i rekreacji, sklepy (m.in. Biedronka), trasy turystyczne, rekreacyjne, aktywność miejscowej ludności, rozwój ekonomii społecznej, nowe kadry (GCKSiT), światłowód, promocja gminy, rozwój odnawialnych źródeł energii.

Do obszarów problemowych, które wymagają interwencji należą – spójnie wymienione już w innych grupach wniosków – obszary interwencji, działania:

Rynek pracy (brak zakładów pracy (miejsc pracy), bezrobocie, brak zakładów przetwarzania owoców, niski poziom rozwoju przedsiębiorczości); **Niekorzystna demografia** (starzejące się społeczeństwo); **Dostęp do specjalistycznej opieki zdrowotnej**; **Infrastruktura transportowa** (stan dróg (niektórych gminnych, powiatowych, wojewódzkich), brak chodników, zaniedbane pobocza); **Infrastruktura sportowa** (brak stadionu sportowego, kompleksu boisk); **Stan środowiska naturalnego** (dzikie wysypiska w lasach, brak porządku na prywatnych posesjach, działkach, brak kanalizacji i oczyszczalni ścieków, oświetlenie ulic (potrzeba wymiany na - oświetlenie energooszczędne), konieczne środki na rozwój OZE (fotowoltaiki); **Poprawa dostępności transportu publicznego**; **Dostęp do atrakcji turystycznych** (brak ścieżek rowerowych, brak zalewu (potencjalne źródło rozwoju turystyki); **Uporządkowanie nazw ulic wraz z numeracją** (osobne ulice od ich początków – skrzyżowań. Podział np. ul. Chełmskiej, Krasnystawskiej, czy Wojsławice-Kolonii). Osoby z zewnątrz mają kłopoty z odnalezieniem lokalizacji numeru); **Brak sieci gazowniczej**; **Brak posterunku policji**, **Niski poziom kwalifikacji mieszkańców niedopasowany do rynku pracy i potrzeby tworzenia pozarolniczych miejsc pracy**; **Zasięg sieci komórkowych**; **Niedostateczne wykorzystanie atutów dziedzictwa historycznego i turystycznego gminy**; **Brak mieszkań**; **Stan dawnych szkół**; **Stan regulacji prawnych dt. wspólnot wiejskich**.

MISJA I WIZJA GMINY

Misja integruje działania twarde i miękkie, niezbędne we wdrażaniu idei zrównoważonego, wielofunkcyjnego, zintegrowanego rozwoju gminy Wojsławice. Wykorzystanie w sposób kompleksowy, inteligentny i innowacyjny posiadanych potencjałów gminy, a także powiązań funkcjonalno-przestrzennych wymagać będzie efektywnego, wielopoziomowego zarządzania, realizowanego z poczuciem odpowiedzialności za przekazanie gminy, kolejnym pokoleniom, jako miejsca, w którym chce się żyć i pracować. Efektywność zarządzania Gminą będzie można podnosić poprzez wzmocnienie partycypacji społecznej, aktywne włączenie mieszkańców w proces zarządzania, wspieranie i rozwój innowacji społecznych oraz gospodarczych, w tym szczególnie tych, które bazują na potencjałach i specjalizacjach Gminy.

Należy zwrócić szczególną uwagę, że tworzenie innowacji gospodarczych i społecznych wymaga współpracy międzysektorowej, realizowanej przez wybranych liderów i partnerów. W tym celu istotne będzie wykorzystanie posiadanych zasobów instytucjonalnych oraz budowa/pozyskanie nowych. Obecność gminy w licznych partnerstwa m.in. LGD Ziemi Chełmskiej, czy inicjatywa Lubelski Okręg Przemysłu Rolno-Spożywczego, wzmocnieni rozwój kapitału ludzkiego oraz społecznego, będzie sprzyjać przyciąganiu do Gminy Wojsławice inwestycji oraz zasobów ludzkich ulokowanych zarówno w jej dalszym, jak i bliższym otoczeniu.

Kluczowe znaczenie będzie odgrywać umiejętna promocja i marketing gospodarczy, uzupełniony o eksponowanie wartości poznawczych, kulturowych, walorów przyrodniczych i tych o charakterze uzdrowiskowym (marketing turystyczny, marketing terytorialny). Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych wspierać będzie m.in. integrację społeczną oraz zrównoważony rozwój.

Istotnym obszarem rozwojowym będzie budowa marki gminy, świadome kształtowanie jej wizerunku, poprzez:

- budowę oferty atrakcyjnych miejsc pracy,
- rozwój przedsiębiorczości,
- rozwój infrastruktury,
- rozwój rolnictwa, przemysłu rolno-spożywczego, przetwórstwa,
- poprawę dostępności transportowej, komunikacyjnej,
- konkurencyjną ofertę edukacyjno-kulturalno-sportową,
- wyróżniającą się, zintegrowaną ofertę turystyczną.

Do założonych w misji kierunków rozwoju należy również jakość świadczenia usług publicznych oraz poziom współpracy z różnymi grupami interesariuszy.

Jakość i dostępność usług publicznych w dużej mierze świadczyć będzie o tym, w jakim stopniu zarządzający gminą kierują się przyjętą misją. Utrzymanie wysokiej efektywności zarządzania i wdrażanie innowacyjnych rozwiązań rozwojowych zależy będzie od potencjału kadrowego.

M I S J A

Gmina Wojsławice chce rozwijać się w sposób zintegrowany i zrównoważony, uwzględniający unikatowe uwarunkowania produkcji rolnej, walory przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe, stwarzając warunki do rozwoju przedsiębiorczości oraz zabiegając o poprawę jakości życia mieszkańców. Nowy model rozwoju gminy uwzględnia integrację trzech kluczowych obszarów:

- ekonomicznego - uwzględniającego wzrost gospodarczy, zapewniający wystarczającą ilość dóbr i usług, rozwój innowacyjnego, ekologicznego rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego, przemysłu drzewnego;
- ekologicznego - obejmującego ochronę zasobów naturalnych, poprawę stanu środowiska;
- społecznego - dotyczącego poprawy jakości życia ludności, zaspokajania jej potrzeb.

Gmina Wojsławice chce wyróżniać się jakością i dostępnością usług publicznych, troszczyć się o bezpieczeństwo mieszkańców, poprzez zapewnienie zrównoważonego, trwałego, wielofunkcyjnego i innowacyjnego rozwoju gospodarczego gminy, opartego na endogenicznych potencjałach, zdolnościach innowacyjnych posiadanych zasobów, z jednoczesnym poszanowaniem zasad ładu przestrzennego, zgodnie z ideą zielonej transformacji, a także wysokiej ekokultury.

Gmina Wojsławice chce być przyjazną przestrzenią dla mieszkańców, przedsiębiorców i turystów poprzez współpracę w obszarze OSI Żywicielskiego (wyznaczonego w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego) oraz utworzenie Wojsławickiego Parku Kulturowego

Każda jednostka terytorialna dąży do rozwoju, rozumianego jako nieustanna poprawa sytuacji finansowej, gospodarczej i społecznej, polepszanie warunków życia mieszkańców, estetyki, dbałość o środowisko oraz wzrost znaczenia na tle innych jednostek. Gmina Wojsławice podejmie odpowiednie działania oraz przystąpi do realizacji nowych inwestycji, a w wielopoziomym zarządzaniu, wzmocni rozwiązania partycypacyjne. Proponowane przekształcenie funkcjonalne gminy z typowo rolniczej na turystyczno-rolniczą, z mocnym akcentem położonym na rozwój przetwórstwa i przemysłu rolno-spożywczego, da nowe miejsca pracy, ciekawe miejsca rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców gminy oraz osób z zewnątrz, poprawi także wizerunek gminy.

Mimo atrakcyjnych turystycznie terenów gminy, jej zagospodarowanie turystyczne jest niewystarczające. Jednym z głównych powodów takiej sytuacji jest nierozwiązana sytuacja prawna

Wspólnot Wiejskich, brak kompleksowego opracowania oferty turystycznej, ograniczony dostęp do bazy noclegowej, gastronomicznej, informacji turystycznej, brak wyróżniających się atrakcji (mogących konkurować z ofertą innych gmin turystycznych w Polsce). Baza handlowo-usługowa także jest skromna. Gminę wyróżniają obecne źródłiska, wąwozy oraz trójkulturowość, rozpoznawalność przez dzieła literackie Andrzeja Pilipiuka, zróżnicowana baza obiektów kultury i zabytków. Przez gminę przebiega droga wojewódzka nr 846, sieć dróg powiatowych, jednak wymagają one remontów, modernizacji. Na terenie gminy są dobrze oznakowane ścieżki edukacyjne, szlaki rowerowe. Strategiczne zagospodarowanie endogenicznych potencjałów, zgodnie z zasadami ładu przestrzennego i ekokultury. Niemniej ważnym kierunkiem rozwoju jest zrównoważony rozwój ekologicznego, innowacyjnego rolnictwa i przetwórstwa oraz przemysłu rolno-spożywczego. W gospodarce opartej na wiedzy, ważne będzie w tych przemianach uzupełnianie wiedzy i kooperacja z podmiotami wnoszącymi nową jakość, dynamikę przedsiębiorczości, aktywności zawodowej. Nie bez znaczenia będzie realizacja innowacji społecznych oraz rozwój ekonomii społecznej.

Wybór priorytetów rozwoju musi być zgodny z modelem zrównoważonego rozwoju. Mieszkańcy podczas etapu diagnostycznego, zwrócili uwagę na potrzebę poprawy warunków życia oraz obszarów związanych z prowadzeniem działalności rolniczej, a także poza rolniczej (udogodnienia dla inwestorów i przedsiębiorców). Systematyczna poprawa życia mieszkańców oraz budowa przewagi konkurencyjnej we współpracy z partnerami (innymi JST, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami, gospodarzami) stanowi determinant rozwojowy, który odnosi się również dla planowania rozwoju Gminy Wojsławice.

Przy określaniu wizji rozwoju gminy wzięto pod uwagę następujące czynniki:

- uwarunkowania rozwoju gminy zdefiniowane w analizie SWOT jako mocne i słabe strony gminy, a także potencjalne szanse i zagrożenia,
- obowiązujące dokumenty strategiczne, zarówno te na poziomie gminy, jak i wyższym – na poziomie województwa i kraju,
- kompetencje samorządu gminnego, które stanowią punkt wyjścia do określenia działań i kluczowych projektów dla rozwoju gminy,
- instrumenty i programy finansowe, dostępne dla gminy w ramach obecnej perspektywy Unii Europejskiej,
- konsultacje społeczne, przeprowadzone w formie warsztatów i badań ankietowych.

Z przeprowadzonej diagnozy Gminy Wojsławice wynika, że gmina boryka się z wieloma poważnymi problemami rozwojowymi. Ogólnie można stwierdzić, że problemy te są typowe dla wielu gmin wiejskich w Polsce Wschodniej i dotyczą głównie słabo rozwiniętej sieci transportowej, podstawowej infrastruktury technicznej oraz niskiej jakości kapitału ludzkiego, a także niekorzystnej demografii. Czynniki te mają decydujący wpływ na słabo funkcjonującą gospodarkę lokalną, zdominowaną w dużym stopniu przez rozdrobnione i nisko dochodowe rolnictwo (pomimo trwającego procesu scalania gruntów) oraz słabo rozwiniętą przedsiębiorczość pozarolniczą. Z kolei słabo funkcjonująca gospodarka nie jest w stanie zapewnić mieszkańcom

wystarczającej ilości, atrakcyjnych miejsc pracy, przez co sytuacja materialna i jakość życia wielu gospodarstw domowych uzależniona jest w zbyt dużym stopniu od dochodów socjalnych.

Z drugiej strony gmina dysponuje znaczącymi atutami m.in. warunkami do prowadzenia działalności rolniczej (gleby, klimat), potencjał walorów przyrodniczo-krajobrazowych, leczniczych (źródlika), obiekty kultury i zróżnicowana oferta kulturalna, aktywność mieszkańców, poziom oferty edukacyjnej, które jeśli zostaną we właściwy sposób wykorzystane, mogą doprowadzić do uruchomienia pozytywnych mechanizmów rozwoju gminy. Świadomość marginalizacji społeczno-gospodarczej i pogłębiających się problemów związanych z niekorzystną demografią oraz nieatrakcyjnym rynkiem pracy są ważnym przesłaniem, które istotne jest w planowaniu rozwoju Gminy Wojsławice w latach 2021-2027 z kontynuacją do roku 2030.

Najwięcej wskazań w przeprowadzonej diagnozie, uzyskała wizja gminy przedsiębiorczej, atrakcyjnej dla inwestorów i tworzącej atrakcyjne miejsca pracy. Stąd ważnym przedsięwzięciem będzie rozwój współpracy w ramach Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego oraz utworzenie kompleksowej oferty Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Na kolejnych pozycjach znalazła się: wizja gminy ekologicznej, dbającej o środowisko naturalne, wizja gminy atrakcyjnej dla turystów, wizja gminy zapewniającej dostęp do wysokiej jakości usług społecznych.

Wizja gminy przedsiębiorczej, atrakcyjnej dla inwestorów i tworzącej atrakcyjne miejsca pracy, to również pokłosie kryzysu wywołanego pandemią Covid-19. Piętrzące się problemy społeczne, ekonomiczne, gospodarcze, powodują potrzebę adaptacji do nowych warunków. Obecna sytuacja, nieplanowana i znacznie utrudniająca zarządzanie gminą, stanowi wyzwanie, z którym najszybciej można sobie poradzić poprzez integrację zasobów, współpracę, innowacje i internacjonalizację.

Wizja gminy Wojsławice w perspektywie roku 2030, rozumiana jest jako postrzegany i jednocześnie pożądaný przez zarząd gminy, mieszkańców, lokalnych liderów, przedsiębiorców – obraz, wizerunek wypracowany przez kolejne lata.

Docelowo Gmina Wojsławice ma być nowoczesną i atrakcyjną przestrzenią, znaną w Polsce i Europie, z bogatą ofertą turystyczno-rekreacyjną, wykorzystującą swoje endogeniczne potencjały: urodzajne ziemie, klimat, walory przyrodniczo-krajobrazowe, unikalne formy przyrody ożywionej, tradycję i dziedzictwo oraz inicjatywy lokalne, ekonomię społeczną do podnoszenia jakości życia mieszkańców i tworzenia konkurencyjnej oferty produkcji rolniczej, przetwórstwa, przemysłu rolno spożywczego, drzewnego, usług leczniczych, edukacyjnych, rekreacyjnych oraz wypoczynkowych.

W deklaracji wizji zwraca uwagę podkreślenie pełnej dostępności i otwartości Gminy Wojsławice na nowe wyzwania i współpracę z różnymi grupami interesariuszy. Zgodnie z intencją osób

opracowujących dokument, gmina ma być otwarta na różne grupy chcące zarówno tutaj mieszkać, pracować, jak i wypoczywać, leczyć się, a także inwestować.

Wolą mieszkańców jest otwarcie się na nowe wyzwania i oczekiwania gości, turystów, przedsiębiorców czy potencjalnych inwestorów. Zapis ten należy jednocześnie rozumieć bardzo konkretnie jako wolę szczególnego otwarcia się na osoby starsze, niepełnosprawne, leczące się i wypoczywające na terenie gminy, a co za tym idzie zwrócenie szczególnej uwagi na usuwanie wszelkich barier architektonicznych dla tej grupy osób oraz dostosowanie całej Gminy do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych.

W deklaracji wizji Gminy Wojsławice zwraca uwagę chęć konkurowania z najlepszymi europejskimi miejscowościami i stworzenie takiej oferty, która pozwoli na skuteczne zaistnienie na międzynarodowym rynku usług turystycznych, rekreacyjnych oraz edukacyjnych. Na podkreślenie zasługuje także chęć otwarcia się na nowe grupy odbiorców – bez odchodzenia od wieloletniej tradycji gminy o profilu zdecydowanie rolniczym, dziś wyraża się wolę budowania oferty szerszej, obejmującej innowacyjne, ekologiczne, precyzyjne rolnictwo, przetwórstwo i przemysł rolno-spożywczy. Niemniej ważna będzie troska o budowanie ładu przestrzennego opartego na zasadach zrównoważonego rozwoju. Działania gminy w obszarze edukacji ekologicznej i rozwoju przemysłu drzewnego, powinny być wspierane przez Nadleśnictwo Chełm.

Wizja gminy wskazuje na ogromną wagę i bogactwo tradycji, dziedzictwa kulturowego, które z jednej strony powinno być pielęgnowane i rozwijane, a z drugiej służyć także budowaniu atrakcyjnej oferty gospodarczej dla gości odwiedzających gminę i stanowić dodatkową zachętę do spędzania tu wolnego czasu.

Warto także zwrócić uwagę na docenienie zaangażowania szeroko rozumianego społeczeństwa obywatelskiego w budowanie nowej wizji rozwoju gminy. Szerokie otwarcie się na pobudzenie aktywności społeczno-gospodarczej mieszkańców i zachęcanie ich do włączania się w procesy rozwojowe może być jednym z kluczy do sukcesu Gminy Wojsławice w najbliższym dziesięcioleciu.

Rozwój infrastruktury transportowej i komunikacji ograniczy trwałą marginalizację oraz peryferyzację gminy. Wdrażanie innowacji, cyfryzacja w trosce o poprawę komfortu życia mieszkańców, to odpowiedź na zidentyfikowane w sposób szczególny problemy podczas pandemii Covid-19. Gmina ma trwale rozwijać się dzięki elastyczniejszej, kreatywnej i adaptacyjnej odporności na nadchodzące zmiany społeczno-gospodarcze, w tym mające charakter kryzysów strukturalnych, implikowane zarówno przez ponadlokalne uwarunkowania już znane jak: zmiany klimatyczne, polityki transformacji energetycznej, infrastrukturalne, społeczne itp., cyfryzacja, robotyzacja, sztuczna inteligencja, big data, Internet Rzeczy, pandemie i restrykcje ją ograniczające, jak i przez ponadlokalne uwarunkowania trudne dziś do przewidzenia. Gmina musi być zdolna odnaleźć swoje miejsca, nisze, rynki itp. nawet w silnie zmieniających się uwarunkowaniach gospodarczych – wielofunkcyjna branżowo. Przywrócenie funkcji społeczno-

gospodarczych obiektom i terenom zdegradowanym poprzez rewitalizację, co umożliwi nadanie im nowych funkcji społeczno-gospodarczych i umożliwi zbudowanie przestrzeni atrakcyjnej, bezpiecznej i przyjaznej mieszkańcom, turystom, przedsiębiorcom.

Konstruując treść wizji, brano pod uwagę potencjały Gminy (atuty, szanse, słabe strony i zagrożenia) i obecne trendy (wskazane m.in. w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, na których zbudowana została Strategia).

W I Z J A

Gmina Wojsławice dąży do stworzenia wysokiej jakości warunków do życia, pracy, rozwoju i inwestowania na terenie gminy, poprzez zrównoważony rozwój sfery społecznej, gospodarczej, przestrzennej oraz lepszą integrację społeczności lokalnej, a także troskę o środowisko naturalne, ład przestrzenny oraz wdrożenie inteligentnych specjalizacji, innowacji i wielofunkcyjny rozwój.

Rozwój gminy determinowany jest w oparciu o wykorzystanie endogenicznych potencjałów gminy tj. potencjału rolniczego (bazy surowca), potencjału dziedzictwa historyczno-kulturowego oraz potencjału przyrodniczego (walory przyrodnicze, kapitał ekologiczny, walory krajobrazowe, atrakcje turystyczne), a także potencjału społecznego.

Istotnym kierunkiem są działania rozwój ekonomii społecznej, organizacji pozarządowych i partnerstw gminy (w tym inicjatywy Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego na OSI Żywicielski) oraz budowa kompleksowej oferty Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Kluczowy jest również rozwój w oparciu o kompleksowy Plan Rozwoju Przedsiębiorczości, Edukacji i Kultury, a także troska o infrastrukturę poprawiającą dostępność komunikacyjną i inwestycyjną.

Ważnym elementem jest projektowanie i wdrażanie inwestycji, mających na uwadze ochronę środowiska naturalnego, ład przestrzenny i ekologię.

Oczekuje się, że Gmina Wojsławice w 2030 roku, będzie:

- miejscem bardziej przedsiębiorczym, atrakcyjnym do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej, inwestowania,
- dysponowała lepiej rozwiniętą gospodarką lokalną, charakteryzującą się większą ilością miejsc pracy i bardziej efektywnym, zrównoważonym i innowacyjnym rolnictwem,

przetwórstwem, przemysłem rolno-spożywczym i drzewnym, dobrze prosperującą turystyką,

- gminą z lepiej wykształconymi i bardziej aktywnymi społecznie mieszkańcami,
- gminą zintegrowaną społecznie i zarządzaną zgodnie z zasadami partnerstwa.

Sposób i zakres monitorowania zakładanych zmian został szczegółowo przedstawiony w rozdziale dotyczącym systemu monitorowania realizacji strategii.

OBSZAR WIZJI nr. 1. – Rozwój w oparciu o wykorzystanie endogenicznych potencjałów gminy tj. potencjału rolniczego (bazy surowca), potencjału dziedzictwa historyczno-kulturowego oraz potencjału przyrodniczego (walory przyrodnicze, kapitał ekologiczny, walory krajobrazowe, atrakcje turystyczne), a także potencjału społecznego.

W tym obszarze gmina pretenduje do bycia ośrodkiem o znaczeniu regionalnym, o profilu turystycznym, leczniczym, kulturalnym i rolniczym. Atrybutem – po przeprowadzonych badaniach właściwości wody w źródłiskach – może stać się określenie Wojsławice – Zdrój. Gmina może w ten sposób rozwinąć charakter uzdrowiskowy, z wyspecjalizowanymi usługami zdrowotnymi i prozdrowotnymi, usługami ekosystemowymi, atrakcyjną ofertą turystyczną i kulturalną, zintegrowanym dążeniem do zaspokajania potrzeb mieszkańców, turystów i pozostałych interesariuszy m.in. inwestorów.

Zintegrowany i zrównoważony, wielofunkcyjny rozwój obejmować będzie również ekologiczne, innowacyjne, precyzyjne rolnictwo, przetwórstwo, przemysł rolno-spożywczy i przemysł drzewny. W gminie powinny być wdrażane innowacje, nowoczesne technologie, cyfryzacja oraz ekologiczne rozwiązania (OZE), aby skutecznie wykorzystywać lokalizację i posiadane potencjały.

Kluczowym wsparciem będzie współpraca z innymi samorządami, rolnikami, organizacjami pozarządowymi, uczelniami, inwestorami, a nade wszystko wewnętrzna współpraca pomiędzy władzami gminy a mieszkańcami.

OBSZAR WIZJI nr. 2. – Rozwój w oparciu o idee ekonomii społecznej, organizacje pozarządowe i partnerstwa gminy (krajowe, zagraniczne, dwu, trój i czterosektorowe).

Liczne inicjatywy mieszkańców, organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje), spółdzielnie socjalne i partnerstwa gminy, umożliwiają realizację przedsięwzięć, które rozwijają potencjał gminy. Istotne znaczenie w rozwoju gminy, w tym zwłaszcza w kształtowaniu jej przewagi konkurencyjnej, będą odgrywać współtworzone przez władze samorządu organizacje, wśród których szczególnie ważne znaczenie mają:

- Stowarzyszenia, agencje oraz fundacje o gminnym i ogólnopolskim zasięgu działania,
- Organizacje wspierania przedsiębiorczości,
- Spółdzielnie, Zakłady Pracy Chronionej,
- Ochotnicze Straże Pożarne,
- Spółki w partnerstwie z innymi samorządami oraz spółki w partnerstwie ppp,
- Instytucje i organizacje samorządu gospodarczego.

Rozwój przedsiębiorczości opartej na ekonomii społecznej stanowi ważną składową podejmowanych inicjatyw gospodarczych i społecznych w gminie. Akcent działalności ww. podmiotów, dotyczy innowacji, nastawienia na rozwiązanie problemu. Prowadzone dotychczasowe aktywności, będą wzmocnione przez nowe działania. Aktywność obejmie świadczenie usług turystyczno-rekreacyjnych, około leczniczych, kulinarnych, kulturalnych, sportowych, ze szczególnym uwzględnieniem promocji i sprzedaży lokalnych produktów i usług korzystających z lokalnego dziedzictwa kultury, walorów przyrodniczo-krajobrazowych.

OBSZAR WIZJI nr. 3. – Rozwój w oparciu o kompleksowy Plan Rozwoju Przedsiębiorczości, Edukacji i Kultury.

Ważnym elementem poprawy jakości życia mieszkańców jest podniesienie jakości kształcenia na terenie gminy poprzez niwelowanie różnic w kształceniu dzieci z obszarów wiejskich m.in. poprzez cyfryzację, nowoczesne programy kształcenia, współpracę międzynarodową, współpracę z Uczelniami Wyższymi, instytucjami kultury i przedsiębiorstwami. Promowanie elementów tożsamości regionalnej, przedsiębiorczości, ułatwienie dostępu do praktyk dla uczniów, kultury fizycznej, będzie sprzyjać rozwojowi oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowej, a także powstawaniu nowych przedsiębiorstw, w tym start-upów. *Kompleksowy Plan Rozwoju Przedsiębiorczości, Edukacji i Kultury* będzie integrował działania w obszarze przedsiębiorczości, edukacji i kultury, sprzyjając efektywnej współpracy jednostek odpowiedzialnych przedmiotowo za poszczególne obszary i zmierzał do utworzenia Wojsławickiego Parku Kulturowego. Efektem tej współpracy powinna być zintegrowana, kompleksowa oferta kulturalna, edukacyjna, turystyczna oraz wspólne inicjatywy typu: Ośrodka Wsparcia Przedsiębiorczości i Aktywizacji Zawodowej, Centrum Rozwoju Turystyki Wiejskiej oraz przedsięwzięcia z szeroką grupą partnerów. Miejscem organizacji i zarządzania Wojsławickim Parkiem Kulturowym powinna być docelowo spółka celowa.³⁸

³⁸ Typu: Zoom Natury w Janowie Lubelskim.

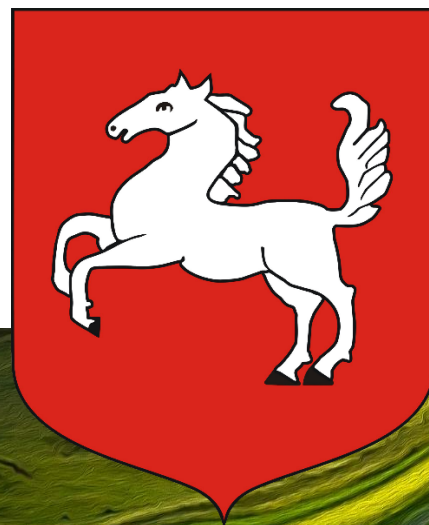
OBSZAR WIZJI nr. 4. – Rozwój w oparciu o infrastrukturę poprawiającą dostępność komunikacyjną i inwestycyjną.

Istnieje silna korelacja pomiędzy dostępnością komunikacyjną, a gospodarczym potencjałem gminy Wojsławice, dlatego dobra i poprawiająca się dostępność komunikacyjna jest jednym z podstawowych celów działalności władz gminy. Kluczową kwestią rozwojową są działania na rzecz poprawy infrastruktury komunikacyjnej i dynamizacji wzrostu społeczno-gospodarczego. Gmina dąży do włączenia się w ponadlokalną i krajową sieć dróg, aby zwiększyć możliwość pozyskania nowych inwestorów oraz odbiorców usługi i produktów oferowanych lokalnie, a także pozyskać nowych mieszkańców. Nowe tereny inwestycyjne wyznaczone w aktualizowanym Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego, stanowiąc będą istotny potencjał, który we współpracy z partnerami Lubelskiego Okręgu Przemysłu-Rolno Spożywczego, będzie służył przyciąganiu inwestycji.

OBSZAR WIZJI nr. 5. – Rozwój w oparciu o ochronę środowiska naturalnego.

Zwiększa się świadomość ekologiczna, samorząd gminy i jej mieszkańcy uaktywnili się w działaniach na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego, ochrony walorów krajobrazowych gminy: turystycznych, leczniczych i rekreacyjnych, ładu przestrzennego i polepszenia warunków życia, w społeczności gminy wzrasta poczucie tożsamości z miejscem, wzrastają więzi z sąsiadami, wzrasta lokalny patriotyzm i wola współkreowania swojego „miejsca na ziemi”. Troska o ochronę czystości powietrza, wody, gleby wpływa na poprawę atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej gminy. Planowane inwestycje w obszarze poprawy retencji, zasobów wodnych, energetyki odnawialnej, budowy sieci kanalizacyjnej i dodatkowej oczyszczalni, przydomowych oczyszczalni ścieków, wymiana oświetlenia, wyznaczenie ścieżek edukacyjnych, turystycznych i rowerowych – stanowi ważne wyzwanie rozwojowe, które w sposób znaczący przyczyni się do zrównoważonego rozwoju rolnictwa, poprawy ładu przestrzennego i ekologii.

CELE, KIERUNKI I PROPOZYCJE DZIAŁAŃ

Kluczem do zmiany statusu ekonomicznego gminy i jej mieszkańców powinno być przede wszystkim ukierunkowanie działań na poprawę efektywności lokalnej gospodarki, z wykorzystaniem swojego położenia na mapie regionu oraz licznych atutów. Powinno się to odbywać poprzez lepsze wykorzystanie zasobów wewnętrznych gminy, tkwiących w endogenicznych potencjałach m.in. w sektorze rolnym, jak i pozarolnym – na przykład poprzez aktywne wspieranie lokalnej przedsiębiorczości. W swoich strategicznych działaniach gmina powinna również zadbać o poprawę swojej atrakcyjności w celu przyciągnięcia potencjalnych inwestorów i turystów z zewnątrz.

Należy dążyć do poprawy stanu infrastruktury technicznej oraz poprawy funkcjonalności terenów inwestycyjnych, do rozwoju przedsiębiorczości związanej z przetwórstwem, przemysłem rolno-spożywczym, przemysłem drzewnym, rekreacją i turystyką (wykorzystującą zasoby kultury, walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz lecznicze (źródłiska). Działaniom tym powinna towarzyszyć aktywna, nowoczesna promocja gminy, cyfryzacja, współpraca z różnymi partnerami (samorządami, uczelniami, instytucjami otoczenia biznesu, instytucjami obsługującymi rolników i przedsiębiorców oraz turystów) oraz poprawa efektywności zarządzania gminą, a co za tym idzie, lepsze wykorzystanie zasobów ludzkich do jak najwyższej absorpcji środków unijnych skierowanych na rozwój samorządów lokalnych w Polsce Wschodniej.

Pożądanym kierunkiem rozwoju gminy powinno być doprowadzenie do większej integracji społecznej w gminie oraz poprawy jakości kapitału ludzkiego. Lepsza jakość kapitału ludzkiego i społecznego wpłynie korzystnie na ogólną atrakcyjność gminy oraz wywoła dodatkowe mechanizmy rozwojowe. Środkiem do osiągnięcia tego celu powinny być nie tylko inwestycje w rozwój infrastruktury społecznej, ale również działania skierowane na podnoszenie poziomu kwalifikacji mieszkańców oraz mobilizowanie ich do większej aktywności społecznej, przy jednoczesnym ograniczaniu negatywnych zjawisk ubóstwa i wykluczenia społecznego (poprzez ekonomię społeczną). Istotnym obszarem działań gminy będzie podejmowanie inicjatywy na rzecz zapewnienia opieki osobom starszym i niepełnosprawnym.

PRIORYTETY ROZWOJU OPARTEGO NA ZASADACH ŁADU PRZESTRZENNEGO I RESPEKTUJĄCE KAPITAŁ EKOLOGICZNY GMINY WOJSŁAWICE.

1. Ośrodek Trzech Kultur w Majdanie Ostrowskim.

Kierunek rozwoju: dobra baza do organizacji: plenerów, konferencji, szkoleń, warsztatów, zielonych szkół, wydarzeń edukacyjno-rekreacyjnych. Docelowo miejsce powinno stanowić Ośrodek Innowacji Społecznych. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: rozbudowanie infrastruktury noclegowej i sanitarnej oraz dodatkowych miejsc na spotkania na świeżym powietrzu (z wykorzystaniem działki wokół obiektu oraz działki położonej poniżej Ośrodka). Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń

wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe).

2. Izba Tradycji Ziemi Wojsławickiej.

Kierunek rozwoju: Dobra baza do organizacji wystaw czasowych, kameralnych koncertów, spotkań autorskich, cyklicznych wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych. Synagoga posiada unikalny dostęp do światła dziennego, który sprzyja aranżacji niezwyklej atmosfery. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: konieczne jest poszerzenie oferty sprzedaży pamiątek, publikacji, gadżetów związanych z gminą. Ważne jest uszczegółowienie opisów ekspozycji. Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych.

3. Ośrodek Dawnych Kultur i Tradycji w Rozięcinie.

Kierunek rozwoju: Dobra baza do inicjatywy typu wioska tematyczna, bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych. Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych m.in. organizacji wydarzeń kulturalno-edukacyjno-rekreacyjnych. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: zorganizowanie potrzebnych rekwizytów, strojów, naczyń, powozów itp., zorganizowanie miejsc dla kilku grup równoczesnego uczestniczenia w prowadzonych programach (wzorem innych wiosek tematycznych w kraju i zagranicą) i konsumpcji (zadaszone wiaty, ponieważ dla ruchu turystycznego wiosek tematycznych ważna jest przepustowość przyjmowania grup indywidualnych i zorganizowanych).

4. Dom Kultury w Wojsławicach.

Kierunek rozwoju: Dobra baza do organizacji wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych i rekreacyjnych. Siedziba inicjatywy Wojsławickiego Parku Kulturowego – łączącej w jedną, kompleksową ofertę sprzedażowo-promocyjną produkty i usługi gminy Wojsławice, których adresatami są: turyści, szkoły, instytucje, uczelnie wyższe, interesariusze krajowi i zagraniczni.

Planowanie interwencji/inwestycji: Poszerzenie infrastruktury zewnętrznej o nowe przestrzenie umożliwiające realizację wydarzeń na zewnątrz obiektu. Podjęcie współpracy z Uczelniami Wyższymi i Instytucjami Kultury typu: Muzeum Narodowe w Lublinie w celu organizacji plenerów, konferencji, spotkań autorskich warsztatów, wystaw, aukcji. Kreowanie, rozwijanie oferty i infrastruktury ośrodków łączących funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce. Utworzenie *Młodzieżowej Strefy Kultury* – oferty dedykowanej młodzieży.

5. Koci Dołek w Majdanie Ostrowskim.

Kierunek rozwoju: Potencjał miejsca tj. teren, obiekty (w tym: Izba Tradycji), do organizacji centrum wioski tematycznej. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: Organizacja wioski tematycznej wzorem może być Zagroda Guciów (miejsce tradycji i tradycyjnego, lokalnego jedzenia) oraz Wioska Darów Lasu, Wioska Sześciu Zbóż, Wioska Smaków na Dolnym Śląsku. Uzupełnieniem oferty może być Ogród Zmysłów (ogród zielarski z możliwością samodzielnego sadzenia i zbierania ziół oraz przygotowywania naparów, maści, nalewek z ziół). Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych.

6. Ośrodek Kultury i Tradycji Pożarnictwa w Wojsławicach-Kolonii.

Kierunek rozwoju: Ośrodek docelowo ma pełnić funkcję Muzeum Pożarnictwa, odbywają się tutaj próby zespołów muzycznych, spotkania kół zainteresowań, spotkania okolicznościowe. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie Interwencji: Rozwój aktywności mieszkańców i kapitału społecznego. Organizacja zaplecza do rozwoju nowych wydarzeń podnoszących atrakcyjność oferty turystycznej i kulturalnej gminy.

7. Ścieżka edukacyjna i źródło w Starym Majdanie.

Kierunek rozwoju: dobra baza na weekendowe wycieczki za miasto oraz wycieczki szkolne.

Planowanie interwencji/inwestycji: trasa biegnąca wąwozem wymaga poprawy warunków użytkowania (zamontowanie barierki drewnianej, utwardzenie podłoża w miejscach podmokłych, kosze na śmieci). Teren przy źródle wymaga rozbudowy infrastruktury typu: dodatkowe miejsca parkingowe (z uwzględnieniem autokaru), toalety, dodatkowe wiaty do konsumpcji, parking dla rowerów, miejsce sprzedaży (biletów, małej gastronomii, pamiątek związanych z Gminą Wojsławice i literaturą pióra Andrzeja Filipiuka), oświetlenie. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

8. Krynica w Rozięcinie.

Kierunek rozwoju: dobra baza na weekendowe wycieczki za miasto, organizację spotkań, pole namiotowe. W pobliskiej remizie OSP istnieje możliwość organizacji zaplecza gastronomicznego dla turystów oraz osób chcących skorzystać z noclegów (wypożyczalnia namiotów, materacy, rowerów). Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: organizacja pola namiotowego, toalet i natrysków, koszy na śmieci, miejsc na zorganizowanie grilla, ogniska. Zamontowanie siatek ochronnych na krynicy, aby uniknąć wypadków. Przed wjazdem organizacja miejsc parkingowych dla 10-15 samochodów.

9. Na Wygon - źródelko ul. Grabowiecka.

Kierunek rozwoju: dobra baza na weekendowe wycieczki za miasto, organizację spotkań, pole namiotowe. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: organizacja pola namiotowego, toalet i natrysków, koszy na śmieci, miejsc na zorganizowanie grilla, ogniska. Budowa kilku mostków na źródelku, huśtawek i troska o uporządkowanie dojścia do źródelka. Organizacja boiska do piłki plażowej, trawiastego boiska do badmintonu oraz budowa ekologicznego oświetlenia.

10. Stawy na wypuście w Czarnołożach.

Kierunek rozwoju: dobra baza dla wędkarzy, miejsce wypoczynkowo-rekreacyjne.

Planowanie interwencji/inwestycji: organizacja dodatkowych pomostów, miejsc do siedzenia, koszy na śmieci, miejsc parkingowych (również na samochody z przyczepką kempingową). Możliwe poszerzenie lustra wody i zorganizowanie stanowisk do łowienia ryb.

11. Zbiornik wodny w Wojsławicach.

Kierunek rozwoju: dobra baza dla wędkarzy. Miejsce wypoczynkowo-rekreacyjne. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: Organizacja zaplecza gastronomicznego i miejsc do spędzania czasu przez turystów (szczególnie tych korzystających z oferty turystycznej gminy oraz pozostających na nocleg). Wzorem może być park z *foodtrackami* i miejscami do konsumpcji z Krakowa (<https://www.krakowfoodie.pl/2021/03/bezogrodek-powstaje-w-nowej-lokalizacji/>).

12. Stara plebania.

Kierunek rozwoju: dobra baza na zorganizowanie *Centrum Rozwoju Ekorozwoju i Ochrony Środowiska Naturalnego* we współpracy z Nadleśnictwem Chełm (wzorem Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Janowie Lubelskim).

Planowanie interwencji/inwestycji: Rewitalizacja obiektu i nadanie mu nowych funkcji społeczno-gospodarczych.

13. Targowisko.

Kierunek rozwoju: dobra baza handlowa i wystawiennicza.

Planowanie interwencji/inwestycji: Organizacja jarmarków tematycznych oraz wystaw np. florystycznych, targów roślin ozdobnych, targów staroci. W przyszłości ewentualna rozbudowa terenu targu z uwzględnieniem miejsc parkingowych, sanitariatów i koszy na śmieci oraz miejsc gastronomicznych.

14. Centrum Wojślawic.

Kierunek rozwoju: organizacja centrum rozwoju gospodarczego i turystycznego gminy. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojślawickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: organizacja punktu obsługi przedsiębiorców i inwestorów w Urzędzie Gminy oraz punktu informacji turystycznej w jednej z zabytkowych kamienic/ chałup w rynku. Rewitalizacja starej zabudowy. Program estetyki zabudowy w centrum Wojślawic. Zazielenienie centrum Wojślawic i budowa małej architektury miejskiej m.in. małej fontanny i ławeczek.

15. Remizy OSP/ świetlice wiejskie.

Kierunek rozwoju: Termomodernizacja remiz OSP, świetlic wiejskich, umożliwiła powstanie dobrej bazy do rozwoju kapitału społecznego oraz bazy gastronomiczno-noclegowej.

Planowanie interwencji/inwestycji: Opracowanie Gminnego Programu Rozwoju Innowacji Społecznych we współpracy jednostek kultury, przedstawicieli szkoły i organizacji pozarządowych, a także pracowników Urzędu Gminy, powinno umożliwić rozwój aktywności społeczności lokalnej, a szczególnie twórców ludowych i utalentowanej młodzieży. Budowa oferty zajęć, wydarzeń powinna uwzględniać trendy i potrzeby mieszkańców. Nad realizacją programu, powinna czuwać powołana przez Wójta Gminy – Społeczna Rada Kultury i Innowacji Społecznych. Zaplecze obiektów powinno służyć również organizacji ruchu turystycznego m.in. wakacyjne schroniska młodzieżowe, punkty gastronomiczne. Tereny wokół remiz/ świetlic wiejskich powinny posiadać miejsca do zaparkowania samochodów, rowerów.

16. Boisko wielofunkcyjne przy szkole w Wojślawicach-Kolonii.

Kierunek rozwoju: Miejsce stanowi dobrą bazę do rozwoju sportu, wydarzeń sportowych i kulturalnych. Boisko wielofunkcyjne umożliwia grę w piłkę koszykową, siatkową, ręczną, piłkę nożną lub tenis.

Planowanie interwencji/inwestycji: Możliwość rozwoju oferty sportowo-rekreacyjno-leczniczej mieszkańców, zwłaszcza dzieci i młodzieży.

17. Edukacja - Zespół Szkolno-Przedszkolny.

Kierunek rozwoju: Oferta edukacyjna, zajęć pozalekcyjnych oraz osiągnięcia uczniów gminy Wojślawice stanowią dobrą bazę do nowych wyzwań, których celem powinno być kształtowanie wysokich kwalifikacji mieszkańców gminy.

Planowanie interwencji/inwestycji: Dalsze wsparcie umiędzynarodowienia oferty edukacyjnej oraz realizacja projektów, których celem powinna być informatyzacja oferty edukacyjnej, będą stanowić zaplecze rozwojowe kapitału ludzkiego gminy. Zespół Szkolno-Przedszkolny powinien być również miejsce zajęć uzupełniających, podnoszących kwalifikacje osób dorosłych (w popołudniowych godzinach, gdy sale lekcyjne są wolne). Ośrodek Edukacji, który stanowi Zespół Szkolno-Przedszkolny powinien rozwijać również ofertę sportową gminy, poprzez budowę nowych obiektów sportowych np. sali gimnastycznej z zapleczem technicznym tj.

szatniami, toaletami, natryskami, pomieszczeniami do masażu, rehabilitacji. W ten sposób Zespół Szkolno-Przedszkolny wspierać będzie realizację szeroko pojętej kultury fizycznej.

18. Gospodarstwa agroturystyczne.

Kierunek rozwoju: Agroturystyka, to możliwość materializacji wielofunkcyjnego rozwoju gminy Wojsławice oraz wsparcie w gospodarczym wykorzystaniu walorów przyrodniczych i miejsc kultury gminy. To budowa atrakcji turystycznych i bazy noclegowej, gastronomicznej. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych. Ważna będzie budowa oferty gospodarstw tematycznych należących do sieci opartej na motywach opowiadań Andrzeja Pilipiuka i tradycji/ dziedzictwa historii Ziemi Wojsławickiej wzorem: „Bielińskie bajania warte poznania!” – oferty gospodarstw tematycznych dotyczą swoją tematyką legend świętokrzyskich i elementów folkloru oraz regionalnych produktów⁴⁰ Warto również rozbudować ofertę dla miłośników jazdy konnej (stadniny koni), ponieważ gmina posiada warunki, sprzyjające rozwojowi turystyki konnej i hipoterapii. Istotnym elementem będzie budowa produktu regionalnego, który zbuduje rozpoznawalność gminy typu: Kazimierski Kogut, Obwarzanek Krakowski, Rogal Świętomarciński.

PROBLEMY/ BARIERY ROZWOJOWE WYMAGAJĄCE NOWYCH ROZWIĄZAŃ, OPARTYCH SZANSACH ROZWOJOWYCH ORAZ NA ZASADACH ŁADU PRZESTRZENNEGO.

1. Status majątku Wspólnot Wiejskich.

Kierunek rozwoju: Rozwiązanie problemów natury formalno-prawnej Wspólnot Wiejskich, stanowi konieczność i jest niezbędnym elementem realizacji kluczowych przedsięwzięć rozwojowych gminy Wojsławice.

Planowanie interwencji/inwestycji: Uregulowanie stanu prawnego. Przygotowanie i realizacja kluczowych przedsięwzięć rozwojowych.

2. Badanie właściwości wód w źródłiskach.

Kierunek rozwoju: Problematyczna jest budowa oferty turystycznej, gospodarczej bez zbadania właściwości wód w źródłiskach (jej czystość, zawartości składników mineralnych). Stąd konieczne jest podjęcie działań zmierzających do ustalenia składu wody w źródłiskach –

⁴⁰ Obecnie na terenie Gminy Bieliny znajduje się ponad 20 gospodarstw (szczegółowa baza dostępna jest na stronach www.bieliny.pl oraz www.turystyka-wokollysejgory.pl).

szczególnie w tych, które już teraz stanowią miejsca ich eksploatacji. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojśławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: Wyniki badań właściwości wód w źródłiskach pozwolą na budowę oferty turystycznej, gospodarczej oraz uzdrowiskowej (o ile wskażą na to badania składu wody). Badania właściwości wód w źródłiskach powinny być okazją, do stworzenia mapy źródlisk, ich oznaczenia i nazwania zgodnie z kanonami nazw atrakcji turystycznych, które nawiązują do tradycji miejsc, w których są zlokalizowane.

3. Działania Fundacji „Ku Przyszłości” Andrzeja Pilipiuka.

Kierunek rozwoju: Dziedzictwo literatury autorstwa Andrzeja Pilipiuka stanowi dobrą bazę do rozwoju oferty turystycznej i kulturalnej. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojśławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: Wsparcie organizacyjno-projektowe realizacji inwestycji „Dom Jakuba Wędrowczyca – Izba Tradycji Bimbrownicznych Lubelszczyzny”. Budynek w przyszłości będzie główną siedzibę naszej Fundacji „Ku Przyszłości” Andrzeja Pilipiuka, miejscem spotkań i warsztatów, a główna sala pomieści wystawy czasowe i ekspozycje regionalistyczne przybliżające dzieje Wojśławic. Wspólne poszukiwanie z założycielem fundacji źródeł finansowania inwestycji m.in. w gronie fanów literatury autorstwa Andrzeja Pilipiuka oraz pasjonatów tego typu sztuki w Polsce i poza jej granicami. Intensywna, nowoczesna promocja m.in. filmy zrealizowane ze środków Polskiego Funduszu Filmowego, Regionalnego Funduszu Filmowego, środków na promocję Województwa Lubelskiego. Kreowanie, rozwijanie oferty i infrastruktury ośrodka tj. „Dom Jakuba Wędrowczyca – Izba Tradycji Bimbrownicznych Lubelszczyzny”, łączącego funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystującego nowe trendy w turystyce. Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe). Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych. Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych.

4. Teren wokół źródła przy ul. Chełmskiej.

Kierunek rozwoju: dobra baza do rozwoju oferty atrakcji turystycznych, miejsc o randze atrakcji regionalnych. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojśławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: Ukształtowanie terenu wokół źródła sprzyja nowoczesnej inwestycji typu ogród na wodzie, z promenadą, wieżą widokową i obiektem restauracyjnym. Należy wykupić teren należący do prywatnych właścicieli i zaprojektować inwestycję, wzorując się na polskich i zagranicznych rozwiązaniach.⁴¹

⁴¹ m.in. <https://www.archdaily.com/446025/qunli-stormwater-wetland-park-turenscape>

5. Stadion i teren przy stadionie.

Kierunek rozwoju: Dobre miejsce na rozwój oferty sportowej oraz atrakcji turystycznej. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojśławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: Stadion wymaga wymiany ogrodzenia, zbudowania trybuny dla widzów, zaplecza (szatnie, toalety, natryski) oraz wyznaczenia odpowiedniego terenu na parking. Wzgórze przy stadionie stanowi doskonałe miejsce na budowę wieży widokowej, która może stanowić kluczowe przedsięwzięcie, do realizacji w partnerstwie publiczno-prywatnym. Wieża widokowa połączona ze ścieżką w koronach drzew, to ważny element, który umożliwi promowanie gminy, jako wyjątkowego miejsca w Polsce Wschodniej. Przykładem mogą być inne inwestycje w Polsce, typu <https://www.ehoryzont.pl/blog/trekking-w-koronach-drzew>. Tego typu atrakcja, powinna być przedmiotem rozmów, z inwestorami, którzy chcieliby zainwestować w branżę hotelową. Ze względu na klimat umiarkowany, w którym znajduje się nasz kraj, trzeba wziąć pod uwagę również budowę atrakcji „pod dachem”. Docelowy hotel powinien łączyć funkcje wypoczynkowe z atrakcją turystyczną typu mini park wodny, wzorem: <https://palisadehotelyubacity.com/country-spring-hotel-waterpark>.

6. Była przepompownia w Majdanie Ostrowskim.

Kierunek rozwoju: Dobra baza na działki letniskowe/ ogródki działkowe/ z domkami, których właściciele mogą wynajmować miejsca pod noclegi, w momencie, gdy sami nie korzystają. Baza noclegowa będzie stanowić wsparcie dla działań prowadzonych przez Ośrodek Trzech Kultur. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojśławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: Termomodernizacja budynku przepompowni w celu organizacji zaplecza sanitarno-kuchennego dla właścicieli domków letniskowych i gości. Budowa alejek z oświetleniem OZE, w celu ułatwienia zagospodarowania terenu.⁴²

7. Stary młyn.

Kierunek rozwoju: Wsparcie nabycia obiektu przez prywatnego właściciela od Powiatu Chełmskiego, w celu rewitalizacji obiektu.

Planowanie interwencji/inwestycji: Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych. Organizacja punktu usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. carawaning, turystyka motocyklowa). Przystosowanie obiektu do funkcji bazy gastronomiczno-noclegowo-parkingowej.

⁴² Wzór domków: <https://www.dommistrza.pl/domki-drewniane/domki-na-dzialke-rod/> Cena ok. 20 tys. zł.

8. Stara szkoła w Majdanie.

Kierunek rozwoju: Dobra baza na organizację zakładu pracy typu: szwalnia, piekarnia, cukiernia, opakowania z kartonu itp. Tego typu rozwiązaniem może być zainteresowany sektor prywatny lub organizacje pozarządowe.

Planowanie interwencji/inwestycji: Rozwój podmiotów przetwórstwa rolno-spożywczego oraz innych działalności wspierających wielofunkcyjny rozwój gminy.

9. Źródelka przy tzw. Pohulanka, Nowy Majdan.

Kierunek rozwoju: Zagospodarowanie terenów przy źródłkach stanowiących pomnik przyrody. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: Teren powinien być zagospodarowany. We współpracy z Nadleśnictwem Chełm, powinno zorganizować się w tym miejscu wiatę do prowadzenia zajęć edukacyjnych na świeżym powietrzu z zapleczem sanitarnym, jako integralny element oferty Centrum Rozwoju Ekorozwoju i Ochrony Środowiska Naturalnego w Wojsławicach. Źródelka powinny zostać zabezpieczone i udostępnione zwiedzającym. Wokół można zbudować ścieżki edukacyjne.

10. Scalanie gruntów.

Kierunek rozwoju: Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji oraz poprawa struktury wielkościowej i organizacyjnej gospodarstw rolnych.

Planowanie interwencji/inwestycji: Poprawa struktury wielkościowej i organizacyjnej gospodarstw rolnych. Rozwój innowacyjnego, ekologicznego, organicznego, precyzyjnego rolnictwa.

11. Rozwój rolnictwa ekologicznego i przetwórstwa rolnego oraz rozwój branży rolno-spożywczej.

Kierunek rozwoju: Dzięki dobrym uwarunkowaniom glebowym i klimatycznym, gmina posiada bardzo dobre warunki do rozwoju rolnictwa, a tym samym surowców pochodzenia roślinnego, wysokiej jakości.

Planowanie interwencji/inwestycji: Poprawa warunków wodnych, w tym retencjonowanie, melioracje i nawodnienia, ochrona i lepsze wykorzystanie wód. Ochrona gleb, w tym racjonalizacja stosowania chemicznych nawozów oraz środków ochrony roślin oraz stosowanie agrotechniki przeciwozyjnej i zadrzewień śródpolnych. Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji żywności ekologicznej, organicznej. W dobie gospodarki opartej na wiedzy, konieczne jest wspomaganie edukacyjne rolników, we współpracy z KOWR, uczelniami, instytucjami badawczymi, w celu tworzenia nowej perspektywy rozwoju. W zakresie rozwoju rolnictwa, przetwórstwa i przemysłu rolno-

spożywczego oraz turystyki, edukacji, gmina będzie współpracować w zawiązanych partnerstwach m.in. Lubelski Okręg Przemysłu Rolno-Spożywczego, LGD Ziemi Chełmskiej.

12. Ochrona środowiska naturalnego.

Kierunek rozwoju: Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: Wspieranie działań na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, w tym racjonalizacji wielkości poboru wody, rozwój i modernizacja oczyszczalni ścieków, zwiększanie małej retencji i renaturyzacji rzek, modernizacja wodociągów. Opracowanie planów ochrony oraz planów zadań ochronnych dla obszarów objętych prawną formą ochrony przyrody. Aktualizacja lokalnych dokumentów planistycznych w zakresie uwzględnienia działań i warunków zagospodarowania wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych. Budowa farmy fotowoltaicznej. Montaż paneli fotowoltaicznych na budynkach publicznych, wsparcie projektów gospodarstw prywatnych. Wsparcie budowy przydomowych oczyszczalni. Gazyfikacja gminy. Zagospodarowanie źródełek, wąwozów, terenów należących do Wspólnot Wiejskich.

13. Prywatne tereny z magazynami po byłym GS oraz nowe tereny inwestycyjne wyznaczone w aktualizowanym MPZP.

Kierunek rozwoju: Dobre miejsce na magazyny, chłodnie, sortownie, skup owoców, ziół.

Planowanie interwencji/inwestycji: Obiekty magazynowe są w bardzo złym stanie technicznym, nadają się do rozbiórki. Jednak położenie działki i jej uzbrojenie predysponuje miejsce do współtworzenia z obecnymi i nowymi terenami inwestycyjnymi, zasobów Strefy Aktywności Gospodarczej Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego. W tych lokalizacjach powinien nastąpić rozwój podmiotów przetwórstwa rolno-spożywczego. Rozwój infrastruktury i obiektów przechowalniczych. Tworzenie warunków oraz działania na rzecz lokalizacji na terenie województwa lubelskiego siedziby oraz podmiotów Krajowej Grupy Spożywczej.

14. Budynek starego Urzędu Gminy.

Kierunek rozwoju: Położenie budynku predysponuje go do nowych funkcji społeczno-gospodarczych. Stan techniczny budynku wymaga gruntownej modernizacji/rewitalizacji.

Planowanie interwencji/inwestycji: Termomodernizacja/rewitalizacja obiektu oraz jego otoczenia. Można rozważyć sprzedaż budynku lub dostosowanie go do pełnienia funkcji Ośrodka Wsparcia Przedsiębiorczości i Aktywizacji Zawodowej (OWPIAZ). Ośrodek powinien prowadzić aktywizację zawodową i udzielać wsparcia przedsiębiorcom oraz chętnym na założenie działalności gospodarczej. Ośrodek powinien współpracować z Powiatowym i Wojewódzkim Urzędem Pracy oraz Lubelską Fundacją Rozwoju, Lubelską Agencją Wsparcia Przedsiębiorczości oraz instytucjami otoczenia biznesu. Na działce ww. ośrodek, powinien prowadzić mini ogródek z ofertą: kawa, napoje, wyroby cukiernicze, lody.

15. Teren przy Warsztatach Terapii Zajęciowej w Wojsławicach.

Kierunek rozwoju: Realizacja potrzeb opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi.

Planowanie interwencji/inwestycji: Budowa centrum opiekuńczo-mieszkalnego lub innej formy wsparcia całodobowego dla osób starszych i niepełnosprawnych.

16. Stan dróg, chodników.

Kierunek rozwoju: Modernizacja dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich we współpracy z Powiatem Chełmskim, Zarządem Dróg Wojewódzkich oraz Lubelskim Okręgiem Przemysłu Rolno-Spożywczego. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: Realizacja modernizacji dróg, budowa chodników, wymiana oświetlenia na oświetlenie ekologiczne, uzupełnienie pasów na ruch rowerowy.

17. Stan zabytków.

Kierunek rozwoju: Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji i przeprowadzenie rewitalizacji kluczowych obiektów, miejsc. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: Rewitalizacja Centrum Wojsławic, Cerkwi, Dzwonnicy, starej plebani, starego budynku urzędu gminy, nieczynnej szkoły.

C E L S T R A T E G I C Z N Y

Celem rozwoju **GMINY WOJSŁAWICE** w perspektywie 2021-2027 do roku 2030 jest trwała poprawa komfortu życia mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego, terytorialnego oraz wzrost konkurencyjności podmiotów gospodarczych i poprawa warunków do inwestowania w gminie Wojsławice.

Istotnym obszaru realizacji celu strategicznego będzie kształtowanie strategicznych zasobów rolnych i poprawa stanu środowiska naturalnego, rozwój przetwórstwa i przemysłu rolno-spożywczego w celu zapewnienia atrakcyjnych miejsc pracy. Ponadto ważne będzie wzmocnienie powiązań funkcjonalnych na rzecz innowacyjnego rozwoju turystycznego i gospodarczego, opartego na wykorzystaniu endogenicznych potencjałów gminy. Kluczowym obszarem celu strategicznego jest również wzmocnienie kapitału społecznego i podnoszenie poziomu wiedzy oraz kwalifikacji mieszkańców, a także realizacja innowacyjnych, inteligentnych, zintegrowanych przedsięwzięć z partnerami krajowymi i zagranicznymi, w zgodzie z zasadami zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich oraz zasadami ładu przestrzennego.

KIERUNKI ROZWOJU, CELE OPERACYJNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ GMINY DO ROKU 2030.

I. KIERUNEK ROZWOJU GMINY: *Utworzenie we współpracy z kluczowymi partnerami Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego.*

CEL OPERACYJNY 1. Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych rozwój zrównoważonego rolnictwa (w tym rolnictwa ekologicznego, organicznego, innowacyjnego).

CELE SZCZEGÓŁOWE / KIERUNKI DZIAŁAŃ

- 1.1. Poprawa warunków i oferty edukacyjnej oraz promowanie innowacyjnych, ekologicznych metod upraw i nawożenia.
- 1.2. Rozwój infrastruktury i wsparcie ekologicznych rozwiązań tj. zrównoważony, zintegrowany rozwój infrastruktury oczyszczania ścieków (sieć, oczyszczalnia).
- 1.3. Zwiększenie konkurencyjności gminy poprzez wdrożenie rozwiązań efektywnego zwiększenia odnawialnych źródeł energii (OZE) w przestrzeni publicznej i prywatnej.
- 1.4. Rozwój zrównoważonego rolnictwa, ekstensywnego, w tym rolnictwa ekologicznego.
- 1.5. Organizacja przestrzenna rolnictwa indywidualnego, gospodarstw rolnych (scalanie gruntów).
- 1.6. Rozwój rolniczego handlu detalicznego na terenie gminy.
- 1.7. Zintegrowany, spójny rozwój atrakcyjnej oferty agroturystycznej i turystyki wiejskiej.
- 1.8. Wykorzystanie zasobów naturalnych, historycznych i kulturowych, środowiska w rozwoju różnych form turystyki wiejskiej.
- 1.9. Rozwój materialnej bazy turystycznej.

CEL OPERACYJNY 2. Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne tj. branży rolno-spożywczej oraz przetwórstwa oraz branży drzewnej.

CELE SZCZEGÓŁOWE / KIERUNKI DZIAŁAŃ

- 2.1. Wsparcie rozwoju przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego i inwestycji w przemyśle rolno-spożywczym przyjaznych środowisku naturalnemu.

- 2.2. Zrównoważony i zintegrowany rozwój infrastruktury oraz obiektów przechowalniczych.
- 2.3. Rozwój branż obsługujących sektor spożywczy.
- 2.4. Rozwój branży drzewnej.
- 2.5. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości i aktywizacji zawodowej.

CEL OPERACYJNY 3. Rozwój współpracy i sieci powiązań producentów oraz przetwórców na terenie Gminy (docelowo na obszarze inicjatywy Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego).

CELE SZCZEGÓŁOWE / KIERUNKI DZIAŁAŃ

- 3.1. Efektywne wzmocnienie powiązań i współpracy branży rolno-spożywczej oraz przetwórstwa rolno-spożywczego.
- 3.2. Profesjonalizacja działalności organizacji zrzeszających rolników sprzyjająca zwiększaniu efektywności poszczególnych działów rolnictwa.
- 3.3. Współpraca z sektorem badawczo-rozwojowym oraz z sektorem produkcyjnym i przetwórczym.
- 3.4. Opracowanie i wdrożenie projektu modelowego rozwiązania mobilizującego sektor producentów do współpracy i poprawy efektywności gospodarstw rolnych.
- 3.5. Rozwój edukacji, e-learningu oraz zintegrowanych kwalifikacji w obszarze nauk przyrodniczych i rolniczych.

CEL OPERACYJNY 4. Budowa marki tradycyjnych i lokalnych produktów żywnościowych.

CELE SZCZEGÓŁOWE / KIERUNKI DZIAŁAŃ

- 4.1. Utworzenie marki produktowej tj. oferty tradycyjnych i lokalnych produktów żywnościowych oraz narzędzi promocji produktów tradycyjnych i regionalnych pochodzących z terenu gminy oraz LGD Ziemi Chełmskiej i inicjatywy Lubelski Okręg Przemysłu Rolno-Spożywczego.
- 4.2. Wykreowanie marki produktów żywnościowych pochodzących z gminy (Spółdzielnia Socjalna „Wojsławianka”).
- 4.3. Rozwój kanałów dystrybucji i środków promocji produktów żywnościowych pochodzących z gminy.
- 4.4. Nowoczesna promocja gminy.

II. KIERUNEK ROZWOJU GMINY: *Zrównoważony i zintegrowany rozwój infrastruktury uwzględniający zasady ładu przestrzennego oraz kapitał ekologiczny gminy.*

CEL OPERACYJNY 1. Wielofunkcyjny i zrównoważony rozwój spójny z trendami społecznymi i ochroną środowiska naturalnego.

CELE SZCZEGÓŁOWE / KIERUNKI DZIAŁAŃ

- 1.1. Wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości poprzez zintegrowane metody wielopoziomowego zarządzania gminą, planowanie strategiczne oraz zarządzanie marketingowe.
- 1.2. Rozwój usług i lokalnej infrastruktury komunalnej.
- 1.3. Poprawa jakości życia i tożsamości mieszkańców gminy na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją.
- 1.4. Rozwój terenów inwestycyjnych.
- 1.5. Rozwój infrastruktury drogowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą.
- 1.6. Rozwój infrastruktury alternatywnego transportu przyjaznego środowisku naturalnemu.
- 1.7. Wspieranie lokalnych społeczności w działaniach na rzecz ich otoczenia.
- 1.8. Kreowanie produktów, wydarzeń i usług oferty turystycznej opartej o dziedzictwo kultury, edukację, produkty lokalne, walory przyrodniczo-kulturowe.
- 1.9. Rozwój funkcji leczniczych, rekreacyjnych i uzdrowiskowych gminy.

III. KIERUNEK ROZWOJU GMINY: *Innowacyjny rozwój gospodarczy wykorzystujący endogeniczne potencjały gminy oraz komercjalizację wiedzy.*

CEL OPERACYJNY 1. Innowacyjne wykorzystanie kapitału ekologicznego i dziedzictwa kulturowego w rozwoju usług wolnego czasu.

CELE SZCZEGÓŁOWE / KIERUNKI DZIAŁAŃ

- 1.1. Kreowanie produktów turystycznych wykorzystujących nowe trendy w turystyce, łączących funkcje edukacyjne, kulturowe i rekreacyjne (utworzenie kompleksowej oferty Wojsławickiego Parku Kulturowego Malowniczy Wschód).

- 1.2. Rozwijanie oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne.
- 1.3. Zrównoważony rozwój infrastruktury sprzyjającej propagowaniu różnych form turystyki.
- 1.4. Rozwój zintegrowanej i innowacyjnej przedsiębiorczości bazującej na lokalnej tradycji i dziedzictwie kulturowym oraz usługach edukacyjnych.
- 1.5. Inicjowanie działań na rzecz partnerstwa publiczno-prywatnego na terenie gminy.

IV. KIERUNEK ROZWOJU GMINY: Poprawa komfortu życia mieszkańców i tożsamości gminy poprzez rozwijanie kapitału społecznego.

CEL OPERACYJNY 1. Rozwój kapitału społecznego gminy.

CELE SZCZEGÓŁOWE / KIERUNKI DZIAŁAŃ

- 1.1. Wsparcie procesów uczenia się i podnoszenia kwalifikacji mieszkańców gminy.
- 1.2. Wprowadzanie nowych technologii informacyjno – komunikacyjnych oraz współpraca z pracodawcami w procesie profilowania kształcenia na terenie gminy.
- 1.3. Popularyzacja profilaktyki zdrowotnej i zdrowego trybu życia.

CEL OPERACYJNY 2. Rozwój usług społecznych i tworzenie warunków do aktywizacji osób starszych i niepełnosprawnych.

CELE SZCZEGÓŁOWE / KIERUNKI DZIAŁAŃ

- 2.1. Rozwój usług społecznych z zakresu opieki i rehabilitacji osób starszych.

CEL OPERACYJNY 3. Promowanie przedsięwzięć na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej na terenie gminy.

CELE SZCZEGÓŁOWE / KIERUNKI DZIAŁAŃ

- 3.1. Promowanie przedsięwzięć na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej.
- 3.2. Prowadzenie polityki prorodzinnej na terenie gminy.
- 3.3. Rozwój relacji społecznych.
- 3.4. Profilaktyka uzależnień oraz rozwiązywanie problemów społecznych.
- 3.5. Rozwój ekonomii społecznej i solidarnej na terenie gminy.

CEL OPERACYJNY 4. Ochrona materialna i niematerialna zasobów kulturowych oraz środowiskowych Gminy.

CELE SZCZEGÓŁOWE / KIERUNKI DZIAŁAŃ

- 4.1. Rewitalizacja społeczno-kulturowa obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją. Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych.
- 4.2. Rozwój działalności twórców ludowych.
- 4.3. Rozwoju działalności Fundacji „Ku przyszłości”.
- 4.4. Powołanie organizacji – spółki celowej – zarządzającej Wojsławickim Parkiem Kulturowym.
- 4.5. Ochrona i kształtowanie zasobów wodnych na terenie gminy.
- 4.6. Badanie właściwości wód w źródłiskach. Zagospodarowanie zasobów środowiskowych.
- 4.7. Ochrony powietrza i edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju.
- 4.8. Ochrona wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych.

CEL OPERACYJNY 5. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu.

CELE SZCZEGÓŁOWE / KIERUNKI DZIAŁAŃ

- 5.1. Kreowanie, rozwijanie oferty i infrastruktury ośrodków łączących funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce.
- 5.2. Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe).
- 5.3. Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa).
- 5.4. Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, *nordic walking*, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.).
- 5.5. Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych.
- 5.6. Promocja oferty sportu i usług wolnego czasu.

I. KIERUNEK ROZWOJU GMINY

Utworzenie we współpracy z kluczowymi partnerami Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego⁴³.

SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel: Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych		
CEL SRWL: 1.1.; 2.3.; 2.4.; 3.4.	CEL OPERACYJNY 1. POPRAWA KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARSTW ROLNYCH ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONEGO ROLNICTWA (W TYM ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO, ORGANICZNEGO, INNOWACYJNEGO).		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	CEL SZCZEGÓŁOWY	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Ochrona gleb poprzez promowanie innowacyjnych, bardziej ekologicznych sposobów nawożenia oraz rozwój infrastruktury oczyszczania ścieków na obszarach wiejskich	<p>1.1. Poprawa warunków i oferty edukacyjnej oraz promowanie innowacyjnych, ekologicznych metod upraw i nawożenia.</p> <p>1.2. Rozwój infrastruktury i wsparcie ekologicznych rozwiązań tj. zrównoważony, zintegrowany rozwój infrastruktury oczyszczania ścieków (sieć, oczyszczalnia).</p>	<p>1.1.1. Kompleksowa i wielokierunkowa współpraca z KOWR oraz Uniwersytetem Przyrodniczym i IUNG w Puławach oraz MHR sp. z o.o. i KSC S.A. w ramach edukacji z zakresu rozwoju ekologicznego rolnictwa.</p> <p>1.2.1. Realizacja projektów promujących ekologiczne sposoby nawożenia upraw oraz ich przechowywania, sortowania i przechowywania.</p> <p>1.2.2. Wsparcie organizacyjno-doradcze budowy przydomowych oczyszczalni ścieków (pomoc przy pozyskaniu dofinansowania).</p>	<p>GOSPODARKA</p> <p>OCHRONA ŚRODOWISKA</p>
Zwiększenie wykorzystania OZE	1.3. Zwiększenie konkurencyjności gminy poprzez wdrożenie rozwiązań efektywnego zwiększenia	1.3.1. Obniżanie kosztów prowadzenia gospodarstw rolnych, podmiotów gospodarczych oraz innych podmiotów na terenie gminy poprzez wspieranie	

⁴³ Nazwa robocza – docelowo może mieć inne brzmienie po konsultacjach i ustaleniach z innymi JST i partnerami

	odnawialnych źródeł energii (OZE) w przestrzeni publicznej i prywatnej.	<p>inwestycji w odnawialne źródła energii. Wsparcie inwestycji prywatnych (kolektory słoneczne, fotowoltaika, pompy ciepła itp.) na terenie Gminy.</p> <p>1.3.2 Poprawa efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej (wymiana oświetlenia na energooszczędne, montaż paneli fotowoltaicznych).</p> <p>1.3.3. Opracowanie dokumentacji, przygotowanie miejsca pod odnawialne źródła energii (typu farma fotowoltaiczna, wiatraki) z zachowaniem procedury konsultacji społecznych. Budowa farmy fotowoltaicznej.</p> <p>1.3.4. Modernizacja linii wysokiego napięcia (na rozwiązania ziemne, na terenie całej gminy).</p>	<p>OCHRONA ŚRODOWISKA</p> <p>TECHNICZNA</p>
Rozwój rolnictwa specjalistycznego, w tym ekologicznego	1.4. Rozwój zrównoważonego rolnictwa, ekstensywnego, w tym rolnictwa ekologicznego.	<p>1.4.1. Kompleksowy rozwój zrównoważonego rolnictwa, w tym rolnictwa ekologicznego z zapleczem techniczno-organizacyjnym.</p> <p>1.4.2. Wsparcie edukacji ekologicznej w gospodarstwach rolnych i zakładach przetwórczych – poprzez organizację szkoleń, kursów, konferencji we współpracy z LODR.</p> <p>1.4.3. Wsparcie w pozyskiwaniu środków na rozwój rolnictwa ekologicznego – organizacja spotkań z doradcami, praktykami oraz prywatnymi inwestorami.</p> <p>1.4.4. Wsparcie rozwoju dystrybucji żywności ekologicznej – organizacja kiermaszów, degustacji i innych wydarzeń.</p>	<p>OCHRONA ŚRODOWISKA</p> <p>GOSPODARKA</p>
Poprawa struktury wielkościowej i organizacyjnej gospodarstw rolnych	1.5. Organizacja przestrzenna rolnictwa indywidualnego - gospodarstw rolnych (scalanie gruntów).	<p>1.5.1. Współpraca z ARiMR w zakresie kampanii informacyjnej, organizacyjnej oraz wsparcie merytoryczne w zakresie zmian struktury wielkościowej i organizacyjnych gospodarstw rolnych – scalanie gruntów.</p> <p>1.5.2. Planowanie ładu przestrzennego poprzez wdrożenie zrównoważonego planowania przestrzennego</p>	<p>FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA</p>

		uwzględniającego społeczne i ekonomiczne funkcje rolnictwa na terenie gminy.	
Rozwój rolniczego handlu detalicznego	1.6. Rozwój rolniczego handlu detalicznego na terenie gminy.	1.6.1. Tworzenie przestrzeni umożliwiającej rozwój rolniczego handlu detalicznego we współpracy z LGD i organizacjami pozarządowymi (sprzedaż tradycyjna oraz e-platforma).	GOSPODARKA
Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej	1.7. Zintegrowany, spójny rozwój atrakcyjnej oferty agroturystycznej i turystyki wiejskiej.	1.7.1. Tworzenie warunków do rozwoju atrakcji agroturystycznych m.in. opracowanie w zakresie zintegrowanego i zrównoważonego zarządzania ładem przestrzennym. 1.7.2. Innowacyjna i aktywna promocja gminy – we współpracy z partnerami publicznymi i prywatnymi m. in. gospodarstw agroturystycznych i ich oferty. 1.7.3. Budowa oferty gospodarstw tematycznych należących do sieci opartej na motywach opowiadań Andrzeja Pilipiuka i tradycji/ dziedzictwa historii Ziemi Wojsławickiej	GOSPODARKA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA
	1.8. Wykorzystanie zasobów naturalnych, historycznych i kulturowych, środowiska w rozwoju różnych form turystyki wiejskiej.	1.8.1. Opracowanie edukacyjno-turystyczne pieszego i rowerowego Szlaku Wojsławickich Źródeł i Wąwozów. Wytyczenie, budowa infrastruktury towarzyszącej, oznakowanie i promocja szlaku. 1.8.2. Rozwój współpracy regionalnej i międzynarodowej z gminami partnerskimi oraz tworzenie różnych form wsparcia rozwoju różnych form turystyki wiejskiej. 1.8.3. Utworzenie innowacyjnego produktu turystycznego tj. sieci wiosek tematycznych (we współpracy z gminami sąsiednimi) łączącej funkcje edukacyjne, rekreacyjne, prozdrowotne. Organizacja wioski tematycznej w Kocim Dołku, w Majdanie Ostrowskim oraz w Ośrodku Dawnych Kultur i Tradycji w Rożycinie. Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury,	SPOŁECZNA GOSPODARKA

		<p>1.9. Rozwój materialnej bazy turystycznej.</p>	<p>przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych.</p> <p>1.8.4. Rozwój aktywności mieszkańców i kapitału społecznego w Ośrodku Kultury i Tradycji Pożarnictwa w Wojsławicach-Kolonii. Organizacja zaplecza do rozwoju nowych wydarzeń podnoszących atrakcyjność oferty turystycznej i kulturalnej gminy.</p> <p>1.8.9. Współpraca z właścicielami gospodarstw agroturystycznych, stadnin koni, organizacji pozarządowych. Angażowanie kapitału społecznego w powstawanie atrakcyjnej oferty wydarzeń kulturalnych.</p> <p>1.8.10. Rozwój usług ekosystemowych, wykorzystujących medycynę naturalną (ziołolecznictwo, kąpiele w sianie, hipoterapie itp.).</p> <p>1.8.11. Opracowanie graficzne i budowa systemu oznakowania tras, szlaków, zabytków i atrakcji turystycznych na terenie gminy.</p>	<p>FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA</p> <p>SPOŁECZNA</p> <p>GOSPODARCZA</p>
			<p>1.9.1. Uwzględnienie w aktualizowanym, zintegrowanym i zrównoważonym planie zagospodarowania przestrzennego obszarów pod budowę obiektów noclegowych typu: hotele, pensjonaty, kempingi, domy wycieczkowe, schroniska młodzieżowe, domki letniskowe, wieże widokowe, obiekty małej gastronomii.</p> <p>1.9.2. Tworzenie warunków i zachęt do prowadzenia działalności w zakresie gastronomii: zakłady gastronomiczne, punkty gastronomiczne, restauracje, bary, cukiernie.</p> <p>1.9.3. Tworzenie warunków i zachęt do budowy bazy towarzyszącej, umożliwiającej korzystanie</p>	<p>SPOŁECZNA</p> <p>GOSPODARCZA</p>

z walorów przyrodniczych: kładek widokowych, parków linowych, ogrodów botanicznych/zielarskich, SPA, sklepy z pamiątkami, wypożyczalnie rowerów, tężni solankowej.

1.9.4. Poprawa warunków użytkowania infrastruktury ścieżki edukacyjnej i terenu wokół źródła w Starym Majdanie oraz rozbudowa infrastruktura (dodatkowe miejsca parkingowe (z uwzględnieniem autokaru), toalety, dodatkowe wiaty do konsumpcji, parking dla rowerów, miejsce sprzedaży (biletów, małej gastronomii, pamiątek związanych z Gminą Wojsławice i literaturą pióra Andrzeja Pilipiuka), oświetlenie.

1.9.5. Poprawa warunków użytkowania Krynicy w Rożycinie w trosce o bezpieczeństwo i komfort użytkowników oraz ochronę środowiska naturalnego.

1.9.6. Poprawa warunków użytkowania źródła ul. Grabowiecka w trosce o bezpieczeństwo i komfort użytkowników oraz ochronę środowiska naturalnego.

1.9.7. Poprawa warunków użytkowania stawu na wypuście w Czarnołożach, w trosce o bezpieczeństwo i komfort użytkowników oraz ochronę środowiska naturalnego.

1.9.8. Poprawa warunków użytkowania zbiornika wodny w Wojsławicach, w trosce o bezpieczeństwo i komfort użytkowników oraz ochronę środowiska naturalnego. Rozbudowa atrakcji leczniczo-wypoczynkowych oraz bazy gastronomicznej.

1.9.9. Termomodernizacja budynku przepompowni w celu organizacji zaplecza sanitarno-kuchennego dla właścicieli domków letniskowych i gości. Budowa alejek z oświetleniem OZE, w celu ułatwienia zagospodarowania terenu wokół przepompowni.

1.9.10. Budowa wieży widokowej połączonej ze ścieżką w koronach drzew, to ważny element, który umożliwi

		<p>promowanie gminy, jako wyjątkowego miejsca w Polsce Wschodniej (inwestycja w Partnerstwie Publiczno-Prywatnym).</p> <p>1.9.11. Wsparcie organizacyjno-projektowe realizacji „Domu Jakuba Wędrowczyca – Izba Tradycji Bimbrownicznych Lubelszczyzny”. Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe).</p>	
SR WL, SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel: Rozwój przedsiębiorczości w zakresie przetwórstwa żywności		
SR WL 1.2.; 1.3.	CEL OPERACYJNY 2. ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI WYKORZYSTUJĄCEJ SUROWCE ROLNE TJ. BRANŻY ROLNO-SPOŻYWCZEJ ORAZ PRZETWÓRSTWA ORAZ BRANŻY DRZEWNEJ.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	CEL SZCZEGÓŁOWY	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Rozwój przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego	<p>2.1. Wsparcie rozwoju przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego i inwestycji w przemyśle rolno-spożywczym przyjaznych środowisku naturalnemu.</p>	<p>2.1.1. Tworzenie odpowiednich warunków inwestycyjnych, dla inwestorów z branży przetwórstwa rolno-spożywczego m.in. ulgi, obsługa informacyjna, pomoc w zakupie gruntów, wysoki poziom edukacji.</p> <p>2.1.2. Promocja gospodarcza gminy (szczególnie poprzez SoMe, blogi tematyczne, videoblogi, udział w targach i konferencjach).</p>	GOSPODARKA

Rozwój infrastruktury i obiektów przechowalniczych	2.2. Zrównoważony i zintegrowany rozwój infrastruktury oraz obiektów przechowalniczych.	<p>2.2.1. Wyznaczenie terenów inwestycyjnych w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego (w ramach <i>Specjalnej Strefy Aktywności Gospodarczej utworzonej we współpracy z innymi gminami OSI Żywicielskiego</i>) w tym budowa dróg dojazdowych i pozostałych mediów.</p> <p>2.2.2. Promocja terenów inwestycyjnych na portalach: https://magazyny.pl/ oraz https://e-logistyka.pl/</p> <p>2.2.3. Wsparcie rozwoju prywatnych terenów inwestycyjnych (tworzenie zachęt, pomoc w pozyskiwaniu funduszy z UE).</p>	GOSPODARKA
Rozwój branż wykorzystujących surowce rolne na cele nieżywnościowe (np. kosmetyki, branża opakowaniowa)	2.3. Rozwój branż obsługujących sektor spożywczy.	<p>2.3.1. Tworzenie warunków do rozwoju branż wykorzystujących surowce rolne na cele nieżywnościowe - biogospodarka (np. farmaceutyka, biopaliwa).</p> <p>2.3.2. Utworzenie gminnej bazy surowców naturalnych oraz produktów rolnych dla inwestorów.</p> <p>2.3.3. Promocja gminy jako bazy surowca pochodzenia roślinnego w kraju i za granicą z wykorzystaniem innowacyjnych narzędzi marketingu internetowego.</p> <p>2.3.4. Tworzenie warunków oraz działania na rzecz lokalizacji na terenie województwa lubelskiego siedziby oraz podmiotów Krajowej Grupy Spożywczej. Wyznaczenie terenów inwestycyjnych w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego (w ramach <i>Specjalnej Strefy Aktywności Gospodarczej utworzonej we współpracy z innymi gminami OSI Żywicielskiego</i>) w tym budowa dróg dojazdowych i pozostałych mediów.</p>	GOSPODARKA
	2.4. Rozwój branży drzewnej.	2.4.1. Współpraca z Lasami Państwowymi i prywatnymi przedsiębiorstwami. Tworzenie warunków do rozwoju branży drzewnej.	

	2.5. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości i aktywizacji zawodowej.	2.5.1. Utworzenie Ośrodka Wsparcia Przedsiębiorczości i Aktywizacji Zawodowej (OWPiAZ).	
SR WL, SR WL, SOR, KSRR, SZRWRIR	Cel: Rozwój współpracy w sektorze rolno-spożywczym		
SR WL 1.2.; 3.1.	CEL OPERACYJNY 3. ROZWÓJ WSPÓŁPRACY I SIECI POWIĄZAŃ PRODUCENTÓW ORAZ PRZETWÓRCÓW NA TERENIE GMINY (DOCELOWO NA OBSZARZE INICJATYWY LUBELSKIEGO OKRĘGU PRZEMYSŁU ROLNO-SPOŻYWCZEGO).		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRIR	CEL SZCZEGÓŁOWY	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Wzmacnianie współpracy i sieci powiązań producentów rolnych i przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego	3.1. Efektywne wzmacnianie powiązań i współpracy branży rolno-spożywczej oraz przetwórstwa rolno-spożywczego.	<p>3.1.1. Program wsparcia organizacyjno-prawnego sieciowania gospodarstw, producentów i przedsiębiorców we współpracy z LODR i KOWR. KSC S.A. MHR sp. z o.o. (pomoc w zakładaniu grup producenckich, spółdzielni, klastrów).</p> <p>3.1.2. Utworzenie lokalnej bazy rolników, producentów rolno-spożywczych i przetwórców.</p> <p>3.1.3. Systematyczna i kompleksowa współpraca z LODR i KOWR, ARiMR w ramach kierunkowego wsparcia nowatorskich rozwiązań organizacyjnych na potrzeby współpracy podmiotów branży rolno-spożywczej i przetwórstwa rolno-spożywczego oraz rozwoju eksportu.</p> <p>3.1.4. Współpraca z instytucjami publicznymi i prywatnymi, które prowadzą dystrybucję produktów żywnościowych – pomoc w tworzeniu krótkich łańcuchów dostaw.</p>	GOSPODARKA
Rozwój i profesjonalizacja działalności organizacji zrzeszających rolników sprzyjającej zwiększeniu efektywności	3.2. Profesjonalizacja działalności organizacji zrzeszających rolników sprzyjająca zwiększeniu efektywności poszczególnych działów rolnictwa.	3.2.1. Organizowanie merytorycznego wsparcia w budowaniu wiedzy, umiejętności oraz nowych kompetencji producentów i przetwórców rolno-spożywczych, rolników w zakresie: zarządzania,	GOSPODARKA

poszczególnych działów rolnictwa		<p>certyfikacji, marketingu, finansów, informatyki, negocjacji, sprzedaży oraz logistyki.</p> <p>3.2.2. Tworzenie warunków do współpracy organizacji zrzeszających rolników poprzez organizowane przez gminę spotkania, konkursy, wyjazdy studyjne, wystawy i inne wydarzenia – we współpracy z organizacjami zrzeszającymi producentów i rolników w skali regionalnej i ogólnopolskiej.</p>	
Wzmocnienie współpracy sektora badawczo-rozwojowego z sektorem produkcyjnym i przetwórczym	3.3. Współpraca z sektorem badawczo-rozwojowym oraz z sektorem produkcyjnym i przetwórczym.	<p>3.3.1. Wsparcie transferu wiedzy i innowacji do biznesu i gospodarstw rolnych – we współpracy z uczelniami oraz instytucjami z kraju i zagranicy – współpraca z CTT lubelskich Uczelni.</p> <p>3.3.2. Opracowanie i wdrożenie Planu Rozwoju Przedsiębiorczości, Edukacji i Kultury.</p>	GOSPODARKA
Stworzenie warunków dla lokalizacji siedziby oraz podmiotów Narodowego Holdingu Spożywczego	3.4. Opracowanie i wdrożenie projektu modelowego rozwiązania mobilizującego sektor producentów do współpracy i poprawy efektywności gospodarstw rolnych.	<p>3.4.1. Opracowanie i wdrożenie projektu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju gminy we współpracy z JST w zakresie rozwoju branży przetwórstwa rolno-spożywczego – w zakresie współpracy z m.in. Narodowym Holdingiem Spożywczym (Polską Grupą Spożywczą).</p> <p>3.4.2. Utworzenie wspólnie z innymi JST – Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego i stworzenie warunków rozwoju branży na terenie gminy i powiatu krasnostawskiego i chełmskiego oraz powiatów włączonych w to przedsięwzięcie.</p>	GOSPODARKA
Kształtowanie centrum kompetencji w obszarze nauk przyrodniczych i rolniczych	3.5. Rozwój edukacji, e-learningu oraz zintegrowanych kwalifikacji w obszarze nauk przyrodniczych i rolniczych.	3.5.1. Tworzenie warunków do rozwoju edukacji, e-learningu oraz zintegrowanych kwalifikacji w obszarze nauk przyrodniczych i rolniczych we współpracy ze szkołami podstawowymi i średnimi oraz lubelskimi Uczelniami (organizacja staży i praktyk).	SPOŁECZNA

SR WL, SR WL, SOR, KSRR, SZRWRIR	Cel: Promocja produktów żywnościowych		
SR WL 1.2.; 2.3.; 3.4.	CEL OPERACYJNY 4. BUDOWA MARKI TRADYCYJNYCH I LOKALNYCH PRODUKTÓW ŻYWNOŚCIOWYCH.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRIR	CEL SZCZEGÓŁOWY	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Działania na rzecz tworzenia oferty i promowania produktów tradycyjnych i regionalnych	<p>4.1. Utworzenie marki produktowej tj. oferty tradycyjnych i lokalnych produktów żywnościowych oraz narzędzi promocji produktów tradycyjnych i regionalnych pochodzących z terenu gminy oraz LGD Ziemi Chełmskiej i inicjatywy Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego.</p>	<p>4.1.1. Wsparcie organizacyjne współpracy rolników i producentów rolnych z np. <i>Klastrem Dolina Ekologicznej Żywności</i> – w celu uruchomienia na szeroką skalę produkcji zdrowej, ekologicznej żywności (wzorem <i>Stowarzyszenia Krakowski Kredens</i>⁴⁴) oraz zintegrowana promocja.</p> <p>4.1.2. Wsparcie rozwoju ekonomii społecznej i solidarnościowej na poziomie gminy we współpracy z GOPS, stowarzyszeniami i organizacjami społecznymi, pozarządowymi w celu produkcji i promocji produktów lokalnych.</p> <p>4.1.3. Opracowanie planu komunikacji i promocji produktów pochodzących z gminy wspólnie ze stowarzyszeniami oraz producentami – ze szczególnym wykorzystaniem narzędzi internetowych.</p> <p>4.1.4. Założenie podmiotu w PPP do sprzedaży produktów oznaczonych lokalną marką w sieci internetowej.⁴⁵</p>	GOSPODARKA

⁴⁴ Wzór: <https://www.krakowskikredens.pl/>

⁴⁵ WZÓR: Sklep z żywnością ekologiczną <https://marketbio.pl/> lub <https://targpietruskowy.pl/>

<p>Wykreowanie lubelskiej marki produktów żywnościowych</p>	<p>4.2. Wykreowanie marki produktów żywnościowych pochodzących z gminy (Spółdzielnia Socjalna „Wojstawianka”).</p> <p>4.3. Rozwój kanałów dystrybucji i promocji produktów żywnościowych pochodzących z gminy.</p> <p>4.4. Nowoczesna i innowacyjna promocja gminy.</p>	<p>4.2.1. Opracowanie strategii marki lokalnych produktów i tradycyjnych Spółdzielni Socjalnej „Wojstawianka”.</p> <p>4.2.2. Budowa i promocja marki lokalnych produktów żywnościowych.</p> <p>4.3.1. Organizacja nowoczesnej przestrzeni i wydarzeń promujących markę lokalnych produktów żywnościowych.</p> <p>4.3.2. Organizacja systemu dystrybucji produktów „od rolnika do konsumenta” we współpracy z partnerami</p> <p>4.4.1. Współpraca z organizacjami wspierającymi eksport produktów lokalnych i tradycyjnych w celu internacjonalizacji ich dystrybucji.</p> <p>4.4.2. Współpraca z rolnikami, producentami oraz przetwórcami w celu certyfikacji produktów, pakowania, przechowywania, marketingu oraz zbudowania kanałów dystrybucji produktów oznaczonych lokalną marką.</p> <p>4.4.3. Organizacja kampanii informacyjnych i promocyjnych on-line z wykorzystaniem SoMe i kanału YouTube.</p> <p>4.4.4. Organizacja punktów degustacji produktów z gminy na targach, konferencjach, kongresach w dużych miastach regionu i Polski (we współpracy z organizacjami turystycznymi, Lubelską Izbą Rolniczą, organizacjami pozarządowymi).</p>	<p>GOSPODARKA</p>
--	--	---	--------------------------

II. KIERUNEK ROZWOJU GMINY: Zrównoważony i zintegrowany rozwój infrastruktury uwzględniający zasady ładu przestrzennego oraz kapitał ekologiczny gminy.

SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel: Wielofunkcyjny rozwój wiejskich ośrodków gminnych		
SR WL 2.3.; 2.4; 3.4.	CEL OPERACYJNY 1. WIELOFUNKCYJNY I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ SPÓJNY Z TRENDAMI SPOŁECZNYMI I OCHRONĄ ŚRODOWISKA NATURALNEGO.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	CEL SZCZEGÓŁOWY	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości	<p>1.1. Wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości poprzez zintegrowane metody wielopoziomowego zarządzania gminą, planowanie strategiczne oraz zarządzanie marketingowe.</p>	<p>1.1.1. Wdrożenie zintegrowanych metod planowania społeczno-gospodarczego w planowaniu przestrzennym oraz stworzenie spójnego systemu planowania rozwoju w układach terytorialnych w tym planowania lokalnego i ponadlokalnego – opracowanie Ponadlokalnej Strategii Rozwoju Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego wspólnie z innymi JST.</p> <p>1.1.2. Opracowanie i wdrożenie koncepcji gospodarczej gminy pn. <i>Wojsławice – Miejsce zdrowe i ekologiczne</i> – wspierającej rozwój społeczno-gospodarczy.</p> <p>1.1.3. Powołanie Gminnej Rady Przedsiębiorczości. Rozwój systemu partycypacji społecznej, konsultowanie i uwzględnienie w systemie planowania przestrzennego działań realizujących cele wynikające z ponad gminnego podejścia funkcjonalnego i potrzeb przedsiębiorców.</p>	<p style="text-align: center;">FUNKcjONALNO - PRZESTRZENNA</p> <p style="text-align: center;">SPOŁECZNA</p>

		<p>1.1.4. Kreowanie lokalnych inicjatyw oraz programów poprawiających atrakcyjność inwestycyjną oraz rozwój przedsiębiorczości we współpracy z instytucjami otoczenia biznesu oraz instytucjami finansowymi.</p> <p>1.1.5. Wsparcie organizacyjne i doradcze w tworzeniu warunków do rozwoju e-gospodarki na terenie gminy.</p> <p>1.1.6. Współpraca z przedsiębiorcami w zakresie pomocy organizacyjno-prawnej w zakresie zarządzania zmianą i niwelowania skutków kryzysu gospodarczego.</p> <p>1.1.7. Współpraca z innymi JST, administracją Samorządu Województwa Lubelskiego oraz stroną rządową w zakresie wzrostu aktywności zawodowej mieszkańców – budowa Zintegrowanego Systemu Szkolnictwa Zawodowego i Kwalifikacji Zawodowych (we współpracy z Powiatem Chełmskim).</p> <p>1.1.8. Rozwój oferty i rozbudowa targowiska w Wojsławicach. Organizacja jarmarków tematycznych oraz wystaw.</p>	<p>GOSPODARKA</p> <p>SPOŁECZNA</p>
<p>Rozwój usług i lokalnej infrastruktury komunalnej</p>	<p>1.2. Rozwój usług i lokalnej infrastruktury komunalnej.</p>	<p>1.2.1. Opracowanie planu gazyfikacji gminy i realizacja inwestycji sieci gazociągowej we współpracy z dostawcami.</p> <p>1.2.2. Budowa sieci kanalizacji sanitarnej. Wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie gospodarki wodno-ściekowej.</p> <p>1.2.3. Budowa sieci wodociągowej w Wojsławicach ul. Grabowiecka, Putnowice Wielkie, Ostrów-Kolonia.</p> <p>1.2.4. Modernizacja istniejącej sieci wodociągowej na terenie całej gminy.</p> <p>1.2.5. Opracowanie projektu i realizacja nowej infrastruktury przystanków przyjaznych środowisku i poprawiających komfort oraz bezpieczeństwo ich użytkowania.</p>	<p>PRZESTRZENNO - FUNKCJONALNA</p> <p>TECHNICZNA</p>

		<p>1.2.6. Budowa toalet przy parkingach miejsc będących atrakcjami turystycznymi (alternatywnie: zakup i obsługa toalet przenośnych).</p> <p>1.2.7. Ustawienie koszy na śmieci w miejscach będących atrakcjami turystycznymi.</p> <p>1.2.8. Oświetlenie parkingów przy miejscach będących atrakcjami turystycznymi.</p>	
<p>Odnowa wsi/ Obszary zagrożone trwałą marginalizacją.</p>	<p>1.3. Poprawa jakości życia i tożsamości mieszkańców gminy na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją.</p>	<p>1.3.1. Rewitalizacja obiektu starej plebani i nadanie mu nowych funkcji społeczno-gospodarczych.</p> <p>1.3.2. Rewitalizacja Centrum Wojsławic (Rewitalizacja starej zabudowy m.in. Domu szewca Fawki. Rewitalizacja terenu przy pomniku Tadeusza Kościuszki z budową małej fontanny, ławeczek).</p> <p>1.3.3. Opracowanie i wdrożenie Programy Estetyki Zabudowy w centrum Wojsławic. Zazielenienie centrum Wojsławic i budowa małej architektury miejskiej.</p> <p>1.3.4. Budowa zaplecza sanitarno-szatniowego wraz infrastrukturą przy boisku sportowym w Wojsławicach ul. Grabowiecka.</p> <p>1.3.5. Budowa trybun, ogrodzenia i rewitalizacja płyty boiska sportowego w Wojsławicach ul. Grabowiecka.</p> <p>1.3.6. Modernizacja i dostosowanie do nowych potrzeb edukacyjnych, doposażenie pracowni przedmiotowych Zespołu Szkolno-Przedszkolnego.</p> <p>1.3.7. Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji.</p> <p>1.3.8. Rewitalizacja obiektów i obszarów wyznaczonych i opisanych w Gminnym Programie Rewitalizacji.</p> <p>1.3.9. Utworzenie Centrum Edukacji Ekorozwoju i Ochrony Środowiska Naturalnego we współpracy z Nadleśnictwem Chełm i uczelniami wyższymi.</p>	<p>TECHNICZNA</p> <p>SPOŁECZNA</p> <p>FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA</p>

Organizacja terenów inwestycyjnych	<p>1.4. Rozwój terenów inwestycyjnych.</p>	<p>1.4.1. Wyznaczenie nowych terenów inwestycyjnych zgodnie z opracowanym Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego. Organizacja oferty inwestycyjnej (przejęcie gruntów od Wspólnot Wiejskich, współpraca z właścicielami prywatnych gruntów inwestycyjnych).</p> <p>1.4.2. Budowa elektronicznej bazy informacji przestrzennej Gminy Wojsławice.</p> <p>1.4.3. Pozyskanie środków finansowych i uzbrojenie terenów inwestycyjnych na terenie gminy (docelowo w ramach <i>Strefy Aktywności Gospodarczej Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego</i>).</p> <p>1.4.4. Promocja terenów inwestycyjnych wspólnie z partnerskimi JST.</p> <p>1.4.5. Wyznaczenie i uzbrojenie terenów/działek pod budownictwo mieszkaniowe jedno/ wielorodzinne na terenach należących do gminy oraz możliwy wykup przez gminę atrakcyjnych działek do np. programu Mieszkanie+ lub prywatnych deweloperów.</p>	<p>FUNKcjONALNO-PRZESTRZENNA</p> <p>GOSPODARCZA</p>
Rozwój lokalnych układów drogowych zapewniających dostęp do miejsc koncentracji podstawowych usług, a także infrastruktury sprzyjającej elektromobilności.	<p>1.5. Rozwój infrastruktury drogowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą.</p>	<p>1.5.1. Poprawa stanu dróg (budowa, remonty, modernizacja) dróg gminnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą na terenie całej gminy.</p> <p>Wykaz dróg poniżej tabeli.</p> <p>1.5.2. Budowa oświetlenia / wymiana już istniejącego na oświetlenie przyjazne środowisku naturalnemu.</p> <p>1.5.3. Poprawa stanu dróg powiatowych przebiegających przez teren gminy Wojsławice. Współpraca na rzecz poprawy jakości/ modernizacji dróg powiatowych na terenie gminy z Powiatem Chełmskim.</p> <p>1.5.4. Poprawa stanu dróg wojewódzkich przebiegających przez teren gminy Wojsławice.</p>	<p>FUNKcjONALNO-PRZESTRZENNA</p>

	<p>1.6. Rozwój infrastruktury alternatywnego transportu przyjaznego środowisku naturalnemu.</p> <p>1.7. Wspieranie lokalnych społeczności w działaniach na rzecz ich otoczenia.</p>	<p>Współpraca na rzecz modernizacji drogi wojewódzkiej nr. 846 przez teren gminy Wojsławice z Zarządem Dróg Wojewódzkich.</p> <p>1.5.5. Wykonanie przejścia dla pieszych od drogi wojewódzkiej nr. 846 do sklepu Biedronka.</p> <p>1.6.1. Budowa ścieżek rowerowych wraz z budową oświetlenia drogi rowerowej oraz wykonaniem stałej organizacji ruchu dla poprawy bezpieczeństwa.</p> <p>1.7.1. Kreowanie produktów, wydarzeń i usług oferty turystycznej opartej o dziedzictwo kultury, edukację, produkty lokalne, walory przyrodniczo-kulturowe.</p> <p>1.7.2. Rozwój funkcji leczniczych, rekreacyjnych i uzdrowiskowych gminy.</p>	<p>SPOŁECZNA</p> <p>GOSPODARCZA</p>
<p>III. KIERUNEK ROZWOJU GMINY: Innowacyjny rozwój gospodarczy wykorzystujący endogeniczne potencjały gminy oraz komercjalizację wiedzy.</p>			
<p>SR WL, SOR, KSRR, SZRWRIR</p>	<p>Cel: Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych i rozwój usług wolnego czasu.</p>		

SR WL 3.1.; 3.4.; 4.2	CEL OPERACYJNY 1. INNOWACYJNE WYKORZYSTANIE KAPITAŁU EKOLOGICZNEGO I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W ROZWOJU USŁUG WOLNEGO CZASU.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWIR	CEL SZCZEGÓŁOWY	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
<p>Kreowanie punktowych produktów turystycznych wykorzystujących nowe trendy w turystyce, łączących funkcje edukacyjne, kulturowe i rekreacyjne.</p> <p>Rozwijanie oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. wydarzenia historyczne, tradycje, obiekty kultury, walory środowiskowe).</p>	<p>1.1. Kreowanie produktów turystycznych wykorzystujących nowe trendy w turystyce, łączących funkcje edukacyjne, kulturowe i rekreacyjne – utworzenie kompleksowej oferty Wojsławickiego Parku Kulturowego).</p>	<p>1.1.1. Opracowanie lokalnego, kompleksowego i spójnego programu (we współpracy ze stowarzyszeniami, przedsiębiorcami) rozwoju punktowych produktów turystycznych (realizowanych w danym punkcie, które charakteryzują się występowaniem jednej wiodącej atrakcji (usługi) i dodatkowo kilku usług towarzyszących skupionych w jednym miejscu (obiekcie) mającym z punktu widzenia kartograficznego charakter punktowy (muzeum, zabytek, centrum konferencyjne, hotel, pomnik przyrody).</p> <p>1.1.2. Wspieranie rozwoju usług turystycznych poprzez innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych takich jak: przewodnictwo, usługi gastronomiczne, usługi hotelarskie, informacja turystyczna oraz promocja gminy poprzez: mapy turystyczne, pamiątki, sprzęt turystyczny, a szczególnie internet.</p> <p>1.1.3. Opracowanie zasad współpracy z przedsiębiorcami, JST oraz rolnikami w budowaniu i promocji usług wolnego czasu (w zakresie kultury, usług związanych z aktywną rekreacją, odnową biologiczną, turystyką zdrowotną, gastronomią, rozrywką, e-usługami) oraz pomoc w założeniu fundacji lub stowarzyszeń pozyskującej środki na rozwój kultury w gminie.</p>	<p>SPOŁECZNA</p> <p>GOSPODARCZA</p> <p>GOSPODARCZA</p>

		<p>1.1.4. Utworzenie Centrum Rozwoju Ekorozwoju i Ochrony Środowiska Naturalnego w Wojsławicach we współpracy z Lasami Państwowymi oraz zagospodarowanie terenów przy źródłkach stanowiących pomnik przyrody tzw. Pohulanka w Nowym Majdanie.</p> <p>1.1.5. Ukształtowanie terenu wokół źródła przy ul. Chełmskiej (Ogród na wodzie, z promenadą, wieżą widokową i obiektem restauracyjnym. Inwestycja realizowana w Partnerstwie Publiczno-Prywatnym).</p>	FUNKcjONALNO PRZESTRZENNA
Rozwijanie oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. wydarzenia historyczne, tradycje, obiekty kultury, walory środowiskowe).	1.2. Rozwijanie oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne.	1.2.1. Organizacja i promocja wydarzeń charakteryzujących się dużą spójnością tematyczną, organizacyjną oraz konkretnym umiejscowieniem w czasie i przestrzeni np. pokazy, prezentacje, wystawy, festiwale, imprezy sportowe.	SPOŁECZNA
Rozwój infrastruktury sprzyjającej propagowaniu różnych form turystyki aktywnej	1.3. Zrównoważony rozwój infrastruktury sprzyjającej propagowaniu różnych form turystyki.	<p>1.3.1. Budowa wież widokowych, kładek z infrastrukturą otaczającą (parkingi, lunety, siedziska, grillowiska, mała gastronomia itp.)</p> <p>1.3.2. Przygotowanie nowych tras dla turystyki pieszej, rowerowej, konnej, motocyklowej na terenie gminy we współpracy z <i>Lubelską Regionalną Organizacją Turystyczną</i> oraz <i>Ligą Ochrony Przyrody</i>.</p>	GOSPODARCZA
Wspieranie przedsiębiorczości bazującej na lokalnej tradycji i dziedzictwie kulturowym (np. rękodzieło) i usługach edukacyjnych	1.4. Rozwój zintegrowanej i innowacyjnej przedsiębiorczości bazującej na lokalnej tradycji i dziedzictwie kulturowym oraz usługach edukacyjnych.	<p>1.4.1. Inicjowanie i wspieranie współpracy sieciowej przedsiębiorców i instytucji z branży turystycznej bazującej na lokalnej tradycji i dziedzictwie kulturowym (np. rękodzieło) i usługach edukacyjnych.</p> <p>1.4.2. Wykreowanie i budowa produktu turystycznego (wokół tradycji kulinarnych, walorów przyrodniczych, dziedzictwa kultury) na <i>OSi Żywicielskim</i>, w tym opracowanie koncepcji rozwoju produktu turystycznego wspólnie z innymi JST (partnerami gminy).</p>	SPOŁECZNA GOSPODARCZA

		1.1.5. Pomocnicze i zajęcia wyrównawcze oraz zapewnia pomoc dzieciom najbardziej narażonym na niepowodzenia, zapewnianie opieki psychologicznej.	
Rozwijanie szkolnictwa zawodowego, w tym w zakresie współpracy szkół i placówek oświatowych z otoczeniem społeczno – gospodarczym, podnoszenia kompetencji nauczycieli, unowocześniania bazy dydaktycznej	1.2. Wprowadzanie nowych technologii informacyjno – komunikacyjnych oraz współpraca z pracodawcami w procesie profilowania kształcenia na terenie gminy.	1.2.1. Wsparcie i promocja innowacyjnych szkół, profili zajęć dodatkowych związanych z wykorzystaniem nowych technologii. 1.2.2. Współpraca z przedsiębiorcami i szkołami średnimi w tworzeniu dualnych form kształcenia. 1.2.3. Wprowadzanie nowych form i metod nauczania oraz nowych materiałów dydaktycznych w celu zachęcania uczniów do większej aktywności oraz przygotowania ich do samodzielnego podejmowania decyzji w sprawie własnego kształcenia i do uczestnictwa w życiu społecznym.	SPOŁECZNA GOSPODARCZA
Popularyzacja profilaktyki zdrowotnej i zdrowego trybu życia, w tym intensyfikacja działań na rzecz rozwoju kultury fizycznej i sportu	1.3. Popularyzacja profilaktyki zdrowotnej i zdrowego trybu życia.	1.3.1. Popularyzacja profilaktyki zdrowotnej we współpracy z Zespołem Szkolno-Przedszkolnym i organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie gminy. 1.3.2. Organizacja programów i rozwiązań społecznych promujących zdrowy tryb życia we współpracy z klubami sportowymi, OSP oraz Zespołem Szkolno-Przedszkolnym (wdrożenie procesu planowanych zmian do toku działania już istniejących organizacji). 1.3.3. Wsparcie działań na rzecz rozwoju kultury fizycznej i sportu (programów szkolenia sportowego, zakupu sprzętu sportowego, pokrycie kosztów organizowania zawodów sportowych lub uczestnictwa w tych zawodach, pokrycie kosztów korzystania z obiektów sportowych dla celów szkolenia sportowego, sfinansowanie stypendiów sportowych).	SPOŁECZNA FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA

		1.3.4. Budowa hali sportowo-widowiskowej przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Wojsławicach.	
SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel: Poprawa dostępności do usług społecznych.		
SR WL 3.4.; 4.1.	CEL OPERACYJNY 2. ROZWÓJ USŁUG SPOŁECZNYCH I TWORZENIE WARUNKÓW DO AKTYWIZACJI OSÓB STARSZYCH.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	CEL SZCZEGÓŁOWY	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Rozwój usług społecznych z zakresu opieki i aktywizacji osób starszych, w tym form środowiskowych (zdeinstytucjonalizowanych)	2.1. Rozwój usług społecznych z zakresu opieki i aktywizacji osób starszych.	<p>2.1.1. Wspieranie programów aktywizujących osoby starsze, umacnianie więzi międzypokoleniowych, a szczególnie podkreślenie roli seniora w rodzinie.</p> <p>2.1.2. Aktywizacja osób społecznie wykluczonych – wsparcie powstawania podmiotów ekonomii społecznej (spółdzielnie socjalne, zakłady aktywności zawodowej, przedsiębiorstwa społeczne).</p> <p>2.1.3. Utworzenie Wielofunkcyjnego Zakładu Pracy w starej szkole w Majdanie.</p> <p>2.1.4. Współpraca z instytucjami i stowarzyszeniami w zakresie oferowania mobilnej opieki senioralnej oraz opieki nad osobami niepełnosprawnymi.</p> <p>2.1.5. Utworzenie Centrum Opiekuńczo-Mieszkalnego lub innej formy wparcia całodobowego dla osób starszych i niepełnosprawnych.</p>	SPOŁECZNA
SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel: Włączenie społeczne.		
SR WL 4.1., 4.3., 4.6.	CEL OPERACYJNY 3. PROMOWANIE PRZEDSIĘWZIĘĆ NA RZECZ AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I ZAWODOWEJ NA TERENIE GMINY.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	CEL SZCZEGÓŁOWY	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA

Promowanie przedsięwzięć na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej, w szczególności dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych	3.1. Promowanie przedsięwzięć na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej.	3.1.1. Współorganizacja przedsięwzięć pomagających w aktywizacji zawodowej osób starszych i niepełnosprawnych na terenie gminy. 3.1.2. Organizacja usług rehabilitacyjnych (zatrudnienie specjalisty lub współpraca z placówką/zakładem, który będzie świadczył na miejscu takie usługi dla mieszkańców).	SPOŁECZNA
Stwarzanie warunków umożliwiających godzenie obowiązków zawodowych z rodzinnymi	3.2. Prowadzenie polityki prorodzinnej na terenie gminy.	3.2.1. Tworzenie warunków do realizacji projektów z zakresu nowoczesnego budownictwa jedno i wielorodzinnego z infrastrukturą usługową (kompleksowo wyposażone w punkty usługowe, powierzchnie handlowe i rekreacyjne, m.in. w PPP).	FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA
Kształtowanie i wzmocnienie postaw obywatelskich, prospołecznych (np. wolontariat), innowacyjnych, w tym rozwój innowacji społecznych	3.3. Rozwój relacji społecznych i innowacji społecznych.	3.3.1. Promowanie różnych form pomocy sąsiedzkiej, wolontariatu, dobroczynności i pomocy charytatywnej na terenie gminy (m.in. opieki nad zwierzętami). 3.3.2. Promocja działań zwiększających przedsiębiorczość oraz różne formy samozatrudnienia. 3.3.3. Organizacja działań mających na celu kształcenie ustawiczne dla mobilności osób dorosłych na rynku pracy we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Chełmie. 3.3.4. Opracowanie Gminnego Programu Rozwoju Innowacji Społecznych we współpracy jednostek kultury, przedstawicieli szkoły i organizacji pozarządowych, a także pracowników Urzędu Gminy.	SPOŁECZNA
Profilaktyka uzależnień oraz przeciwdziałanie agresji i przemocy wśród dzieci oraz młodzieży.	3.4. Profilaktyka uzależnień oraz rozwiązywanie problemów społecznych.	3.4.1. Prowadzenie działań profilaktycznych w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień, przeciwdziałanie agresji i przemocy wśród dzieci i młodzieży.	

		3.4.2. Rozwijanie edukacji publicznej i działań w profilaktyce uzależnień na terenie gminy we współpracy z GOPS, szkołami, organizacjami pozarządowymi.	SPOŁECZNA
Wspieranie sektora ekonomii społecznej	3.5. Rozwój ekonomii społecznej i solidarnej na terenie gminy.	3.5.1. Utworzenie Spółdzielni Socjalnej do obsługi ruchu turystycznego. 3.5.2. Rozwój ekonomii solidarnej, aktywizacja zawodowa i integracja społeczna, w tym reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.	SPOŁECZNA
SR WL, SOR, KSRR, SZRWIR	Cel: Ochrona walorów środowiska.		
SR WL 1.1.,2.1.,2.3.,2.4.	CEL OPERACYJNY 4. OCHRONA MATERIALNA I NIEMATERIALNA ZASOBÓW KULTUROWYCH I ŚRODOWISKOWYCH GMINY.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWIR	CEL SZCZEGÓŁOWY	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Ochrona materialnych i niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego	4.1. Rewitalizacja społeczno-kulturowa obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją. Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych.	4.1.1. Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji na lata 2022-2030. 4.1.2. Rewitalizacja społeczna i kulturowa obszarów gminy wskazanych w Gminnym Programie Rewitalizacji. 4.1.3. Rewitalizacja Skweru przy pomniku T. Kościuszki – p II. 4.1.4. Rewitalizacja dzwonnicy i organizacja przestrzeni do rozwoju kultury. 4.1.4. Rewitalizacja Cerkwi i organizacja przestrzeni do rozwoju kultu religijnego, kultury, edukacji.	SPOŁECZNA

	<p>4.2. Rozwój działalności twórców ludowych i artystów (pisarzy, rzeźbiarzy, malarzy itp.).</p> <p>4.3. Powołanie organizacji – spółki celowej – zarządzającej Wojsławickim Parkiem Kulturowym.</p>	<p>4.2.1. Poszerzenie infrastruktury Dom Kultury w Wojsławicach o nowe przestrzenie umożliwiające realizację wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych na zewnątrz obiektu.</p> <p>4.2.2. Podjęcie współpracy z Uczelniami Wyższymi i Instytucjami Kultury typu: Muzeum Narodowe w Lublinie w celu organizacji plenerów, konferencji, spotkań autorskich warsztatów, wystaw, aukcji. Kreowanie, rozwijanie oferty łączącej funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce.</p> <p>4.2.3. Wsparcie rozwoju działalności Fundacji „Ku przyszłości”.</p> <p>4.3.1. Opracowanie Planu Rozwoju Oferty Wojsławickiego Parku Kulturowego.</p> <p>4.3.2. Utworzenie organizacji – spółki celowej – zarządzającej Wojsławickim Parkiem Kulturowym.</p>	
<p>Wspieranie działań na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych</p>	<p>4.4. Ochrona i kształtowanie zasobów wodnych na terenie gminy.</p> <p>4.5. Badanie właściwości wód w źródłiskach oraz zagospodarowanie zasobów środowiskowych.</p>	<p>4.4.1. Promocja działań poprawiających ochronę jakości wód.</p> <p>4.4.2. Zaprojektowanie i budowa zbiornika wodnego małej retencji z funkcją ochronną dla rozwoju rolnictwa oraz funkcją rekreacyjną na terenie Wojsławic.</p> <p>4.5.1. Badanie właściwości wód w źródłiskach (źródłach) (skład chemiczny, właściwości lecznicze, uzdrowiskowe, geotermalne).</p> <p>4.5.2. Zagospodarowanie terenów wokół źródlisk (źródłek) na terenie gminy we współpracy</p>	<p>OCHRONA ŚRODOWISKA</p>

		z Sołectwami, organizacjami pozarządowymi, uczelniami wyższymi i Lasami Państwowymi. 4.5.3. Działania wspierające partnerstwo publiczno-prywatne w zakresie ochrony zasobów wodnych i środowiskowych gminy. Zagospodarowanie terenów wokół źródełek (źródlisk) na terenie gminy.	
Wspieranie działań na rzecz ochrony powietrza	4.6. Ochrony powietrza i edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju.	4.6.1. Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju i ochrony przyrody. 4.6.2. Wsparcie w rozwoju wymiany ogrzewania i zaopatrzenia w energię domków jednorodzinnych na instalacje OZE. 4.6.3. Usuwanie wyrobów zawierających azbest z budynków na terenie Gminy. 4.6.4. Budowa stacji doładowania elektrycznych pojazdów.	OCHRONA ŚRODOWISKA
Ochrona wartości przyrodniczych i krajobrazowych	4.7. Ochrona wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych.	4.7.1. Kształtowanie ładu przestrzennego w sposób zintegrowany i zrównoważony. 4.7.2. Promocja dobrych praktyk w zakresie ładu przestrzennego i estetyki miejsc publicznych.	OCHRONA ŚRODOWISKA FUNKCJONALNO PRZESTRZENNA
SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel: Ochrona walorów środowiska.		
CEL OPERACYJNY 5. INNOWACYJNE WYKORZYSTANIE WALORÓW PRZYRODNICZO-KULTUROWYCH, ROZWÓJ SPORTU I USŁUG WOLNEGO CZASU.			
SR WL 1.1.,2.1.,2.3.,2.4.	CEL SZCZEGÓŁOWY	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	5.1. Kreowanie, rozwijanie oferty i infrastruktury ośrodków łączących funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce.	5.1.1. Utworzenie Wojsławickiego Parku Kulturowego z siedzibą w Ośrodku Trzech Kultur w Majdanie Ostrowskim. Opracowanie oferty Parku. Rozbudowanie infrastruktury noclegowej i sanitarnej oraz dodatkowych	SPOŁECZNA

Ochrona materialnych i niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego		<p>miejsc na spotkania na świeżym powietrzu (z wykorzystaniem działki wokół obiektu oraz działki położonej poniżej Ośrodka).</p> <p>5.1.2. Rozwój produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe) w ofercie Izby Tradycji Ziemi Wojsławickiej.</p> <p>5.1.3. Współpraca z innymi JST w ramach budowy i zarządzania zintegrowanym produktem turystycznym – powołanie <i>koordynatora ds. zarządzania zintegrowanym produktem turystycznym</i>.</p> <p>5.1.4. Opracowanie koncepcji i budowa parku edukacyjno-rekreacyjnego oraz <i>Młodzieżowej Strefy Kultury</i> przy Domu Kultury w Wojsławicach.</p> <p>5.1.5. Budowa strefy odpoczynku wraz z wystawą miniaturowego budownictwa dawnych Wojsławic.</p> <p>5.1.6. Organizacja, cyklicznych wydarzeń promujących ofertę Wojsławickiego Parku Kulturalnego o zasięgu regionalnym i ogólnopolskim.</p>	GOSPODARCZA
	5.2. Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej.	5.2.1. Wsparcie realizacji obiektów hotelowo-gastronomicznych dla turystyki zmotoryzowanej.	GOSPODARCZA
	5.3. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych.	5.3.1. Organizacja kursów, szkoleń, konferencji, wizyt studyjnych we współpracy z partnerami samorządowymi, organizacjami pozarządowymi, uczelniami, przedsiębiorcami, Powiatowym Urzędem Pracy.	SPOŁECZNA GOSPODARCZA

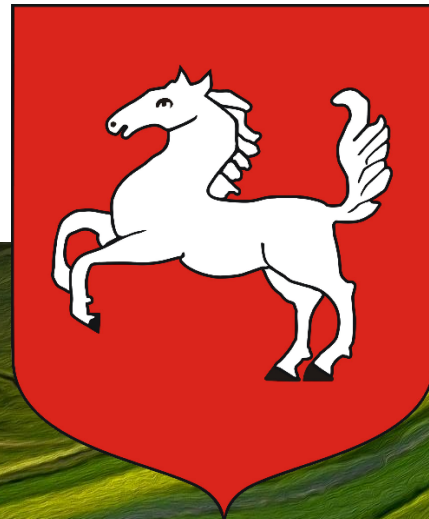
LP. NR DROGI I NAZWA

1. 105026L Witoldów-Stary Majdan-Trościanka
2. 105027L Huta –Turowiec-Wólka Putnowicka-Putnowice Wielkie
3. 105028L Ostrów-Kol.-Horodysko
4. 105029L Partyzancka Kolonia-Rozięcín –Nowy Majdan-Hołużno
5. 105030L Putnowice Wielkie-Aurelin
6. 105031L Ostrów-Bończa
7. 105032L Putnowice Wielkie- Korytyny
8. 105033L Wojsławice-ul. Krasnystawska
9. 105034L Wojsławice- ul. Rynek
10. 105035L Rozięcín
11. 105036L Wojsławice – ul. Chełmska
12. 105037L Wojsławice-Kolonia
13. 112705L Czarnołoży-Witoldów
14. 112706L Droga w miejscowości Partyzancka Kolonia

- 15. 115613 L droga Kukawka-Stary Majdan
- 16. 115614 Droga w miejscowości Kukawka

MODEL FUNKCJONALNO - PRZESTRZENY

Model funkcjonalno-przestrzenny jest efektem zintegrowanego procesu planistycznego (na bazie diagnozy terytorialnej uwzględniającej możliwie najszerszy zakres zagadnień), którego częścią jest ocena oddziaływania terytorialnego oraz proces nowoczesnych i efektywnych konsultacji społecznych. Model ma pokazywać kierunek i ewentualny efekt planowanych przekształceń lub formułować brzegowe warunki, zasady tych przekształceń (określone – w zależności od podmiotu formułującego – w stosunku do konkretnych obszarów) oraz działań prowadzonych na zasadzie dialogu społecznego przez upoważnione ustawowo podmioty władzy publicznej (odpowiedzialne za przygotowywanie strategii krajowej, wojewódzkiej, gminnej). Model koncentruje się na ochronie oraz wzmocnieniu wartości ważnych dla zrównoważonego rozwoju w długim czasie (przestrzeń, środowisko) oraz czytelnie definiuje interes publiczny i pozwala na zachowanie ciągłości i spójności procesów gospodarczych, społecznych i przestrzennych w dynamicznie zmieniającej się sytuacji. Model rozwoju funkcjonalno-przestrzenny Gminy Wojsławice w latach 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 jest zrównoważonym modelem rozwoju obejmującym w sposób spójny i komplementarny wszystkie strefy tzn.

- Strefę społeczną,
- Strefę gospodarczą,
- Strefę funkcjonalno-przestrzenną,
- Strefę techniczną,
- Strefę ochrony środowiska.

Gmina Wojsławice po procesie diagnozy stanu obecnego, będzie wdrażać wielofunkcyjny sposób organizacji poszczególnych stref rozwoju, wykorzystując endogeniczne potencjały tj. rolnictwo, bazę surowca, kapitał społeczny, kapitał ekologiczny, walory przyrodnicze, istniejące i nowe atrakcje turystyczne, bazę sportową. Istotą rozwoju Gminy Wojsławice będzie systematyczna, trwała, poprawa jakości życia mieszkańców oraz konkurencyjności podmiotów gospodarczych.

Mianownikiem podejmowanych działań w perspektywie 2021-2027 do roku 2030 będzie tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu atrakcyjnych miejsc pracy, aby w efektywny sposób przeciwstawić się kluczowym zagrożeniom, takim jak wyludnienie i niekorzystna demografia. Ważnym elementem działań podjętych w ramach zrównoważonego modelu rozwoju będzie współpraca i zintegrowane inwestycje z partnerami takimi jak: inne samorządy lokalne, Zarząd Województwa Lubelskiego, Rząd, gospodarze (właściciele gospodarstw rolnych), grupy producenckie, przedsiębiorcy, organizacje społeczne, organizacje otoczenia biznesu i uczelnie wyższe.

ATUTY GMINY WOJSŁAWICE

stwarzające najlepsze możliwości rozwojowe, które będą wpływać na budowę przewagi konkurencyjnej oraz współpracę z innymi gminami, mieszkańcami, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi, rolnikami.

STREFA SPOŁECZNA:

- Dziedzictwo kultury,
- Oferta kulturalna,
- Pomoc socjalna,
- Edukacja,
- Dostęp do usług,
- Kapitał społeczny,
- Bezpieczeństwo,
- Obiekty publiczne,
- Rolnictwo,
- Oferta turystyczna i sportowa,
- Unikalne formy przyrody/ krajobrazu,
- Współpraca z innymi samorządami,
- Współpraca gminy ze stowarzyszeniami i fundacjami.

STREFA GOSPODARCZA:

- Stan dróg gminnych,
- Gmina Wojsławice posiada aktualnie obowiązujący Plan zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wojsławice, zatwierdzony Uchwałą Nr VII/22/2003 rady Gminy Wojsławice z dnia 31 marca 2003 roku. (Plan jest obecnie aktualizowany),
- Obiekty dziedzictwa historycznego i oferta kulturalna,
- Oferta turystyczna gotowa do eksploatacji gospodarczej,

- Prowadzona polityka scalania gruntów rolnych,
- Rolnictwo, pierwsze gospodarstwa ekologiczne, agroturystyczne,
- Rozwój relacji międzynarodowych i regionalnych,
- Rozwój społeczeństwa poprzez cyfryzację i dostęp do edukacji,
- Oferta dla usług handlu detalicznego i handlu sieciowego,
- Sięganie po innowacyjne metody promocji gminy,
- Rozpoznawalność miejsca przez związki z literaturą, które można przekuć na działalność gospodarczą,
- Rozwój ekonomii społecznej,
- Rozwój kultury fizycznej.

STREFA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA:

- Położenie,
- Infrastruktura transportowa gmina,
- Zmiana MPZP i tworzenia nowego ładu przestrzennego wykorzystującego zasady zrównoważonego rozwoju,
- Stan zabytków (częściowo zrewitalizowanych),
- Funkcjonalność centrum Wojsławic,
- Przestrzeń (walory przyrodnicze i krajobrazowe, dobry stan środowiska naturalnego),
- Infrastruktura komunalna,
- Ukształtowanie terenu,
- Inwestycje OZE,
- Infrastruktura społeczna,
- Zaplecze dla edukacji,
- Atrakcje turystyczne (potencjały lecznicze, zdrojowe, rekreacyjne).

STREFA OCHRONA ŚRODOWISKA:

- Stan środowiska naturalnego,
- Wyróżniające gminę formy przyrody m.in. unikatowe, naturalne źródła oraz jary, wąwozy, krajobrazy, ukształtowanie terenu,
- Rozwój gospodarki śmieciowej,

- **Rozwój odnawialnych źródeł energii,**
- **Oznaczenie zabytków, ścieżek przyrodniczych,**
- **Gospodarka wodno-ściekowa.**

STREFA TECHNICZNA:

- **Uporządkowanie informacyjne gminy,**
- **Centrum usług administracyjnych i handlowych,**
- **Troska o ochronę środowiska,**
- **Gminna infrastruktura drogowa,**
- **Troska o dziedzictwo kultury** (częściowo wyremontowane zabytki, rewitalizacje),
- **Przygotowanie gminy na przyjęcie turystów** (stan wąwozów, jarów, źródełek, który umożliwi korzystanie), altany (miejsca odpoczynku dla mieszkańców i turystów), staw z promenadą spacerową); przy drogach wjazdowych do gminy Wojsławice, na granicy gminy z gminami Uchanie, Grabowiec, Leśniowice i Kraśniczyn witańcze wizualnie nawiązujące do specyfiki i historii regionu, podkreślając walory gminy. Ich zadaniem jest efektownie przywitać wjeżdżających gości).

**WYZWANIA ROZWOJOWE - PROBLEMY
DO ROZWIĄZANIA,
które należy uwzględnić w działaniach podejmowanych przez Gminę
Wojsławice w latach 2021-2027 z perspektywą do roku 2030,
aby nie pogłębiały się grożące jej zagrożenia.**

Według prognoz demografów, w 2035 roku na 10 pracujących na wsi przypadać będzie już 6 emerytów. Alarmujące jest coraz silniejsze odchodzenie od modelu rodziny wielodzietnej i wielopokoleniowej oraz kształtowanie się nowych wzorców rodziny, relacji kulturowych. Procesy te silnie wpływają na rynek pracy na obszarze gminy i okolicznych samorządów. Pandemia Covid-19 spotęgowała, przyspieszyła istotne przekształcenia społeczno-gospodarcze.

Utrzymujący się trend niekorzystnej demografii i wzrost problemów związanych z organizacją darmowej opieki dla ludzi starszych oraz wyludnianie się poszczególnych miejscowości gminy, to realna bariera doprowadzająca do niedorozwoju gminy. Trwała marginalizacja społeczno-gospodarcza, ekonomiczna, połączona z peryferyzacją

(wynikającą m.in. z ograniczonego rynku pracy i ograniczonej dostępności transportowej), może doprowadzić to daleko idących konsekwencji m.in. braku mieszkańców w wieku produkcyjnym oraz braku środków na inwestycje, Równie istotnym zagrożeniem jest demoralizacja i wzrastające bezrobocie (brak odpowiednich kwalifikacji, utrata miejsc pracy z powodu skutków pandemii Covid-19 oraz przyspieszającej automatyzacji i cyfryzacji przemysłu).

Na poziomie krajowym i regionalnym przyjęto wiele strategii rozwoju obszarów wiejskich. Dokumenty te w większości właściwie przedstawiają diagnozę sytuacji i formułują słuszne cele rozwoju. Jednak operacjonalizacja i realizacja wskazanych zamierzeń, działań trwa długo, stąd należy już dzisiaj wybrać kilka priorytetowych działań, które należy wdrożyć w perspektywie 3-10 lat. Działania te, chociaż nie rozwiążą wszystkich problemów Gminy Wojsławice, znacznie poprawią jakość życia mieszkańców i pozwolą ograniczyć negatywne zjawiska.

Brak środków na inwestycje spowodowany ograniczeniami budżetu gminy i możliwościami absorbowania wsparcia ze źródeł zewnętrznych może być jednym z najpoważniejszych zagrożeń rozwoju gminy. Na rozwój gospodarczy będzie oddziaływać również niekorzystna struktura rynku pracy (większość mieszkańców z czasem będzie w wieku poprodukcyjnym), wynikająca m.in. z demografii oraz wyludniania się gminy, a także wzrost liczby osób wykluczonych zawodowo, które nie dopasowały się do rynku pracy.

Dodatkowym zagrożeniem są niekorzystne przepisy prawa (wysokie koszty prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej). Poważnym zagrożeniem są również ograniczone rynki zbytu (pokłosie pandemii Covid-19) oraz powolny proces scalania gruntów i tworzenia dużych, konkurencyjnych gospodarstw.

Kluczowym zagrożeniem dla Gminy Wojsławice jest trwała marginalizacja społeczno-gospodarcza.

ISTOTNE BARIERY ROZWOJOWE – PROBLEMY STREFA SPOŁECZNA:

- Wyludnianie się gminy,
- Niekorzystna demografia,
- Nieatrakcyjny rynek pracy,
- Niskie kwalifikacje i kompetencje IT mieszkańców,
- Dostęp i poziom specjalistycznej opieki medycznej,
- Narastające problemy społeczne,
- Przygotowanie na następstwa starzejącego się społeczeństwa,
- Niezróżnicowana oferta czasu wolnego,
- Niedostateczne angażowanie się mieszkańców w życie gminy,
- Niski poziom innowacji społecznych,

- Oferta dla młodych małżeństw,
- Brak oznaczeń informacyjnych, istotnych dla ruchu turystycznego,

ISTOTNE BARIERY ROZWOJOWE – PROBLEMY STREFA GOSPODARCZA:

- Słaba dostępność transportowa (stan drogi wojewódzkiej 846 oraz dróg powiatowych i niektórych dróg gminnych),
- Brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych (MPZP w trakcie aktualizacji),
- Rynek pracy,
- Mało konkurencyjne i innowacyjne rolnictwo,
- Niski poziom przedsiębiorczości,
- Zasoby kadrowe,
- Brak atrakcyjnej oferty gospodarczej wykorzystującej dziedzictwo kultury i walory przyrodnicze,
- Poziom konkurencyjności oferty turystycznej,
- Niski poziom innowacyjności i technologii.

ISTOTNE BARIERY ROZWOJOWE – PROBLEMY STREFA FUNKcjONALNO-PRZESTRZENNA:

- Stan dróg powiatowych i wojewódzkich,
- Brak terenów inwestycyjnych,
- Stan infrastruktury komunalnej,
- Stan infrastruktury drogowej gminnej i brak chodników,
- Brak sieci gazowej,
- Brak ścieżek rowerowych i innych atrakcji turystycznych,
- Stan niektórych zabytków,
- Brak nowoczesnej infrastruktury sportowej,
- Infrastruktura społeczna,
- Atrakcyjność obiektów komunikacyjnych.

ISTOTNE BARIERY ROZWOJOWE – PROBLEMY STREFA OCHRONY ŚRODOWISKA:

- Ochrona powietrza,
- Ochrona wody i gleby,

- Estetyka domów i ogrodzeń,
- Zaśmiecone lasy,
- Brak edukacji i wiedzy dotyczącej przejścia na ekologiczną produkcję w rolnictwie,
- Brak badań jakości wody ze źródełek i ich kompleksowego zagospodarowania,
- Niewystarczająca świadomość troski o środowisko naturalne.

ISTOTNE BARIERY ROZWOJOWE – PROBLEMY STREFA TECHNICZNA:

- Gospodarka wodno-kanalizacyjna,
- Zaśmiecanie gminy,
- Niekorzystne elementy, które obniżają ocenę wizualną gminy,
- Zły stan niektórych zabytków, obiektów (była szkoła, były urząd),
- Czynniki obniżające atrakcyjność turystyczną gminy,
- Czynniki obniżające atrakcyjność inwestycyjną gminy i warunki osiedleńcze.

Planowanie zrównoważonego ładu przestrzennego i aktualizacja *Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego* oraz opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji umożliwi Gminie Wojsławice systematyczne i planowe zagospodarowanie terenu gminy zgodnie z zasadami zrównoważonego modelu przestrzenno-funkcjonalnego oraz zasadami ochrony przyrody.

Obecny układ funkcjonalny gminy kształtują wzajemne związki i współzależności, w układzie pionowym: miasto powiatowe, gmina, wieś i w układzie poziomym między poszczególnymi jednostkami i zespołami jednostek osadniczych, dotychczas jednostki osadnicze w gminie występowały w następujących związkach, układach zależności:

- Wojsławice – miejscowość gminna, ośrodek administracyjno-usługowy,
- Wojsławice-Kolonia – miejscowość gminna, jednostka osadnicza o zwiększonym programie usług.
- Majdan Ostrowski – jednostka osadnicza o zwiększonym zakresie usług dla ludności,
- Rozięcín – jednostka osadnicza o zwiększonym zakresie usług dla ludności.
- Turowiec – jednostka osadnicza o zwiększonym zakresie usług dla ludności.
- Pozostałe wsie funkcjonują jako wsie podstawowe.

Układ komunikacyjny gminy Wojsławice tworzy droga wojewódzka nr. 846 oraz drogi o znaczeniu powiatowym i gminnym. Stan nawierzchni dróg wojewódzkiej jest zły i nieprzystosowany do zwiększonego obciążenia ruchu, stan dróg powiatowych w większości jest zły i nieprzystosowany do występujących obciążeń ruchem. Drogi powiatowe stanowią uzupełnienie sieci dróg wojewódzkich, a ich zadanie polega na zapewnieniu mieszkańcom gminy właściwej obsługi komunikacyjnej, zarówno w powiązaniach wewnętrznych gminy jak i w powiązaniu z obszarami

sąsiednich gmin i miejscowości. Bezpośrednią obsługę komunikacyjną wsi zapewniają drogi powiatowe gminne. Drogi gminne spełniają rolę dojazdów do skupisk zabudowy zagrodowej, wiążąc je z siecią dróg wyżej kategorii.

Wskaźnik gęstości sieci dróg utwardzonych w gminie Wojsławice wynosi ok. 72,0 km/100 km² i jest zbliżony do wskaźnika gęstości w województwie lubelskim, który wynosi 72,30 km/100 km². Gęstość sieci dróg powiatowych utwardzonych w gminie wynosi ok. 39,00 km/100 km² i jest wyższa od wskaźnika gęstości dróg powiatowych w województwie lubelskim, który wynosi 36,0 km/100 km². Natomiast wskaźnik gęstości dróg gminnych utwardzonych wynosi ok. 28,0 km/100 km² i jest niższy niż w województwie lubelskim, który wynosi 23,3 km/100 km².

W celu usprawnienia obsługi komunikacyjnej gminy Wojsławice i poprawienia jej dostępności oraz zminimalizowanie uciążliwości, należy przyjąć następujące zasady i kierunki działania: systematyczna budowa, modernizacja sieci dróg na terenie gminy pozwoli mieszkańcom na właściwe wykorzystanie środków transportu, doprowadzi do rozwoju gospodarczego gminy oraz polepszy dostęp rolników do posiadanych gruntów ornych i użytków zielonych, realizacja ścieżek rowerowych.

Podstawową sieć osiedleńczą gminy stanowi zabudowa zagrodowa wykształcona głównie w oparciu o istniejącą sieć drogową. Funkcją uzupełniającą jest zabudowa jednorodzinna realizowana na działkach wydzielonych w enklawach zabudowy zagrodowej. Istnieje także zabudowa wielorodzinna, obecnie nie jest rozwijana. Wyznaczone są także tereny zabudowy rekreacyjnej i letniskowej, które się rozwijają w małym stopniu. Dana zabudowa jest bardziej realizowana w zabudowie wiejskiej w budynkach już istniejących.

Utrzymuje się obecne formy osadnictwa i zabudowy mieszkaniowej: zabudowę zagrodową i jednorodziną na obszarze gminy oraz istniejącą zabudowę wielorodzinną w miejscowości gminnej – Wojsławice i Wojsławice-Kolonia. W okresie perspektywicznym preferuje się rozwój zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej:

- Wyznaczenie takowych obszarów w MPZP,
- Lokalizacja na obszarze gminy w siedzibach sołectw i miejscowościach przy drogach publicznych oraz istniejącej i projektowanej infrastruktury,
- W miejscowości gminnej Wojsławice zabudowa jednorodzinna o niskiej intensywności zabudowy (maksymalna wysokość – 3 kondygnacje, ewentualnie małe domy mieszkalne) preferowana zabudowa parterowa,
- Dopuszcza się tworzenie siedlisk zabudowy zagrodowej, jednorodzinnej, usług komercyjnych, usług nieuciążliwych i związanych z działalnością produkcyjną, a także składów, magazynów, hurtowni.

Istniejący ośrodek administracyjno-usługowy w miejscowości Wojsławice – ośrodek gminy – siedziba władz Samorządowych, wskazany jest do utrzymania na okres perspektywy i kierunku rozwoju, jako ośrodek usługowy dla ludności i drobnego przemysłu, przetwórstwa płodów rolnych, produkcji materiałów budowlanych oraz gminne centrum usługowo-turystyczne. Ośrodkami wspomagającymi są: Wojsławice-Kolonia (główna funkcja usługowa i edukacyjna), Majdan Ostrowski, Rożęcina (główna funkcja usługowo-turystyczna). Pozostałe miejscowości – głównie produkcja żywności i usługi podstawowe oraz związane z rozwojem funkcji wypoczynku – agroturystyka, turystyka. Lokalizacja ośrodków usługowych zapewnia dogodną obsługę mieszkańców gminy z rejonów ciężenia. Tereny usług ponadlokalnych znajdują się również

w miejscowości gminnej Wojsławice. Dopuszcza się możliwość zmiany przeznaczenia i użytkowania obiektów i terenów na funkcje usług dla potrzeb społeczności lokalnej – wiejskiej np. niewykorzystanych obiektów. Należy rozwijać sieć handlową i usługową zgodnie z europejskimi tendencjami, z pozyskiwaniem kapitału zagranicznego. Obiekty istniejących usług nie kolidujące z projektowanym zainwestowaniem należy adaptować i modernizować.

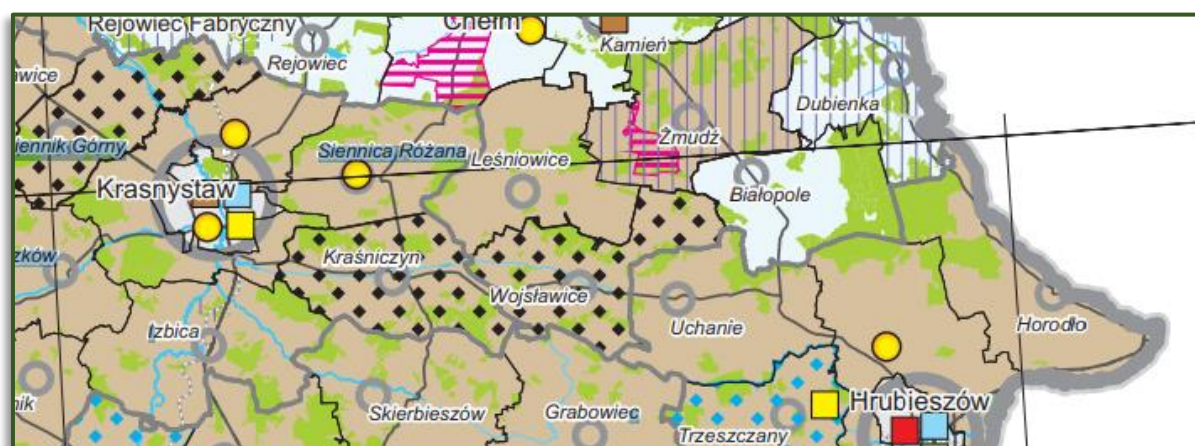
Z analizy stanu istniejącego i jego diagnozy Gminy Wojsławice wynika, że głównym celem, zmierzającym do osiągnięcia celu strategicznego będzie wielofunkcyjny rozwój gminy. Warunkować ten proces będzie m.in. stabilna, przewidywalna oraz konsekwentnie realizowana polityka rolna wparta nowymi kierunkami rozwoju społeczno-gospodarczymi oraz intensywną współpracą z szeroką grupą interesariuszy oraz odbiorców oferty gminy, przy równoczesnej, skutecznej absorpcji środków finansowych z nowej perspektywy budżetu UE 2001-2021 (2030).

Proces rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich wymagać będzie następujących działań:

1. Poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych.
2. Zmniejszenie bezpośredniego zatrudnienia w rolnictwie; wymagać to będzie utworzenia na terenach wiejskich nowych miejsc pracy poza rolnictwem – w drobnym przetwórstwie rolno – spożywczym, przechowalnictwie, rzemiośle, usługach, obsłudze turystyki, agroturystyce.
3. Podniesienie poziomu produkcji i rentowności poprzez:
 - rozwój wysokotowarowych gospodarstw specjalistycznych,
 - organizację zagospodarowania produktów rolnych,
 - ukierunkowanie produkcji poprzez dostosowanie do istniejących warunków przyrodniczych i ekonomicznych.
4. Rozwoju przetwórstwa rolnego, wykorzystującego własne zasoby surowcowe poprzez:
 - rozwój małych i średnich zakładów przetwórczych,
 - wykorzystanie i zagospodarowanie wolnych obiektów produkcyjnych i usługowych.
5. Poprawy cywilizacyjnych standardów jakości życia mieszkańców.
6. Radykalnego podniesienia poziomu wykształcenia mieszkańców wsi, jako warunku transformacji rolnictwa, unowocześnienia gospodarstw i rozwoju działalności pozarolniczej.
7. Ochrony gleb wysokiej jakości.

Gmina położona jest w południowym obszarze produkcyjnym rolnictwa oraz w rejonie I - głównym rejonie produkcji żywności, zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego. Jest to rejon o najkorzystniejszych warunkach glebowo - rolniczych, wskazany do intensyfikacji rolnictwa. Wiodącym celem w skali kraju jest wykreowanie „zagłębia żywnościowego”. Gmina położona jest w obszarze rozwoju rolnictwa konwencjonalnego. Na obszarach objętych ochroną prawną winno się preferować rolnictwo ekologiczne.

Mapa – Gospodarka, rolnictwo i leśnictwo – Gmina Wojsławice, kierunki rozwoju.

Główne kierunki rozwoju rolnictwa

obszar centralny (wyżyny) lasy

Tereny wymagające poprawy jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej

obszary wymagające regulacji stosunków wodnych

obszary priorytetowe do prowadzenia prac scaleniowo-wymiennych

obszary działań przeciwozyjnych

Źródło mapy:

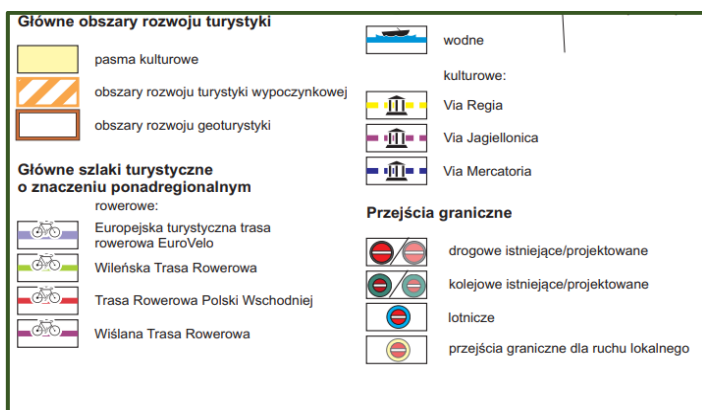
https://umwl.bip.lubelskie.pl/upload/pliki//Zal.1_Rys.10_Gospodarka_Rolnictwo_i_lesnictwo.pdf

Należy dążyć do przekształcania obiektów pod rozwój rolnictwa przetwórstwa i przemysłu rolno-spożywczego, na budowę składów, baz i usług nieuciążliwych dla środowiska po opracowaniu oceny oddziaływania na środowisko.

Nasycenie terenu gminy w bogate walory przyrodnicze, ukształtowanie terenu, liczne obiekty kultury, szlaki oraz źródelka i nieskażone środowisko naturalne, predysponują gminę do rozwijania bazy obsługi wypoczynku i turystyki – łącznie z działalnością kulturalno – imprezową. Rozwój funkcji wypoczynku i turystyki powinien następować poprzez wykorzystanie możliwości terenowych podanych w aktualizowanym Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego.

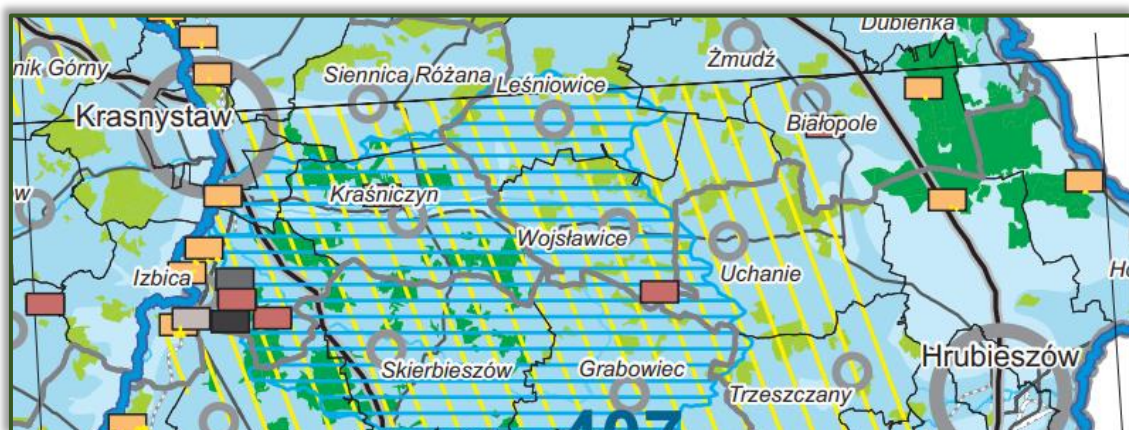
W *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego* (2015 r.) obszar gminy Wojsławice został zaliczony do otwartych krajobrazów, a w części centralnej do strefy bogatego przyrodniczego, harmonijnego krajobrazu rolniczego. Strefy bogatego przyrodniczo, harmonijnego krajobrazu rolniczego o walorach wypoczynkowych (zostały wyodrębnione w PZPW z 2002 r. i jako formy planistyczne ochrony krajobrazu – zostały utrzymane w nowym planie) stanowią udaną, pod względem wizualnym i użytkowym, przestrzenną syntezę wartości estetycznych, wypoczynkowych i rolniczych środowiska i stwarzają najlepsze, w obrębie rolniczej przestrzeni produkcyjnej, warunki dla rozwoju agroturystyki.

Mapa – Rozwój turystyki. Rekomendacje Wojewódzkiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego.

Źródło mapy: https://umwl.bip.lubelskie.pl/upload/pliki//Zal.1_Rys.11_Gospodarka_Turystyka.pdf

Mapa – Gospodarowanie zasobami naturalnymi. Rekomendacje Wojewódzkiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego.

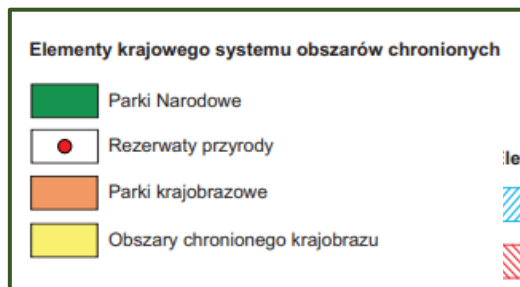
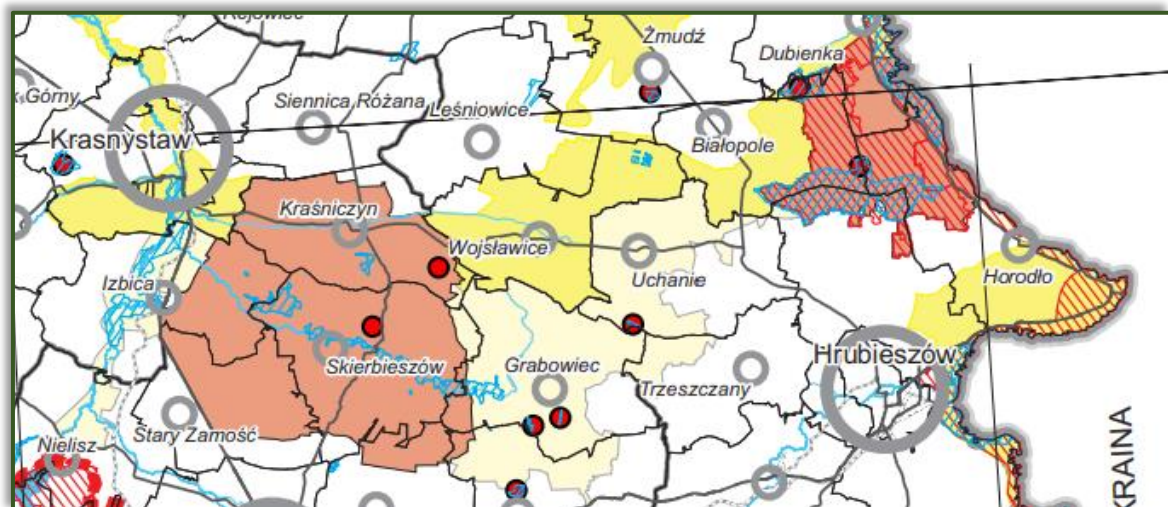

Źródło mapy:

https://umwl.bip.lubelskie.pl/upload/pliki//Zal.1_Rys.06_Srodowisko_przyrodnicze_Gospodarowanie_zasobami_naturalnymi.pdf

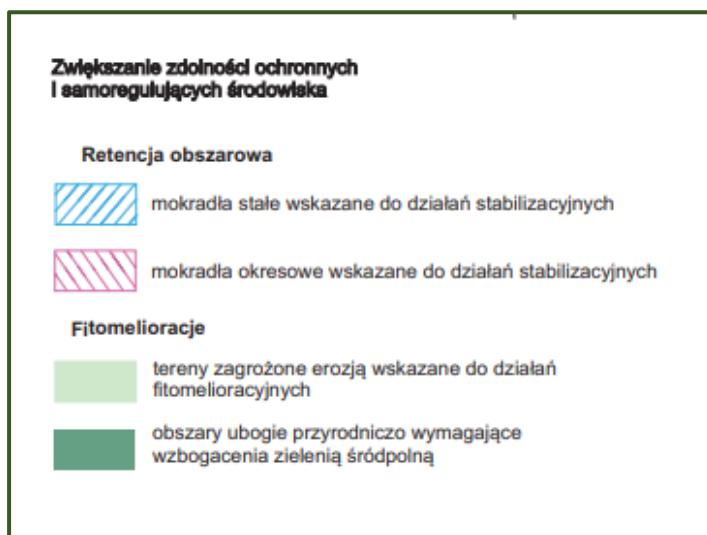
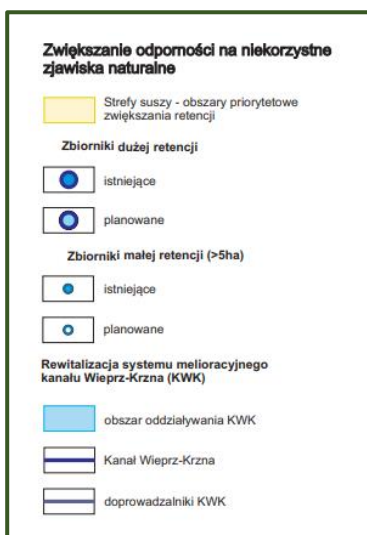
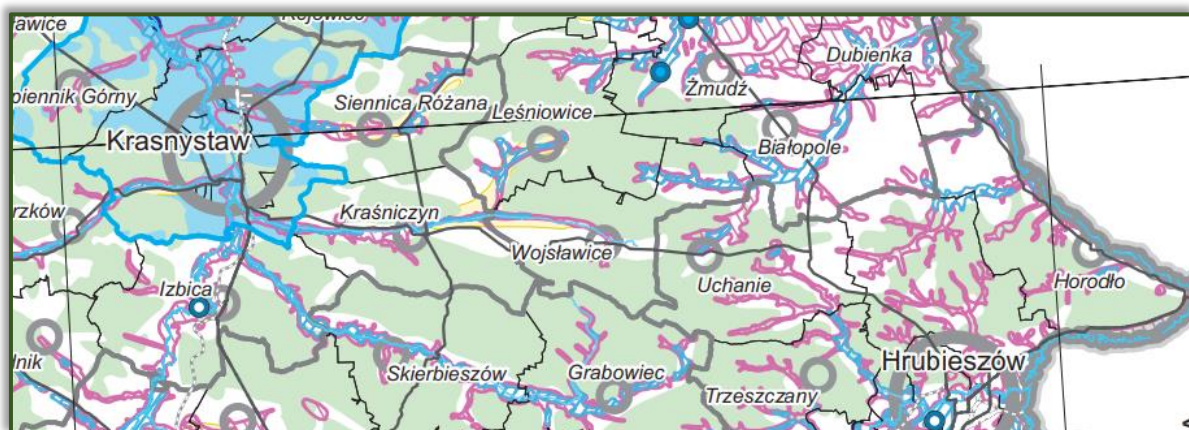
Mapa – Środowisko naturalne – ochrona przyrody. Rekomendacje Wojewódzkiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego.

Źródło mapy:

https://umwl.bip.lubelskie.pl/upload/pliki//Zal.1_Rys.07_Srodowisko_przyrodnicze_Ochrona_przyrody.pdf

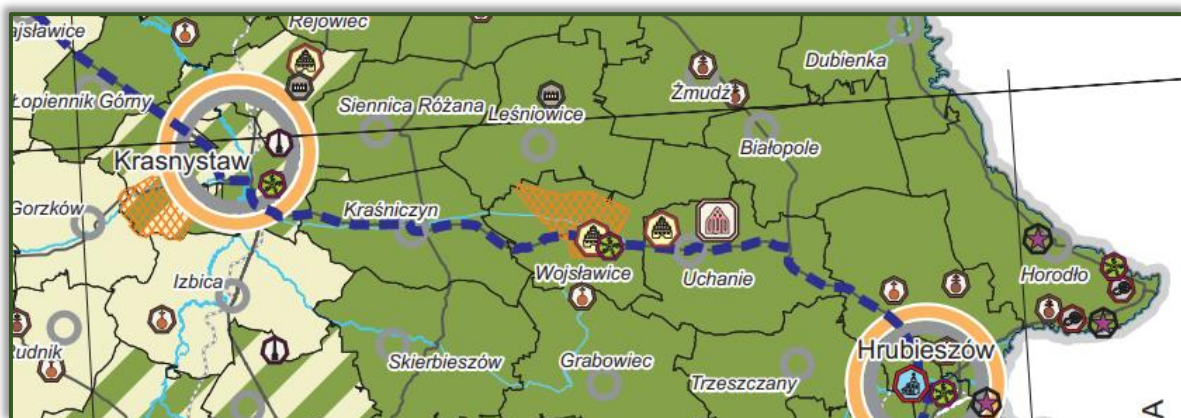
Mapa – Środowisko przyrodnicze – kształtowanie środowiska. Rozwój turystyki. Rekomendacje Wojewódzkiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego.

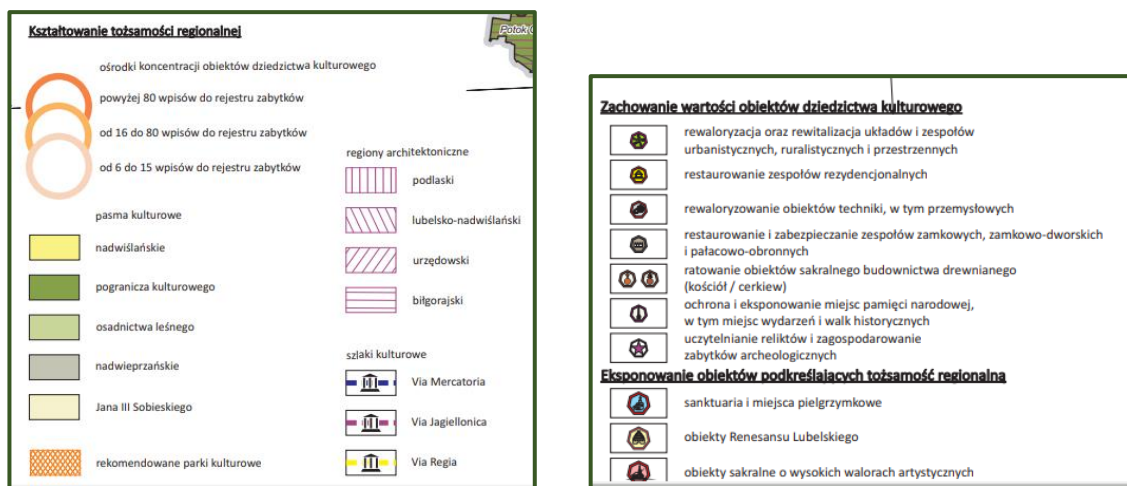

Źródło mapy:

https://umwl.bip.lubelskie.pl/upload/pliki//Zal.1_Rys.08_Srodowisko_przyrodnicze_Kształtowanie_srodowiska.pdf

Mapa – Dziedzictwo kulturowe. Ochrona i kształtowanie tożsamości regionalnej. Rekomendacje Wojewódzkiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego.

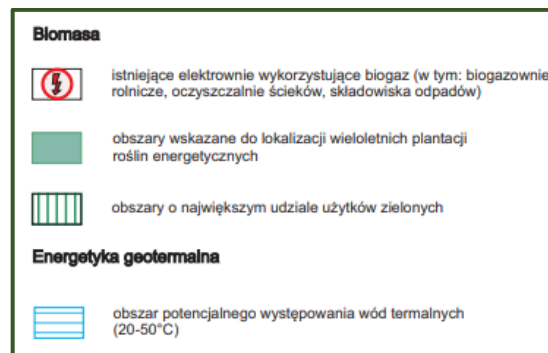
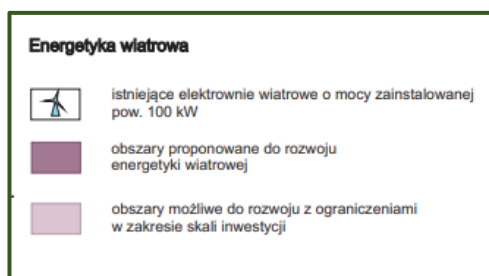
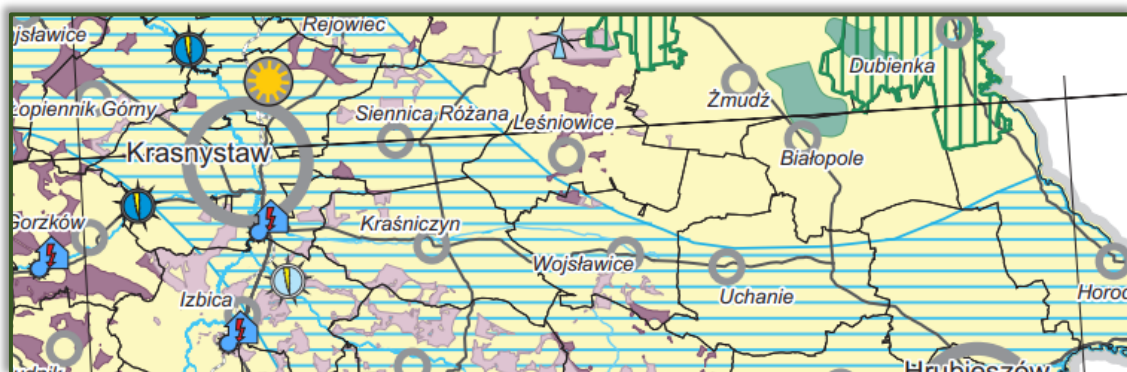

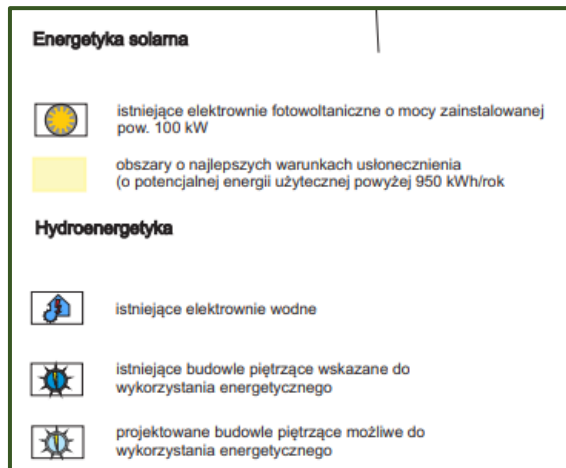

Źródło mapy:

https://umwl.bip.lubelskie.pl/upload/pliki//Zal.1_Rys.09_Dziedzictwo_kulturowe_Ochrona_i_ksztaltowanie_tozsamosci_regionalnej.pdf

**Mapa – Infrastruktura – Energetyka – Odnawialne – Źródła Energii.
Rekomendacje Wojewódzkiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego.**

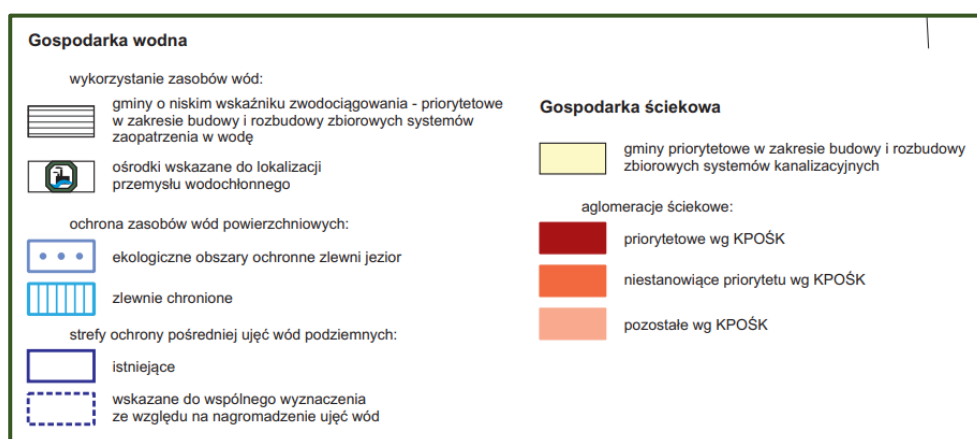
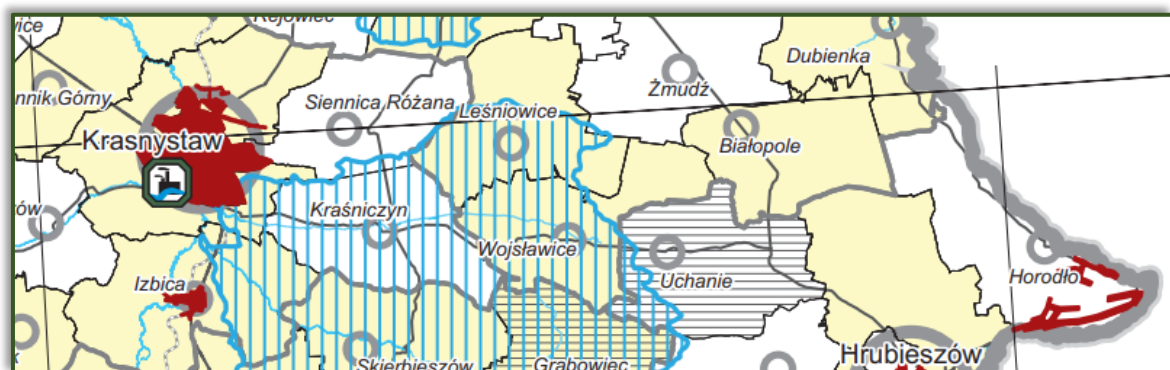

Źródło mapy:

https://umwl.bip.lubelskie.pl/upload/pliki//Zal.1_Rys.14_Infrastruktura_Energetyka_Odnawialne_Zrodla_Energii.pdf

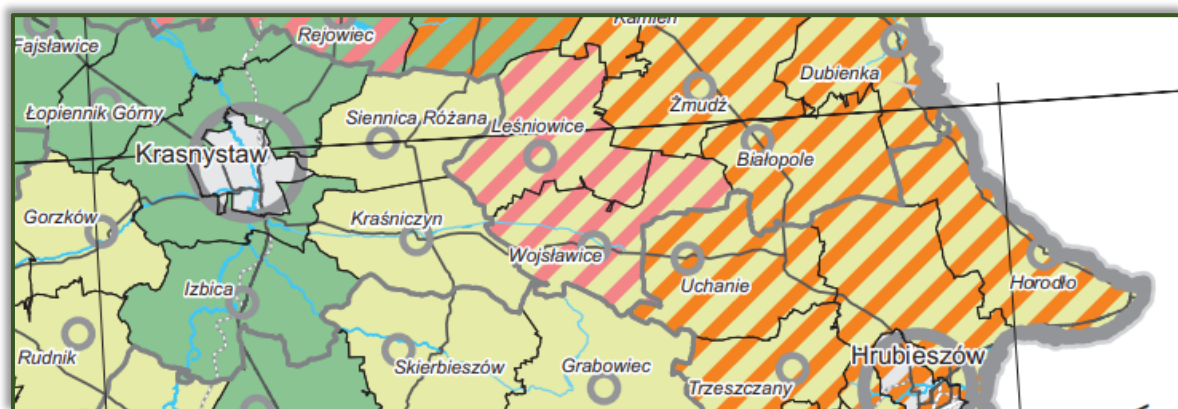
Mapa – Infrastruktura. Gospodarka wodno-ściekowa.
Rekomendacje Wojewódzkiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego.

Źródło mapy:

https://umwl.bip.lubelskie.pl/upload/pliki//Zal.1_Rys.16_Infrastruktura_Gospodarka_wodno-ściekowa.pdf

Mapa – Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym.
 Rekomendacje Wojewódzkiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego.

Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym	
	miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego
wiejskie obszary funkcjonalne	
	uczestniczące w procesach rozwojowych
	wymagające wsparcia procesów rozwojowych
przygraniczny obszar funkcjonalny	
	strefa nadgraniczna
	strefa zewnętrzna

Źródło mapy:

https://umwl.bip.lubelskie.pl/upload/pliki//Zal.1_Rys.19_Obszary_funkcjonalne_o_znaczeniu_ponadregionalnym.pdf

Ład przestrzenny jest dobrem publicznym i jako taki optymalizuje jakość życia, wydajność ekonomiczną, zmniejsza dysfunkcje, ogranicza konflikty przestrzenne i przede wszystkim nie dopuszcza do degradacji środowiska przyrodniczego i kulturowego. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym Gminy Wojślawice ład przestrzenny będzie łądem zintegrowanym, składającym się z co najmniej pięciu zasad:

- świadomego projektowania przestrzeni,
- wypracowania odpowiednich wzorów przestrzennych,
- ochrony charakterystycznych układów przestrzennych,
- kształtowania przestrzeni zgodnie z tradycją i kulturą,
- przeciwdziałania tendencjom dysharmonii przestrzennej.

Zasada zapewnienia ładu przestrzennego oraz zrównoważonego rozwoju jest wyrażona w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym⁴⁷. Stanowi podstawę ustalania

⁴⁷ Brak miejscowych planów jest silnie oddziałującym hamulcem rozwoju inwestycji, potęgowanym skomplikowanymi procedurami nękającymi inwestorów. Drastyczny niedorozwój planów miejscowych ogranicza możliwości pozyskania

zagospodarowania i zabudowy terenu, dotyczy podstawowych wartości zagospodarowania przestrzennego.⁴⁸

Gmina Wojsławice w aktualizowanym Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego będzie realizowała filary zrównoważonego rozwoju, które są tożsame z celami planowania przestrzennego⁴⁹:

- dostosowanie przestrzeni zabudowy do potrzeb rozwoju gminy,
- zapewnienie równego traktowania użytkowników przestrzeni w skali gminy i szerzej w układzie międzygminnym,
- kompleksowe przygotowanie terenu do modernizacji istniejącej infrastruktury,
- zapewnienie rozwoju w zakresie urbanizacji, gospodarki i ochrony środowiska dla potrzeb przyszłych pokoleń,
- ochrona klimatu, zasobów surowcowych i środowiska przyrodniczego (powietrza, wody, gleby),
- ochrona dóbr kultury materialnej,
- ograniczenie szkodliwych emisji do atmosfery,
- oszczędzanie energii poprzez wykorzystywanie odnawialnych źródeł (energia słoneczna, wiatrowa, wodna itp.),
- utylizacja odpadów i wdrażanie technologii produkcji przemysłowej i rolniczej przyjaznych otoczeniu,
- zaspokojenie potrzeb zdrowotnych, kulturalnych i socjalnych mieszkańców,
- zachowanie ładu przestrzennego (urbanistycznego i architektonicznego) zgodnie ze współczesnymi standardami światowymi.

Potrzeba opracowania aktualizowania Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego (MPZP) wynika z Diagnozy Gminy Wojsławice 2021. MPZP to dokument, w którym wypis i wyrys będzie zawierał wszystkie uwarunkowania zrównoważonego rozwoju, uwzględni również rekomendacje Modelu Funkcjonalno-Przestrzennego, który jest istotnym elementem niniejszej Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice w latach 2021-2027 z perspektywą do roku 2030.

Na mapy stanowiące integralną część planów zagospodarowania przestrzennego winny być naniesione obszary chronione, co uwolni inwestorów od obowiązku prowadzenia postępowania środowiskowego. Wszystkie analizy i uzgodnienia związane z lokalizacją inwestycji powinny być wykonane w ramach planowania przestrzennego, a nie w ramach procesu inwestycyjnego. Rozstrzygnięcia gminy mają przy tym największą siłę oddziaływania na sytuację prawną i faktyczną podmiotów zainteresowanych ustaleniami planistycznymi (właściciele nieruchomości, inwestorów, deweloperów, przedstawicieli organizacji społecznych i innych). Dotyczy to w najszerszym stopniu Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego⁵⁰, który jako akt

terenów budowlanych, co z kolei zgodnie z prawem popytu i podaży winduje ceny działek, a w konsekwencji podnosi koszty budowy i ceny budowanych obiektów.

⁴⁸ Definicja ładu przestrzennego jest wyrażona w u.p.z.p. Ład przestrzenny to takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość, a także uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne. Definicja ta wywodzi się z poglądów urbanistów.

⁴⁹ Idea zrównoważonego rozwoju podstawą planowania przestrzennego, Bolkowski Jerzy, BzG 3/2008.

⁵⁰

https://architektura.info/prawo/ustawa_o_planowaniu_i_zagospodarowaniu_przestrzennym/rozdzial_1_przepisy_ogolne

prawa miejscowego stanowi podstawowe źródło informacji o przeznaczeniu i zasadach zagospodarowania terenu oraz bezpośrednio oddziałuje na sferę prawną uczestników procesu planistycznego. Powszechnie obowiązująca moc tego aktu wiąże właścicieli gruntów i inne podmioty, które na tej podstawie mogą zrekonstruować sferę swoich praw i obowiązków w zakresie dysponowania przestrzenią. Kształtowanie przestrzeni Gminy w sposób szczególny powinno uwzględniać kwestie społeczne, jakość życia mieszkańców oraz otoczenie bliższe i dalsze gminy. Działania podejmowane na szczeblu lokalnym powinny zmierzać m.in. do:

- wspierania inicjatyw rozwojowych mających na celu podniesienie jakości życia lokalnych społeczności,
- wspierania lokalnego rynku pracy,
- promowania postaw przedsiębiorczych poprzez pomoc przy zakładaniu przedsiębiorstw działających na rynku lokalnym,
- budowy lub poprawy jakości istniejącej infrastruktury technicznej,
- poprawy stanu środowiska przyrodniczego,
- umiejętnego wykorzystania walorów i uwarunkowań znajdujących na obszarze gminy.⁵¹

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) definiuje sześć celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, które to cele, „wraz odpowiednimi instrumentami powinny zapewnić realizację wizji przestrzennego zagospodarowania Polski 2030” przedstawionej w projekcie, i które „nie mogą być taktowane rozłącznie” ponieważ „są ze sobą ściśle powiązane i dopełniają się wzajemnie”:

1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.
2. Poprawa spójności wewnętrznej kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.
3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.
5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.
6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego⁵².

Tak więc zagadnienie ładu przestrzennego oprócz wysokiego miejsca w zbiorze zadań własnych gminy oraz podstawy do działań w sferze przestrzennej (obok rozwoju zrównoważonego) ma stać

⁵¹ Anetta Waśniewska, Akademia Morska w Gdyni, Wybrane społeczno-gospodarcze uwarunkowania rozwoju gmin

⁵² Grzegorz A. Buczek, XX Krajowa Konferencja Rzecznawców Majątkowych, Gospodarowanie przestrzenią „nad” i „pod” gruntem, 28-30 września 2011 r. Katowice.

się jednym z sześciu celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju. W nowych jakościowo uwarunkowaniach systemowych, w ciągłym procesie przewidywania i projektowania przyszłości, rozwiązywania sytuacji konfliktowych, w ciągłej grze o kształt przestrzeni proces równoważenia rozwoju, regulowany przez formułowanie zasad i kierunków określających politykę ładu zintegrowanego, będzie łączył w sobie:

- ładu społeczny identyfikujący strategiczne cele i środki oraz przedsięwzięcia zmierzające do poprawy jakości życia społeczeństwa,
- ładu ekonomiczny określający strategiczne cele i środki generujące efektywny rozwój społeczno-gospodarczy,
- ładu ekologiczny formułujący uwarunkowania i strategiczne cele ochrony i racjonalnego kształtowania środowiska przyrodniczego, zmierzające do utrwalania rozwoju ekologicznie zrównoważonego (ekorozwoju),
- ładu przestrzenny określający strategiczne cele i kryteria kształtowania oraz harmonizowania struktur przestrzennych wyrażające zasady i kierunki gospodarowania przestrzenią geograficzną.⁵³

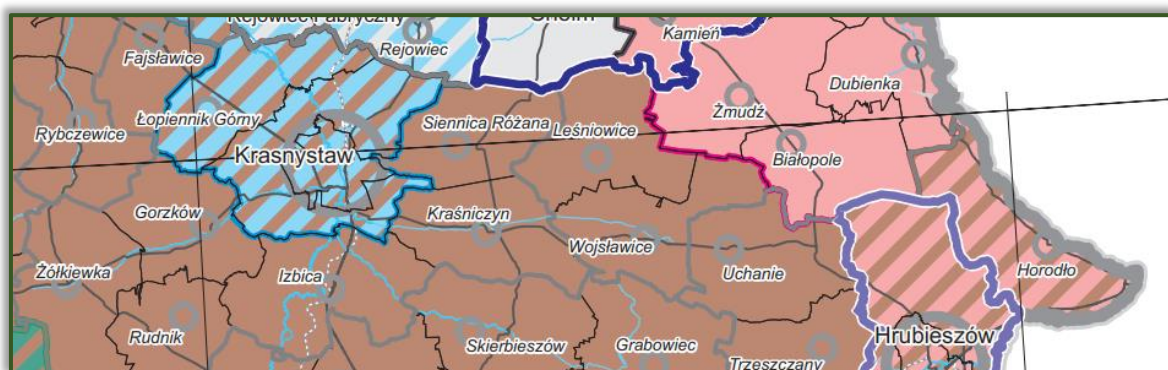
W Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego szczególną uwagę należy zwrócić na wskazane w Diagnozie Gminy Wojsławice 2021 oraz Planie Zagospodarowania Województwa Lubelskiego:

- dotychczasowe przeznaczenie terenów i ich zagospodarowanie,
- ukształtowanie przestrzeni (walory przyrodnicze, zasoby ekologiczne), które utworzy harmonijną całość,
- warunki i jakość życia mieszkańców w zastanym układzie (miejsca edukacji, aktywności, infrastruktura, obiekty użyteczności publicznej),
- strefy aktywności turystycznej, sportowej, kulturalnej,
- kompozycja funkcjonalno-estetycznej całego obszaru,
- projekt musi także zwracać uwagę na stan środowiska naturalnego, tereny rolnicze i leśne, jakość i ilość zasobów wodnych,
- projekt powinien również odpowiadać wymogom ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego, w tym także zabytków i ważnych dóbr kultury współczesnej.
- poza tym MPZP musi uwzględniać całą infrastrukturę gminy, od komunikacji poczynając, a na gospodarce energetycznej czy wodno-ściekowej kończąc. Projekt musi brać pod uwagę stan prawny gruntów.⁵⁴

⁵³ JW.

⁵⁴ <https://www.morizon.pl/blog/miejscowy-plan-zagospodarowania-przestrzennego/>

**Mapa – Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym.
Rekomendacje Wojewódzkiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego.**

Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym

- Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych
- Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków lokalnych rekomendowanych do wzmocnienia funkcji subregionalnych
- Nadbużański obszar funkcjonalny
- Obszar funkcjonalny Powiśle
- Obszar funkcjonalny Polesie ze strefą oddziaływania Kanału Wieprz-Krzna
- Obszar funkcjonalny rozwoju gospodarki żywnościowej (roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej)

Źródło mapy:

https://umwl.bip.lubelskie.pl/upload/pliki//Zal.1_Rys.19_Obszary_funkcjonalne_o_znaczeniu_regionalnym.pdf

W Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030, zgodnie z Diagnozą Gminy Wojsławice 2021, wskazuje się w modelu funkcjonalno-przestrzennym na kierunki kształtowania funkcjonalno-przestrzennego terenu gminy, które wynikają z potrzeb mieszkańców, przedsiębiorców, rolników, organizacji pozarządowych i turystów.

Podstawą dobrych rozwiązań projektowych jest zrozumienie szczególnych związków osób z zamieszkiwaną przez nich przestrzenią. Dziedzictwo materialne wsi to jej układ pól uprawnych i siedliska oraz rozplanowanie zagród, forma, materiał i konstrukcja zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej, a także detal architektoniczny. Szczególne znaczenie w kontekście rozplanowania przestrzennego gminy ma umiejscowienie takich obiektów jak m.in. rynek, ratusz, kościół, cmentarz, kapliczka. W przypadku zasobów krajobrazowych niezmiernie istotnym walorem jest ekspozycja krajobrazowa zabudowy, rozłogu pól i poszczególnych obiektów w otaczającej przestrzeni. O specyfice krajobrazu kulturowego gminy stanowi również skład gatunkowy zieleni przydomowej, alejowej czy zadrzewień śródpolnych, a także zasoby niematerialne, tj. lokalne

tradycje kulinarne, obyczaje, zawody i umiejętności. Współczesne procesy społeczne i gospodarcze oraz towarzyszące im zjawiska przestrzenne na obszarach wiejskich należy rozpatrywać w kontekście ogólnych tendencji rozwojowych, ukierunkowanych przez różne siły ekonomiczne, społeczne i polityczne⁵⁵.

Odpowiedzią na przemiany cywilizacyjne stała się idea odnowy wsi, polegająca na poszukiwaniu koncepcji rozwojowych zgodnych ze specyfiką przyrodniczą, społeczną, gospodarczą i kulturową obszarów wiejskich, opartych na lokalnych zasobach i przy udziale lokalnych społeczności. Za priorytetowy cel odnowy wsi należy uznać poszukiwanie jej odrębności i niepowtarzalności architektoniczno-przestrzennej.⁵⁶ Jedną z zasadniczych cech przemian przestrzenno-funkcjonalnych jest wzrost jakości życia, związany m.in. z podniesieniem standardu:

- zamieszkania,
- zatrudnienia,
- dostępu do zróżnicowanej bazy usług,
- rekreacji,
- komunikacji indywidualnej i zbiorowej,
- estetyki miejsca i przestrzeni,
- ochrony walorów przyrodniczych.

W przestrzennych warunkach realizacji regionalnej polityki rozwoju, wśród działań ukierunkowanych na zachowanie wartości obiektów dziedzictwa kulturowego jako priorytetowe w Województwie Lubelskim:

- uznaje się rewaloryzację oraz rewitalizację układów i zespołów urbanistycznych, ruralistycznych i przestrzennych m.in. Gminy Wojsławice.
- Obszary Województwa Lubelskiego o szczególnej wartości kulturowej rekomenduje się do utworzenia parków kulturowych, które zgodnie z KPZK 2030, należy traktować jako obszary funkcjonalne ochrony krajobrazów kulturowych. Wymagane jest uszczegółowienie ich granic w lokalnych dokumentach planistycznych, tj. planach obszarów funkcjonalnych i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Rekomendowane parki kulturowe obejmuje się ochroną planistyczną polegającą przede wszystkim na ochronie funkcjonalnej i kompozycyjnej zabudowy (w tym historycznej linii zabudowy) oraz zakazie lokalizacji obiektów budowlanych negatywnie oddziałujących na krajobraz (np. elektrowni wiatrowych). Rekomendowane parki kulturowe (PKult.) obejmują m.in. teren Gminy Wojsławice.
- Kierunki rozwoju produkcji rolnej dostosowuje się do potencjału klimatyczno-glebowego województwa. W oparciu o jakość rolniczej przestrzeni, tradycje kultury rolnej i wartości przyrodnicze wyodrębnia się obszary rolnicze predestynowane do kierunkowego rozwoju m.in. roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej obejmującej podobszar centralny (wyżynny) – strategiczny obszar żywicielski

⁵⁵ JW.

⁵⁶ JW.

obejmujący strefę wyżynną, wskazany do wysokotowarowej produkcji rolnej i wymagający szczególnej ochrony gleb dla celów roślinnej produkcji rolnej. Na tym obszarze znajduje się Gmina Wojsławice.

- Ze względu na pełnioną funkcję wskazuje się utrzymanie lub dostosowanie parametrów technicznych następujących dróg wojewódzkich, uwzględniając istniejące i projektowane elementy infrastruktury drogowej ustala się docelowy układ funkcjonalny podstawowych powiązań drogowych na obszarze województwa lubelskiego, w układzie krajowym, drogę wojewódzką nr. 846 Małochwiej Duży – Wojsławice – Teratyn.
- W ramach poprawy sprawności i bezpieczeństwa ruchu w obszarach miejskich i zurbanizowanych rekomenduje się wprowadzanie lub utrzymywanie rezerw terenowych w lokalnych dokumentach planistycznych umożliwiających realizację w przyszłości obwodnic (lub uzupełnienia istniejącego układu obwodnicowego) miejscowości Wojsławice.
- Za kluczowe zamierzenia inwestycyjne (obok zadań określonych w wykazie inwestycji celu publicznego) wpływające na poprawę funkcjonowania układu podstawowych powiązań elektroenergetycznych na obszarze województwa lubelskiego uznaje się budowę linii 110 kV: Wojsławice – Dorohusk; Wojsławice – Hrubieszów.
- Rozwój infrastruktury gazowej sieci przesyłowej w województwie lubelskim obejmuje budowę nowych odcinków sieci wraz ze stacjami wysokiego ciśnienia Małochwiej – Wojsławice.
- Ze względu na szczególnie niski wskaźnik skanalizowania (w tym szczególnie w odniesieniu do projektowanych obszarów ochrony GZWP), jako priorytetowe w zakresie budowy i rozbudowy zbiorowych systemów kanalizacyjnych wskazuje się Gminę Wojsławice.
- W przeciwdziałaniu ruchom masowym ziemi i skutkom erozji brzegowej jako priorytetowe uznaje się zabiegi techniczne i biologiczne na terenach osuwiskowych w Gminie Wojsławice.
-

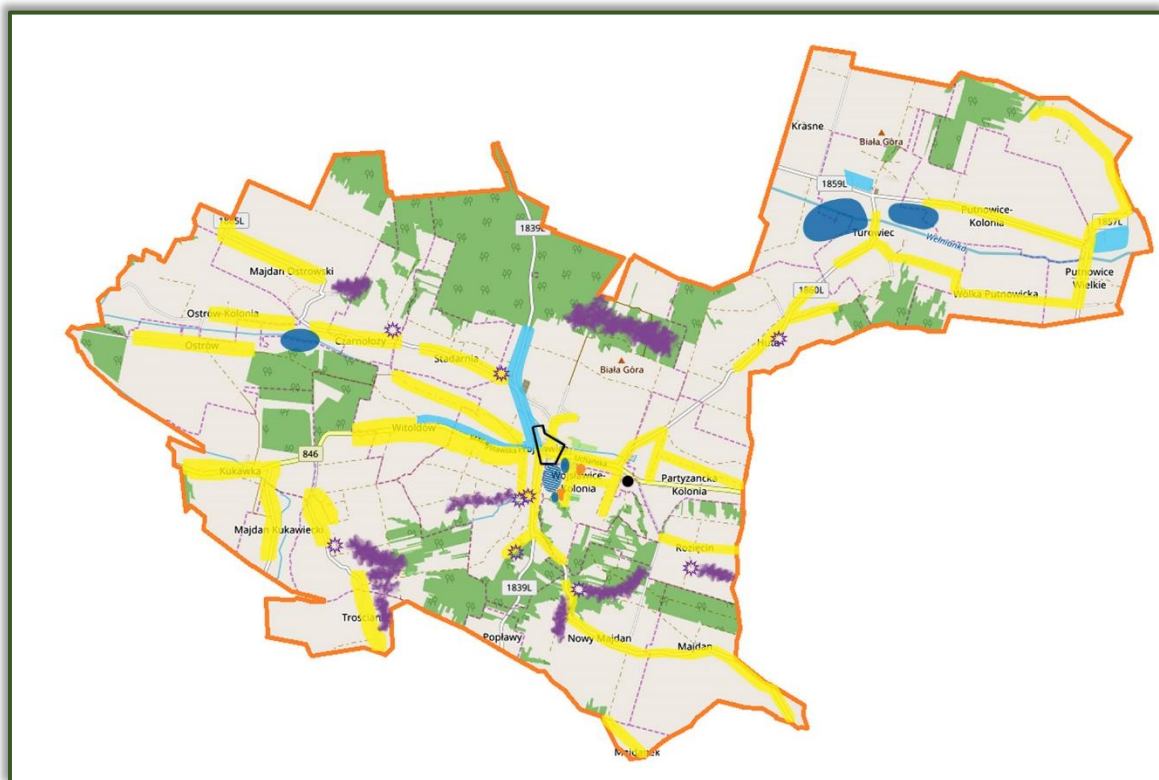
Obszar funkcjonalny rozwoju gospodarki żywnościowej obejmuje tereny Wyżyny Lubelskiej i Wyżyny Wołyńskiej charakteryzujące się dużą koncentracją gleb o najwyższej przydatności dla produkcji żywności oraz szczególnie przydatnych dla rozwoju rolnictwa towarowego. Do obszaru tego zaliczono Gminę Wojsławice. W obszarze tym występuje koncentracja gospodarstw specjalizujących się w uprawie roślin o wysokich wymaganiach glebowych, tj. zbóż (pszenica), buraków cukrowych, rzepaku, chmielu, tytoniu, owoców, warzyw, ziół oraz w hodowli bydła i trzody chlewnej. Pełni on kluczową rolę w skali kraju w produkcji takich roślin jak: chmiel (70 % upraw krajowych), tytoń (36,0 %), rośliny strączkowe jadalne (48,3 %), maliny (80,4 %), porzeczki (36,5 %). Dodatkowo w części obszaru funkcjonują duże plantacje ziół (w rejonie gmin Fajstawice, Łopiennik, Trawniki i Krasnystaw) a także szkółkarskie uprawy roślin ozdobnych (rejon gminy Końskowola). W obszarze funkcjonalnym rozwoju gospodarki żywnościowej zlokalizowane są liczne zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego.

Priorytet rozwojowy dla Obszaru Funkcjonalnego Rozwoju Gospodarki Żywnościowej: optymalne wykorzystanie potencjału produkcyjnego gleb oraz aktywizacja gospodarcza poprzez rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego. Funkcje rozwojowe: podstawowe – gospodarcza (ukierunkowana na produkcję rolniczą), towarzyszące – turystyczna. Wiodące kierunki zagospodarowania: produkcja roślinna, rozwój bazy przetwórstwa rolno-spożywczego, rozwój agroturystyki jako formy wzbogacenia funkcjonalnego obszarów wiejskich, rozwój infrastruktury turystycznej (głównie szlaków turystycznych), produkcja zdrowej żywności, rozwój infrastruktury technicznej i transportowej.

Zasady i warunki zagospodarowania dla Obszaru Funkcjonalnego Rozwoju Gospodarki Żywnościowej: utrzymanie w użytkowaniu rolniczym gleb o najwyższej przydatności dla produkcji roślinnej, utrzymanie trwałych użytków zielonych dla przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych, przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy na terenach otwartych, wzbogacanie przyrodnicze agroekosystemów poprzez fitomelioracje, dostosowanie struktury agrarnej do potrzeb wysokotowarowego rolnictwa, aktywna ochrona walorów krajobrazu kulturowego i dbałość o jakość przestrzenną zagospodarowania.

Mapa – Gmina Wojsławice.

Rekomendacje do Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego.

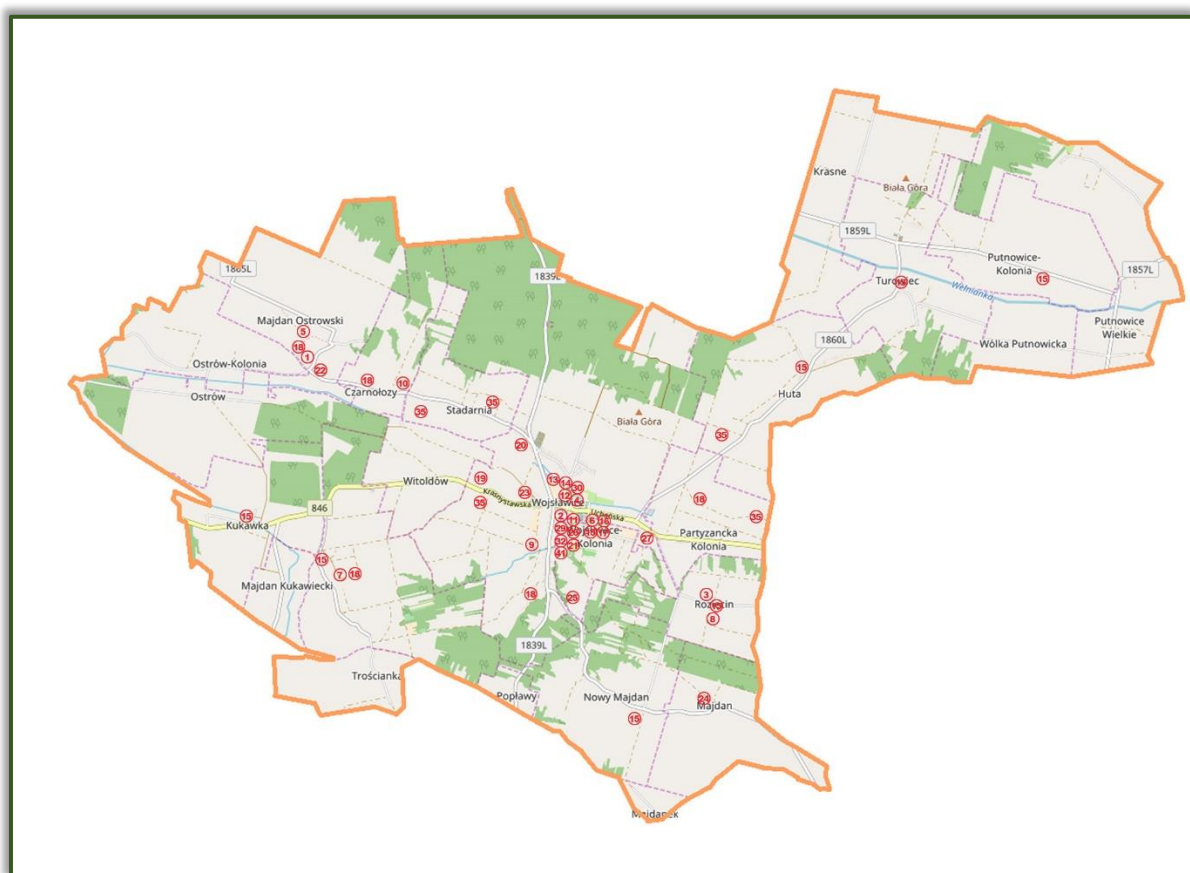

LEGENDA MAPY:

- Tereny inwestycyjne
- Tereny mieszkaniowe
- Zbiorniki wodne
- Źródła
- Wąwozy
- Spółdzielnia „Wojsławianka”, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Klub Seniora
- Strefa Sportu
- Strefa Handlu
- Tereny Leśne

Mapa – Gmina Wojsławice.

Rekomendacje do Miejsowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego.

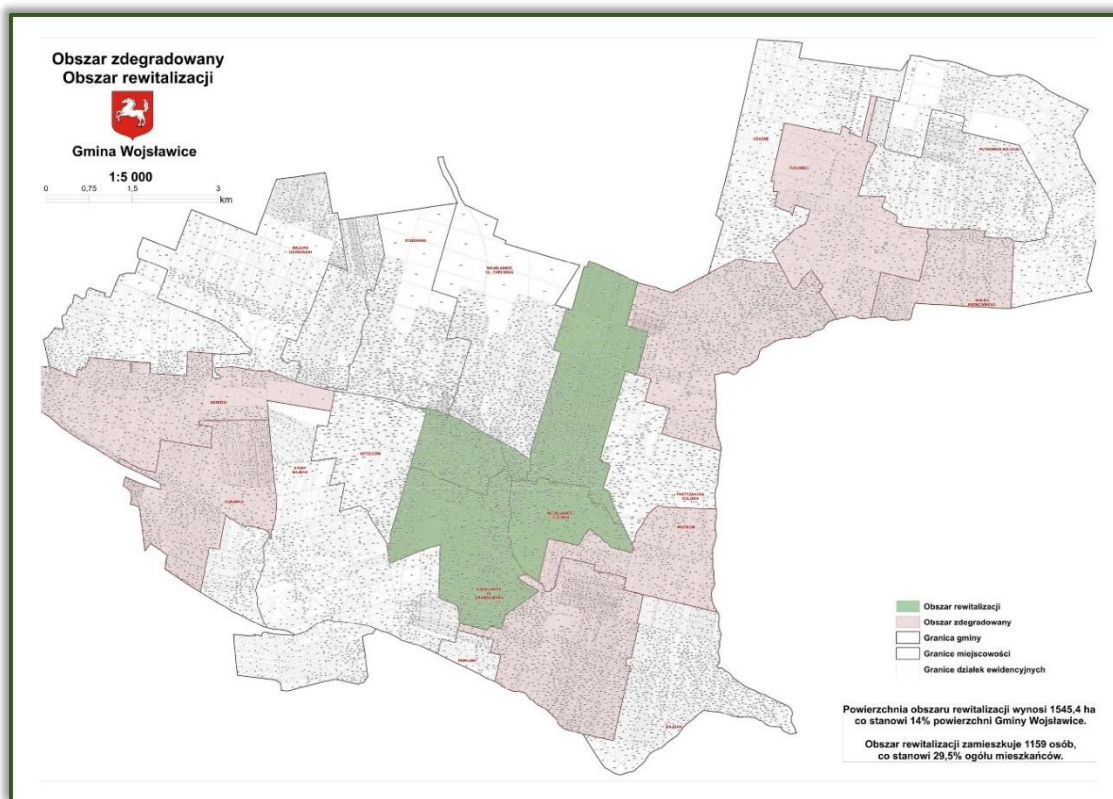

LEGENDA MAPY:

1. Ratusz.
2. Kościół pw. Św. Andrzeja.
3. Cerkiew z dzwonnica.
4. Izba Tradycji Ziemi Wojślawickiej (Synagoga).
5. Ośrodek Trzech Kultur w Majdanie Ostrowskim.
6. Ośrodek Dawnych Kultur i Tradycji w Rozięcinie.
7. Ośrodek Kultury i Tradycji Pożarnictwa.
8. Remizy OSP.
9. Zespół Szkolno-Przedszkolny.
10. Warsztaty Terapii zajęciowej, Klub Seniora, Spółdzielnia „Wojślawianka”.
11. Kościół pw. Św. Barbary.
12. Pomnik im. Tadeusza Kościuszko, Pomnik bitwy o Wojślawice.
13. Gospodarstwa Agroturystyczne.
14. Zbiorniki Wodne.
15. Biblioteki.
16. Dom Kultury.
17. Ścieżki edukacyjne.
18. Targowisko.
19. Poczta, Bank, GOPS.
20. Siedziba Fundacji „Ku Przyszłości” i pomnik Jakuba Wędrowycza.
21. Parkingi

Mapa – Gmina Wojślawice.

Rekomendacje do Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego.

Mapa – Gmina Wojsławice.
Rekomendacje utworzenia Wojsławickiego Parku Kulturowego

LEGENDA:

- 1** Ośrodek Trzech Kultur w Majdanie Ostrowskim – siedziba Wojsławickiego Parku Kulturowego.
- 2** Wioska tematyczna w Kocim Dołku, w Majdanie Ostrowskim.
- 3** Wioska tematyczna w Ośrodku Dawnych Kultur i Tradycji w Rozięcinie.
- 4** Ośrodek Kultury i Tradycji Pożarnictwa w Wojsławicach-Kolonii.
- 5** Dom Kultury w Wojsławicach.
- 6** Jarmarki Wojsławickie (Targowisko).
- 7** Domu Jakuba Wędrowycza – Izba Tradycji Bimbrownicznych Lubelszczyzny.
- 8** Centrum Rozwoju Ekorozwoju i Ochrony Środowiska Naturalnego.
- 9** Mała infrastruktura (typu fontanna).
- 10** Młodzieżowa Strefa Kultury .
- 11** Szlak Wojsławickich Źródeł i Wąwozów.
- 12** Miejsca, rozwoju kultury fizycznej (boiska sportowe, ścieżki rowerowe, siłownie na świeżym powietrzu).
- 13** Źródło i ścieżka edukacyjna w Starym Majdanie.
- 14** Źródło ul. Grabowiecka Wojsławice.
- 15** Krynica w Rozięcinie.
- 16** Źródła Pohulanka w Nowym Majdanie.
- 17** Zbiornik Wodny w Wojsławicach.
- 18** Miejsce, w którym może powstawać mały zbiornik retencyjny.
- 19** Miejsce, w którym może powstawać Ośrodek domków letniskowych (stara przepompownia).

- 20 Miejsca, w których mogą powstawać: hotele, pensjonaty, kempingi, domy wycieczkowe, schroniska młodzieżowe, domki letniskowe.
- 21 Miejsca, w których mogą powstawać: obiekty usług gastronomicznych
- 22 Miejsca, w których mogą powstawać: kładki, wieże widokowe
- 23 Miejsca, w których mogą powstawać: parki linowe, ogród botaniczny na wodzie/ ogród zielarski
- 24 Informacja turystyczna (Ratusz, Dom Kultury)
- 25 **Główna trasa szlaku rowerowego Malowniczy Wschód**
- 26 **Warianty trasy szlaku rowerowego Malowniczy Wschód**

GLÓWNE STREFY ROZWOJU

rekomendowane do aktualizowanego Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy.

1. Strefa rozwoju rolnictwa.

Charakterystyka: Tradycyjna produkcja rolna, rolnictwo ekologiczne (owoce, warzywa, zboża), uprawa ziół i roślin leczniczych, szkółkarstwo drzew owocowych, krzewów i roślin ozdobnych. Strefa obejmuje grunty orne, łąki, pastwiska, sady zlokalizowane na terenie całej gminy. Dzięki dobrym uwarunkowaniom glebowym i klimatycznym, gmina posiada bardzo dobre warunki do rozwoju rolnictwa, a tym samym surowców pochodzenia roślinnego, wysokiej jakości.

Lokalizacja: Cała gmina.

Uwarunkowania: Dostęp do dobrej jakości dróg dojazdowych do gruntów rolnych i możliwość wywozu płodów w różnych warunkach atmosferycznych. Optymalne wykorzystanie jakości danej gleby, ochrona przed degradacją jakości gleb, ochrona przyrodnicza, wzrost wiedzy rolników i ich świadomości dotyczącej zrównoważonego rozwoju. Dywersyfikacja produkcji rolnej. Zachowanie rolniczego/wiejskiego charakteru gminy. Dostęp do punktów skupu, przechowalni i przetwórstwa. Rozwój rolnictwa ekologicznego i przetwórstwa rolnego oraz rozwój branży rolno-spożywczej będzie wymagał poprawy warunków wodnych, w tym retencjonowania, melioracji i nawodnienia, ochrony i lepszego wykorzystania wód. Ważnymi działaniami będzie ochrona gleb, w tym racjonalizacja stosowania chemicznych nawozów oraz środków ochrony roślin, stosowanie agrotechniki przeciwerozryjnej i zadrzewień śródpolnych. Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji żywności ekologicznej, organicznej. W dobie gospodarki opartej na wiedzy, konieczne jest wspomaganie edukacyjne rolników, we współpracy z KOWR, uczelniami, instytucjami badawczymi, w celu tworzenia nowej perspektywy rozwoju. W zakresie rozwoju rolnictwa, przetwórstwa i przemysłu rolno-spożywczego oraz turystyki, edukacji, gmina będzie współpracować w związanych partnerstwach m.in. Lubelski Okręg Przemysłu Rolno-Spożywczego, LGD Ziemi Chełmskiej.

2. Strefa terenów inwestycyjnych.

Charakterystyka: Obszary pełniące kluczową rolę dla rozwoju gospodarczego gminy, zlokalizowane wzdłuż dróg powiatowych oraz drogi wojewódzkiej 846, w większości na terenach uzbrojonych, w sąsiedztwie istniejących podmiotów gospodarczych.

Lokalizacja: Witoldów, Wojsławice, Partyzancka-Kolonia, Turowiec.

Uwarunkowania: Tereny posiadają dostęp do drogi powiatowej, wojewódzkiej i terenu uzbrojonego, zapewnienie odpowiedniej infrastruktury dla osób korzystających ze strefy (pracownicy, interesanci, kontrahenci), zwiększanie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej gminy, porządkowanie, uzupełnianie i kreowanie nowej struktury przestrzennej, zwiększenie miejsc pracy, koncentracja obszarów wzdłuż obecnych ciągów komunikacyjnych, minimalizowanie negatywnych skutków chaotycznej organizacji przestrzeni dla ludzi, infrastruktury i środowiska, łatwy dostęp dla pracowników.

3. Strefa rozwoju branży drzewnej.

(tartaki, zakłady stolarskie, zakłady meblarskie).

Charakterystyka: Obszary rozwijające się w kierunku branży drzewnej, nowe profile działalności, potencjał w tym kierunku ze względu na możliwość pozyskania budulca.

Lokalizacja: Teren całej gminy.

Uwarunkowania: Dostęp do drogi publicznej, bliskość terenów leśnych, zapewnienie odpowiedniej infrastruktury dla osób korzystających ze strefy (pracownicy, interesanci, kontrahenci), zwiększanie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej gminy, porządkowanie, uzupełnianie i kreowanie nowej struktury przestrzennej, zwiększenie miejsc pracy, minimalizowanie negatywnych skutków chaotycznej organizacji przestrzeni dla ludzi, infrastruktury i środowiska, łatwy dostęp dla pracowników.

4. Strefa rozwoju turystyki i ochrony walorów przyrodniczo-

krajobrazowych (źródlika, wąwozy, wioski tematyczne, miejsca noclegowe, ścieżki edukacyjne, szlaki rowerowe i konne).

- **Charakterystyka nr 1.:** Zbiornik wodny w Wojsławicach.

Lokalizacja: Wojsławice.

Przybliżona powierzchnia: 2 ha.

- **Charakterystyka nr. 2.:** Tereny pod agroturystykę w różnych miejscowościach gminy Wojsławice.

Lokalizacja: gmina Wojsławice.

- **Charakterystyka nr. 3.:** Działalność Spółdzielni Socjalnej „Wojsławianka”.

Lokalizacja: Wojsławice.

- **Charakterystyka nr. 4.:** Teren rekreacyjne wokół źródeł.
Lokalizacja: Czarnołozy, Wojsławice: ul. Chełmska, ul. Rynek, ul. Grabowiecka, Stary Majdan, Nowy Majdan, Rozięcin, Huta, Partyzancka Kolonia.
- **Charakterystyka nr. 5.:** Tereny z wąwozami.
Lokalizacja: Wojsławice, Wojsławice-Kolonia, Nowy majdan, Rozięcin, Stary Majdan, Trościanka, Majdan Ostrowski.
- **Charakterystyka nr. 6.:** Ścieżki edukacyjne.
Lokalizacja: Stary Majdan, Majdan Ostrowski, ścieżka łącząca wąwozy, ścieżka łącząca źródła.
- **Charakterystyka nr. 7.:** Ścieżki rowerowe MTB i konne, narciarstwo biegowe, nording walking.
Lokalizacja: drogi gminne i wewnętrzne na terenie Gminy Wojsławice.

Uwarunkowania: Zapewnienie dostępu z dróg gminnych i powiatowych, stworzenie infrastruktury sprzyjającej rozwojowi danych działalności. Stworzenie warunków do powstawania nowych podmiotów świadczących niniejsze usługi, sieciowanie podmiotów działających w tej branży. Zwiększenie dostępności terenów zielonych, zorganizowanie ruchu na obszarach chronionych, pełne wykorzystanie potencjału przyrodniczego do stworzenia atrakcyjnej oferty aktywnego spędzania czasu wolnego (sport, rekreacja, wypoczynek, turystyka), a tym samym tworzenie warunków do rozwoju działalności gospodarczej. Poprawa jakości zamieszkania oraz atrakcyjności osadniczej. To obszary atrakcyjne pod względem przyrodniczym i krajobrazowym, pełniące głównie rolę rekreacyjno-społeczną i turystyczną.

5. Strefa budownictwa mieszkaniowego.

- **Charakterystyka:** Budownictwo jednorodzinne i zagrodowe.
Lokalizacja: wzdłuż głównych ulic sołectw gminy.
- **Charakterystyka:** Budownictwo wielorodzinne, połączone z funkcją usługową.
Lokalizacja: Wojsławice.

Uwarunkowania: dostęp do infrastruktury drogowej wojewódzkiej, gminnej i powiatowej, sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, elektryfikacji, sieci internetowej. Podnoszenie jakości życia i zamieszkania, kształtowanie, porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej.

6. Strefa ekonomii społecznej, dla seniorów i osób niepełnosprawnych.

Charakterystyka: Strefa, gdzie osoby starsze i niepełnosprawne będą mogły spędzać czas oraz miejsce, w którym osoby samotne będą miały całodobową opiekę.

Lokalizacja: Wojsławice teren wokół WTZ.

Uwarunkowania: Dostęp do infrastruktury drogowej wojewódzkiej, remont pomieszczeń, pozyskanie środków na budowę nowych pomieszczeń. Miejsce na budowę mieszkań socjalnych, DPS.

7. Strefa dziedzictwa kultury.

(obiekty kultury, zabytki, miejsca pamięci, pomniki).

Charakterystyka: Układ urbanistyczny Wojstawic, Kościół rzymskokatolicki w Wojstawicach i Turowcu, Synagoga, Cerkiew wraz z dzwonnica, 5 kapliczek, Ośrodek Trzech kultur w Majdanie Ostrowskim, Izba Tradycji Ziemi Wojstawickiej, Ośrodek dawnych kultur i Tradycji w Rozięcinie, Ośrodek Kultury i Tradycji Pożarnictwa w Wojstawicach-Kolonii, Krynica w Rozięcinie, Źródlika w Nowym Majdanie.

Lokalizacja: Wojstawice, Majdan Ostrowski, Rozięcin, Nowy Majdan, Turowiec.

Uwarunkowania: Rozwój ośrodków, zagospodarowanie obiektów, promocja, wspólny łącznik.

8. Strefa rozwoju kapitału społecznego.

(spółdzielnie, warsztaty terapii zajęciowej, klub seniora, place zabaw, siłownie na świeżym powietrzu, remizy strażackie).

Charakterystyka: Spółdzielnia socjalna „Wojstawianka”, WTZ w Wojstawicach, Klub Seniora, Plac zabaw przy stawie, siłownia plenerowa przy stawie, Remizy strażackie w Wojstawicach-Kolonii, Putnowicach-Kolonii, Turowcu, Hucie, Nowym Majdanie, Rozięcinie, Starym Majdanie.

Lokalizacja: Wojstawice, Wojstawice-Kolonia, Nowy Majdan, Rozięcin, Turowiec, Huta, Putnowice-Kolonia, Stary Majdan.

Uwarunkowania: Rozwój tych obiektów aby tętniły życiem, zachęcenie mieszkańców do korzystania z nich np. reaktywacja kół gospodyń, tworzenie kół zainteresowań, pikniki rodzinne, integracja. Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury do pełnego korzystania z obiektów turystycznych, zarówno pod względem rozrywkowym jak i edukacyjnym. Zachowanie, ochrona i zrównoważone wykorzystanie systemu przyrodniczego. Zwiększenie ilości i dostępności terenów atrakcyjnych turystycznie, przeciwdziałanie degradacji środowiska przyrodniczego dla zapewnienia harmonijnego rozwoju życia mieszkańców gminy i funkcjonowania turystów, maksymalne wykorzystanie potencjału turystycznego do realizacji programów z zakresu rekreacji i wypoczynku. Zwiększenie atrakcyjności gminy pod względem turystycznym i inwestycyjnym.

9. Strefa edukacji i sportu (zespół szkolno-przedszkolny, stadion).

Charakterystyka: lepsze wykorzystanie boisk sportowych przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Wojsławicach-Kolonii oraz stadionu w Wojsławicach. Zespół Szkolno-Przedszkolny w Wojsławicach-Kolonii.

Lokalizacja: Wojsławice, Wojsławice-Kolonia.

Uwarunkowania: Stworzenie zajęć zachęcających mieszkańców do korzystania z boisk sportowych, tworzenie kół sportowych, zajęć sportowych, zdrowa rywalizacja. Zapewnienie dostępności z dróg publicznych, parkingi przy obiektach. Dostępność obiektów dla wszystkich mieszkańców. Wzmocnienie potrzeby dbania o zdrowy styl życia, kształtowanie nawyków spędzania czasu na świeżym powietrzu, wzrost poziomu zdrowia mieszkańców gminy oraz integracji społecznej. Wzrost konkurencyjności sportowej i społecznej względem innych gmin oraz atrakcyjności osiedleńczej oraz inwestycyjnej gminy. Dostosowanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych, zapewnienie bezpiecznej infrastruktury do przeprowadzania zajęć, modernizacja oraz dostosowywanie do zmieniających się technologii. Zapewnienie dostępu mieszkańcom gminy do wysokiego poziomu edukacji, stworzenie konkurencyjnych i atrakcyjnych warunków do nauki, zwiększenie subwencji przyznawanych gminie.

10. Strefa handlu (targowisko, biedronka, otoczenie rynku).

Charakterystyka: Utworzenie i rozwój strefy handlu wokół targowiska gminnego, sklepu Biedronka i Rynku.

Lokalizacja: Wojsławice.

Uwarunkowania: Wyznaczenie terenów w MPZP, uzbrojenie ich, ukierunkowanie na profil działalności, stworzenie takiej strefy handlu codziennego.

11. Strefa infrastruktury (infrastruktura – sieć).

Charakterystyka: Budowa, przebudowa dróg gminnych, powiatowych, przebudowa oraz budowa sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków, budowa sieci gazowej i internetowej. Stan istniejącej infrastruktury drogowej jest zadowalający, wymaga jednak modernizacji. Przebudowy i rozbudowy wymaga sieć kanalizacji sanitarnej oraz sieć internetowa.

Lokalizacja: Cała gmina.

Uwarunkowania: Poprawa dostępności transportowej gminy, poprawa warunków lokalizacyjnych i atrakcyjności inwestycyjnej. Zapewnienie dostępu do sieci kanalizacyjnej (lub przydomowych oczyszczalni ścieków) oraz sieci internetowej dla każdego mieszkańca gminy, poprawa jakości życia, zwiększenie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej gminy. Ochrona środowiska, minimalizowanie negatywnych skutków dla ludzi i infrastruktury.

11. Strefa ochrony środowiska naturalnego (oczyszczalnia ścieków, biogazownia, miejsce na docelową farmę fotowoltaiczną, punkt selektywnej zbiórki odpadów, pomniki przyrody).

- **Charakterystyka:** Rozbudowa oczyszczalni ścieków.

Lokalizacja: Wojsławice.

Uwarunkowania: Wykorzystanie potencjału oczyszczalni, rozbudowa w celu możliwości przyjmowania ścieków dowożonych.

- **Charakterystyka:** Budowa farm fotowoltaicznych.

Lokalizacja: Wojsławice, Partyzancka Kolonia, Stadarnia, Witoldów.

Uwarunkowania: Wykorzystanie potencjału położenia gminy, wykorzystanie nasłonecznienia, budowa farm w celu bycia niezależną energetycznie gminą.

- **Charakterystyka:** Modernizacja Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów.

Lokalizacja: Wojsławice.

Uwarunkowania: Modernizacja PSZOK w celu sprawnej zbiórki odpadów od mieszkańców. Możliwość jej segregacji. Wyposażenie Punktu w pojemniki, wagę itp.

- **Charakterystyka:** Wykorzystanie potencjału pomników przyrody.

Lokalizacja: Wojsławice, Nowy Majdan.

Uwarunkowania: Popularyzacja pomników przyrody znajdujących się na terenie Gminy Wojsławice, lepsze oznakowanie, zabezpieczenie.

12. Strefa zbiorników wodnych (obecnych i planowanych).

Charakterystyka: Zbiornik wodny w Wojsławicach. Budowa zbiorników w Wojsławicach, Putnowicach-Wielkich, Putnowicach-Kolonii, Turowiec-Krasne, Ostrów-Majdan Ostrowski.

Lokalizacja. Wojsławice, Putnowice-Wielkie, Putnowice-Kolonia, Turowiec, Krasne, Ostrów, Majdan Ostrowski.

Uwarunkowania: Wykorzystanie potencjału zbiornika wodnego w Wojsławicach. Budowa zbiornika rekreacyjno-retencyjnego w Wojsławicach ul. Grabowiecka i stworzenie bazy turystycznej wokół niego. Budowa zbiorników małej retencji w pozostałych ww. miejscowościach.

13. Strefa obszaru rewitalizacji.

Charakterystyka: Zostanie opisana w Gminnym Programie Rewitalizacji.

Lokalizacja: Rewitalizacja centrum Wojsławic oraz obiektów w nim się znajdujących.

14. Strefa usług publicznych.

(Urząd Gminy, poczta, bank, GOPS, Przychodnia Zdrowia).

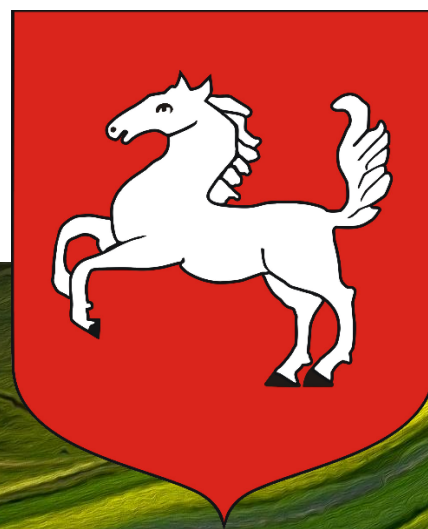
Charakterystyka: Centrum gminy tworzą Wojsławice i Wojsławice-Kolonia, znajduje się tam: Urząd Gminy, Urząd Stanu Cywilnego, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Bank Spółdzielczy, Poczta Polska, NZOZ, biblioteka, dom kultury. Instytucje zlokalizowane są w niedużej odległości od siebie, położone przy drodze publicznej, dobry dostęp do parkingów. Stan techniczny niektórych z nich wymaga modernizacji (dom kultury).

Lokalizacja: Wojsławice, Wojsławice-Kolonia.

Uwarunkowania: Dostęp z drogi wojewódzkiej, dostosowanie przestrzeni do potrzeb osób niepełnosprawnych, zapewnienie wysokiego poziomu obsługi interesantów poprzez odpowiedni poziom infrastruktury technicznej. Budowanie roli miejscowości/gminy jako lokalnego lidera usług i handlu. Porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej. Zwiększanie potencjału gospodarczego, w tym wzmocnienie istniejących funkcji usługowych komercyjnych. Podnoszenie jakości życia mieszkańców poprzez zapewnienie dostępu do usług. Promocja dziedzictwa kulturowego.

STREFA SPECJALNEJ INTERWENCJI

**określona
w Strategii Rozwoju Województwa
Lubelskiego**

Wymiar terytorialny polityk rozwoju nabrał zdecydowanie większego znaczenia na poziomie działań Unii Europejskiej i krajów członkowskich wraz z wprowadzeniem „spójności terytorialnej”, obok spójności gospodarczej i społecznej, w Traktacie Lizbońskim. Nowy paradygmat polityki regionalnej odrzuca podejście sektorowe, homogeniczność regionu oraz granice administracyjne jako wyznacznik prowadzenia polityki. W zamian proponuje działania zintegrowane, wielopoziomowe zorientowane na obszary funkcjonalne, których podstawą jest dostrzeganie różnorodności cech terytoriów. Należy podkreślić, że nowe podejście w krajowych dokumentach strategicznych jest konsekwencją przyjęcia nowego paradygmatu oraz wzrostu znaczenia wymiaru terytorialnego w politykach Unii Europejskiej. Obszary strategicznej interwencji definiowane są w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, jako obszary, wobec których wymagana jest interwencja rządu, ze względu na ciężar, którego region sam nie jest w stanie udźwignąć oraz obszary, które ze względów społecznych, gospodarczych lub środowiskowych wywierają lub mogą w przyszłości wywierać istotny wpływ na rozwój kraju. Analogiczne podejście można zastosować w przypadku polityki rządów województw, które w ten sposób mogą podchodzić do różnych części regionów, których rozwojem kierują. OSI należy traktować jako przedmiot współzarządzania, zatem wielopoziomowego porozumienia między szczeblem krajowym, regionalnym i lokalnym. Oznacza to, że polityka krajowa, uwzględniając interesy rozwojowe państwa w określonym terytorium, powinna być dostosowana do specyfiki tego obszaru i uwzględniać jednocześnie politykę samorządu wojewódzkiego.⁶⁰

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO WYZNACZA OSI ŻYWIELSKI.

Priorytet rozwoju:

Wykorzystanie zasobów naturalnych Wyżyny Lubelskiej dla rozwoju konkurencyjnego rolnictwa.

Podstawy delimitacji:

- zasięg Obszaru Funkcjonalnego Rozwoju gospodarki żywnościowej, tzw. strategicznego obszaru żywielskiego oraz Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego (waloryzacja w PZPWL),
- obszar inicjatywy pn. Lubelski Okręg Przemysłu Rolno-Spożywczego.

Cechy wiodące - przesłanki delimitacji:

- duża koncentracja gleb o najwyższej przydatności dla produkcji żywności oraz szczególnie przydatnych dla rozwoju rolnictwa towarowego,

⁶⁰ Wojciech Dziemianowicz Katarzyna Gano Jakub Tarnacki, BIULETYN KPZK PAN Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk Zeszyt 268, rok 2017, s. 101-117.

- wykształcone specjalizacje gospodarstw rolnych ukierunkowanych na uprawę roślin o wysokich wymaganiach glebowych, tj. zbóż (pszenica), buraków cukrowych, rzepaku, chmielu, tytoniu, owoców, warzyw, ziół,
- znacząca rola w skali kraju w zakresie produkcji roślin takich jak: chmiel (70% upraw krajowych), tytoń (36,0%), rośliny strączkowe jadalne (48.3%), maliny (80,4%), porzeczki (36,5%),
- niewystarczająco rozwinięty sektor przetwórstwa rolno-spożywczego,
- wysokie nasłonecznienie, które z jednej strony stanowi sprzyjające uwarunkowanie przyrodnicze do rozwoju rolnictwa, z drugiej zaś stanowi istotny potencjał rozwoju energetyki opartej na źródłach odnawialnych,
- bardzo niska lesistość,
- koncentracja terenów cennych przyrodniczo objętych różnymi formami ochrony przyrody, mających szczególne znaczenie w kształtowaniu powiązań ekologicznych,
- znikome występowanie naturalnych i brak sztucznych zbiorników wodnych,
- istniejące naturalne powiązania funkcjonalne w układzie transgranicznym,
- walory krajoznawcze, które predestynują ten obszar do rozwoju aktywnych form wypoczynku, tj.: turystyki krajoznawczej, przyrodniczej, wędrówek pieszych i rowerowych, a także edukacji ekologicznej,
- koncentracja negatywnych procesów demograficznych.

Zasięg OSI:

- Miejski Obszar Funkcjonalny: Krasnegostawu i Hrubieszowa;
- 16 gmin należących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj. Dołhobyczów, Fajstów, Gorzków, Grabowiec, Horodło, Kraśniczyn, Leśniowice, Mircze, Rudnik, Skierbieszów, Trzeszczany, Uchanie, Werbkowice, **Wojstów**, Wysokie, Żółkiewka;
- 2 gminy nienależące do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj. Krzczonów, Rybczewice.

Kierunki interwencji / tematyczne obszary wsparcia Żywicielskiego OSI w kontekście realizacji celów SRWL:

1.1. Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych:

- Poprawa warunków wodnych, w tym retencjonowanie, melioracje i nawodnienia, ochrona i lepsze wykorzystanie wód,
- Ochrona gleb, w tym racjonalizacja stosowania chemicznych nawozów oraz środków ochrony roślin oraz stosowanie agrotechniki przeciwozyjnej i zadrzewień śródpolnych,

- Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji,
- Poprawa struktury wielkościowej i organizacyjnej gospodarstw rolnych,
- Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych,

1.2. Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne:

- Rozwój podmiotów przetwórstwa rolno-spożywczego,
- Rozwój infrastruktury i obiektów przechowalniczych,
- Tworzenie warunków oraz działania na rzecz lokalizacji na terenie województwa lubelskiego siedziby oraz podmiotów Krajowej Grupy Spożywczej.

2.1. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej:

- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych (S19, S17 i S12) oraz planowanej autostrady A2, w tym budowa obwodnic miast.

Przedsięwzięcia flagowe:

- Realizacja drogi ekspresowej S17,
- Przebudowa drogi krajowej nr: DK74,
- Rozbudowa dróg wojewódzkich nr: DW812, DW816, DW837, DW838, DW842, DW843, DW844 (w tym budowa obwodnicy m. Hrubieszów), **DW846**, DW850, DW852,
- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny,
- Realizacja szlaku kolejowego relacji Warszawa – Lwów,
- Budowa linii kolejowej nr 54 (Trawniki – Krasnystaw Miasto),
- Prace na liniach kolejowych 69 i 72 na odcinku Rejowiec, Zawada, Zamość Szopinek wraz z budową łącznicy omijającej stację Zawada,
- Rozbudowa, modernizacja i automatyzacja stacji LHS.

2.4. Ochrona walorów środowiska:

- Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności.

Przedsięwzięcia flagowe:

- Opracowanie planów ochrony oraz planów zadań ochronnych dla obszarów objętych prawną formą ochrony przyrody,

- Aktualizacja lokalnych dokumentów planistycznych w zakresie uwzględnienia działań i warunków zagospodarowania wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych.
- Wspieranie działań na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, w tym racjonalizacji wielkości poboru wody, rozwój i modernizacja oczyszczalni ścieków, zwiększanie małej retencji i renaturyzacji rzek.

3.4. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu

- Kreowanie, rozwijanie oferty i infrastruktury ośrodków łączących funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce,
- Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe),
- Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa),
- Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.),
- Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych,
- Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych.

4.4. Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej:

- Wspieranie działań i współpraca z właściwymi podmiotami na rzecz realizacji inwestycji sprzyjających pogłębianiu kontaktów międzyregionalnych, w tym w zakresie infrastruktury granicznej (budowa i rozbudowa przejść granicznych oraz dostosowanie ich do obsługi ruchu turystycznego) oraz poprawiającej dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, infrastruktura turystyczna)

Przedsięwzięcia flagowe:

- Wspieranie rozbudowy istniejącej oraz budowy nowej infrastruktury poprawiającej dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, infrastruktura turystyczna).
- Wspieranie działań na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych na obszarach przygranicznych oraz rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej.

Gmina Wojsławice we współpracy z gminami inicjatywy Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego (LOPRS), podejmuje działania zmierzające do opracowania celów i działań, w ramach porozumienia z dnia 29 września 2021r. Realizacja porozumienia zakłada:

- Opracowanie Diagnozy Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego,
- Opracowanie Ponadlokalnej Strategii Rozwoju Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego,
- Opracowanie Modelu Biznesowego opartego na współpracy z partnerami Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego m.in. Krajową Spółką Cukrową S.A., Małopolską Hodowlą Roślin sp. z o.o., Okręgową Spółdzielnią Mleczarską OSM Krasnystaw.
- Realizację kluczowych przedsięwzięć wynikających z dokumentów strategicznych ww.

LOPRS to inicjatywa dążąca do zorganizowania dobrze skomunikowanego obszaru, przestrzeni atrakcyjnej dla inwestorów, przedsiębiorców, w której dzięki zorganizowanej współpracy powstaną nowe łańcuchy powiązań, innowacyjne produkty i atrakcyjne miejsca pracy. LOPRS ze względu na liczne walory przyrodnicze, ekologię, stanowi już dzisiaj, doskonałe miejsce do życia, które chce się rozwijać.

Oczekiwany rezultatem podejmowanych działań przez samorządy na obszarze LOPRS, w tym gminę Wojsławice będzie rozwój lokalnych firm, gospodarstw rolnych oraz licznych inwestycji, które przyczynią się do wzrostu liczby lokalnych miejsc pracy, wzrostu dochodów mieszkańców oraz rozwoju bazy dochodowej samorządów terytorialnych. Korzystne będzie również wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z miastami, stanowiącymi lokalne ośrodki wzrostu, które zapewniają odpowiedni dostęp mieszkańców do rynku pracy. Utworzenie w ramach OSI Żywicielskiego – docelowo: Subregionu pn. Lubelski Okręg Przemysłu Rolno-Spożywczego (LOPRS) w pobliżu trasy S17 oraz dróg wojewódzkich, linii kolejowych i przejść granicznych – zwiększy atrakcyjność inwestycyjną regionu, rozwinie przedsiębiorczość i przyczyni się do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

Poprawa sieci dróg wojewódzkich i powiatowych, uzbrojenie terenów inwestycyjnych, rozbudowa przejścia granicznego i budowa terminali przeładunkowych, w bliskości Lotniska Lublin i granicy Państwa, ułatwi lokowanie podmiotów gospodarczych na wskazanym obszarze. Obok ułatwień inwestycyjnych, Lubelski Okręg Przemysłu Rolno-Spożywczego (LOPRS) będzie także platformą do tworzenia powiązań kooperacyjnych i przyciągania kolejnych inwestorów zachęcanych przez podmioty już funkcjonujące w branży rolno-spożywczej.

Tereny Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego (LOPRS) będą pełnić wiodącą rolę w pobudzaniu rozwoju gospodarki żywnościowej i zapewnią wykorzystanie endogenicznych potencjałów regionu m.in. bazy surowca pochodzenia roślinnego do produkcji rolno-spożywczej i walorów przyrodniczych.

STREFA SPECJALNEJ INTERWENCJI GMINY

**wynikająca z diagnozy oraz
opracowań dt. planowania
rewitalizacji gminy.**

Gmina Wojsławice posiada aktualny *Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Wojsławice na lata 2017-2023*, który powstał przy dofinansowaniu ze środków Unii Europejskiej w ramach projektu pn. „Opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wojsławice”, który współfinansowany jest ze środków Funduszu Spójności w ramach *Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020* w ramach konkursu dotacji, pn. „Przygotowanie programów rewitalizacji (III edycja Konkursu)”.

Do roku 2023 zgodnie z obowiązującym stanem prawnym, samorządu zobligowane są do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji. Prace nad tym dokumentem, uwzględnia z jednej strony diagnozę, cele i działania *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wojsławice na lata 2017-2023* oraz diagnozę, cele i działania będące przedmiotem *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 do roku 2030*. Szczególne znaczenia dla opracowania *Gminnego Programu Rewitalizacji* ma wyznaczenie terenu *Wojsławickiego Parku Kulturowego* i jego rozwój. Zadania – cele i działania - *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wojsławice na lata 2017-2023*, zostaną zweryfikowane podczas prac nad *Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Wojsławice*.

Opierając się na wynikach przeprowadzonych analiz, zawartych w diagnozie *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wojsławice na lata 2017-2023* wyznaczono obszar zdegradowany obejmujący 12 sołectw Gminy Wojsławice:

- Huta,
- Kukawka,
- Majdan Ostrowski,
- Nowy Majdan,
- Ostrów,
- Rozięcin,
- Turowiec,
- Wólka Putnowicka,
- Wojsławice-Kolonia, ul. Grabowiecka, ul. Krasnystawska, ul. Rynek i ul. Uchańska.

Z uwagi na fakt, że obszar zdegradowany obejmuje tereny najsilniej nasycone współwystępowaniem problemów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych, a zatem najbardziej wymagające kompleksowej interwencji, za obszar rewitalizacji uznano obszary 5 sołectw:

- Wojsławice-Kolonia,
- Wojsławice, ul. Grabowiecka,
- Wojsławice, ul. Krasnystawska,
- Wojsławice, ul. Rynek,
- Wojsławice, ul. Uchańska.

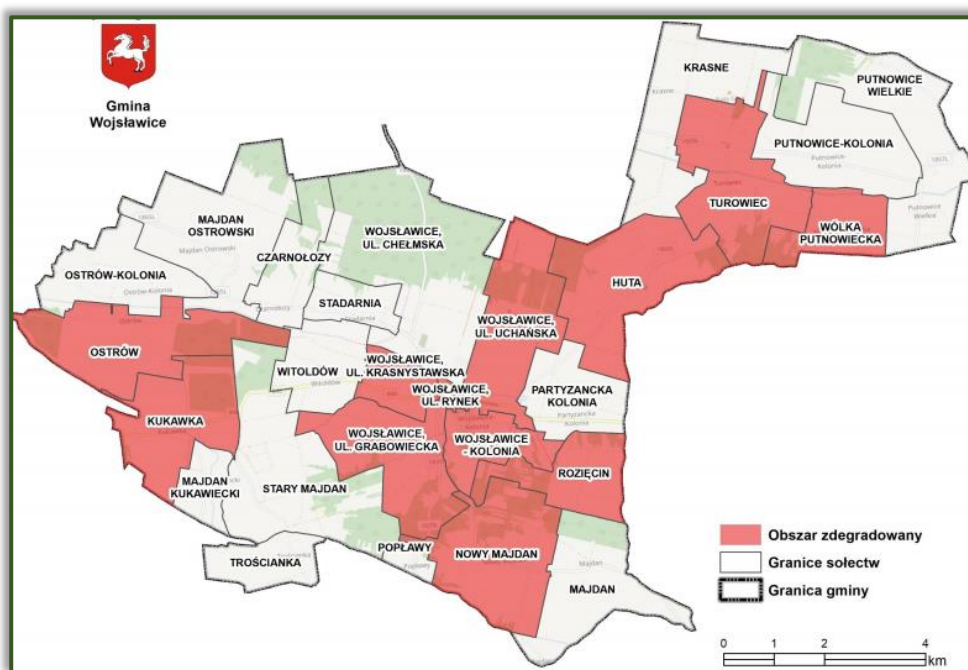
Kluczowym elementem prac nad *Lokalnym Programem Rewitalizacji* było zapewnienie włączenia lokalnej społeczności w proces jego opracowania. Mieszkańcy gminy, zostali włączeni w proces diagnozowania problemów na obszarze gminy, wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, określenia celów rewitalizacji oraz identyfikacji projektów rewitalizacyjnych.

Konieczne dla osiągnięcia przyjętych celów i zrealizowania projektów rewitalizacyjnych było nawiązanie dialogu z szerokim kręgiem interesariuszy i przeprowadzanie transparentnego procesu konsultacji społecznych. W trakcie konsultacji społecznych udostępniono do wglądu projekt *Lokalnego Programu Rewitalizacji* w siedzibie Urzędu Gminy Wojsławice i na stronie internetowej Urzędu Gminy Wojsławice. Ze względu na ograniczenia związane z liczbą ludności i wielkością obszaru do rewitalizacji nie można było uznać całego obszaru zdegradowanego Gminy Wojsławice za obszar rewitalizacji. Dlatego, aby prawidłowo określić obszar rewitalizacji uznano za konieczne ustalenie dodatkowych kryteriów:

- uznano, że do obszaru rewitalizacji muszą wejść obszary zamieszkane,
- przyjęto, że aby część obszaru zdegradowanego uznać za obszar rewitalizacji powinna znajdować się na nim infrastruktura (zdegradowane obiekty lub obszary), których przebudowa i adaptacja, ukierunkowana na poprawę jakości korzystania z przestrzeni, likwidację izolacji obszarów problemowych oraz poprawę jakości życia mieszkańców obszarów zdegradowanych przyczynią się do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów,
- w jego granicach znajdowały się obiekty, które same w sobie nie muszą być zdegradowane, ale w oparciu o ich infrastrukturę można prowadzić szereg działań i projektów służących celowi rewitalizacji społecznej, gospodarczej, np. świetlica, szkoła, ośrodek kultury itp.

Łączna powierzchnia obszaru rewitalizacji wynosi: 1 599,80 ha, co stanowi 14,48% powierzchni gminy. Sołectwa, na których znajdują się obszary zdegradowane zamieszkuje łącznie 1 179 osób (30% populacji gminy).

Mapa obszarów zdegradowanych – Gmina Wojsławice.

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji.

Celem głównym *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wojślawice na lata 2017-2023* jest wzrost poziomu życia mieszkańców oraz poprawa atrakcyjności obszaru rewitalizacji poprzez kompleksową odnowę społeczną oraz gospodarczą, środowiskową, infrastrukturalną i przestrzenną. W ramach celu głównego zidentyfikowano 3 cele strategiczne:

- Cel strategiczny 1: Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz wzmacnianie poziomu integracji społecznej na obszarze rewitalizacji.
- Cel strategiczny 2: Stworzenie warunków do rozwoju gospodarczego i poprawa sytuacji na lokalnym rynku pracy obszaru rewitalizacji.
- Cel strategiczny 3: Poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej obszaru rewitalizacji.

W ramach *Celu strategicznego 1* planuje się realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu poprzez zwiększenie aktywności lokalnej społeczności. Ważnymi aspektami w ramach realizowanych przedsięwzięć będą: przeciwdziałanie bezrobociu i walka z ubóstwem, poprzez podniesienie kompetencji osób bezrobotnych i wykluczonych społecznie, zwiększenie dostępności usług zdrowotnych oraz działań z zakresu włączenia społecznego, integracja osób nieaktywnych zawodowo oraz grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, wszelkie działania aktywizujące najmłodszych mieszkańców z terenu gminy, pobudzenie aktywności kulturalnej mieszkańców, wzmocnienie tożsamości lokalnej i kulturowej mieszkańców gminy, wspieranie osób niepełnosprawnych oraz aktywizacja seniorów. Ważnym elementem w funkcjonowaniu społeczności lokalnej są działające organizacje pozarządowe, które będą miały możliwość podejmowania inicjatyw wspierających poprawę życia i integracji lokalnej społeczności. Wzmocnienie przedsiębiorczości i poprawa lokalnego rynku pracy na obszarze rewitalizacji będzie możliwe w wyniku realizacji zadań w ramach *Celu operacyjnego 2*. Wyznaczone kierunki działań związane są z wykorzystaniem terenów aktywności gospodarczej do wspierania tworzenia nowych miejsc pracy, wzmocnieniem działalności lokalnych przedsiębiorstw w celu poprawy ich konkurencyjności, promowaniem i aktywizowaniem zakładania działalności gospodarczej w celu pobudzenia przedsiębiorczości mieszkańców gminy, ożywianiem przestrzeni publicznych poprzez wsparcie ich funkcji kulturalnych, rozrywkowych i przemysłów czasu wolnego oraz rozwojem funkcji turystycznych. *Cel strategiczny 3* obejmuje realizację działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych przeznaczonych do wyprowadzenia wyznaczonego obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego pod względem zagospodarowania przestrzennego i poprawy infrastruktury wpływającej na jakość życia mieszkańców. Obejmują one wszelkie inwestycje mające na celu uporządkowanie oraz zagospodarowanie przestrzeni centrum gminy w celu poprawy funkcji społeczno-gospodarczych, administracyjnych i reprezentacyjnych, w tym poprawę dotychczasowej funkcji obszaru, a także nadanie mu nowych funkcji. Ponadto planuje się realizację zadań, które mają na celu poprawę dostępności mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym osób niepełnosprawnych, do infrastruktury technicznej. Ważnym aspektem jest również ochrona lokalnego środowiska naturalnego. Będzie to możliwe poprzez rewaloryzację oraz odpowiednie kształtowanie przestrzeni publicznych, a także podejmowanie działań mających na celu ograniczenie niskiej emisji w budynkach użyteczności publicznej i budynkach mieszkalnych oraz zwiększanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Podstawowe projekty rewitalizacyjne opisane szczegółowo w *Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Wojślawice na lata 2017-2023* do realizacji lub do kontynuowania już rozpoczętych działań:

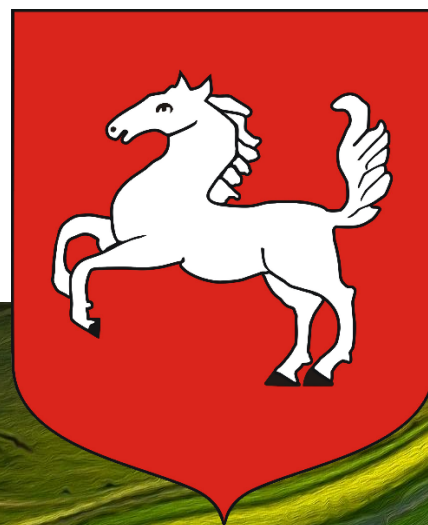
- Rewitalizacja terenu przy pomniku Tadeusza Kościuszki (częściowo zrealizowana),
- Rewitalizacja otoczenia i stworzenie przestrzeni do działań kulturalnych na terenie wokół Domu Kultury w Wojsławicach,
- Rewaloryzacja jednego z domów podcieniowych, tzw. Domu szewca Fawki, wg badań prowadzonych przez Muzeum Wsi Lubelskiej obiektu o największych walorach historycznoarchitektonicznych w Wojsławicach,
- Przebudowa boiska do piłki nożnej wraz z budynkami: sanitarnym i szatniowym oraz niezbędną infrastrukturą w miejscowości Wojsławice, ul. Grabowiecka,
- Remont budynku kościoła pw. Św. Michała Archanioła w Wojsławicach, ul. Rynek,
- Zwiększenie możliwości zatrudnienia osób młodych do 24 roku życia bez pracy, w tym w szczególności osób, które nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu (tzw. młodzież NEET),
- Aktywizacja, Integracja w OHP,

Projekty wyszczególnione na ww. liście podstawowych projektów rewitalizacyjnych stanowią odpowiedź na problemy zdiagnozowane na obszarze rewitalizacji. Projekty te są wynikiem pracy interesariuszy procesu rewitalizacji. Projekty zostały wypracowane podczas otwartych spotkań konsultacyjnych poprzedzonych naborem przedsięwzięć i stanowią komplementarną całość. Projekty zostały zaplanowane do realizacji w latach 2016-2023. Jednak w celu realizacji celów i wizji procesu rewitalizacji ważne jest także określenie dodatkowych (dopuszczalnych) projektów rewitalizacyjnych. Na liście dodatkowych projektów rewitalizacyjnych znajdują się:

- Wojsławice, ulica Rynek:
 - Prace konserwatorskie i restauratorskie przy zespole zabytkowego kościoła pw. Świętego,
 - Michała Archanioła wraz z otoczeniem – teren przykościelny i skwer.
 - Remont budynku dawnej plebanii i zagospodarowanie otoczenia,
 - Remont budynku dawnego „wikariatu”,
 - Prace konserwatorskie i restauratorskie przy cerkwi prawosławnej wraz z dzwonnica i otoczeniem.
 - Rewitalizacja budynków mieszkalnych zlokalizowanych przy zabytkowej części ul. Rynek – pierzei wschodniej, południowej i zachodniej.
 - Odtworzenie obiektów podziemnych dawnego miasteczka.
- Rewitalizacja dawnego młyna drewnianego przy rzece – własność prywatna.
- Rewitalizacja budynku dawnej izby porodowej i ośrodka zdrowia – budynek prywatny.
- Remont Zabytkowego drewnianego budynku Pani Brandt.
- Wojsławice, ulica Grabowiecka
 - Uporządkowanie cmentarza żydowskiego z połowy XIX wieku.
 - Budowa zbiornika wodnego (Wojsławice-Kolonia).
- Wojsławice, ulica Krasnostawska
 - Rewitalizacja młyna elektrycznego.
 - Remont dawnej szkoły - własność prywatna.
 - Remont dawnego pawilonu Gminnej Spółdzielni „Sch” - obecnie własność prywatna.
- Wojsławice Kolonia
 - Budowa zbiornika wodnego wraz ze ścieżką spacerową i rowerową.

- Odkrycie i rekonstrukcja fundamentów dawnego zamku i odtworzenie jego kształtu architektonicznego poprzez iluminację świetlną.
- Zachowanie i rekonstrukcja murów dawnych obiektów zespołu dworskiego.
- Remont budynku dawnej pralni dworskiej – obecnie budynek OSP i utworzenie w nim ośrodka kultury i tradycji pożarnictwa.

SYSTEM EWALUACJI I MONITOROWANIA

Projekt strategii rozwoju gminy podlegał ewaluacji trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji (z uwzględnieniem wpływu terytorialnego skutków planowanych).

Projekt strategii powstawał w sposób partycypacyjny, z uwzględnieniem dobrych praktyk, dlatego nie było konieczne prowadzenie ewaluacji jako całkowicie osobnego, dublującego wcześniejsze działania. Elementy ewaluacji *ex ante* obecne były w procedurze tworzenia *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*, a zmiany, jakie były zgłaszane w procesie konsultacji do dokumentu strategii w wyniku przeprowadzenia ewaluacji, zostały ostatecznie uwzględnione w niniejszym opracowaniu.

W procesie powstawania *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*, porównywano alternatywne scenariusze rozwoju (realizacji przy wykorzystaniu planowanych środków z UE oraz możliwości realizacji poszczególnych działań bez tego wsparcia. W celu zabezpieczenia kierunków rozwoju gminy, założono różne ścieżki dojścia do celu/różne sposoby realizacji, poprzez wprowadzenie wielofunkcyjnego rozwoju oraz różnych mechanizmów finansowania inwestycji, w tym również w partnerstwie publiczno-prywatnym, w kooperacji z organizacjami pozarządowymi, we współpracy z innymi samorządami, rządem.

W trakcie ewaluacji *ex ante* zastosowano badania jakościowe, realizowane podczas wywiadów z kierownictwem gminy oraz potencjalnymi beneficjentami działań. W trakcie procesu konsultacji społecznych przeprowadzono warsztaty z udziałem kierowników poszczególnych komórek urzędu i jednostek gminnych, którego celem była weryfikacja i aktualizacja przyjętych celów, działań, rozwojowych oraz założeń systemu realizacji strategii, w szczególności w zakresie systemu monitoringu i wyznaczonych wskaźników śródkresowych i docelowych.

Strategia Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 tworzona jest w modelu logicznym tłumaczącym ciąg przyczynowo-skutkowy między problemem, planowanymi działaniami a oczekiwanymi efektami (tzw. ewaluacja oparta na teorii).

W części diagnostycznej analizowano i oceniano dotychczas realizowanej polityki rozwoju, działań oraz instrumentów realizacyjnych (ewaluacja dotychczasowej strategii rozwoju lub programów branżowych). Najistotniejsze, zidentyfikowane problemy rozwojowe gminy Wojsławice w dokumencie *Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Wojsławice na lata 2008-2015 z perspektywą do roku 2022* dotyczyły: infrastruktury technicznej, infrastruktury i sfery społecznej, sfery gospodarczej oraz obszaru ochrony środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego. W *Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Wojsławice na lata 2008-2015 z perspektywą do roku 2022* sformułowano cztery priorytetowe obszary, w których wskazano działania operacyjne służące rozwojowi gminy do roku 2022:

- **Priorytet I: Gmina sprawna technicznie.**

- Cel operacyjny 1.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej.

- Cel operacyjny 1.2. Zwiększenie dostępu do nowoczesnej infrastruktury energetycznej.

- **Priorytet II: Gmina przyjazna dla mieszkańców, turystów i inwestorów.**

- Cel operacyjny 2.1. Lepszy dostęp mieszkańców do usług zdrowotnych, w zakresie opieki nad dziećmi i osobami starszymi oraz skutecznych form integracji społecznej

Cel operacyjny 2.2. Poprawa jakości i dostępności usług w zakresie edukacji, sportu i dóbr kultury sportu i dóbr kultury.

Cel operacyjny 2.3. Rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej poprawiającej atrakcyjność turystyczną gminy.

Cel operacyjny 2.4. Poprawa estetyki i ład przestrzennego w gminie.

Cel operacyjny 2.5. Skuteczna promocja gminy.

- **Priorytet III: Gmina aktywna gospodarczo.**

Cel operacyjny 3.1. Lepszy dostęp przedsiębiorstw do usług informacyjnych, doradczych i szkoleniowych.

Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie konkurencyjności oraz zdolności inwestycyjnej Przedsiębiorstw.

Cel operacyjny 3.3. Rozwój nowych firm w branżach kluczowych dla rozwoju Gminy. Cel operacyjny 3.4. Poprawa sytuacji na rynku pracy.

Cel operacyjny 3.5. Poprawa efektywności sektora rolnego oraz jego większa specjalizacja.

Cel operacyjny 3.6. Rozwój przedsiębiorczości społecznej.

- **Priorytet IV: Gmina dbająca o środowisko naturalne, promująca dziedzictwo kulturowe i historyczne obszaru.**

Cel operacyjny 4.1. Zwiększenie dostępu do infrastruktury ochrony środowiska naturalnego.

Cel operacyjny 4.2. Edukacja ekologiczna i podnoszenie świadomości mieszkańców

w zakresie ochrony środowiska naturalnego.

Cel operacyjny 4.3. Odnowa i promocja zabytków i miejsc pamięci.

Cel operacyjny 4.4. Promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego.

Strategia Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 zawiera określenie obszaru geograficznego, którego dotyczy, analizę potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru, opis zintegrowanego podejścia do stwierdzonych potrzeb rozwojowych i potencjału, opis włączenia partnerów w przygotowanie strategii i jej wdrożenie.

Działania prowadzone na rzecz ewaluacji dostarczyły praktycznych wniosków i rekomendacji, które służą udoskonaleniu bieżącej lub przyszłej interwencji. *Ewaluacja ex ante* jest próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy działania planowane w ramach strategii przyniosą zakładane efekty przy użyciu dedykowanych im instrumentów i zasobów. Jej rolą jest dostarczenie oceny trafności tych założeń, ich spójności i planowanego sposobu realizacji strategii. Ocena ta ma posłużyć poprawie jakości planowanej do uruchomienia interwencji. Rekomendacje dotyczące systemu monitoringu, tzn. poprawy adekwatności mierników i rzetelnego gromadzenia danych, umożliwią kontrolowanie całego procesu nadzorowania wdrażania poszczególnych działań przewidzianych w *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*.

Rekomendowany system monitoringu, weryfikuje kompletność, poprawność, adekwatność, trafność i ewentualnie aktualność wniosków wynikających z diagnozy i tłumaczy przyczyny potencjalnych zmian, które zaszły w danych obszarach. Jeśli zmiany te istotnie mogą wpłynąć na realizację lub przewidywane pożądane efekty interwencji, wymagane jest dokonanie modyfikacji planu operacyjnego lub założeń strategii.

Istotnym elementem *ewaluacji ex ante* jest weryfikacja jej założeń wobec zapisów dokumentów wyższego rzędu, która znalazła się w tabeli działań, poprzez odniesienie celu, kierunku, działań do konkretnego celu dokumentów wyższego szczebla tj. *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030*. Analiza celów i działań wymienionych w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030* oraz *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* wskazuje:

- trafność celów strategicznych i planowanych działań względem zidentyfikowanych problemów lub wyzwań,
- realną skuteczność działań na rzecz realizacji celów oraz metod ich wdrażania i zabezpieczenia odpowiednich zasobów,
- efektywność sumy zasobów przeznaczonych na realizację działań,
- spójność wewnętrzną między celami a priorytetami i działaniami oraz zewnętrzną między założeniami strategii a założeniami dokumentów wyższego rzędu lub równorzędnymi.

Monitorowanie działań i ich efektów w wymiarze przestrzennym oraz propozycje wskaźników ich osiągnięcia jest istotnym elementem *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*, ponieważ pokazuje metodę osiągnięcia rezultatów zapisanych w misji, wizji i celach. Podejmowane działania w latach 2021-2027 z perspektywą do roku 2030, mają budować lokalną przewagę konkurencyjną Gminy Wojsławice i przynieść pozytywne rozwiązania, które zostały założone w proponowanych działaniach.

Celem monitorowania działań z zakresu realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* jest postawienie prawidłowej diagnozy stanu rozwoju gminy w roku 2030. Ewaluacja i jej raportowanie, umożliwi w oparciu o dane wewnętrzne gminy oraz informacje zewnętrzne (dane z GUS), uzyskanie rzeczowej informacji zwrotnej na temat efektów działań podejmowanych w latach 2021-2030. Zapisane w Strategii działania, w swojej złożoności będą realizowane przez różne podmioty (nie tylko gminę), dlatego trzeba dostrzec, że będą miejscem krzyżowania się działań różnych polityk: krajowej, regionalnej, wiejskiej.

W monitorowaniu działań i ich efektów, kluczową sprawą będą te przedsięwzięcia, które muszą być zrealizowane na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją. Oprócz Gminy Wojsławice na OSI krajowym zagrożonym trwałą marginalizacją społeczno-gospodarczą, znajdują się wszystkie gminy powiatu chełmskiego, krasnostawskiego i hrubieszowskiego. Stąd monitorowanie efektów działań we wszystkich JST będzie bardzo ważne i uzasadnione są te działania, które mają zacieśnić współpracę na całym obszarze.

Wnioski z monitoringu realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*, powinny być bazą dla tworzenia kolejnych, długookresowych strategii, sygnalizować pojawiające się trudności oraz być źródłem wiedzy na temat zachodzących i projektowanych zmian dla społeczności lokalnej.

Etapem budowy systemu monitorowania realizacji Strategii jest integracja danych z różnych istniejących systemów i zasobów oraz ich ciągle dostosowanie do potrzeb lokalnych – zwłaszcza w zakresie skali/poziomu zbierania wiarygodnych danych. Monitorowanie realizacji Strategii będzie odbywać się w połączeniu z istniejącymi instytucjami i narzędziami opisującymi oraz monitorującymi politykę rozwoju. Dla skutecznej realizacji Strategii oraz zapewnienia jej obiektywnej i pełnej informacji (*evidence based policy*), wykorzystane zostaną instytucje wspomagające procesy monitorowania wprowadzone przez politykę regionalną (*Regionalne Obserwatoria Terytorialne i Krajowe Obserwatorium Terytorialne*) i ewaluacji (*Krajowa Jednostka Ewaluacji oraz regionalne jednostki ewaluacyjne*). Instytucje te tworzą system współpracy i zapewniają przepływ informacji między najważniejszymi podmiotami publicznymi biorącymi udział w planowaniu i realizacji polityki rozwoju w celu monitorowania i oceny całości interwencji publicznej mającej wpływ terytorialny, w tym na rozwój obszarów wiejskich.

W systemie monitorowania rozwoju *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* więcej uwagi zostanie poświęcone monitorowaniu tendencji i zjawisk w obszarach funkcjonalno-przestrzennym, społecznym i gospodarczym. Z uwagi na istnienie w zasobach instytucji publicznych, ale poza statystyką publiczną, różnych źródeł informacji, zbiorów danych, wskaźników, rejestrów danych przestrzennych, w tym zwłaszcza danych istotnych dla gmin i obszarów wiejskich (gromadzonych na różnych poziomach i w różnych skalach przestrzennych), kluczowym zadaniem w procesie budowy systemu monitorowania realizacji Strategii jest stałe dążenie do systematyzowania, porządkowania i łączenia lub koordynowania tych zasobów oraz nadanie operacyjnego charakteru.

Uzupełnieniem systemu monitorowania realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* są dodatkowe narzędzia zwiększające wiedzę o gminie m.in. *Lokalny Wskaźnik Rozwoju Społecznego (Local Human Development Index – LHDI)*, pokazujący nierówności w rozwoju terytorialnym na szczeblu powiatów. Wskaźnik, bazując na trzech podstawowych zmiennych dotyczących: zdrowia, edukacji i zamożności obywateli, może stanowić pomoc dla władz samorządowych w ustalaniu priorytetów działania w kontekście obecnych i przyszłych problemów społecznych. Badanie LHDI jest przygotowywane cyklicznie, jednak nie częściej niż raz na dwa lata ze względu na charakter składowych wskaźnika – zdrowie, edukację i inwestycje – które dają efekty dopiero po dłuższym czasie.

Wielopoziomowe zarządzanie *Gminą Wojsławice* będzie wymagało w latach 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 podejścia uwzględniającego złożone relacje zachodzące w ramach obszarów funkcjonalnych, dlatego Gmina Wojsławice musi wdrożyć zasady strategicznego zarządzania.

W ramach zarządzania *Strategią Rozwoju Gminy Wojsławice 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* całościowa ewaluacja działań będzie prowadzona w układzie standardowym i będzie się składać z trzech faz:

- **Ewaluacja *ex ante***, na koniec każdego roku kalendarzowego – koncentrując się na ocenie strategii lub jej znaczącej aktualizacji według kryterium trafności i odpowiedniości oraz kryterium wewnętrznej spójności i zgodności programowej (np. *Raport o stanie Gminy*).
- **Ewaluacja *mid-term***, w trakcie realizacji strategii – przeprowadzana w układzie kadencyjnym w ostatnim roku każdej kolejnej kadencji samorządu, koncentrująca się na ocenie czy i na ile przyjęta strategia jest faktycznie realizowana oraz jakie

są jej efekty krótko- i średnioterminowe, według kryterium skuteczności działań, a także efektywności, koordynacji i zgodności działań z zasadami i założeniami ustalonymi w dokumencie strategii.

- **Ewaluacja ex post**, po zakończeniu realizacji strategii – w zakresie podobnym do ewaluacji mid-term, poszerzonym o ocenę (przewidywanych) efektów długoterminowych związanych z osiągnięciem założonej wizji, misji oraz celów strategicznych, operacyjnych oraz działań .

Ocena wszystkich działań zawartych w Strategii zostanie dokonana przez *Zespół ds. opracowania i wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* przy współudziale wszystkich grup docelowych oraz w oparciu o opracowanie ewaluacji *ex-post*, czyli na zakończenie obowiązywania dokumentu. Będzie brała pod uwagę pięć następujących kryteriów ewaluacyjnych:

- **Skuteczność** (ang. *effectiveness*) – kryterium pozwalające ocenić, w jakim stopniu osiągnięte zostały cele dokumentu zdefiniowane na etapie planowania.
- **Efektywność** (ang. *efficiency*) – kryterium pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” zrealizowanych projektów, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych efektów.
- **Użyteczność** (ang. *utility*) – kryterium pozwalające ocenić do jakiego stopnia oddziaływanie Strategii odpowiada zdiagnozowanym problemom.
- **Trafność** (ang. *relevance*) – kryterium pozwalające ocenić do jakiego stopnia zdefiniowane cele strategiczne i priorytety odpowiadają na potrzeby interesariuszy obszaru funkcjonalnego.
- **Trwałość** (ang. *sustainability*) – kryterium pozwalające ocenić na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem *Strategii* będą nadal widoczne po zakończeniu jej realizacji.

**Podstawą ewaluacji - monitorowania realizacji
Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice 2021-2027 z perspektywą do roku 2030
będzie zestaw wskaźników obrazujących oczekiwane rezultaty
realizacji strategii na poziomie działań, które wynikają z misji, wizji,
celu strategicznego i celów operacyjnych:⁶¹**

⁶¹ Wskaźniki odpowiadają określonym wskaźnikom w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

Ewaluacja – monitorowanie realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* w latach 2021-2030

Lp.	WSKAŹNIK	Opisowa prognozowana wartość pośrednia wskaźnika w roku 2025	Opisowa prognozowana wartość docelowa wskaźnika w roku 2030	2023	2025	2027	2029
1.	Współczynnik aktywności zawodowej – całościowa liczba osób pracujących w podmiotach publicznych i prywatnych na terenie gminy w stosunku do liczby mieszkańców.	Zwiększenie co dwa lata	Zbliżenie do poziomu średniej krajowej najlepszych gmin	%	%	%	%
2.	Liczba mieszkańców ogółem	Zwiększenie co dwa lata	Zbliżenie do poziomu średniej krajowej najlepszych gmin	%	%	%	%
3.	Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym	Zwiększenie co dwa lata	Zbliżenie do poziomu średniej krajowej najlepszych gmin	%	%	%	%
4.	Liczba nowych meldunków	Zwiększenie % co dwa lata	Zbliżenie do poziomu średniej krajowej najlepszych gmin	%	%	%	%
5.	Udział nakładów inwestycyjnych sektora prywatnego w inwestycjach na terenie Gminy ogółem (w stosunku do wszystkich razem)	Zbliżenie poziomu do wybranych poziomów bogatszych JST w regionie	Zbliżenie poziomu do wybranych poziomów bogatszych JST w regionie	%	%	%	%
6.	Liczba bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym	Zmniejszanie poziomu	Zmniejszanie poziomu	osób, %	osób, %	osób, %	osób, %
7.	Udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem	Utrzymanie trendu spadkowego	Utrzymanie trendu spadkowego	osób, %	osób, %	osób, %	osób, %
8.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi planami zintegrowanego i zrównoważonego zagospodarowania przestrzennego w powierzchni całkowitej Gminy ogółem	Utrzymanie trendu wzrostu	Utrzymanie trendu wzrostu	%	%	%	%

9.	Udział zrewitalizowanej powierzchni objętej planami rewitalizacji w powierzchni całkowitej Gminy ogółem	Zwiększenie powierzchni	Zwiększenie Powierzchni	%	%	%	%
10.	Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów na eksport w przychodach netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	Wypracowanie trendu wzrostu	Utrzymanie trendu wzrostu	%	%	%	%
11.	Nakłady inwestycyjne (w cenach bieżących) na 1 mieszkańca	Wypracowanie trendu wzrostu i zbliżenie poziomu regionu i do poziomu średniej krajowej	utrzymanie trendu wzrostu i zbliżenie poziomu regionu i do poziomu średniej krajowej	zł	Zł	zł	Zł
12.	Odsetek osób dorosłych uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu (w wieku 25–64 lata)	odwrócenie trendu spadkowego i zbliżenie wartości wskaźnika do poziomu 7,7 – 10,0% i zbliżenie do poziomu średniej krajowej	odwrócenie trendu spadkowego i zbliżenie wartości wskaźnika do poziomu 7,7 – 10,0% i zbliżenie do poziomu średniej krajowej	%	%	%	%
13.	Wskaźnik trwałości działalności przedsiębiorstw – trzy lata od założenia działalności gospodarczej (osoba fizyczna)	wypracowanie trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	%	%	%	%
14.	Wydatki majątkowe Gminy na 1 mieszkańca	wypracowanie trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	zł	Zł	zł	Zł
15.	Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżety gminy	utrzymanie trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	%	%	%	%
16.	Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych wpisanych do rejestru REGON na 1 tys. mieszkańców	utrzymanie trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.
17.	Odsetek osób w wieku 16-74 lata korzystających z Internetu w kontaktach prywatnych z administracją publiczną	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu	%	%	%	%

	w celach prywatnych w ciągu ostatnich 12 miesięcy	do poziomu średniej krajowej	do poziomu średniej krajowej				
18.	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu średniej krajowej	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu średniej krajowej	szt.	szt.	szt.	szt.
19.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje z RPO	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu średniej krajowej	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu średniej krajowej	szt.	szt.	szt.	szt.
20.	Liczba gospodarstw otrzymujących dotacje z PROW i innych programów UE	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu średniej krajowej	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu średniej krajowej	szt.	szt.	szt.	szt.
21.	Długość sieci kanalizacji sanitarnej Liczba przydomowych Oczyszczalni ścieków	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	km	km	km	km
				szt.	szt.	szt.	szt.
22.	Łączna powierzchnia uzbrojonych terenów inwestycyjnych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	ha	ha	ha	ha
23.	Całkowita długość przebudowanych dróg należących do gminy	budowa trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu liderów obszarów wiejskich	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu liderów obszarów wiejskich	km	km	km	km
24.	Całkowita długość nowych ścieżek rowerowych należących do Gminy	budowa trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu liderów obszarów wiejskich	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu liderów obszarów wiejskich	km	km	km	km

25.	Liczba obiektów kulturalnych/ zabytków (zmodernizowanych/ zrewitalizowanych)	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.
26.	Liczba nowych gospodarstw ekologicznych, ekstensywnych,	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.
27.	Liczba nowych gospodarstw agroturystycznych,	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.
28.	Liczba osób korzystająca z infrastruktury w zakresie opieki senioralnej lub infrastruktury rehabilitacyjnej (osoby)	budowa trendu wzrostu	budowa trendu wzrostu	os.	os.	os.	os.
29.	Liczba nowych atrakcji turystycznych	budowa trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu liderów obszarów wiejskich	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu liderów obszarów wiejskich	szt.	szt.	szt.	szt.
30.	Liczba miejsc noclegowych oraz osób korzystających	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt./ os.	szt./ os.	szt./ os.	szt./ os.
31.	Liczba punktów gastronomicznych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.
32.	Liczba nowych, zainstalowanych instalacji OZE w domach jednorodzinnych (i na budynkach publicznych)	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.
33.	Liczba obiektów poddanych termomodernizacji (ogółem)	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.
34.	Liczba projektów ponadlokalnych, Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych z innymi JST	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt. /zł	szt. /zł	szt. /zł	szt. /zł
35.	Liczba projektów inwestycyjnych dofinansowanych z UE zrealizowanych przez gminę	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt. /zł	szt. /zł	szt. /zł	szt. /zł
36.	Liczba wydarzeń kulturalnych o zasięgu regionalnym i ogólnokrajowym	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.

37.	Liczba osób korzystających z obiektów kultury, wiosek tematycznych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	os.	os.	os.	os.
38.	Liczba podmiotów powstałych poprzez ekonomię społeczną i solidarną	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.
39.	Liczba podmiotów wdrażających innowacje, B+R, cyfryzację	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.
40.	Liczba eksporterów	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.
41.	Liczba usług ekosystemowych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.
42.	Liczba nowych zakładów przetwórstwa, przemysłu rolno-spożywczego	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.
43.	Liczba nowych zakładów w branży drzewnej	budowa trendu wzrostu	budowa trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.
44.	Ilość scalonych gruntów rolnych	budowa trendu wzrostu	budowa trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.	szt.

SYSTEM REALIZACJI STRATEGII

Strategia Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 ma formułę otwartą, co oznacza, że w przypadku zmiany zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych uwarunkowań społecznych oraz gospodarczych, w tym wykreowania nowych projektów – możliwa będzie jej śródkresowa aktualizacja.

W proces wdrażania *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* powinno zostać zaangażowane szerokie grono partnerów i interesariuszy (w dokumencie założono równoprawny udział interesariuszy publicznych, prywatnych i społecznych w tym procesie). Szczególną uwagę w procesie wdrażania *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*, należy priorytetowo potraktować przedsięwzięcia wpisane w poszczególne cele rozwojowe spójne z działaniami *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030*, *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego* oraz *Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030*.

Należy podjąć działania zmierzające do upowszechnienia zapisów strategii:

- poinformowanie o zakończeniu prac nad opracowaniem strategii,
- objaśnienie dalszych etapów procesu zintegrowanego planowania rozwoju w gminie – realizacja zapisów strategii, zaproszenie do współpracy, tworzenie partnerstw,
- prezentację lokalnego potencjału społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzennego gminy, priorytetów i kierunków rozwoju w najbliższych latach (obszary strategiczne i cele strategiczne i operacyjne, kierunki interwencji),
- objaśnienie roli funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w finansowaniu rozwoju lokalnego i sposobu ich pozyskiwania poprzez przygotowanie projektów wynikających ze strategii,
- zachęcenie do współrealizacji z jednostkami samorządowymi *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*, a także jej stałego monitorowania i aktualizacji, zgodnie ze zmieniającymi się potrzebami i nowymi wyzwaniami.

W celu upowszechnienia treści strategii rekomenduje się przeprowadzić proponowane działania:

- zorganizowanie spotkania informacyjnego poświęconego ustaleniom strategii oraz inauguracyjnego proces jej obowiązywania – skierowanego głównych adresatów strategii oraz przedstawicieli otoczenia gminy,
- opracowanie krótkiego materiału (broшуry informacyjnej) przybliżającego treść *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*,
- umieszczenie *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* do pobrania w wersji elektronicznej na stronie internetowej gminy i w Biuletynie Informacji Publicznej (BIP),

- przekazanie pełnej i/lub skróconej wersji strategii wskazanym interesariuszom lokalnym i ponadlokalnym,
- udzielanie przez władze samorządowe gminy wywiadów dla prasy lokalnej i regionalnej na temat zakończenia prac nad *Strategią Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* oraz rozpoczęcia procesu jej wdrażania i poszukiwania partnerów.

W dokumentach planistycznych *Gmina Wojsławice* powinna skoncentrować się na:

- kształtowaniu ładu przestrzennego – **aktualizacji Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego** – uwzględniając nowe tereny inwestycyjne, tereny pod produkcję rolną, mieszkalnictwo jednorodzinne, infrastrukturę techniczną, usługi i handel, turystykę, rekreację, obszary lecznicze (Zdrojowe), OZE.
- na poprawie funkcjonowania administracji publicznej i współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej. W szczególności dotyczy to wzmocnienia powiązań wiejsko-wiejskich i wiejsko-miejskich tj. opracowania **Ponadlokalnej Strategii Rozwoju Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego wspólnie z innymi JST** m.in. w zakresie poprawy jakości świadczenia usług publicznych, przywrócenia usług transportu publicznego, rozwoju kapitału ekologicznego, zintegrowanych inwestycji, współpracy ze społeczeństwem.
- na projektowaniu **Planów Operacyjnych Działań Kluczowych** – wynikających z opracowanej *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*.
- na opracowaniu **Gminnego Programu Rewitalizacji na lata 2021-2027 (2030) – zgodnie z wytycznymi nowych programów finansujących działania związane z rewitalizacją społeczno-gospodarczą.**
- na opracowaniu **Strategii Marketingu Terytorialnego** wspólnie z innymi partnerami (w ramach partnerstwa Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego).
- na opracowaniu **Planu Rozwoju Przedsiębiorczości, Edukacji i Kultury** we współpracy z partnerami publicznymi: JST, powiatami, organizacjami pozarządowymi, Zespołem Szkolno-Przedszkolnym, przedsiębiorcami.
- na opracowaniu **Planu Rozwoju Oferty Wojsławickiego Parku Kulturowego** we współpracy z partnerami publicznymi: JST, powiatami, organizacjami pozarządowymi, Uczelniami, Zespołem Szkolno-Przedszkolnym, przedsiębiorcami.
- na aktualizacji posiadanych dokumentów programowych i planistycznych dotyczących ochrony środowiska naturalnego i ochrony zabytków.

Zdecydowana większość działań realizujących cel strategiczny i cele operacyjne oraz kierunki rozwoju *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*, wpływać będzie pozytywnie na rozwój obszarów wiejskich, są to m.in. zacieśnianie współpracy pomiędzy gminą oraz sąsiadującymi z nią JST, a także Miastem Krasnymstaw, Miastem Chełm,

Miastem Hrubieszów co zwiększy dynamikę rozwoju gospodarki lokalnej i regionalnej, m.in. dzięki łączeniu zasobów i współfinansowaniu usług. Tego typu rozwiązania wpłyną na obniżenie kosztów stałych funkcjonowania mniej zaludnionych, czy też peryferyjnych obszarów gminy. Rodzaj, zakres i wymiar interwencji dedykowanej w poszczególnych przypadkach zależy będzie bezpośrednio od potrzeb i potencjałów terytorialnych.⁶²

System realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* służyć będzie wdrożeniu celów postawionych w planowaniu strategicznym do roku 2030. Realizacja kompleksowej interwencji publicznej wiąże się ze sprawnie funkcjonującymi podmiotami publicznymi na różnych poziomach zarządzania – określeniem ich zadań, wzajemnych relacji czy odpowiedzialności związanych z zarządzaniem rozwojem.

Zasadnicze elementy systemu realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*:

- podmioty zaangażowane w realizację,
- mechanizmy służące określeniu podejmowanych przez samorząd przedsięwzięć ukierunkowanych na osiągnięcie wspólnych celów wyznaczonych w stosunku do określonego terytorium, sposobu finansowania, realizacji oraz koordynacji,
- instrumenty realizacji – dokumenty programowe (programy operacyjne – krajowe i regionalne), programy rozwoju, w tym programy wieloletnie oraz projekty strategiczne i polityki publiczne,
- formy wsparcia finansowego, pomoc zwrotna i bezzwrotna,
- źródła finansowania.⁶³

Otoczenie instytucjonalne *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* stanowią podmioty, których rola i zadania umożliwiają efektywną realizację polityki rozwoju lokalnego. Główne zadania i odpowiedzialność podmiotów w procesie programowania, realizacji, finansowania oraz oceny efektów *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* wynika z przepisów ustawowych oraz ich ewentualnych zmian.

Procesy rozwoju lokalnego tj. projektowania i wdrożenia *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* są uwarunkowane przede wszystkim działaniami Samorządu Gminy. Podstawowym zadaniem gminy jest realizowanie lokalnych, określonych ustawowo spraw publicznych. Zadaniem własnym gminy jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. Oprócz zadań własnych gmina wykonuje zadania zlecone z zakresu administracji rządowej.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 określa większą odpowiedzialność samorządu gminnego i samorządu powiatowego za rozwój gospodarczy oraz społeczny. W związku z powyższym Samorząd Gminy oraz samorząd powiatowy:

- uczestniczy w wyznaczaniu kierunków rozwoju regionalnego poprzez udział odpowiednio w konsultacjach KSRR (w roku 2019) oraz w pracach nad strategią rozwoju województwa (w roku 2020) i dokumentach programowych, a także

⁶² Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

⁶³ JW.

w ocenie efektów polityki regionalnej prowadzonej przez rząd i samorząd województwa,

- zapewnia spójność rozwoju gminy i powiatu z celami strategicznymi określonymi na poziomie regionalnym poprzez odpowiednie dokumenty strategiczne określone ustawowo,
- uczestniczy w procesie przygotowywania i realizacji kontraktu programowego oraz kontraktu sektorowego,
- stymuluje i wspiera inicjatywy służące rozwojowi regionalnemu na szczeblu lokalnym poprzez współpracę z sąsiednimi gminami lub powiatami tworzącymi obszary powiązane funkcjonalnie oraz poprzez udział w przedsięwzięciach, które mają znaczenie ponadlokalne, w ramach porozumienia terytorialnego,
- wdraża własne projekty rozwoju lokalnego zgodne z priorytetami określonymi na poziomie regionalnym,
- animuje i wspiera współpracę między partnerami społeczno-gospodarczymi, stowarzyszeniami i organizacjami pozarządowymi, podmiotami prywatnymi w zakresie działań opartych o kapitał społeczny (np. usługi o charakterze publicznym).⁶⁴

Partnerzy działający mają realny wpływ na rzecz realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* oraz związane z tym procesy współpracy, partycypacji oraz komunikacji między poszczególnymi instytucjami publicznymi, partnerskimi samorządami, jak i ich relacje z innymi partnerami działającymi na rzecz rozwoju lokalnego. W sieć współpracy na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym powinny być zaangażowane podmioty o różnym statusie tj.

- przedstawiciele partnerów społecznych i gospodarczych,
- przedstawiciele stowarzyszeń i organizacji pozarządowych,
- przedstawiciele szkół podstawowych (oraz zaproszonych do współpracy: szkół średnich, środowiska akademickiego),
- podmioty prywatne (przedsiębiorcy, grupy producenckie, spółdzielnie itp.)

Udział przedstawicieli, na zasadzie partnerstwa, w realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* dotyczy wszystkich etapów: od procesu planowania i programowania, poprzez zarządzanie i realizację, po monitorowanie i ocenę. Takie podejście pomaga zagwarantować, by działania rozwojowe były dostosowane do krajowych, regionalnych i lokalnych potrzeb oraz priorytetów.

Wzmacnianie współpracy w ramach realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* musi odbywać się w oparciu o dialog społeczny, partycypację mieszkańców w zarządzaniu gminą oraz w ścisłej współpracy z nauką i biznesem.

Udział społeczeństwa w wielopoziomym zarządzaniu pozwoli na lepsze dopasowanie działań samorządu do rzeczywistych potrzeb mieszkańców i innych użytkowników Gminy, a zaangażowanie przedsiębiorców jest konieczne z uwagi na to, że to oni właśnie w największym stopniu przyczyniają się do wzrostu i rozwoju gospodarczego. Biznes staje się również istotnym uczestnikiem działań rozwojowych dzięki uczestnictwu w partnerstwie publiczno-prywatnym

⁶⁴ JW.

(ppp). Dodatkowo zaangażowanie przedstawicieli partnerów społecznych, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców zapewni niezbędne wsparcie dla realizowanych działań.

Rozwijanie partnerstwa i partycypacji w działaniach na rzecz *realizacji Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* stanowi istotny element opracowanej strategii, wyrażający się w tworzeniu budżetu gminy i funduszu sołectkiego.⁶⁵

Do katalogu zadań partnerów działających na rzecz *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* zalicza się:

- współuczestniczenie w wyznaczaniu celów i kierunków rozwoju lokalnego poprzez udział w konsultacjach dokumentów strategicznych i programów tworzonych na poziomie regionalnym i lokalnym,
- udział w procesie realizacji (monitorowanie, ewaluacja) stopnia realizacji celów polityki rozwoju, tj. uczestniczenie w działaniach monitorujących na szczeblu lokalnym,
- przejmowanie części zadań wdrożeniowych na poziomie lokalnym na podstawie porozumienia lub umowy z samorządem województwa i Samorządem Gminy oraz wdrażanie przedsięwzięć w formule współpracy z podmiotami publicznymi (samorząd województwa, powiatu, gminy).⁶⁶

PLAN WDRAŻANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY WOJSŁAWICE NA LATA 2021-2027 Z PERSPEKTYWĄ DO ROKU 2030.

1. Wdrażanie *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* w wąskim znaczeniu stanowić będzie czynności zarządcze, skierowane na konkretyzację działań (uzgodnienie partnerów, lokalizacji, budżetu, harmonogramu realizacji), dlatego fundamentalną sprawą będzie powołanie **Koordynatora ds. wdrożenia i monitorowania Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 i Zespołu ds. wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy**, który będzie odpowiedzialny przed Zarządem i Radą Gminy za poszczególne etapy całego procesu. Oznacza to przejmowanie przez koordynatora czynności organizatorsko-koordynacyjnych oraz motywacyjnych w stosunku do mieszkańców, rolników, przetwórców, przedsiębiorców, naukowców, studentów, inwestorów i pracowników Urzędu Gminy oraz jednostek mu podległych, a także współpracę z gminami oraz organizacjami w terenie.
2. Na etapie *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*, powinny powstać strategiczne programy funkcjonalne i operacyjne, w których nastąpi praktyczna konkretyzacja działań i zamierzeń zapisanych w *Strategii*, w celu ich realizacji w wyodrębnionych obszarach: organizacyjnym, marketingowym, inwestycyjnym, produkcyjnym, zasobów ludzkich, finansowym.
3. Wymienione w *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* potencjalne źródła finansowania poszczególnych działań będą musiały zostać

⁶⁵ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

⁶⁶ JW.

zweryfikowane, po zatwierdzeniu przez Województwo Lubelskie oraz Ministerstwo Funduszy Europejskich i Rozwoju Regionalnego poszczególnych programów wsparcia w perspektywie 2021-2027 (2030) oraz dopracowane z partnerami (m.in. innymi gminami, przedsiębiorstwami, rolnikami, przetwórcami, NGO), którzy podejmą się realizacji zaproponowanych w *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* działań.

4. Samorząd Gminy nadzorujący wdrażanie *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* powinien wypracować odpowiedni system wspierający zarządzanie procesem realizacji *Strategii* (uchwały, programy, procedury, regulaminy, zasady, zarządzenia itp.) oraz systemy informacyjne i kontrolne oraz dostosować kulturę organizacyjną – model zarządzania wielopoziomowego (zrównoważonego, spójnego, partycypacyjnego) do wyzwań i tempa realizacji poszczególnych działań.
5. Działania wymagające interwencji ze strony Państwa i Samorządu Województwa Lubelskiego takie jak inwestycje przemysłowe, infrastrukturalne, B+R oraz rewitalizacja społeczno-gospodarcza powinny być procedowane na zasadzie pierwszeństwa i wsparte lobbieniem oddolnym, aby realnie móc wdrożyć zamierzenia zapisane w *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*
6. Wszyscy Radni, kierownicy działów, dyrektorzy placówek, menedżerowie podejmujący decyzje dotyczące wdrażania *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* powinni bardzo dokładnie zapoznać się z całością opracowania.
7. *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* trzeba rewidować regularnie, aby przekonać się, czy jest ona nadal aktualna i odpowiednia do zmieniających się warunków raz na 2 lata.
8. Struktura organizacyjna (partnerstwo, konsorcjum, spółdzielnia, stowarzyszenie, spółka) partnerów działań na etapie wdrożenia *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* powinna być dopasowana do potrzeb (odpowiednie delegowanie uprawnień i odpowiedzialności związanych z wdrożeniem strategii).
9. Na etapie przystąpienia do realizacji konkretnych działań zapisanych w *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* należy zaplanować i zatwierdzić budżety poszczególnych działań z partnerami, aby móc je następnie kontrolować i rozliczyć.
10. Wdrażanie *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* jest procesem złożonym, na który wpływać będą różne czynniki: uprawnienia decyzyjne, motywacja, przepływ informacji, struktura organizacyjna. Do efektywnej implementacji niezbędne jest też, aby Samorząd Gminy wytworzył dobry klimat poparcia wdrażanych działań we współpracy z *Koordynatorem ds. wdrożenia i monitorowania Strategii Rozwoju Gminy, Zespół ds. wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy* oraz instytucjami i organizacjami, które będą partnerem w realizacji poszczególnych działań.

Układ instytucjonalny wdrażania koncepcji stanowiąc będą:

- Samorząd Gminy Wojsławice (Zarząd, Rada Gminy, Sołtysi),
- Koordynator ds. wdrożenia i monitorowania *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* i *Zespół ds. wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy*,

- Zespół koordynatorów lokalnych, którego skład utworzą przedstawiciele partnerów: gmin, NGO, organizacji kultury i klubów sportowych, przedstawiciele rolników, producentów i przedsiębiorców.
11. Kluczową rolę w układzie instytucjonalnym wdrażania Strategii pełnić będzie Przewodniczący Rady Gminy i Wójt Gminy Wojsławice, podejmujący decyzję w sprawie przyjęcia działań oraz w sprawie programów wynikających ze *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*.
 12. Na forum Rady Gminy Wojsławice będą prezentowane raz na dwa lata sprawozdania z monitoringu i oceny realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* oraz informacje o przygotowywanych aktualizacjach oraz opracowywaniu nowych rozwiązań.
 13. Na **Koordynatorze ds. wdrożenia i monitorowania** *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* i **Zespole ds. wdrożenia** *Strategii Rozwoju Gminy* spoczywa odpowiedzialność za wykonanie decyzji Rady Gminy i Wójta w sprawie przyjęcia oraz realizacji poszczególnych działań opracowanych w *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*. Koordynator oraz Zespół odpowiedzialny będzie za projekty zintegrowane z gminami partnerskimi:
 - zaplanowanie oraz przygotowanie dokumentacji związanej z projektami (szczegółowa specyfikacja dokumentacji, a także jej merytoryczna weryfikacja i odbiór);
 - przeprowadzenie procedur przetargowych (realizacja zamówień publicznych, w tym przygotowanie specyfikacji istotnych warunków zamówienia);
 - rozliczenie finansowe i nadzór finansowy (akceptacja dokumentów finansowych, sporządzanie wniosków o płatność, realizacja płatności);
 - promocję i konsultacje społeczne;
 - zarządzaniem projektami tj. przepływem informacji pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego. W razie potrzeby będą kontaktować się z organami zarządzającymi jednostkami samorządu terytorialnego.
 14. Mając na uwadze zasady partycypacji społecznej i zrównoważonego rozwoju istotne jest powołanie przez Wójta Gminy gremium wspomagającego uruchamianie społecznego i obywatelskiego kapitału (zaangażowanie społeczne) w realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*. Elementem układu instytucjonalnego wdrażania koncepcji powinno stać się ustanowienie *Rady Programowej Rozwoju Gminy Wojsławice (skupiającej przedstawicieli różnych środowisk i profesji oraz zaproszonych do współpracy ekspertów)*, której zadaniem byłoby:
 - udzielanie opinii o realizacji strategicznych założeń rozwojowych i wdrażania poszczególnych działań;
 - formułowanie diagnoz stanu Gminy oraz inicjowanie aktualizacji Strategii i programów realizujących ją;
 - organizowanie udziału społeczności Gminy, w tym środowisk gospodarczych, rolniczych, naukowych w realizacji zadań strategicznego rozwoju. Rada ta powołana powinna być przez Wójta Gminy i skupić przedstawicieli instytucji samorządowych oraz administracyjnych oraz środowisk naukowych, zawodowych, gospodarczych oraz społecznych.

- Do podstawowych elementów systemu planowania – narzędzi wdrażania *Strategii Rozwoju Gminy Wojślawice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* należeć będą:
 1. Opracowania operacyjne (plany realizacji) i ujęte w nich działania, programy zaimplementowane ze *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030*,
 2. Programy operacyjne (wypracowane przez partnerów poszczególnych działań),
 3. Programy operacyjne krajowe i regionalne, program pomocy ze strony rządu, środki finansowe samorządów, środki publiczne, kapitał prywatny, instrumenty pożyczkowe i kredytowe, Fundusze Norweskie, WFOŚiGW.
 4. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.
- Programy, projekty, inicjatywy realizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego i instytucje, podmioty, które nadzoruje oraz programy, projekty, strategie realizowane przez: ARiMR, KOWR, KSOW, LODR, LPNT, PPNT, LGD, LGR, LIR, RIG, uczelnie, instytuty oraz IOB i instytucje pozarządowe – jako elementy przyczyniające się do realizacji celów strategicznych i operacyjnych *Strategii Rozwoju Gminy Wojślawice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* Każde działanie wymienione w *strategii* zostanie opracowane przed wdrożeniem przez: *Zespół ds. wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy* jako projekt składający się z następujących elementów: nazwa projektu, obszar objęty projektem, cele i priorytety, konkretne działania (zadania), harmonogram realizacji, łączne nakłady finansowe, nakłady finansowe w układzie rocznym, źródła finansowania, wskaźniki monitoringu i ewaluacji, sposób sprawozdawania oraz podmiot koordynujący i/lub realizujący program.
- Monitorowanie i ocena realizacji koncepcji będzie powierzone *Zespołowi ds. wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy*, ponieważ ma służyć analizie zmian dotyczących wybranych wskaźników ilościowych i jakościowych. Jej celem będzie zapewnienie informacji na temat skuteczności i efektywności działań podejmowanych na rzecz realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Wojślawice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* oraz umożliwienie modyfikacji programów i działań w przypadku występowania rozbieżności pomiędzy celami założonymi, a osiąganymi efektami. Monitorowanie realizacji koncepcji odbywać się będzie na pięciu płaszczyznach: celów strategicznych, celów operacyjnych i działań. Propozycje wskaźników dotyczących programów i działań zostaną nałożone na działania w każdym z dokumentów strategicznych, do których te działania będą się odnosić.

Realizacja zapisów *Strategii Rozwoju Gminy Wojślawice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko. Strategia jest dokumentem ogólnym określającym preferowane kierunki rozwoju gminy i planowane kierunki inwestycji. Natomiast niniejszy dokument nie wskazuje skali i zakresu oraz planu konkretnych inwestycji, a także nie zawiera opracowanego budżetu. Gmina zakłada, że realizację celów i działań zawartych w *Strategii Rozwoju Gminy Wojślawice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* zapewnią dokumenty wdrożeniowe (projekty operacyjne), które będą stanowić lub

stanowią obecnie odrębne opracowania. Na etapie operacyjnym powstaną konkretne rozwiązania i zadania służące ich realizacji.

Wskazane w projekcie Strategii działania nie wyznaczają uszczegółowionych ram dla realizacji przedsięwzięć mogących powodować prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia dla środowiska i ryzyka dla zdrowia ludzi. Zgodnie z założeniami przyjętymi w projekcie dokumentu gospodarka Gminy prowadzona jest i będzie zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju tj. korzystania z zasobów naturalnych z myślą o przyszłych pokoleniach.

W zakresie wspierania zrównoważonego rozwoju oraz wdrażania prawa wspólnotowego w dziedzinie ochrony środowiska, realizacja zapisów niniejszej Strategii wspierać będzie efektywność podejmowanych interwencji w ramach dokumentów wyższego szczebla.

Misja, wizja, cel strategiczny, kierunki rozwoju, cele operacyjne i działania zawarte w *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* są spójne z dokumentami wyższego szczebla.

Zachowano spójność *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* z dokumentami:

- Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju,
- Strategia Europa 2020,
- Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko,
- Dobra jakość życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej planety: siódmy program działań w zakresie środowiska (2014-2020),
- Pakiety klimatyczno-energetyczne do 2020 i 2030 r.,
- Biała Księga UE: Adaptacja do zmian klimatu: europejskie ramy działania,
- Unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r.,
- Dokumenty europejskie i krajowe związane z polityką niskoemisyjną,
- Polityka ekologiczna państwa 2030,
- Polityka Energetyczne Polski do 2030,
- Program ochrony i zrównoważone użytkowania różnorodności biologicznej,
- Krajowy Plan Gospodarki Odpadami,
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030”, przedłożoną przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (SZRWRiR 2030),
- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030,
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego do 2030,
- Program ochrony środowiska województwa lubelskiego na lata 2020 – 2023 z perspektywą do roku 2027.

RAMY I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Nowy siedmioletni budżet Unii Europejskiej (wieloletnie ramy finansowe) zaplanowano na 1 074,3 mld euro, a anty kryzysowy pakiet odbudowy skumulowany w pierwszych latach ma wynieść 750 mld euro, w tym 390 mld euro w formie dotacji. Łącznie oznacza to kwotę 1 824,3 mld euro. Środki te mają wspierać odbudowę państw po pandemii Covid-19 oraz inwestycje w transformację ekologiczną i cyfrową.

Tematyczne kierunki wydatkowania środków określono następująco:

- jednolity rynek, innowacje i gospodarka cyfrowa: 143,4 mld euro (z tego 10,6 mld euro w ramach Next Generation EU), w tym: Horyzont Europa i Fundusz InvestEU;
- spójność, odporność i wartości: 1 099,7 mld euro (721,9 mld euro – fundusz odbudowy), w tym: fundusze polityki spójności, Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, Unijny Mechanizm Ochrony Ludności – RescEU, program działań w dziedzinie zdrowia;
- zasoby naturalne i środowisko: 373,9 mld euro (17,5 mld euro - fundusz odbudowy), w tym: wspólna polityka rolna, Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji;
- migracja i zarządzanie granicami: 22,7 mld euro, w tym: Fundusz Azylu i Migracji oraz Fundusz Zintegrowanego Zarządzania Granicami;
- bezpieczeństwo i obrona: 13,2 mld euro, w tym: Europejski Fundusz Obronny i Fundusz Bezpieczeństwa Wewnętrznego;
- sąsiedztwo i świat: 98,4 mld euro, w tym Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej oraz Instrument Pomocy Humanitarnej;
- europejska administracja publiczna: 73,1 mld euro⁶⁷.

Zgodnie z określonymi priorytetami, rosną inwestycje w transformację klimatyczną i cyfrową. Zakłada się, że kwestie klimatyczne będą uwzględniane przekrojowo, a łączne wydatki na ten cel osiągną 30% łącznych wydatków ze wszystkich programów. Podobnie cyfryzacja ma być traktowana przekrojowo - wydatki na transformację cyfrową znajdują się we wszystkich programach.

Filarem unijnego planu odbudowy ma być Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, zapewniający krajom europejskim wsparcie finansowe, by złagodzić społeczno-gospodarcze skutki pandemii Covid-19. Jego budżet ogółem to 672,5 mld euro (z 750 mld euro w ramach Europejskiego Funduszu Odbudowy), z czego 312,5 mld euro przewidziano w formie dotacji. Środki będą wypłacane państwom członkowskim na podstawie krajowych planów odbudowy i zwiększania odporności, w których znajdują się projekty reform i inwestycji publicznych. Plany muszą odzwierciedlać wyzwania krajowe, a jednocześnie być zgodne z priorytetami Unii (wspierać wzrost i zatrudnienie oraz odporność społeczno-gospodarczą, przyczyniać się do ochrony klimatu i równowagi ekologicznej, sprzyjać transformacji cyfrowej).

⁶⁷ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/wiadomosci/postepy-w-realizacji-programow-na-lata-2014-2020-stan-na-24-stycznia-2021-roku/>

Przykłady dziedzin, których mogą dotyczyć projekty obejmują:

- Czyste technologie,
- Efektywność energetyczna,
- Inteligentny transport,
- Łączność elektroniczna,
- Usługi cyfrowe,
- Badania i innowacje,
- Edukacja, umiejętności i praca, Zdrowie.⁶⁸

Środki na odbudowę i zwiększanie odporności mogą zostać rozdysponowane do końca 2023 r., a reformy i inwestycje muszą zostać wykonane do 2026 r. Nowa perspektywa budżetowa Unii Europejskiej to dla Polski około 170 mld euro (w cenach bieżących), w tym:

- 72,2 mld euro na politykę spójności,
- 3,8 mld euro z funduszu sprawiedliwej transformacji,
- 24,9 mld euro dotacji z Funduszu Odbudowy,
- 34,2 mld euro pożyczek z Funduszu Odbudowy,
- 21,6 mld euro na płatności bezpośrednie dla rolników,
- 10,6 mld euro na rozwój obszarów wiejskich,
- około 2 mld euro w ramach instrumentu React EU (instrument na rzecz walki z negatywnymi skutkami COVID-19).

Trwają konsultacje Umowy Partnerstwa, które dotyczą inwestowania funduszy europejskich w ramach polityki spójności i funduszu sprawiedliwej transformacji. Około 60% funduszy z polityki spójności trafi do programów realizowanych na poziomie krajowym, a pozostałe 40% otrzymają programy regionalne, zarządzane przez marszałków województw. Programy będą funkcjonowały w podobnym układzie, jak w ramach perspektywy na lata 2014-2020.

RAMY FINANSOWE

Szeroki zakres zaplanowanej interwencji, odwołujący się do potrzeb i aspiracji mieszkańców a nie tylko zakresu kompetencyjnego samorządu Gminy Wojsławice oznacza, że działania realizowane na rzecz urzeczywistnienia przedstawionej wizji, celów, działań będą finansowane z różnorodnych źródeł. W obliczu założonego w dokumentach programowych UE (w tym m.in. w ramach Wieloletnich Ram Finansowych WRF) zmniejszonego wsparcia środkami z Polityki Spójności, większego znaczenia nabiera umiejętność łączenia środków z różnych źródeł, w tym wykorzystania środków krajowych i efektywnego wykorzystywania zasobów własnych regionu.

Bardzo istotne znaczenie dla finansowania Strategii ma katalog środków publicznych. Dzięki wdrożeniu mechanizmów koordynacyjnych może nastąpić znaczące uspołnienie i poprawa

⁶⁸ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/w-co-zainwestujemy-fundusze-europejskie-rozпочynamy-konsultacje-umowy-partnerstwa> Nazwy programów krajowych nie zostały jeszcze ustalone, ale będą miały podobny zakres tematyczny do dotychczasowych, stąd w zestawieniu użyto nazw programów z okresu 2014-2020.

efektywności działań podejmowanych przez jednostki sektora publicznego z kierunkami określonymi w Strategii. W perspektywie 2021-2027 (2030) w ramach programów operacyjnych, współfinansowanych ze środków UE, kontynuowane będą dotychczasowe europejskie mechanizmy wdrażania polityki spójności: Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (są przejawem wymiaru terytorialnego polityki spójności, ZIT), Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), a także inne mechanizmy współpracy wypracowane na poziomie regionalnym i subregionalnym.

Należy podkreślić, że dla zapewnienia stabilnych perspektyw rozwojowych Gminy Wojsławice konieczne jest podjęcie działań zmierzających do wzmocnienia bazy dochodowej samorządu lokalnego, a w szczególności zwiększenia, zróżnicowania źródeł dochodów oraz zaangażowania środków prywatnych do finansowania przedsięwzięć rozwojowych (partnerstwo publiczno-prywatne). Konieczna jest dalsza aktywna działalność sprzyjająca napływowi bezpośrednich inwestycji krajowych i zagranicznych do Gminy Wojsławice oraz powiatu chełmskiego (OSI Żywicielskiego).

Szacowanie kosztów inwestycji w 2020 r. z perspektywą ich realizacji w latach 2021-2027 do roku 2030 roku, z powodu kryzysu wywołanego pandemią jest bardzo niemiernodajne, dlatego budżety poszczególnych inwestycji będą planowane i przyjmowane przez Radę Gminy i Wójta Gminy Wojsławice w corocznych budżetach gminy oraz WPF. Decyzje dotyczące realizacji poszczególnych działań będą uzależnione od kondycji budżetu gminy i dostępnych środków zewnętrznych.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ROZWOJU GMINY WOJSŁAWICE W LATACH 2021-2027 (2030)

1. *Budżet Gminy Wojsławice.*

Środki własne należą do istotnych narzędzi finansowania rozwoju gminy. Niestety pandemia covid-19 i wieloletnie niedostatki w strukturze społeczno-gospodarczej powodują spadki w dochodach własnych gminy. Planowanie zrównoważonego rozwoju gminy, to umiejętność zabezpieczenia środków na działania w strefie: społecznej, funkcjonalno-przestrzennej, gospodarczej, technicznej oraz na rzecz ochrony środowiska. Wysokość wydatkowanych środków na poszczególne przedsięwzięcia, zarówno inwestycyjne jak i pozainwestycyjne, wpłynie na aktywność gminy w procesie wdrożenia Strategii Rozwoju. Możliwość partycypacji Gminy Wojsławice w kosztach realizacji poszczególnych działań przewidzianych w niniejszej Strategii będzie zależna od wpływów do budżetu gminy i jego wysokości. Władze Gminy będą zabiegać o wzrost wpływów do budżetu, respektując obowiązujące zasady polityki finansowej dotyczącej samorządów lokalnych oraz powołując organizacje, przedsiębiorstwa (spółki z o.o.), które będą dysponowały własnym budżetem oraz będą pozyskiwać z własnej działalności i dotacji dodatkowe środki finansowe na rozwój Gminy Wojsławice.

2. *Krajowe Programy Operacyjne.*

Krajowe Programy Operacyjne, które będą uwzględniały cele polityki regionalnej i zostaną ukierunkowane na:

- innowacje, inteligentny wzrost - wsparcie wszystkich etapów tworzenia innowacji,
- rynek pracy i adaptacyjność, włączenie społeczne i walkę z ubóstwem, edukację,
- dobre rządzenie,
- poprawę jakości powietrza, niską energochłonność, czystą energię, ograniczenie ekstremalnych skutków zmian klimatu, czystą wodę, ochronę przed powodzią i suszą, różnorodność biologiczną i ochronę przyrody oraz gospodarkę o obiegu zamkniętym,
- bezpieczeństwo energetyczne,
- dostępność transeuropejską i międzyregionalną
- spójność terytorialną.

3. Program Ministerstwa Finansów dla miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją.

Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją tj. Gmina Wojsławice, jako OSI wymagające priorytetowej interwencji z poziomu krajowego, kierowanej na poziom subregionalny, ze względu na kumulację negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, otrzymają:

- dopasowane instrumenty wsparcia na krajowym i regionalnym poziomie zarządzania rozwojem: *Program ponadregionalny*,
- obowiązkowe wsparcie w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych inne obszary koncentracji działań polityki regionalnej na poziomie subregionalnym mogą być zidentyfikowane w strategiach rozwoju województw.

Dla tych kategorii OSI – w tym Gminy Wojsławice, ukierunkowane wsparcie będzie: zaprogramowane z poziomu regionalnego możliwe jako uzupełniająca interwencja z poziomu krajowego w ramach kontraktu programowego i kontraktów sektorowych oraz porozumień terytorialnych.

4. Polski Fundusz Rozwoju.

Polski Fundusz Rozwoju (PFR) to grupa instytucji finansowych i doradczych dla przedsiębiorców, samorządów i osób prywatnych. Oferta PFR obejmuje pakiety usług finansowych i pozafinansowych, skonstruowane pod konkretną potrzebę, co umożliwi tworzenie kompletnego rynku pozyskiwania kapitału i instrumentów wzrostu na każdym etapie rozwoju danego przedsięwzięcia.

Grupa PFR oferując instrumenty służące rozwojowi samorządów (głównie finansowanie infrastruktury, partnerstwo publiczno-prywatne, kredyty na rozwój edukacji), czy przedsiębiorstw (głównie kapitał na rozwój, gwarancje bankowe czy doradztwo i finansowanie eksportu) inwestuje w zrównoważony rozwój społeczny i wzrost gospodarczy kraju i służy wypełnianiu luki rynkowej w finansowaniu na zasadach

komercyjnych oraz współpracy przy przygotowaniu i dystrybucji programów w obszarach, w których te luki w rynku występują. Realizuje m.in. programy: Gwarancje *de minimis* dla małych i średnich przedsiębiorstw, Start in Poland, Program Budowy Kapitału, Program Mieszkań na Wynajem, Narodowy Program Mieszkaniowy w zakresie budowy mieszkań na wynajem o umiarkowanych czynszach (w tym z opcją dojścia do własności) na zasadach rynkowych w ramach pakietu „Mieszkanie+”. W ofercie dla samorządów i sektora publicznego znajdują się: Finanse na wzrost, Płynność finansowa, Finansowanie infrastruktury, Finansowanie mieszkalnictwa i Obsługa Inwestora.

5. **Regionalny Fundusz Rozwoju.**

W województwie dla wykorzystania zasobu środków przeznaczonych do ponownego wykorzystania (integracja zasobów i koordynacja działań w sferze wykorzystywania instrumentów wsparcia zwrotnego na poziomie regionalnym) środki będące w obrocie w poprzedniej perspektywie finansowej) powstają Regionalne Fundusze Rozwoju (RFR). Perspektywa finansowa UE 2014–2020 przyniosła wzrost znaczenia finansowania zwrotnego dla rozwoju, a równocześnie następują sukcesywnie zwroty środków z istniejących w poprzedniej perspektywie finansowej działań zakładających wykorzystanie instrumentów finansowych. Środki te tworzą zasób, który może być wykorzystany do rozbudowy instrumentów zwrotnych w ramach poszczególnych województw. Wobec przewidywanego ograniczenia dostępności środków UE po 2020 r. konieczna jest budowa silnej lokalnej bazy finansowej w ramach województw, która pozwoli na efektywne współdziałanie z kapitałem prywatnym w realizacji regionalnej polityki rozwoju. Baza ta powinna uwzględniać działalność prowadzoną przez pośredników finansowych w danym regionie – celem uniknięcia wystąpienia efektu wypierania. RFR mogą ułatwić i zdynamizować przebudowę gospodarki regionów. Należy je traktować jako istotny podmiot realizowania polityki rozwoju prowadzonej przez samorządy województw, głównie w obszarze innowacji, przedsiębiorczości, inwestycji na obszarach miejskich oraz redukcji energochłonności – adekwatnie do specyfiki i potencjałów rozwojowych regionów, w szczególności poprzez zapewnienie finansowania dla priorytetów rozwoju określonych w ramach strategii rozwoju województw. Dotychczas m.in. zarządzała nim LAWPA.

6. **Mechanizmy zintegrowanego podejścia.**

Głównymi mechanizmami, które wzmacniają zintegrowane podejście do rozwoju oraz współpracę na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym w perspektywie 2021-2027 (2030) są:

- kontrakt programowy,
- kontrakt sektorowy,
- porozumienie terytorialne.

Porozumienie terytorialne jest mechanizmem polegającym na urzeczywistnieniu planowania i realizowania procesów rozwojowych, podejmowanych/inicjowanych z poziomu lokalnego. Mechanizm ten powinien służyć rozwojowi współpracy samorządów, na obszarach, gdzie zostały zidentyfikowane istotne dla rozwoju, więcej niż

jednej JST (gminy/powiatu), potencjały społeczne/gospodarcze lub problemy, które ograniczają uruchomienie i wykorzystanie potencjałów.

Porozumienie terytorialne może być wykorzystywane do określenia zakresu i sposobu realizacji wybranych przedsięwzięć, stanowiących zadanie własne danej gminy/powiatu i istotnych dla sąsiadujących JST lub JST wyższego szczebla, kluczowych dla rozwoju obszaru objętego porozumieniem, a jednocześnie istotnych dla rozwoju ponadlokalnego. Celem porozumienia terytorialnego jest wsparcie JST szczebla lokalnego (samorządy gminne/ samorządy powiatowe) przez inne samorządy gminne, samorządy powiatowe, samorząd województwa lub rząd - w realizacji zadań własnych, które mają znaczenie ponadlokalne. Wsparcie w ramach porozumienia terytorialnego może mieć – w zależności od potrzeb i zakresu zaangażowania stron rodzaj:

- **animacyjny** – wówczas strony porozumienia angażują się w dane zadanie bez przepływów finansowych między nimi lub
- **integrujący** – identyfikujący wiele działań z różnych dziedzin istotnych dla rozwoju danego obszaru, podejmowanych przez strony porozumienia lub podmioty z nimi w jakikolwiek sposób powiązane, lub
- **finansowy** – strony porozumienia określają zakres i zasady partycypacji w finansowaniu przedsięwzięcia stanowiącego zadanie własne dla jednej ze stron porozumienia.

Ze strony samorządowej w porozumieniu terytorialnym mogą uczestniczyć JST wyższych lub niższych szczebli. Nie ma ograniczeń, co do liczby stron porozumienia terytorialnego. Warunkiem udziału samorządu województwa w porozumieniu terytorialnym o charakterze finansowym, między JST (gminy/powiaty) a ministrem właściwym ds. rozwoju regionalnego i innym ministrem właściwym, jest partycypacja finansowa województwa w realizacji przedsięwzięć przewidzianych do realizacji. Wiodącą w porozumieniu terytorialnym jest co do zasady JST, dla której przedsięwzięcia objęte porozumieniem stanowią zadanie własne. Tym samym, jeśli porozumienie terytorialne dotyczy kilku przedsięwzięć stanowiących zadania różnych JST, zlokalizowanych na danym obszarze, może być kilka wiodących stron – każda w zakresie postanowień porozumienia odnoszących się do danego zadania.

Przy konstruowaniu zakresu porozumienia terytorialnego niezbędne jest uwzględnienie ustaleń lokalnych dokumentów strategicznych oraz zachowanie zgodności ze *Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego*. Samorząd województwa dba o spójność porozumienia terytorialnego z celami rozwoju województwa. Tam, gdzie stroną będzie minister właściwy ds. rozwoju regionalnego i inny minister właściwy, przed zawarciem porozumienia terytorialnego, strona rządowa zasięga opinii samorządu województwa na temat zgodności zakresu porozumienia ze *Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego*.

7. Regionalne Programy Operacyjne.

Istotnym instrumentem terytorialnym będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego. Program tworzony jest dla każdego regionu z uwzględnieniem sytuacji społeczno-gospodarczej, planów rozwoju, potrzeb danego obszaru oraz zgodnie z zasadami realizacji wymiaru terytorialnego polityki spójności opracowanymi przez

ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego i jest zgodny z zapisami *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030*. Podstawą realizacji programu będzie zawarcie kontraktu programowego pomiędzy ministrem ds. rozwoju regionalnego i zarządem województwa.

W RPO wsparcie obligatoryjnie otrzymają znajdujące się na terytorium danego województwa OSI wskazane w KSRR, tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją. Dodatkowo samorzady województw będą mogły wskazać inne obszary strategicznej interwencji zidentyfikowane na poziomie regionalnym. Wsparcie w RPO dla OSI wskazanych w KSRR powinno być komplementarne do wsparcia zaprojektowanego na poziomie krajowym. Wysokość środków na realizację RPO będzie wynikała z ustalonego przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego algorytmu podziału środków oraz z indywidualnych negocjacji w ramach kontraktu programowego.

8. Programy współpracy terytorialnej Interreg.

Podstawowym celem programów współpracy terytorialnej Interreg będzie pogłębianie integracji, poprzez otwieranie społeczeństw na różnice kulturowe oraz budowanie wzajemnego zaufania, a także współpracę instytucjonalną. W transgranicznym wymiarze współpraca terytorialna, w tym na zewnętrznych lądowych granicach UE, będzie służyć łączeniu potencjałów i tworzeniu synergii pomiędzy istniejącymi i powstającymi potencjałami obszarów przygranicznych, dla których bazę wzrostu stanowią będą inwestycje krajowe oraz regionalne. Dotyczy to zarówno potencjałów miejskich (ośrodków wzrostu), centrów lokalnych czy regionalnych, jak i potencjałów dotychczas rozproszonych, na obszarach poza centrami (obszary wiejskie, leśne itp.). Działania w ramach tych programów powinny redukować bariery w funkcjonowaniu obszarów przygranicznych i w konsekwencji zmniejszać stopień peryferyzacji pogranicza.

W ponadnarodowym wymiarze współpraca terytorialna będzie m.in. pomagać w koordynacji działań zwiększających integrację przestrzenną i funkcjonalną europejskich regionów.

9. Programy rozwoju i inne instrumenty finansowane ze środków krajowych.

Wobec perspektywy ograniczenia środków UE na politykę spójności będzie rosła rola i znaczenie programów rozwoju oraz programów wieloletnich finansowanych ze źródeł krajowych. Projekty strategiczne istotne dla realizacji celów KSRR: *Racjonalny system finansowania JST, Narodowy Program Mieszkaniowy, Pakt dla obszarów wiejskich, SMUP, System Koordynacji KIS i RIS, Kompetencje w społeczeństwie informacyjnym, Dostępność Plus* czy *Centralny Port Komunikacyjny*.

W KSRR proponowane są też nowe inicjatywy. Dotyczą one w szczególności zwiększenia zachęty do tworzenia oddolnie innowacyjnych, eksperymentalnych rozwiązań: Akcelerator Projektów Pilotażowych, Innowacyjne partnerstwa terytorialne.

10. Partnerstwo Publiczno-Prywatne.

Partnerstwo publiczno- prywatne w szerokim rozumieniu w zdefiniowanym w aktach prawa UE oraz dokumentach instytucji UE, definiowane jest jako partnerstwo sektora publicznego i prywatnego mające na celu realizację przedsięwzięć lub świadczenie usług, tradycyjnie dostarczanych przez sektor publiczny. Współpraca ta opiera się na założeniu, iż każda ze stron jest w stanie wywiązać się z własnych, powierzonych jej zadań sprawniej niż druga strona. Strony w ten sposób uzupełniają się, zajmując się w ramach partnerstwa właśnie tą częścią wspólnego zadania, którą wykonują najlepiej. Dzięki podziałowi zadań, odpowiedzialności i ryzyka w ramach ppp osiąga się najbardziej efektywny ekonomicznie sposób tworzenia infrastruktury i dostarczania usług publicznych. Każda ze stron czerpie przy tym ze współpracy własne korzyści – proporcjonalne do swego zaangażowania. Wobec powyższego, wśród kluczowych elementów współpracy w ramach partnerstwa publiczno- prywatnego wymienić należy: współpracę sektora publicznego z sektorem prywatnym; umowny charakter (w ramach stosunku cywilnoprawnego); charakter celowy: realizacja przedsięwzięć (budowa infrastruktury, dostarczanie usług) tradycyjnie wykonywanych przez stronę publiczną; optymalny podział zadań; podział ryzyk; obustronną korzyść. (Polityka Rządu w zakresie rozwoju partnerstwa publiczno- prywatnego "Polityka PPP" jest pierwszą rządową kompleksową wizją rozwoju partnerstwa publiczno- prywatnego w Polsce. Jej głównym celem jest zwiększenie skali i efektywności inwestycji realizowanych w formule PPP. Ustawa z 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno- prywatnym określa zasady współpracy podmiotu publicznego i partnera prywatnego w ramach partnerstwa publiczno- prywatnego, którego przedmiotem jest wspólna realizacja przedsięwzięcia oparta na podziale zadań i ryzyk pomiędzy podmiotem publicznym i partnerem prywatnym).⁶⁹

11. Pozostałe źródła finansowania.

- Środki budżetu państwa w ramach programów rozwoju lub poprzez inne instrumenty będące w gestii poszczególnych ministrów lub wojewodów. Ponadto budżet państwa może zapewnić środki na współfinansowanie dla projektów realizowanych ze źródeł zagranicznych.
- Środków budżetów JST poprzez zapewnienie wymaganego współfinansowania dla projektów realizowanych ze źródeł zagranicznych oraz finansowania wkładu własnego w ramach programów rozwoju lub innych instrumentów finansowanych z budżetu państwa lub innych środków publicznych wdrażanych z poziomu krajowego.

W zależności od wyników negocjacji z Komisją Europejską oraz późniejszych rozstrzygnięć na forum krajowym w zakresie ukierunkowania środków polityki spójności, odpowiednia kwota środków zostanie przeznaczona na realizację programów operacyjnych mających

⁶⁹ <http://ipppl.pl/strona/partnerstwo-publiczno-prywatne-ppp>

oddziaływanie regionalne. Wszystkie wskazane źródła powinny tworzyć efektywny i spójny system finansowania polityki rozwoju regionalnego i lokalnego.

BUDOWA EFEKTYWNEGO SYSTEMU FINANSOWANIA INWESTYCJI ROZWOJOWYCH PRZEZ SAMORZĄD GMINY WOJSŁAWICE będzie wymagała w perspektywie 2021-2027 (2030) stosowania różnych form wsparcia adekwatnych do specyfiki realizowanych przedsięwzięć, oczekiwanych rezultatów z ich realizacji, a także statusu podmiotów, które są odpowiedzialne za realizację tych przedsięwzięć korzystających przy tym ze wsparcia ze środków publicznych.

W ramach krajowego, jak i regionalnego systemu finansowania inwestycji wspierających rozwój społeczno-gospodarczy wyróżniać będzie się w latach 2021-2027 (2030) zarówno formy wsparcia bezzwrotnego, jak i zwrotnego. Do instrumentów finansowania bezzwrotnego zalicza się wsparcie w formie dotacji i subwencji czy finansowanie z krajowych funduszy celowych np. pochodzących ze środków NFOŚiGW. Natomiast wsparcie zwrotne stanowią przede wszystkim kredyty i pożyczki (udzielane na zasadach rynkowych oraz preferencyjnych), poręczenia i gwarancje, finansowanie typu *venture capital*, *seed capital*, jak również pomoc zwrotna.

Pomoc zwrotną jako jedną z możliwych form wsparcia wprowadzono w ustawie z dnia 7 lipca 2017 r. o zmianie ustawy o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 oraz niektórych innych ustaw. Stanowi ona relatywnie nową formę wsparcia, łączącą w sobie elementy wsparcia dotacyjnego oraz podlegającego zwrotowi, przy czym proporcja między obiema formami może ulegać zmianie w trakcie realizacji danej inwestycji jak również w fazie operacyjnej, kiedy osiągnane są rezultaty danego przedsięwzięcia.

Zaletą instrumentów finansowania zwrotnego jest m.in. zwiększenie odpowiedzialności podmiotu odpowiedzialnego za realizację inwestycji w zakresie podejmowanych działań i ich skutków. W celu poprawy działania systemu finansowania inwestycji prorozwojowych ze środków publicznych sukcesywnie zwiększany będzie udział wsparcia w formie zwrotnej.

Finansowanie bezzwrotne, w tym w formie dotacji i subwencji będzie kierowane w szczególności na przedsięwzięcia niegenerujące dochodów, o niskiej stopie zwrotu z inwestycji lub też bardzo długim okresie zwrotu, jednocześnie wpisujące się w podstawowe zadania państwa lub właściwych samorządów. Dotyczyć to będzie również przedsięwzięć obciążonych dużym ryzykiem, które bez zaangażowania środków publicznych nie miałyby szansy na realizację.

Formułą realizacji inwestycji promowaną przez rząd wśród JST jest PPP. Służy ono przede wszystkim podwyższeniu efektywności wydatków publicznych dzięki wykorzystaniu know-how partnerów prywatnych i niezależnej kontroli założeń projektowych przez zaangażowane w proces instytucje finansowe. Przygotowanie wybranych projektów PPP rząd wspiera poprzez zapewnienie kompleksowego doradztwa o charakterze prawnym, finansowym i technicznym.

Ponieważ realizacja przedsięwzięć rozwojowych Strategii Rozwoju Gminy musi odbywać się przy zachowaniu stabilności makroekonomicznej, w szczególności stabilności sektora finansów Samorządu Gminy, należy mieć na uwadze konieczność prowadzenia polityki budżetowej uwzględniającej ograniczenia związane z obowiązującymi regułami fiskalnymi, w tym dążenie do

osiągnięcia i utrzymania średniookresowego celu budżetowego (opracowywanego w *Wieloletnich Prognozach Finansowych*).

Dlatego też, niezależnie od konieczności zwiększenia zaangażowania kapitału prywatnego w realizację celów rozwojowych *Strategii*, konieczne jest utrzymanie – w warunkach ograniczonego napływu środków polityki spójności - „przestrzeni fiskalnej” niezbędnej do realizacji zamierzeń *Strategii*. Podstawowym uwarunkowaniem „przestrzeni fiskalnej” będzie stabilizująca reguła wydatkowa, a w pewnym stopniu również niektóre dodatkowe działania po stronie dochodowej.

Postanowienia SOR wskazują, że po 2020 r. ciężar finansowania inwestycji rozwojowych będzie przenoszony w większym stopniu na środki krajowe (zarówno publiczne, jak i prywatne). Znaczenie środków UE będzie relatywnie mniejsze, choć nadal istotne. Zadania sektora publicznego, które dotychczas realizowane były w znacznym stopniu przy współfinansowaniu z UE, będą w większym stopniu finansowane w oparciu o krajowe środki publiczne. Środki te pochodzą będą z budżetu centralnego oraz z budżetów samorządowych, które nabiorą większego znaczenia w finansowaniu wysiłku rozwojowego. Powodem tego są zmiany w wieloletnim budżecie UE na lata 2021–2027.

Wskazuje to na konieczność efektywnego stymulowania inwestycji sektora prywatnego (ze środków krajowych oraz zagranicznych) oraz dalszego podnoszenia efektywności wydatków rozwojowych sektora publicznego. Wykorzystanie środków UE należy skoncentrować na projektach o najwyższej wartości dodanej i pozytywnych efektach.

Oceniając warunki prowadzenia polityki gospodarczej (w tym przede wszystkim polityki inwestycyjnej) w nadchodzących latach, zakłada się, że działania wdrażane w ramach SOR przyniosą pozytywne impulsy w postaci mobilizowania kapitału prywatnego (krajowego i zagranicznego). Doprowadzą one do zwiększenia jego aktywności inwestycyjnej. Kapitał prywatny będzie więc odgrywał kluczową rolę w osiągnięciu planowanej stopy inwestycji w gospodarce. Wymaga to, jednakże działań realizowanych przez sektor publiczny (zarówno inwestycyjnych, jak i regulacyjnych) w zakresie poprawy „warunków brzegowych” determinujących ekonomiczną racjonalność i rentowność działalności podmiotów sektora prywatnego.

Budżet *Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030* oparty został m.in. na założeniach *Wieloletniego Planu Finansowego Państwa* (WPFPP) na lata 2019–2022 przyjętego uchwałą nr 31 Rady Ministrów z dnia 24 kwietnia 2019 r., gdzie wydatki dotyczące sektora rolnego i rybackiego zostały w największym stopniu opisane w ramach poszczególnych zadań funkcji. Działania określone w SZRWRiR 2030 będą finansowane również ze środków publicznych w ramach innych niż 21 funkcji budżetu zadaniowego państwa.⁷⁰ Zgodnie z postanowieniami umowy partnerstwa przynajmniej 5,2 mld euro środków polityki spójności (PS) powinno zostać przeznaczonych w formie dedykowanych instrumentów we właściwych programach krajowych i regionalnych na działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Ostatecznie kwota dedykowana obszarom wiejskim we wszystkich programach operacyjnych współfinansowanych ze środków polityki spójności na lata 2014–2020 wyniosła 9,3 mld euro. Środki te znajdują się w gestii innych niż Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi dysponentów części budżetowych, ale realizują jednocześnie

⁷⁰ Uchwała NR 123 RADY MINISTRÓW z dnia 15 października 2019 r. w sprawie przyjęcia „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030”.

również cele SZRWiR 2030. Największa część tych środków przypisana jest do Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego (ok. 28%), Strategii Produktywności Gospodarki (ok. 22%), Strategii Sprawne i Nowoczesne Państwo (ok. 13%) oraz Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu (ok. 12%).⁷¹

Zgodnie z projektem rozporządzenia ogólnego z dnia 29 maja 2018 r. całkowita alokacja dla Polski na lata 2021–2027 wyniesie 64 397 mln euro (przed transferami). Dodatkowo kwota zostanie pomniejszona o obowiązkowe transfery na rzecz instrumentów i programów wdrażanych przez KE oraz na pomoc techniczną z inicjatywy KE. Zakłada się, że środki polityki spójności na lata 2021–2027 w większym niż dotychczas zakresie będą wspierały rozwój obszarów wiejskich, w szczególności wspierając te obszary, których finansowania nie przewiduje projekt rozporządzeń dot. WPR po 2020 r.⁷²

DODATKOWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA REALIZACJI PROJEKTÓW OPRACOWANYCH W STRATEGII ROZWOJU GMINY WOJSŁAWICE.

System realizacji działań spójnych ze *Strategią Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030* tworzą:

- **Komponenty strategiczne, polityki, programy:**
 - Plan dla Wsi,
 - Pakt dla obszarów wiejskich,
 - Programy operacyjne PS (regionalne i krajowe),
 - PROW,
 - PO RYBY,
 - System płatności bezpośrednich,
 - Krajowy plan dla WPR 2021–2027,
 - Program operacyjny realizowany z wykorzystaniem środków EFMR (2021–2027);
- **Projekty strategiczne SOR;**
- **Priorytetowe projekty Planu dla wsi.**⁷³

W programach krajowych i regionalnych będą specjalne środki na wspomaganie powiązań funkcjonalnych małych miast i centrów jako lokalnych ośrodków wzrostu oraz kontynuacja wsparcia infrastrukturalnego oraz przedsięwzięć podnoszących jakość oraz dostępność usług publicznych na ich obszarach, jak również wspomaganie rozwoju i modernizacji infrastruktury teleinformatycznej oraz telekomunikacyjnej. Będą one wspierane również jako obszary interwencji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego oraz w ramach prowadzonej polityki rozwoju wobec obszarów wiejskich.

⁷¹ Jw.

⁷² Jw.

⁷³ Jw.

HARMONOGRAM USPOŁECZNIENIA PROCESU POWSTAWANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY WOJSŁAWICE

- Zebranie danych, ankietyzacja, warsztaty konsultacyjne z mieszkańcami wywiady, konsultacje rozwiązania problemów istotnych dla rozwoju gminy. (Ankieta, załącznik nr. 1).
 - 6.05.2021 r. – Konsultacje publiczne dla mieszkańców gminy, Radnych, Sołtysów, przedsiębiorców, rolników. Warsztat Analizy SWOT oceniającej mocne i słabe strony gminy, zasoby i potencjały endogeniczne oraz wskazujący na szanse i zagrożenia rozwojowe gminy. Zebranie informacji nt. oczekiwanych inwestycji, rozwiązań w strefie: społecznej, gospodarczej, funkcjonalno-przestrzennej, ochronie środowiska i strefie technicznej.
 - Analiza danych i opracowanie Diagnozy Gminy Wojsławice.
 - 25.05.2021 r. – wizyta studyjna. Wywiady, rozmowy dt. kluczowych kierunków rozwoju, celów, działań i przedsięwzięć realizowanych we współpracy z partnerami m.in. LGD, stowarzyszenia.
 - Konsultacje z osobami odpowiedzialnymi za powstawanie Diagnozy Gminy ws. omówienia wyników badań ankietowych i analizy SWOT, danych statystycznych oraz sformułowanie wniosków z Diagnozy Gminy Wojsławice.
 - Opracowanie Diagnozy Gminy Wojsławice 2021.
4. Etap II dyrektywny (01.06.2021 r. – 05.07.2021 r.).
- Opracowanie projektu Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030.
 - Konsultacje (on-line i stacjonarne) etapów powstawania projektu Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030, z osobami odpowiedzialnymi za powstawanie Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice.
5. Etap III Konsultacyjny 6.07.2021 r. prezentacja *Projektu Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*. Przekazanie *Projektu Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* do konsultacji społecznych na 35 dni.
6. Konsultacje publiczne (35 dni) – projektu *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice w latach 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* (6.07.2021 r. – 09.08.2021 r.). Konsultacje z gminami ościennymi, partnerami, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami. Projekt umieszczony na stronie internetowej gminy i rozesłany do partnerów z formularzem zgłaszania uwag.
7. Dodatkowe spotkanie – konsultacje społeczne z mieszkańcami w dniu 18 sierpnia 2021 r.

8. Opracowanie notatki/raportu z konsultacji społecznych i nałożenie uwag do dnia 27.08.2021 r.
9. Etap IV Konsultacyjny – zg. z ustawą: RDOŚ, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Lublinie, Zarząd Województwa Lubelskiego.
10. Prezentacja i przyjęcie Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice latach 2021-2027 z perspektywą do roku 2030. przez Radę Gminy Wojsławice.

RAPORT Z KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Konsultacje publiczne (35 dni) projektu *Strategii Rozwoju Gminy Wojsławice w latach 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* rozpoczęły się publiczną prezentacją ww. projektu, która była transmitowana on-line na stronie www Gminy Wojsławice w dniu 6.07.2021 r. Projekt został umieszczony na stronie internetowej gminy i rozesłany do partnerów z formularzem zgłaszania uwag.

Konsultacje zakończyły się w dniu 09.08.2021 r. W trakcie konsultacji: mieszkańcy, przedsiębiorcy, rolnicy, organizacje pozarządowe, Sołtysi, Radni Gminy, sąsiadujące samorzady mogli składać swoje uwagi bezpośrednio w sekretariacie Urzędu Gminy lub przysyłać na formularzu na adres email sekretariatu.

W dniu 18.08.2021 r. odbyły się dodatkowe konsultacje z mieszkańcami gminy, podsumowujące 35 dni konsultacji społecznych.

ZGŁOSZONE UWAGI

LP.	TYTUŁ I NUMER ROZDZIAŁU/CZĘŚCI	STR	JEST (OBECNY ZAPIS)	PROPONOWANY ZAPIS (UWAGI)
	2. WNIOSKI Z BADAŃ I DANYCH DIAGNOSTYCZNYCH O GMINIE.	88	Rozwój oferty turystycznej oraz podmiotów zajmujących się obsługą ruchu turystycznego (atrakcyjne miejsca noclegowe, zróżnicowana oferta gastronomiczna, wypromowanie produktu regionalnego, budowa marki gminy),	Rozwój oferty turystycznej oraz podmiotów zajmujących się obsługą ruchu turystycznego (zazielenienie centrum Wojsławic i mała architektura miejska, atrakcyjne miejsca noclegowe, zróżnicowana oferta gastronomiczna, wypromowanie produktu regionalnego, budowa marki gminy), Uzasadnienie: w całej Strategii podkreślana jest atrakcyjność turystyczna i przyrodnicza Gminy Wojsławice – jednakże wymieniane są tereny okalające miejscowość lub zabytki. Niestety w ostatnich latach

			<p>Wojśławice uległy trendowi zabetonowywania centrów miejscowości, kostki bauma i parkingów wszędzie oraz wycinania wszystkich możliwych drzew, w tym bardzo starych drzew (w rynku wszystkich, nawet świerku, na którym wieszane były bombki, wycięcie przed szkołą parku pałacowego, stare drzewa koło kościoła, koło pomnika Kościuszki itd.). To nie jest atrakcyjne dla turysty. Turysta, który przyjedzie do Wojśławic powinien mieć możliwość usiąść w Rynku (i nie tylko) w cieniu drzew. Ale nie tylko turysta – przede wszystkim mieszkańiec. Obecny stan nikogo nie zachęca – nikt nie siedzi na rynku, ta betonowa pustynia to jest bardzo smutny widok. Nowe chodniki, ścieżki rowerowe, a nawet zbiornik wodny z infrastrukturą nic tu nie zmieniają, jeśli nie będzie zieleni!</p> <p>Zazielenianie miast i miejscowości, zielona rewitalizacja - to jest teraz obowiązujący trend w kontekście nadchodzącej perspektywy finansowej 2021-2027, zwłaszcza w obliczu postępujących zmian klimatycznych i coraz częstszych fal upałów. Zazielenianie centrów miejscowości jest niezbędne i ma swoje odzwierciedlenie w projektach nowych programów krajowych i regionalnych. Warto to uwzględnić w Strategii, by móc potem sięgać po środki unijne i realnie podnieść potencjał turystyczny Gminy Wojśławice.</p> <p>Dodałam uwagę na str. 88 – ale może warto rozważyć ten rodzaj inwestycji także w innych miejscach Strategii.</p>
--	--	--	--

ROZPATRZENIE UWAG

Dodano na stronie: 123

19. Centrum Wojsławic.

Kierunek rozwoju: organizacja centrum rozwoju gospodarczego i turystycznego gminy. Kluczowy element inicjatywy – oferty – Wojsławickiego Parku Kulturowego.

Planowanie interwencji/inwestycji: organizacja punktu obsługi przedsiębiorców i inwestorów w Urzędzie Gminy oraz punktu informacji turystycznej w jednej z zabytkowych kamienic/ chałup w rynku. Rewitalizacja starej zabudowy. Program estetyki zabudowy w centrum Wojsławic. **Zazielenienie centrum Wojsławic i budowa małej architektury miejskiej m.in. małej fontanny i ławeczek.**

Uzupełniono na stronie: 148

CEL OPERACYJNY 1. WIELOFUNKCYJNY I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ SPÓJNY Z TRENDAMI SPOŁECZNYMI I OCHRONĄ ŚRODOWISKA NATURALNEGO.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1.3. Poprawa jakości życia i tożsamości mieszkańców gminy na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją.

1.3.3. Opracowanie i wdrożenie Programy Estetyki Zabudowy w centrum Wojsławic.

Zazielenienie centrum Wojsławic i budowa małej architektury miejskiej.